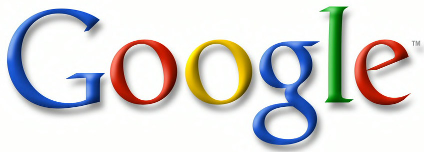

Osorio, Anton

HET LEVEN
VAN
FERDINAND ALVAREZ DE TOLEDO,
HERTOG VAN ALBA.

Behelsende desselfs afkomst, geboorte, opvoeding en toeneming in alle Ridderlijke en voornamentlijk in de Krijgs-oeffeningen;

Syn groot Beleyt en dappere daaden, in de Oorlogen van BARBARYEN, VRANKRIJK, DUYTSLAND, ITALIEN, de NEDERLANDEN en PORTUGAAL.

Waar in hy geen van de grootste Kapiteynen van syn eeuwe heeft behoëven te wijken.

Noyt voor desen soo beschreven; maar nu eerst uyt de sekrete papieren van syn Huys, die tot noch toe bewaart syn geweest, door een voornaam Auteur in't ligt gegeven.

TWEEDE DEEL.

IN 's GRAVENHAGE,

By MEYNDERT UYTWERF, en ENGELBREGT BOUCQUET, Boekverkopers, 1701.

HET LEVEN VAN FERDINAND ALVAREZ DE TOLEDO,

d'Eerste van dien Naam,

HERTOG van ALBA.

TWEEDE DEEL.

EERSTE BOEK.

EERSTE HOOFDSTUK.

ITalien door de verdeyltheyd van desselfs Inwoonders, de welke alle inspanningen, 't welk het selve tot Vreede aanwende, te vergeefs maakten, half geruineert synde, beefde op de genaking van den Oorlog waar mede het selve gedreygt wierd, wanneer de Hertog van *Guise* * over de *Alpes* trok.

1557. De Hertog van *Guise* trekt in *Italien.*

* *Francois van Lotharingen.*

1557. Hy deed ſyn intrede binnen *Turin* in't begin van den Jaare 1557. en hy wierd aldaar ontfangen van *Cæſar de Coſſé*, Heere van *Briſſac*, Marſchalk van *Vrankrijk*, en als doen Governeur van *Piemont* en van *Savoyen* voor den Koning, en van *Louis*, Heere van *Birague*, Luytenant generaal. Aldaar deed hy de reveu van het Leger, 't welk hy dertien duyſend twee honderd man ſterk vond, namentlijk ſes duyſend *Switſers*, vier duyſend man *Franſe* Voetknegten, twaalf honderd mannen van wapenen, en twee duyſend ligte paarden.

De Hertog van *Aumale* ſyn Broeder, commandeerde onder hem de Ruyterye, en de Hertog van *Nevers* het Voetvolk. De Graaf van *Buſſi*, den Burggraaf van *Chartres*, de Marquis van *Santré*, en eenige minder bekende Heeren, waren in't hoofd van de Regimenten Ruyterye. De *Switſers* hadden Bevelhebbers van haar Natie. De Heer van *Sipierre* was Quartier-meeſter generaal van dat Leger, en *Tavannes* en *La Mothe* warender Brigadiers van.

Belegering van *Pont de Sture*. De Hertog van *Guiſe* en *Briſſac*, Krijgſraad over de operatien van de Veldtogt gehouden hebbende, ſoo vertoonde den deſen, dat men met de belegering van *Pont de Sture* een aanvang moeſt maken, die Plaats was van het uytterſte gewigte, ſoo ter oorſake van deſſelfs voordeelige ſituatie op de *Pô*, als om datſe aan de *Franſen* de vryheyd van den handel op die Rivier benam, behalven dat men eens moeſt ſien, of het geluk van den Hertog van *Alba* dat van de *Franſen* ſoude overmogen.

Men

Men deed dan die belegering en de wakkere tegenstand van de Belegerden, deed wel haast kennen, dat dien Hertog alhoewel afwesig synde, zeegepraalde, en dat de wallen van die Stad, de welke syn werk waren, een nieuwe kracht aan de besetting inspireerden, en de selve onverwinnelijk maakten. 1557.

D'opbreking van de belegering van *Pont de Sture* deed den Hertog van *Guise* niet aarselen. Hy liet *Valenza* belegeren. Syne batteryen maakten aan het ligchaam van die Stad, in minder als vijf dagen soo een groote gevulde bresse, dat de *Fransen* en de *Switsers* in de selfde de storm deeden, als offe in't vlakke Veld gestreden hadden. De besetting wagte haar niet af, wierp sig aan de andere syde van de attakke in de graften, en nam de vlugt.

Belegering en inneming van *Valenza.*

De Graaf van *Spolverin* die het Kasteel commandeerde, 't welk *Pescaire* had laten bouwen, gaf het selve schandelijk aan de Vyanden over, eer dat sy het selve eens begonnen hadden te attakkeren.

Valenza ingenomen synde, soo leyde de Hertog van *Guise* daar besetting in, en noot-saakte de Inwoonders, om den Eed van getrouwigheyd aan de Officiers van syne Heyligheyt af te leggen, en liet aan de Heeren van *Brissac* en van *Birague* de sorge bevolen, om *Piemont* tegen de *Spaansen* te beschermen, met bevel om by d'eerste gunstige gelegenheyd in het *Milanees* te trekken.

De Cardinaal van *Trente* Governeur van het *Milanees*, had als doen de onvoorsichtigheyd, van aan de Vyanden de swakheyt van syne magten te doen kennen. Hy sond Gedepu-

De Cardinaal van

teerden aan den Hertog van *Guise*, om de wedergeving van *Valenza* te eysschen, allegerende dat het voor syne alderchristelijkste Majesteyt niet eerlijk was, om voor het eynde van den Treves, een Stad die syne Catholijke Majesteyt toe behoorde, overrompelt te hebben, en dat hy ten minsten den Oorlog eerst had moeten verklaren eer dat hy die belegering gedaan had.

1557. *Trente* laat de wedergeving van *Valenza* eysschen.

De Hertog van *Guise* antwoorde aan die Gedeputeerden, dat hy niet gekomen was om de *Spaansen* den Oorlog aan te doen, noch om in haare Landen eenige Vyandelijke daad te plegen, mits dat sy hem de doortogt vry lieten, en hem levens-middelen, voor betalinge, quamen te verschaffen: dat wat *Valenza* aanbelangde, men geensints in twijfel kon trekken, of het was van outs van het domeyn der Pausen geweest, tot de herstelling van welkers gesag, de Koning hem in *Italien* had gesonden.

De Hertog van *Guise* trekt door het *Milanees*.

De Marquis van *Pescaire* was als doen tot *Pavia*, onseker synde wat partye dat hy kiessen moest, hy verbleef sonder yets te doen, tot dat het *Franse* Leger verby die Stad gepasseert was: waar na hy een detachement Ruyterye aan *Cesar d'Avalos* syn Broeder gaf, om de agter hoede van dat Leger in bedwang te houden, en de Soldaten te beletten van te lopen moeskoppen.

Men laakte dat doen; hy had sig tegen de doortogt van de *Fransen* moeten stellen, en de selve niet hebben laten vervolgen; maar 't geen noch erger was; hy liet alle soorten van levens-voorraden brengen op de plaatsen,

daar

daar ſy paſſeren moeſten , op dat haar niets onbrekende, ſy geen reden mogten hebben, om uytlopen in ſyn Gouvernement te doen. Het ſoude veel raadſamer geweeſt hebben, dat hy alle die levens-voorraaden in de ſtarke Plaatſen hebbende laten brengen, het Vyandelijke Leger geruineert had, door het ſelve het middel te benemen van te konnen beſtaan, en dat was het deſſeyn van ſyn Meeſter. 1557. De Governeurs verſchaffen hem levensmiddelen voor geld.

De goede dienſten van *Peſcaire*, en de vreſe van de Ruyterye die *d'Avalos* commandeerde, beletteden de Soldaten van te klagen en van te lopen moeskoppen; en de Hertog van *Guiſe*, aan wien door dat middel het niet beſwaarlijk viel de ſelve in haar pligt te houden, quam ſeer gelukkig op de grenſen van het Hertogdom van *Parma*.

De Hertog van *Parma* neemt de neutraliteyt aan.

Octavio Farneſe, Hertog van dat Land, ſiende dat hy geen byſtand van de Governeurs van het *Milanees* te verhopen had, volgde de ſelve na: hy maakte een Traktaat met den Hertog van *Guiſe*, waar by hy hem de vrije doortogt van ſyne Landen, en levens-behoeften, mits betalende, quam te beloven.

Dat Traktaat was ſoo ras van wederſyden niet geratificeert, of de Hertog van *Guiſe* trok tot *Valenza* over de *Pô*, en quam tot *Reggia*, een Stad, de welke in ſyn partye verbonden was. Hy deed aldaar de reveue over ſyne Troepen, wanneer hy verſtont dat de Hertog van *Ferrare* * van een talrijk gevolg van Adel verſelt ſynde, de *Franſen* quam ontfangen.

 Hy

* *Hercules d'Eſt.*

1557. Onderlinge besoeking van de Hertogen van *Ferrare* en van *Guise*.

Hy stelde aanstonds syn Leger in slagordening ging dien Hertog te gemoet, steeg van syn Paard af soo ras als hy hem gewaar wierd, en voort gegaan synde, bood hy hem den Staf van commande aan, en betuygde dat hy met vermaak gehoorsamen soude een Prins, aan wien de Koning syn Meester, het bevel over syne Legers, syn eer en syn geluk, toevertrouwt had.

De Hertog van *Ferrare* die ter selver tijd als den Hertog van *Guise* syn Swager * afgestegen was, gaf hem den Staf wederom en omhelsde hem: sy gingen vervolgens weder te paard sitten, en quamen binnen *Reggio*, alwaar alles tot derselver intrede toebereyd was.

De Hertog van *Ferrare* deed sig onderscheyden door de glans van syne wapenen; maar de Hertog van *Guise* haalde het te boven, door syn goet gelaat en voordeelig postuyr, behalven dat hy aan 't Hoofd van een talrijk Leger was, net en krijgs-bedreven synde: dat selve Leger besloeg de voornaamste Straaten, en de openbare Plaatsen van de Stad en van de Voor-steeden.

Verscheydenheyd van raad.

Men hield Krijgsraad, om te besluyten aan wat syde dat men de Troepen soude laten ageren. De Hertog van *Ferrare* verklaarde voor af de redenen die hem in de selve partye verbonden hadden; waar na hy van advijs was, dat men *Parma* of *Cremona* soude gaan bele-

* De Hertog van *Guise*, had *Anna d'Est*, de outste Dochter van den Hertog van *Ferrare*, en van *Renea* van *Vrankrijk*, de Dogter van *Lodewijk* de XII. getrouwt.

belegeren. Die raad was geinterresseert, vermits Paus *Paulus* d'eerste van die Steeden, aan den Hertog beloofst had.

1557. slagen over het Land waar in men de wapenen soude brengen.

De Hertog van *Guise* en de Cardinaal *Caraffa*, die te post by het Leger was gekomen, waren van een contrarie advijs, en beweerden dat men voor eerst de verovering van *Toskanen*, of van het Koningrijk van *Napels*, volgens de over een komsten van het Traktaat, en conform de bevelen, die de Hertog van *Guise* dien aangaande van den Koning bekomen had, doen moest.

D'Ambassadeur van Koning *Hendrik* de II. tot *Venetien* prees dien raad, als de voordeeligste voor de Geconfœdereerden, en d'eerlijkste voor den Koning syn Meester synde, en ondersteunde die met verscheyde redenen, die hy met soo veel kracht als welsprekenheyd verklaarde: „ want, seyde hy, wanneer men „ *Toskanen*, en het Koningrijk van *Napels* „ verovert sal hebben, soo sal men sig ge„ makkelijk van *Sicilien* en van d'andere Lan„ den, die de *Spaansen* in *Italien* besitten, „ meester maken. De vrese houd den Her„ tog van *Parma* in d'Alliantie van den Ko„ ning van *Spanien*; maar hy sal daar van re„ nuntieren, soo ras als hy weten sal, dat de „ *Fransen* overwinnende syn; men moet de „ *Venetianen* niet vertoornen, de welke het „ heel quaad gevonden hebben, dat de Her„ tog van *Ferrare* haar nabuyr, in de Ligue „ is getreden; sy hebben Troepen op de been „ gebragt, en een groot getal Schepen laten „ toerusten; de Hertog van *Parma* sal het „ soo ras niet te quaad hebben, of sy sullen

——— „ de *Fransen* voor Vyanden aansien, hebben-
1557. „ de die Republijke al te veel Staatkunde,
„ om te geloven dat sy veylig is; wanneerse
„ de wapenen der Geconfœdereerden over-
„ winnende op haare grensen sal sien. Men
„ heeft reeds Vyanden genoech, sonder'er
„ sig noch nieuwe te maken; soo men aan
„ de *Venetianen* wil, soo moet men de over-
„ winninge aan een andere syde brengen, om
„ haar te verrassen, wanneerse t'minst daarom
„ komen te denken.

Al de Bevelhebbers keurden dien raad voor goet, wetende datse volgens de wille van den Koning was. De Hertog van *Ferrare* riep'er alleen tegen, en met soo veel te meer reden, om dat het Leger niet talrijk genoech was, om soo veele veroveringen te maken en die te bewaren. Hy protesteerde dat hy niet van sin was syne Troepen in *Toskanen* te brengen, hy die een aanstaande inval van Vyanden in syne Landen verwagte; en voegde daar by, dat de Hertog van *Guise* daar heen konde trekken; dat hy hem de verovering van verscheyde Koningrijken wenste, en dat hy voor soo veel hem aanging, sig genoegen soude den Hertog van *Parma* den Oorlog aan te doen.

II. HOOFDSTUK.

Men hield tot *Romen* verscheyde

DE tyding van d'overtrekking van't *Franse* Leger over de *Pô* vervulde *Romen* met vreugde. De *Romeynen* die eenige oogenblikken te voren van haar behoud wanhoopten, beloofden sig als doen niet minder als een volle overwinninge.

De

De Cardinaals en de Officiers bragten in een Raadſvergadering, in welke de Paus tegenwoordig was, in overleg, of men den Oorlog in het Koningrijk van *Napels* ſoude brengen, dan of men *Toskanen* ſoude aantaſten.

1557. Raadsvergaderingen.

Pedro Strozzi, die jalours van de grootheyt van de *Medicis*, en derſelver byſondere Vyand was, was van advijs, dat men ſig in *Toskanen* ſoude werpen. Hy deed de verovering daar van ſoo veel te ligter ſien, om dat de Volkeren van dat Land naar haare oude vryheyd heygden, en haar Vorſt voor een Tyran aan ſagen. „ De *Napolitanen*, ſeyde hy, ſullen haar „ Koning getrouw ſyn. De lange gewoonte „ die ſy van de *Spaanſe* Heerſchappye bekomen hebben, heeftſe heel ſtark aan de „ fortuyn van ſyne Catholijke Majeſteyt verknogt, voor wien ſy ontwijfelijk de wapenen ſullen aannemen. Sy ſoeken van geen „ meeſter te veranderen, de geen die ſy hebben mishaagt haar niet, in tegendeel ſoo hebbenſe agting en eerbiedigheyt voor den ſelve. Aan d'andere ſyde moetenſe niet geloven „ gelukkig te ſyn, datſe een ruſte een Vreede „ genieten, die haar ſoo aangenaam als voordeelig is? De ſelve vervult haar met goederen, en de ſelve maakt haare Provintien „ bloeyende. Mitſdien ſoo is het gewis, dat ſy „ die Vreede niet troebleren ſullen, dan wanneer ſy haare ſaaken in een geſtalte ſullen „ ſien, dat ſy ſig ſonder een algemeene omwending niet ſouden konnen ſtaande houden, of ſig weder opheffen: maar men moet „ niet twijfelen, of de verovering van *Toskanen*, ſal de neerſlachtigheyd in't herte van „ de

Advijs van *Strozzi*.

1557. „ de *Napolitanen* brengen, en haar van gevoe-
„ lens doen veranderen; inder daad wanneer
„ men eens de Luyden vervaart heeft, en dat
„ men de selve haare oude voor-oordeelen
„ heeft doen verliesen, soo komt men het met
„ haar ligt te boven, en de geen die een
„ Rotse wil omsmyten, maakt een begin met
„ de kruyn af te werpen, waar na hy de sel-
„ ve meer en meer ondermijnt, tot dat hy
„ desselfs fondamenten weg gerukt heeft.
„ 't Is gebrek van reden te hebben, aan-
„ stonds t'alder considerabelste deel van een
„ geheele saak aan te tasten, om de selve te
„ over meesteren. De geen die een Toorn
„ van syne fondamenten aan wil gaan afwer-
„ pen, sal onder syne ruinen blyven wanneer
„ hy begint te vallen; mitsdien laten wy dan
„ ons selven in den aanvang niet hegten aan
„ 't geen het sterkste is, laat ons *Toskanen*,
„ 't welk voor een wal aan het Koningrijk van
„ *Napels* verstrekt, gaan aantasten, om dat
„ groote gebouw te doen om verre vallen, op
„ dat wy onder desselfs ruinen niet mogen
„ overstelpt worden.

Raad van de *Caraffa's*. De *Caraffa's* die alle dingen na haar heersugt, en na de uytsporigheyt van haar gramschap afmaten, seyden dat men in den aanvang den Hertog van *Alba* moest aantasten, sy considereerden niet of haare desseynen conform de wetten, en volgens de wijse waren om den Oorlog wel te voeren. „ Daar
„ leyt ons, seydense, ten uytterstten aan ge-
„ legen, om met eenige rugtbaare onderne-
„ minge te beginnen, de welke agting aan
„ onse wapenen mag toe brengen, en de wel-

„ ke

„ ke *Italien* doed geloven, dat desselfs bepa-
„ lingen al te nauw syn, om onse veroveringen 1557.
„ daar in te besluyten. Het is met yets te
„ wagen, en met veel te ondernemen, dat
„ men groote verrigtingen en verbasende
„ voortgangen doed, en de vreesagtige heb-
„ ben by na noyt een gelukkige uytslag. De
„ Hertog van *Alba* sal groote voordeelen van
„ onse langwyligheden trekken, vermits de
„ rijkdommen van het Koningrijk van *Napels*,
„ en de vrugtbaarheyd van desselfs Velden,
„ hem Soldaten, Paarden, en levens en krijgs-
„ voorraden in overvloed sullen verschaffen.
„ Wy beroven ons selven van de selfde voor-
„ deelen, wesende tegenwoordig by na on-
„ magtig om onse Troepen te betalen, en
„ selfs omse te voeden. Aan d'andere syde in-
„ dien syne alderchristelijkste Majesteyt het
„ te quaat in *Vlaanderen* krijgt, alwaar 't gan-
„ sche gewigte van den Oorlog sal vallen,
„ soo sal hy syn Leger uyt *Toskanen* te rug
„ roepen; want men bemint niet om in
„ vreemde Landen te overwinnen, wanneer
„ men deswegen syn eygen Landen in gevaar
„ moet stellen; wyders soo komt het met de
„ voorsichtigheyd van een Kapiteyn over een,
„ dat hy in d'eerste gunstige gelegenheyd, de
„ Soldaten die hem 't duyrste staan, en waar
„ aan hy een groote soldye geeft, komt te wa-
„ gen, om op koste van haar leven den inte-
„ rest van syn geld te trekken; een wijs ak-
„ kerman smijt een boom op de grond ter ne-
„ der, om de takken van dien te gemakke-
„ lijker te konnen afhakken, en een Toorn
„ die in syn fondamenten ondermijnt is, be-

„ delft

1557. ,, delft die geen niet die hem omsmijt, wanneer hy maar sorg draagt syn val te vermijden.

Die raad was behaagelijk, en de Cardinaal Neef die de selve voor gebragt had, nam de uytvoering op hem. Hy sond *Tyraldi* * in het Veld van *Romen*, en in de Markt van *Ancona*, om aldaar wervingen te doen, en *Bonifacius Simmonetta*, nam ter selver tijd, *Priberno*, *Sezza*, en *Roche-seche* weder.

* *Johan Baptista.*

De Treves was als doen geeyndigt, en de dierte groeyde seer merkelijk tot *Romen* aan, vermits de *Spaansen* meester van den mond van den *Tyber* synde, geen Schepen de selve lieten opvaren, en om dat men geen graanen van het Land konde bekomen, de welke het jaar te vooren verbrand waren. De *Caraffa's* die maar verdagt waren om Troepen te werven, en om levens-middelen binnen *Romen* te doen komen, vernamen wel haast dat het laatste haar onmogelijk was, soo lange als haare Vyanden *Ostia* souden besitten, sy besloten mitsdien het selve weder te nemen, en maakten daar toe groote toebereydsels.

Het Leger van den Paus neemt *Ostia* in.

De Hertog van *Palliano* en *Pedro Strozzi*, die syne Heyligheyt by dien Hertog gesonden had, om hem voor Luytenant generaal en voor Raadsman te dienen, quamen voor *Ostia* met ses duysend man Voetvolk, en met agt honderd paarden. *Strozzi* liet met ongemeene vlyd een batterye van ses stukken geschut opregten, en drong de *Spaansen* soo hevig: dat sy in overweging namen of sy het Kasteel, waar van sy de ruinen noch niet gerepa-

gerepareert hadden, wel defenderen souden; 1557.
mitsdien soo wierd de selve Plaats weder verloren, door dien *Oort* die de selve had doen in nemen, en de besetting capituleerde met soo veel verhaasting, datse sig met schande en oneere quam te beladen. *De la Strozzi* ging wyders *Fiumicina* belegeren, wesende een gemaakt Kasteel 't welk de mond van de *Tyber* commandeerde, en de Elementen de *Spaansen* tegen synde, nootsaakten de selve om het over te geven, alhoewel het vol van Krijgsvoorraden was. De *Tyber* door de regens opgeswollen synde, had een gedeelte van het Eyland, waarop het selve Kasteel lag, bedekt, sy had de wallen van het selve geruineert, en was selfs tot in de wapen-plaats door gedrongen.

De Hertog van *Alba* laat de Gover-neurs van die Plaatsen straffen.

Die verhaaste overgave vergramde den Hertog van *Alba* tegen de Bevelhebbers, welke in die Plaatsen commandeerden, en sonder de redenen, die de selve als genootsaakt hadden te capituleren, aan te merken, soo weygerde hy haar te spreken; 't is waar, dat de selve schuldig waren, en sig over gegeven hadden tegen dank van de Soldaten, die sig tot het uytterste defenderen wilden. Hy liet *Mendoza* een van de Commandanten van *Fiumicina* ophangen, d'ander die een Ridder van *Malta* was, vlugte op het selve Eyland, alwaar de Groot-meester hem op het versoek van den Hertog liet gevangen setten.

De tyding van die veroveringen, vervulde de *Romeynen* met vreugde, en die Volkeren welke de droeffenisse eenige dagen te vooren traanen deed storten, waren doen maar bedagt

dagt om vermakelijkheden te plegen, de *Ca-*
1557. *raffa's* namen daar uyt reden, om van de magten van *Spanien* met versmading te spreken, en van hooglijk te roemen, 't geen men sig van de onderstanden van *Vrankrijk* te beloven had, vermits men op het enkeld gerugt van desselfs wapenen, de wallen, die de Hertog van *Alba* met soo veel moeyte en kosten had laten opregten, sag omvallen: sy dreygden haare Vyanden met een geheele nederlage, maakten groote toebereydsels ten Oorlog, en disponeerden door een wonderlijke stoutheyd van de Staaten en rijkdommen van *Italien*, gelijk of sy daar al de meester van waren geweest.

Die vreugde scheen op syn hoogste te syn, wanneer men verstont, dat *Jeronimo Frangipani* en *Francois de Ville*, met het selve geluk *Frescati*, *Grotta-Ferrata*, *Marini* en *Castel-Gandolfo* weder in genomen hadden.

Inneming van *Vicovaro.* De Hertog van *Palliano* had als doen *Vicovaro* belegert, en beschoot het selve met seven stukken geschut. Hy schoot in weynig tijd bresse, en liet het bestormen. *Pedro de Castello* die in de Plaats een Vaandel *Spaans* Voetvolk commandeerde, sloeg de Belegeraars af: maar berigt synde dat sy den volgende dag weder een storm souden doen, en sig in een staat van ommogelijkheyd siende, om het tegen haar te konnen uythouden, en sig tegen het geschut, 't welk hem ongemeen incommodeerde, te bedekken, soo besloot hy de Stad te verlaten, en in de Citadelle, de welke op de ouwerwetse wijse gefortificeert was, te wijken. Hy volvoerde dat desseyn wanneer

de

de Vyanden die daar van door een overloper
berigt kregen, in de Stad trokken: sy versloe- 1557.
gen de besetting te gemakkelijker, om dat sy
de selve in wanordere vonden, en alleene-
lijk besig synde, om eenige meubelen in de
Citadelle te brengen. Meer als tagtig *Spaniaards* blevender op de plaats, en twee en
sestig wierdender gevangen en naar *Romen* gebragt. De *Caraffa's* wilden de selve aan haar
gramschap opofferen: maar syne Heyligheyt
gaf se haar vryheyd, en liet haar eenig geld
geven, protesterende, dat hy den Oorlog
niet voerde tot verdelging van 't menschelijk
geslagt, waar van God hem tot een Vader en
Herder had gestelt; maar alleenelijk om d'eere
van den H. Stoel te beschermen, en het gesag
der Pausen t'ondersteunen. Niet te min ter
tijd wanneer hy soo veel gematigheyd ten opsigte van die Soldaten, welkers nootlot haar
syne Krijgs-gevangens had gemaakt, liet blijken, soo hield hy d'Ambassadeurs van een
groot Koning in de gevankenis.

D'inneming van *Ostia* en van *Vicovaro*, gaf
aan d'Inwoonders van't Land van *Romen* de
moed, om tegen de *Spaanse* besetting op te
staan, en sy verdreven de selve uyt die Provintie. De loop van die voorspoeden wierd afgebroken, door de te rug wijking van den Hertog van *Palliano*, den welke verre daar van
daan, om van de neerslachtigheyd en swakheyd der Vyanden te profiteren, weder tot
Romen quam; 't geen voor syn partye heel quade gevolgen gaf.

Joan des Ursins, den welke sig van alle de
Plaatsen van dat gedeelte van 't Land van *Ro-*

men 't welk de oude *Volsci* beseten hebben, versekert had, ging *Agnanien* belegeren, wanneer de tyding van d'aannaardering van *Colonna* * met de *Italiaanse* Ruyterye, hem noodsaakte een heel verhaaste afwyking te maken, en weder binnen *Romen* te trekken.

1557.

* *Marc Antonio de*

III. HOOFDSTUK.

De Hertog van *Alba* houd een groote Krijgsraad.

DE Hertog van *Alba* die syne kleyne verliesen weynig belemmerden, maar die alleen op het beslissende poinct van dien ganschen Oorlog, en op de middelen om de selve voordeeliglijk en met glorie te eyndigen bedagt was, liet een Krijgsraad vergaderen, en deed *Ferdinand de Gonsague* daar in komen. Den selve was een bequaam Kapiteyn, die syn ambagt onder Keyser *Carel* had geleert. Hy had gewigtige diensten aan dien Keyser toe gebragt, was ook van den selve bemint geweest, maar de *Spaniaards* haatteden hem. Wanneer hy versogt was om syn advijs te seggen, soo maakte hy een aanvang met den Hertog van *Alba* wegen die eere te bedanken, en sprak wyders van den Oorlog soo grondig, als men van een man van syn ervarenheyd verwagten kon: waar na hy sig aan alle de Bevelhebbers die'er tegenwoordig waren addresserende, soo seyde hy tegen haar: „ mijne Heeren, ik heb „ my niet uytgebreyd over de wijse van den „ Oorlog te voeren, om mijn ervarentheyd „ te verstaan te geven; maar alleenelijk om „ aan elk een stoffe te verschaffen, om syn ad- „ vijs en om aan onsen Generaal gelegenheyd „ te geven, om een besluyt te nemen. Ik voor

„ my

„ my ſoude raden, om beſetting in de Fron- 1557.
„ tier Plaatſen te leggen, en om ſig meeſter
„ te maken van alle de doortogten en eng-
„ tens, waar door de Vyanden in het Ko-
„ ningrijk ſouden konnen komen. En dat men
„ ſonder de uytſlag van een bataille te wa-
„ gen, ſorge ſoude dragen, om alle derſelver
„ handelingen nauwkeuriglijk agt te ſlaan,
„ om haar de levens-middelen af te ſnyden;
„ en omſe ſonder ophouden af te matten, tot
„ dat menſe door de ſchaarsheyd, d'arbeyd
„ en waken half geruineert hebbende, ligte-
„ lijk overwinnen en verdryven kan. 't Was
„ op die wijſe dat *Fabius* de Republijke be-
„ hield, en dat *Francois* de I. binnen *Avignon*
„ beſloten ſynde, Keyſer *Carel* nootſaakte, om
„ met verlies de belegering van *Marſeille* op
„ te breken, en uyt *Provence* te trekken: Die
„ groote Koning had door ondervinding voor
„ *Pavia* geleert, dat ſulks de ligſte weg was om
„ tot de overwinning te geraken. De wiſſel-
„ beurtige Voorbeelden bekrachtigen het ſel-
„ ve, en bewijſen 't geen ik ſegge. De Sol-
„ daat van vermoeyeniſſen afgemat, en van
„ ellenden overladen ſynde, muytineert, de-
„ ſerteert, verlieſt ſyn moed, en kan niet te-
„ gen gehouden worden. Als dan valt het
„ den Vyand ligt, om hem t'eenemaal te ver-
„ ſlaan, het ſy dat hy den ſelve in ſtukken wil
„ hakken, of hem van honger en elende ver-
„ gaan laten.

Dat advijs wierd van *Marc Antonio Colonna*, en van de *Spaanſen* verworpen, alhoewel ſy het ſelve niet quaat vonden, als om dat het van *Gonſague* voortgebragt was. De ſelve

 ſeyden,

seyden, „ dat'er de eere van de *Spaanse* Na-
1557. „ tie en in't bysonder die van den Generaal
„ aan gelegen was, om niet te lanterfanten:
„ dat het ligter soude vallen de Vyanden te
„ slaan, als de *Napolitanen* in haar pligt te
„ houden, vermits die Volkeren niet alleen
„ heel onstantvastig, maar ook om dat'er on-
„ der haar noch veele Luyden waren, de
„ *Fransen* toegedaan synde, en die niet an-
„ ders als een gunstige gelegenheyd sogten,
„ om onder derselver Heerschappye weder
„ te komen: dat als dan de *Spaniaards* ge-
„ nootsaakt souden syn haare wapenen te
„ keeren tegen een partye, die reeds bereyd
„ was, om alles tot haar dienst te wagen, dat
„ het veel voordeeliger was te attakkeren als
„ defensyf te gaan: dat de fortuyn in't ge-
„ meen de soodanige die yets waagden gun-
„ stig was: dat de overwinningen van *Alexan-*
„ *der* op *Darius*, die van *Cesar* op *Pompejus*,
„ en t'sederd weynig tijds de gelukkige uyt-
„ slag van de vermetelheyd van *Pescaire* voor
„ *Pavia*, daar van onwedersprekelijke bewij-
„ sen waren: dat men maar een weynig er-
„ varenheyd nodig had, om te sien, dat een
„ Vyand de soodanige versmaad, die vermij-
„ den sig voor hem te vertonen; dat die ver-
„ smading hem een nieuwe kragt geeft, en de
„ moed van de sulke die de gelegenheyd ver-
„ mijden om hem t'ontmoeten, doed verslap-
„ pen: dat eyndelijk het waarachtig middel
„ om het Koningrijk van *Napels* te defende-
„ ren, was, den Vyand den ingank van't sel-
„ ve te beletten, vermits soo hy daar in een
„ maal de voet quam te setten, hy daar in
„ de

„ de krijgs-voorraden consumeren, en sig in 1557.
„ de Steeden versterken soude: dat men mits-
„ dien genootsaakt soude wesen, om weder
„ onderstanden te senden in de Plaatsen, waar
„ uyt men heel merkelijke getrokken heeft,
„ behalven dat het te vresen staat, dat de *Na-*
„ *politanen* door een spoedige onderwerping
„ de verwoesting van haare Landen, en de
„ afbranding van haare Huysen sullen willen
„ voorkomen: dat eyndelijk om alle die on-
„ gelegentheden te vermijden, men den
„ Vyand krachtiglijk wederstaan moest.

Sommige andere welke de vrese het oordeel ontnomen had, en de welke sig in een staat van onmogelijkheyd geloofden te syn, om de Vyanden tegen te staan, of die misschien niet anders sogten te doen als de voorgaande advijsen tegen te spreken, gaven dit advijs:
„ dat men sig terwyle d'onderstand de welke
„ men uyt *Spanien* verwagte aan quam, begra-
„ ven moest, en besien wat dat d'uytslag van de
„ wapenen des Konings in de *Nederlanden*
„ soude wesen; vermits soo hy aldaar de
„ overwinninge behaalde, de *Fransen* haast
„ uyt *Italien* souden konnen verdreven wor-
„ den.

IV. HOOFDSTUK.

DE Hertog van *Alba* gevoelde sig krachtiglijk over dat advijs geraakt, en mishandelde met woorden de soodanige, die het van voor gebragt hadden: Hy kon niet dulden, dat men hem van blooheyd laken soude, of dat men aan syn gedrag scheen te mistrouwen;

De Hertog van *Alba* volgt den

wen; Hy besloot mitsdien den raad van *Gon-*
1557. *sague* te volgen, en gaf groote lof aan dien
Raad van *Gonsaguez.* Kapiteyn, den welke hem voor die eere bedankende, sig van dese woorden bediende: „ soude het wel mogelijk geweest hebben, „ dat wy tegenstrydige gevoelens hadden, „ wy die in de Schoole van Keyser *Carel* opgequeekt synde geworden, met nauwkeurigheyt de geboden van dien grooten Keyser volgen? weet dat de haat der *Spaansen* tegen my noyt sal konnen omstooten de genegenheyd die ik voor u hebbe, en de welke syn begin genomen heeft, door de tederhertigheyd, die syne Keyserlijke Majesteyt aan ons beyde bewesen heeft. Ik voor my heb altijd een diepe eerbiedigheyd voor het verheven verstand van dien Vorst bewaart, ik hebbe dikmaals ervaren die grootheyt van ziele, de welke eeniger mate na de Godheyd geleek; ik soude mijn selven moeten beginnen te vergeten, wanneer ik andere gedagten soude krygen.

De Krijgsraad geeyndigt synde, soo ging de Hertog van *Alba* weg, maakte ernstige aanmerkingen over den staat van dien Oorlog, en op de onstantvastigheyd van het geluk, 't welk in den aanvang geschenen hebbende voor *Spanien* te neygen, sig als nu voor desselfs Vyanden wilde verklaren. Hy draalde egter geen lange tijd om partye te kiesen, Hy besloot om sig in staat te stellen, niet alleen om sig te defenderen; maar om selfs ook de geligueerden krachtiglijk te dringen. Hy beval dat men dertig duysend man Militie in het Koningrijk weryen, en dat mense in Com-
De Hertog schikt

pagnien

pagnien verdeylen soude: hy wilde dat haare Colonels en Kapiteyns sorge souden dragen, om haar te doen exerceren, en omse in staat te stellen van onder gereguleerde Troepen te dienen, wanneer menſe van noden soude hebben: Hy gaf aan den Marquis van *Trevisa* Governeur van *Abruzzo* ook bevel, om met ten eersten de fortificatien van *Civitella*, van *Pescheira*, van *Theatre* en van d'andere Steeden van die Provintie te herstellen; gelovende dat de Hertog van *Guise*, en het Leger van den Paus, dien weg souden nemen, om in het Koningrijk van *Napels* te trekken. 1557. sig om den Vyand te weder-staan.

Hy liet in de sterke Steeden alle de levens-voorraden brengen, om aan de Vyanden alle middel van te subsisteren te benemen. De Bevelhebber * de welke hy met die commissie beladen had, queet sig daar in met soo veel vlyd en getrouwigheyd, dat hy in heel weynig tijd levens-middelen genoech versamelde, om'er een Leger een gansch jaar mede te doen bestaan.

* *Lopez Mardonnes.*

Hy beloofde sig dat de Hertog van *Guise* op de voet van *Lautrec* marcherende, die weg soude nemen, en dat hy geen beter uytslag soude hebben; hy twijfelde niet of sorge dragende van hem de levens-middelen af te snyden, de Soldaten verhongert synde, souden wijd en syd uytlopen om te plonderen, en als dan onmangelbaar in de hinderlagen van de *Spaniaards* souden vervallen; dat hy als dan vaardig synde om den Oorlog over al, daar het hem goetdunken soude te voeren, hy sig in de Landen van den Paus soude konnen werpen, selfs *Romen* belegeren, en de *Fran-*

 sen

sen door die diverse nootsaken soude, om

1557. *Napels* te verlaten, en tot onderstand van syne Heyligheyt te komen.

De Napolitanen geven aan den Hertog bewijsen van haar getrouwigheyd.

De Graaf van *St. Flore*, de Broeder van den Cardinaal, nam de sorge op hem om *Capua* te fortificeeren. *Vespasiaan van Gonsaguez*, stelde de Stad *Nola* in staat van defensie, de Marquis van *Villa-franca* 1, en die van *Cariu* 2, lieten de fortificatien van *Sainte Agatha*, van *Venose* en van *Ascoli* verbeteren: het Volk begaf sig met een ongelooffelijke genegenheyd aan die werken, men sag haar haare goederen, arbeyd, wapenen, en selfs haar leven daar toe aanbieden, en dat tegen het gevoelen van de *Caraffa's*, de welke sig groote omwendingen beloofden.

1. *Garsias de Toledo.*

2. *Frederik de Toledo.*

Dertig *Napolitaanse* Heeren van de aldérhoogste qualiteyt, wierven elk een Compagnie Ruyters, beloofden de selve op haare kosten te onderhouden, en te sullen commanderen.

De derde Staat bied drie millioenen geld aan.

De Steeden en Landluyden benaarstigden sig om aan den Koning te toonen, dat sy den Adel noch in yver tot syn dienst, noch in getrouwigheyt quamen te wijken. Sy sonden aan den Hertog Gedeputeerden, de welke hem drie millioenen Rijksdalers aanboden, beneffens al 't geen van haar dependeerde: Hy bedankte de selve, prees haar yver en getrouwigheyt, nam niet meer als de helft van de somme aan, die sy hem hadden doen aanbieden, en betekende haar de tijd op welke sy die aan de Schatmeesters verschaffen moesten.

Hy neemt niet meer als de helft aan.

Hy handelde op de selve wijse met de groote

te Heeren niet, hy vorderde van haar, en nam alles aan 't geen sy hem aanbieden wilden, doende de selve daar mede een soort van gratie, en sig op die wijse van haar getrouwigheyt versekerende; want indien het lot van den Oorlog de *Spaanschen* tegen was geweest, en dat die *Napolitaanse* Heeren de welke heel geldig waren, de partye van de Vyanden gekosen hadden, die het niet minder waren, soo soudense haar tot groot voordeel geweest hebben: de selve in tegendeel arm geworden, en berooft synde van 't geen haar de considerabelste in d'opstand konde maken, soo warense als genoorsaakt getrouw te blyven. 1557.

De Gedeputeerden van den derden Staat, aanhoudende, dat hy ganschelijk de vrije gifte die sy gelast waren hem aan te bieden, aannemen soude, soo antwoorde hy haar: *Mijne Heeren, de vrije gifte die gy mijn aanbied, geeft my vermaak, maar ik wensch de selve minder als u eygen nuttigheyd, en ik sal mijn geluk daar mede bepalen, dat ik u gelukkig make. Il heb het geld van den Adel niet ontfangen, dan om dat de al te groote quantiteyt haar nadeelig soude konnen syn, en dat sy groote goederen besittende, sonder moeyte en in korte tijd grooter sommen daar van souden konnen versamelen; aan d'andere syde soo hebben de Edelluyden my niets van haar nootsakelijkheyd gegeven, haar treyn noch haar Tafel sullen daar door gansch geen vermindering lijden, dat geld was haar overtollig, en niet te min soo soude het haar oorsaak hebben konnen geven, om niet getrouw te blyven: 't Is soodanig, Eerwaardige Gedeputeerden, niet gelegen met de geld-sommen, die gy my versoekt aan te nemen; de selve syn de overtollig-*

Antwoord van den Hertog aan de Gedeputeerden.

tolligheyd van de inkomsten van't Volk niet ; 't is
1557. *haar nootsakelijkheyd, en het bloed van een groot getal ongelukkigen. 't Is veel voordeeliger den Oorlog met een middelmatig Leger te voeren, en het Volk niet tot een last te syn, mits dat het selve echter t'huys gerust en sonder vrese van Vyanden leve. Mitsdien, mijne Heeren, soo moet gy behouden, 't geen ik niet ontfangen wil: in dien de saaken mijn daar toe nootsaken, als dan sal ik het gaarne nemen, en het sal selfs my tot eenige troost syn voor de Vyanden te wijken, in uwe yver en uwe goetheyd een veel glorieuser overwinninge te sien behalen. Eyndelijk de geld-sommen die ik ontfangen hebbe, syn genoechsaam voor een Leger, wanneer de Generaal de selve doed menageren, en dat hy die niet tot syn voordeel neemt; want soo hy gierig is, soo kan hem nietwes versadigen: maar, Eerwaardige Gedeputeerden, t'sal soo met den Hertog van* Alba *niet syn, gy sult hem syne Troepen niet in gevaar sien stellen, noch het selfs lopen, om sig rijk te maken, en hy sal niet als voor den dienst en de glorie van syn Koning, en het heyl van het Vaderland strijden.*

De Gedeputeerden keerden weder in haare Steeden, en spraken aldaar van de uytsteken- de deugden van den Onder-Koning, met soo veel kracht, dat de Volkeren sig gelukkig agteden onder een Governeur van die verdienste te leven: sy deeden meer, door syn edelmoedigheyd bekoort synde, soo wildense hem gansch niet wijken. Sy versamelden een groote somme geld, op dat in dien de fortuyn syne desseynen niet begunstigde, sy hem dan ten minsten de selfde somme, die hy geweygert had, souden konnen geven, en met den inte-

interest soo een genereuse en ongeinteresseerde weygering souden konnen vergelden. 1556.

V. HOOFDSTUK.

DE Hertog van *Alba* van de genegenheyd der *Napolitanen* versekert synde, en sig met groote geld-sommen voorsien vindende, schikte sig met veel meer vertrouwenheyd om de Geconfœdereerden tegen te staan: hy liet geschut gieten, wapenen in kopen, en de ruinen der Steeden verbeteren: Hy trok de gereguleerde Troepen uyt de Zee-steeden, de welke men genootsaakt was geweest daar in te leggen, om de *Turkse* Vloot af te weeren, die den *Sultan* * uytgesonden had om de Kusten van het Koningrijk te beroven. Hy trok, seg ik, die gereguleerde Troepen weder te rug, vergrootte daar syn Leger mede, en genoegde sig van in de selve Plaatsen Governeurs en Bevelhebbers te leggen, om aan de Borgers wapenen te geven, de selve exercitien te laten doen, en te commanderen, in gevalle sy aangetast souden mogen worden.

Toebereydsels van den Hertog.

* *Soliman* de II.

Het soude onmogelijk syn te verhalen, met wat genegenheyd de *Napolitanen* sig gedroegen, om de bevelen van die Bevelhebbers uyt te voeren. Verrukt synde dat de Hertog soo veel vertrouwen op haar getrouwigheyd had, dat hy haar de bewaaring van haare Steden toevertrouwde, sy gaven hem onder duysend toejuygchingen, de namen van haar *Vader*, en van haar *mede Burger*: sy haasteden sig om haare naamen te laten op teekenen, en maakten in korten tijd geheele Regimenten uyt; sy verknogten

Genegenheyd van de *Napolitanen*.

knogteden sig daar na geheelijk, aan al 't geen
1557. haar van de vrese haarer Vyanden kon bevrijden. De Vrouwen selver queten haar in die gelegenheyd by uytmuntenheyd, en sonder de swakheyd van haar Sexe, noch de swaarte van den arbeyd aan te merken, soo wildense daar in volharden, ongeagt de bevelen van de Bevelhebbers, en de versoeken van haare mans. Mitsdien soo sag men in weynig tijds in het Koningrijk niet anders als toebereydsels ten Oorlog, eenige oeffenden Paarden, andere koften wapenen, men sag'er de welke die geene schoon maakten, die de tijd en de roest verdorven hadden, en alle met soo veel vreuchde, eendragt en gesellighevd, dat sy sig scheenen te bereyden, niet om te strijden; maar om in Zeegepraal of eenig Gastmaal te verschijnen: mitsdien soo was het Koningrijk van *Napels* in weynig dagen in staat, om voor syne Vyanden niet te vresen te hebben.

De Hertog bekomt onderstand.

de Baron de *Pfultz* en *Lodron*, Envoyez in *Duytsland*, om aldaar Troepen te werven, hadden reeds ses duysend man te voet, en duysend paarden geworven; en *Louis Barientos*, die voor haar gedrag in stont, quam in het Hertogdom van *Milaan*: hy ontfing aldaar een Renbode van den Hertog van *Alba*, met bevel om op de Golf van *Venetien* niet t'Scheep te gaan, om naar *Pescaire* af te varen, uyt vrese om van de Vyanden overrompelt te worden; maar om sig van *Genua* op Zee te begeven, en de Kusten van *Toskanen* langs te varen, om tot *Cajeta* voet aan Land te setten. Dat bevel wierd niet als lange tijd daar na uytgevoert, ter oorsake van het verschil 't welk'er

tusschen

tusschen de Governeurs van *Milaan* was, en van de langwyligheden die *Doria* verson, de welke dikmaals d'uytslag van de Veldtogt heel onseker stelden, en de vertoeving van het Regiment *Duytsers*, 't welk de groot Hertog van *Toskanen* tot bewaring van syn Land had laten werven, veroorsaakten: maar de Hertog van *Alba* had reeds duysend *Spaniaards* bekomen, de welke uyt *Sicilien* getrokken waren, en *Ferdinand de Toledo*, Groot Prioor van *Castilien*, bragt hem uyt *Spanien* een recreutering van drie duysend man. 1557.

Terwyle hy met soo veel sorge, wijsheyd, en gevolg handelde, om sig in staat te stellen van de Geconfœdereerden te steuyten, soo kregen de saaken door de misslag van de Governeurs een heel andere gedaante in het *Milanees*: sy met den Senaat over beledigende woorden, en de straffe van eenige Borgers gebrouilleert synde, en niet wel met de Soldaten staande, soo warense genootsaakt om in *Milaan* op gesloten te blyven: sy vertrouwden sig aan niemand, en haar onbrak verstand om de gemoederen weder by te brengen, en mitsdien bleef het Veld vry voor de *Fransen*. Staat van het Milanees.

Brissac hoe wel siekelijk synde, was geen man om een gunstige gelegenheyd te laten verloren gaan, nam *Valseniere* en *Querasque* weg. Die veroveringen de welke het Land een schrik aanbragten, beangstigden de Governeurs soodanig, dat sy heele groote beloften aan de *Duytsers* deeden om haar te houden. *Barientos* deed haar desseyn te niet lopen, vertonende aan de Soldaten, dat het voor haar schandelijk soude syn, een ander Kapiteyn als den Hertog

tog te dienen, op wiens kosten sy geworven
1557. waren geworden: wyders soo vertoonde hy haar, dat de Governeurs geld onbrak, en dat het geen schijn had dat de fortuyn haar gunstig soude wesen. Sy van de *Duytsers* afgewesen synde, namen haar toevlugt aan *Doria*, en versogten hem syne Troepen niet in het Koningrijk van *Napels* te brengen, en voor te wenden, dat syne Galeyen niet in staat waren om Zee te konnen bouwen, gelovende dat na die weygering, de *Duytsers* genootsaakt souden syn in het *Milanees* te dienen, waar in genoechsaam bleek, dat men haar van noden had, om de saaken een weynig te herstellen. *Doria* stelde het sig tot een vermaak aan de Governeurs de gunste, die sy van hem versogten, toe te staan; want behalven dat het selve scheen met den dienst van den Koning wel over een te komen, soo diende hem sulks voor syn bysondere haat, en hy beroofde den Hertog mitsdien van de onderstanden die hy van noden had.

VI. HOOFDSTUK.

Philippus de II. versoekt Vreede van den Paus.

PHilippus de II. die in *Vlaanderen* was, sond *François Pacheco* naar *Romen*. Die Minister verkreeg een audientie van den Paus, en leverde aan hem van wegen syn Meester seer eerbiedige Brieven, die vol van betuygingen, van tederheyd en van ootmoedigheden waren, over. *Philippus* versogt van hem verschoninge van al 't geen'er tot noch toe voor gevallen was, en betuygde: „ dat hy noyt in d'eerbied en „ onderwerpinge voor den H. Stoel geman-

„ gelt:

" gelt: maar dat hy altijd een tederheyd van een
" Soon voor syne Heyligheyt behouden had, 1557.
" alhoewel de gestalte van syne saaken, hem
" genootsaakt had den selve een Oorlog aan
" te doen, en dat wat'er ook gebeurde, niet-
" wes magtig soude syn, om hem de goede
" wille die hy voor het Huys van de *Ca-*
" *raffa's* had, soude doen verliesen: dat hy voor
" haar altijd een goetheyd van Vader soude
" hebben: dat hy sorg voor haare interessen
" soude dragen: dat hy sig noyt tegen haare
" vergrootingen gekant had; maar dat het
" bleek dat sy sig daar toe veel eer aan hem,
" als aan Koning *Hendrik* de II. moesten ad-
" dresseren: dat eyndelijk soo hy maar al-
" leenelijk om *Sienna* qualijk by hem stont,
" hy gansch gereed was om het voor eeuwig
" aan de Princen syne Neven te schenken,
" mits dat hy een eynde van alle de wanorde-
" ren wilde maken, en niet toelaten, dat
" twee Catholijke Koningen malkanderen
" soo een wreeden Oorlog souden aan doen.

De *Caraffa's* trots synde, dat sy sagen sulke considerabele magten te hebben, dat sy wisten dat *Philippus* begon bevreest te worden, en dat de groot Hertog van Vreede sprak, verwierpen die aanbiedingen. Sy beledigden *Pacheco* met woorden, deeden hem groote dreygementen, en bevalen hem om ten eersten weder uyt de Stad te vertrekken. Hy nam derhalven de Postryding, en alsoo hy sorge gedragen had, om over al Relaisen te doen houden, soo salveerde hy sig metter spoed by den Hertog van *Alba*. De Hertog den welke een door geoffent man in de saaken was, was soo

Die geen gehoor verkrijgt.

ras

1557. ras niet onderregt van de misslag die de *Caraffa's* begingen, of hy seyde: *Ik kan my over de geheymen van de goddelijke voorsienigheyd niet genoech verwonderen, de welke onse Vyanden soodanig verblind heeft, dat sy sig van een heel gewigtig voordeel niet wetende te bedienen, besloten hebben noch veele merkelijkere, in een twijfelachtigen Oorlog te soeken.*

** Cosmus de Medicis.*

De groot Hertog weet niet wat party hy kiesen sal.

De groot Hertog * van de desseynen van den Koning geinformeert synde, (want de Vyanden hadden hem de selve doen berigten, en hadden selfs de aanbiedingen van syne Majesteyt breed uytgemeten) begon te beven. Hy beklaagde sig grootelijks tegen de Ambassadeurs van Koning *Philippus*, en door de schoone beloften van den Paus in gewonnen synde, soo geloofde hy de partye van de *Fransen* te moeten omhelsen. Niet te min onseker en ongeresolveert synde, soo wist hy niet wat hy besluyten soude; want behalven dat de fortuyn sig noch niet voor haar verklaart had, soo scheen *Philippus* hem magtig te wesen; Hy wist dat den selve Oorlogen die veel meer te dugten waren, gelukkig had ten eynde gebragt, en eyndelijk soo was hy ook t'sedert langen tijd met het Huys van *Oostenrijk* geallieert geweest.

schrijft aan den Hertog van *Alba*, die hem antwoord.

In die belemmering soo schreef hy aan den Hertog van *Alba*, hy vertoonde aan hem haar oude vriendschap en haar alliantie, hy betuygde hem dat hy alles van hem alleen verhoopte, en dat hy hem alle soorten van geluk toe wenste. Hy verklaarde hem dat hy verstaan had dat Koning *Philippus* in Traktaat stont, om de Stad *Sienna* aan de *Caraffa's* af te

ſtaan; dat hy niet wiſt dat d'onregtvaardige Oorlog, die ſy aan ſyne Majeſteyt verwekt hadden, haar waardiger tot die belooning maakte als hem, die altijd een opregte verknogtheyd aan den Koning had gehad, die hem nauwkeuriglijk gehoorſaamt had, en die als een Vriend die belooning verwagte, om deſwegen een eeuwige erkenteniſſe te betuygen. 1557.

De Hertog van *Alba* gelovende, dat het van de uytterſte aangelegenheyd was, de *Caraffa's* van *Sienna* af te houden, en om niet te lijden dat de groot Hertog van partye veranderen ſoude, antwoorde hem op't ſpoedigſte, verſogt hem ſtantvaſtig te willen blyven, en om Ambaſſadeurs aan ſyne Catholijke Majeſteyt die in *Vlaanderen* was, te ſenden. Hy vaardigde te gelijk een Renboode aan den Koning af met Brieven, waar in hy vertoonde; *dat d'Oorlog van* Italien *eeuwigduyrende ſoude worden, ſoo de* Franſen *binnen* Sienna *ſouden genomen worden, en dat die Stad in't midden van* Italien *gelegen ſynde, haar de weg of naar* Milaan, *of naar het Koningrijk van* Napels *opende: dat de Koning van* Vrankrijk *reeds niet dan al te magtig ſynde, het niet ſtaatkundig ſoude ſyn, hem een Plaats af te ſtaan, die d'uytvoering van ſyne deſſeynen ſoude konnen faciliteren: maar dat hy'er den groot Hertog mede moeſt begiftigen, vermits die begiftiging in nietwes de magten van de Monarchie van* Spanien *verminderen ſoude, dat hy de* Franſen *van* Toskanen *ſoude verwyderen; en dat hy eyndelijk dien Vorſt onverbreekelijk aan de belangen van ſyn Kroon ſoude hegten.*

Coſmus de Medicis, groot Hertog van *Toskanen*,

1557. *nen*, fond *Louis de Toledo* syn Schoon-Broeder in Ambassade naar syne Catholijke Majesteyt, „ die hy instantelijk versogt, om de „ party van syne Vyanden niet te versterken, „ met haar de Stad *Sienna* over te geven, de „ welke door dat middel het Jok van *Toskanen* „ soude gaan worden, 't welk door een „ langwylige en bloedige Oorlog overwonnen „ of afgemat synde, sig genootsaakt soude sien „ sig by die Vyanden te voegen: dat het „ niet te geloven was, dat die afstand deselve „ aan haar weldoender genegen soude maken; „ datse sig in tegendeel daar van voordeeliglijk „ bedienen souden, om haare oogmerken „ op *Napels* en *Milaan* te doen gelukken: „ maar in dien d'Oorlogen die syne „ Catholijke Majesteyt op verscheyde plaatsen „ te voeren had, hem niet toelieten, om „ voor de behoudenis van *Sienna* sorge te dragen, „ soo versogt hy hem instantelijk die „ Stad aan hem te geven, omse van de „ Kroon van *Spanien* te leen te houden; dat „ hy altijd bereyd soude syn, om de selve op „ het eerste bevel daar aan weder ter hand „ te stellen; en dat hy eyndelijk door dat „ middel de groot-Hertogen van *Toskanen*, onder „ het getal van syne Leen-mannen, en van „ syne creaturen kon stellen; maar dat in dien „ syne Majesteyt niet geraden vond, hem die „ genade te verleenen, soo versogt hy den „ selven, om aan hem weder te geven de groote „ geld-sommen, die hy soo aan hem, als aan „ Keyser *Carel* syn Vader geleent had, en dat „ hy hem wilde [illegible] de middelen, die hem „ 't veyligst scheenen, om voor het onweder

„ 't welk

„ 't welk hem dreygde, te schuylen, by de hand tenemen. 1557.

Die laatste voorstelling vergramde *Philippus*; maar alsoo hy een groot Meester in de konst van veynsen was, en dat hy reeds niet dan al te veel Vyanden had, soo liet hy sig niets daar van blijken; maar sig gedragende na den raad die de Hertog van *Alba* hem in syne Brieven gegeven had, soo cedeerde hy aan den groot Hertog van *Toskanen* de Stad *Sienna* en desselfs aangehorigheden, behalven *Porto-Hercole*, *Telamona*, *Orbitello*, en den * silveren *Berg*. **Sienna word aan de groot Hertogen van *Toskanen* afgestaan.**

* *Il monte argentaro.*

Siet hier de voornaamste Artykelen van dat Traktaat.

1. „ Dat de groot-Hertogen *Piombino* aan „ desselfs oude Heeren souden weder geven.

2. „ Dat sy Tribuyt aan den Catholijke Ko- „ ning souden betalen.

3. „ Dat de selve Koningen gequiteert sou- „ de blyven van de geld-sommen, die de *Me-* „ *dicis* aan Keyser *Carel* de V. en aan *Philip-* „ *pus* de II. geleent hadden.

4. „ Dat de groot-Hertogen geen nieuwe „ alliantien sonder toedoening, en sonder toe- „ stemming van de Catholijke Koningen sou- „ den maken.

5. „ Dat sy in't geval van Oorlog in *Italien*, „ gehouden souden syn vier honderd paarden, „ en vier duysend man te voet tot haar by- „ stand te senden; en dat reciproquelijk de „ Koningen souden gehouden syn een gansch „ Leger in *Toskanen* te doen komen, om de „ groot-Hertogen soo dikmaal als sy bespron- „ gen souden worden by te staan.

1557. VII. HOOFDSTUK.

* *Joan Figueroa.*

De groot Hertog word in't besit van *Sienna* gestelt.

DAt Traktaat van wederſyden geratificeert ſynde, ſoo proclameerde d'Ambaſſadeur van *Philippus* de II. in *Toskanen* * *Coſmus de Medicis* plechtelijk voor Prins van *Sienna*, en gaf aan hem de inlyving van dat Prinſdom. Dat ſelve was een beledigende ſlag voor de *Siennesen*, de welke al 't geen het menſchelijk vernuft uytvinden kan in't werk hadden geſtelt, om niet onder de Heerſchappye van de *Florentinen* te vervallen. Sy conſidereerden de ſelve als haare geſwoore Vyanden, en den groot Hertog als haar Tyran. Op d'eerſte tydingen van die onderhandeling, haddenſe ſig na de Kerken begeven, en hadden van God met de traanen in d'oogen gebeden, dat hy die ſtrenge kaſtyding van haare hoofden afwenden wilde. Na het ſluyten van het Traktaat, ſoo ſchenenſe ganſch bedwelmt, en meer over het verlies van haar vryheyd ontroert te ſyn, dan of ſy de ſententie des doods bekomen hadden.

De Cardinaal van *Burgos*, een ſekreet Vyand van *Coſmus de Medicis*, en die ten alder hoogſten over ſyn verheffing gebelgt was, dorſt de deſſeynen van den Koning niet opentlijk tegen ſtreven; maar hy beſloot de overlevering in langwyligheyd te trekken, en aan ſyne Majeſteyt te ſenden, om hem te vertoonen het ongelijk, 't welk hy haar door die afſtand deed. Hy liet vervolgens ſyn guarniſoen, 't welk t'ſedert eenige maanden geen betaling had bekomen vergaderen, en verſekerde het ſelve

dat

dat hy besloten had het geheelijk te doen betalen, eer dat hy de Poorten deed openen. De Soldaten opgetogen synde, dat sy hem van dat gevoelen vonden, beloofden hem al 't geen dat in haar magt was, te sullen uytvoeren. Die resolutie vergeemelijkte den groot Hertog, niet te min, alsoo hy niets versuymen moest, soo telde hy het geld, en het garnisoon trok'er op den 17. Augustus uyt. *Louis de Toledo* trok met vier Regimenten binnen *Sienna*, nam daar voor den groot Hertog besit van, en nootsaakte de Borgers alhoewel tegen haar wille, om den Eed van getrouwigheyd aan hem af te leggen. 1557.

De Vyanden van den Hertog laken syn gedrag.

Die laatste daad, deed aan de Vyanden van het Huys van *Toledo*, waar van den Hertog van *Alba* het hoofd was, haar geduld verliesen; sy spatteden uyt, en seyden opentlijk, dat het aan d'een syne Koningrijken * en aan d'andere haare rijkdommen benam, en dat het eyndelijk andere van haare vryheyd beroofde. Dat het sig op den roest en bloed van de onschuldigen en tot kosten van syne Majesteyt verhefte. Waarom, seydense, heeft de Hertog van *Alba* die straf is, en die uyt de natuur een Vyand van verquisting of verstroying is, aan den Koning geraden, om het beste gedeelte van *Toskanen* van syne Landen t'ontleden, om den groot Hertog daar mede te voorsien? ten sy om dat die Vorst een Vrouw uyt het Huys van

* *Frederik de Toledo*, d'eerste van dien naam, Hertog van *Alba* had Koning *Jean d'Albret* in den Jaare 1512. uyt het beste gedeelte van *Navarre* verdreven.

van *Toledo* * genomen heeft ? Siet daar een
1557. fraye wijse om de Provintien van syne Majesteyt te beschermen, Hy staat d'eene af om d'andere te behouden. Soude het niet gemakkelijker gevallen hebben, om *Italien* in Vreede te mainteneren, en de Vyanden daar van daan te houden, met soo een schoon Land 't welk soo veele vaste Steeden in sig besloot te behouden, en was sulks het middel niet om den groot Hertog in eerbiedigheyd en onderwerping te houden ?

De Hertog regtvaardigt sig.

De Hertog van *Alba* van die redeneringen die soo nadeelig aan syn glorie waren, onderregt synde, geloofde dat hy sig daar van in de wereld ontschuldigen moest, en syn ontschuld te kennen geven.

Hy liet de voornaamste Bevelhebbers van syn Leger vergaderen, en na dat hy haar raad, wegens 't geen hy ter sake van den doemaligen Oorlog doen moest, in genomen had, soo seyde hy tegen de selve : *gy weet, mijne Heeren, wat dat mijne Vyanden t'sederd eenige tijd uytgestroyt hebben, 't sal my niet heel beswaarlijk vallen, mijn selven te regtvaardigen, en om mijn en u onschuld te verstaan te geven : want men heeft u ook niet gespaart : men beschuldigt my, dat ik niets als mijn bysondere belangens beoogt hebbe, wanneer ik syne Majesteyt heb geraden, om* Sienna *aan den groot Hertog te geven : maar mijn geweten noch mijn eere verwyten my deswegen niet-wes :*

* *Cosmus de Medicis* groot Hertog van *Toskanen*, had *Eleonora de Toledo* Dochter van *Pedro de Toledo*, Marquis van *Villa-franca*, Viceroy van *Napels*, d'Oom van den Hertog van *Alba*, getrouwt.

wes: 't is waar dat ik d'Auteur van dien raad ben, die ik meene dat voor my heel glorieus, en van een heel groot voordeel voor syne Majesteyt moet syn, want Italien *door dat middel geheelijk gesloten synde, sal de* Fransen *van een doortogt beroven, en sal aan de* Romeynen *de lust benemen om sig te bewegen. Is het wijsselijk gedaan de vriendschap van een man tot schade van het gemeen te kopen? en soude men geen reden tot een eeuwigen Oorlog gegeven hebben, soo men die Stad aan de Neven van syne Heyligheyt toegestaan had? soumen dan voor yeder een de selfde alienatie niet hebben moeten doen? alsoo de* Medicis *vry en machtig geworden, en in staat syn, om den Oorlog te brengen in de Landen, die syne Majesteyt in* Italien *besit, was het over sulks niet geraden, om de selve door eenige miltdadigheyt aan ons te verbinden, en van een vry Prins een Leenman van het* Keyserrijk *en van* Spanien, *en te gelijk de machtigste steun van die twee Monarchien in* Italien *te maken? Want u lieden is niet onbekent, dat de Majesteyt van het Rijk niet geëerbied word, dan voor soo veel als desselfs krachten vermogen: mitsdien soo sullen wy ons met weynig kosten veel machtiger maken, en men kan sig niet gelukkiger, noch met meer gemakkelijkheyd van* Toskanen *verseekeren. Men sal missschien tegen mijn seggen, dat de behouding van* Sienna *de selfde uytwerking soude gedaan hebben, en dat de magten van* Spanien *daar door te meer gedugt souden syn geweest; maar men moet gansch geene kennisse van saaken hebben om op die wijse te spreken. Alle de Troepen van het Territoir van* Sienna *syn nauwelijks genoegh, om die Stad te beschermen. In dien de groot Hertog sig tegen ons wilde verklaren,* Orbitelli, Piombino, *en* Telamoni, 1557.

 lamoni,

lamoni, *die wy noch overig hebben, openen die ons*
1557. *den weg tot desselfs Land niet? De Zee die haare Havens maakt, geeft die ons de gemakkelijkheyd niet om daar in te komen, en om daar weder uyt te gaan, als wy het geraden sullen vinden? In dien selfs die van* Sienna *Onderdanen van de* Spaansen *waren gebleven, wie weet niet dat de selve haar noyt gehoorsaamt, en dat sy niet alles beproeft souden hebben, om haar vryheyd weder te bekomen? Wyders moet de erkentenisse van den groot-Hertog niet eeuwig blyven, vermits hy die gratie niet ontfangen hebbende als na een geheele uytdryving der Vyanden, hy siet dat de selve niet als uyt een principium van goetwilligheyd voor komt, en dat de vrese daar geen deel in heeft. Hy eyste een groote somme gelds, soo de selve hem betaalt was geworden, soo soude hy daar door te meer gedugt syn geworden, en men soude hem vergramt hebben door die aan hem te weygeren. Hy mitsdien de* Fransen *die wy verdreven hebben, wederom hebbende doen komen, soude dan d'Oorlog niet een heel andere gedaante gehad hebben? Eyndelijk soo wanneer de groot Hertog selfs al geen gevoeligheyt wegens de weygering van* Sienna *getoont had, soude dan die Stad niet het voorwerp van de Heerssugt der Paussen, en het onderwerp van een geduyrigen Oorlog geworden syn? Daar hebt gy, mijne Heeren, de redenen die my tot dien raad hebben doen besluyten: oordeelt nu eens of ik met de selve te doen verleenen, maar op mijne interessen ben bedagt geweest, dan of ik maar het gemeene best, en den dienst van syne Majesteyt geconsidereert hebbe.*

Die saak wierd niet geheelijk voltrokken, dan na het vertrek der *Fransen* uyt *Italien*; niet te min soo heb ik sonder op de tijd agt te

slaan,

ſtaan, geoordeelt de Hiſtorie niet te moeten afbreken, om de verwarringen en herhalingen, de welke ſonder dat onvermydelijk ſouden geweeſt hebben, t'ontgaan.. 1557.

VIII. HOOFDSTUK.

De Hertog van *Guiſe* komt tot *Romen*, en woont verſcheyde Raadsvergaderingen by.

DE Hertog van *Guiſe* van den Hertog van *Ferrare* het geſchut, 't welk hy tot ſyne expeditien nootſakelijk agte, bekomen, en het ſelve naar *Anconna* geſonden hebbende, begaf ſig naar *Romen* met *Alphonſo* Prins van *Ferrare*, met den Cardinaal *Caraffa*, en met *Strozzi* vergeſelt ſynde. De Paus deed hem een ſeer gunſtig onthaal aan, en wilde dat men hem groote eere ſoude aan doen. Hy gaf hem de glorieuſe tytels van *Verloſſer van de Kerk*, van *Beſchermer van den H. Stoel*, en van *Kapiteyn uyt den Hemel geſonden, om de beledigingen de Majeſteyt Gods en het geſag der Pauſen aangedaan, te wreeken*. De eerſte dagen in beleeftheden en in beſoekingen door gebragt ſynde, ſoo hield men grooten Raad, waar in de gevoelens ſeer verdeylt waren. De Hertog tragte door verſcheyde gegronde redenen op ſyn ervarenheyd, en op een menigte van voorbeelden, den Paus het deſſeyn te doen quiteren, van den Oorlog in het Koningrijk van *Napels*, te brengen. *Strozzi* en d'andere Hoofden waren van dat advijs; haar ſcheen niet toe dat men voordeel kon hebben in een Land, 't welk ſoo een vermaart Kapiteyn beſchermde, en d'uytſlag van haare ontwerpen ſcheen ſoo veel te ligter in *Toskanen* te ſullen vallen, om dat de groot Hertog in onderhandeling

begon te komen. Maar de Paus, aan wien
1557. syne Neven niet ophielden den Oorlog van *Napels* aan te raden, wilde volslage hebben, dat men het Leger in dat Koningrijk soude doen trekken. De Hertog hem van geen gevoelen hebbende konnen doen veranderen, besloot te gehoorsamen; maar hy versogt voor alle dingen, dat men hem *Ancona* en *Civita-Vecchia* in onderpand soude geven, op dat soo wanneer hem de fortuyn niet gunstig was, hy derwaarts kon wijken, en de Vloot van *Vrankrijk* aldaar versekert stellen, wanneer de selve hem onderstanden soude toebrengen, of dat hy sig daar van wilde bedienen, om selfs weder naar *Vrankrijk* te vertrekken. De Hertog eyste niet anders als de werkstelligheyt van de beloften, die de Nuncius van syne Heyligheyt dikmaals in *Vrankrijk* gedaan en herhaalt had, echter soo kon de H. Vader sig niet onthouden, van hem met gramschap te antwoorden: „ dat hy noyt aan yemand wie het ook was, „ de starke Steeden, en de Troepen van de „ Kerk soude aan vertrouwen; dat hy niet „ wilde dat men eenig ander onderpand van „ syne beloften als syn enkeld woord soude „ vorderen, in't welke hy noyt gemankeert „ had. De Hertog om het tegendeel te be„ wijsen, antwoorde hem, dat hy tegen de „ belofte die hy aan hem gedaan had, om „ de Cardinaals hoed aan vier van tien per„ sonen, die hy hem voorstellen wilde, te sul„ len geven, hy echter die eere niet meer als „ aan den Broeder van *Strozzi* gedaan had; Syne Heyligheyt op die verwyting niet t'antwoorden hebbende, bedaarde sig, handelde den

De Hertog eyst *Ancona* tot onderpand, 't welk hem geweygert word.

den Hertog met heel veel goetheyd; maar beval hem echter te gehoorsamen. 1557.

Hy dan gedrongen synde sig tot dien Oorlog te begeven, sond een van syne Edelluyden aan den groot Hertog van *Toskanen*. Hy onbood den selve van wegen den alderchristelijksten Koning *Sienna*, *Lucca* en *Genua* aan, hy beloofde hem dat syne Majesteyt een van syne Dochters voor den Dauphin soude nemen, en in geval van weygering dreygde hy hem met de gramschap van syne Majesteyt, en met een wreeden Oorlog.

Verscheyde onderhandelingen van de *Fransen* en *Spaansen*, om den groot Hertog te gewinnen, of te behouden.

De *Fransen* toonden heel veel vreuchde over die gewaande Alliantie en Vreede, sy droegen groote sorge om de selve te verkondigen, met insigt om den Hertog by de *Spaansen* in 't quade blaadje en heel verdagt te stellen: Hy besefte sulks, dog hy brak echter de onderhandeling niet af; Hy gaf in tegendeel aan den Edelman van den Hertog van *Guise* goede woorden; maar hy wilde hem geen stelliglijke antwoord geven. Wanneer hy aangedrongen wierd sig te verklaren, soo seyde hy toonende de Order van het *gulden Vlies*, „ Dat „ hy dat Traktaat niet sluyten konde, soo „ lange als hy een volstandige getuygenis van „ syn verknogtheyd aan het Huys van *Oostenryk* om syn hals soude dragen; maar dat soo „ ras als hy van de vriendschap van *Philippus* „ gerenunrieert, en hem syn Order van het „ *Vlies* wederom gegeven soude hebben; alsdan „ ontheft synde van al 't geen 't welk hem in „ die partye kon doen blyven, hy met heel veel „ voldoening en vreugde de goetwilligheden „ van syne alderchristelijkste Majesteyt soude „ beant-

„ beantwoorden. Met dat antwoord gaf hy
1557. den Edelman syn afscheyd: hy sond te gelijk de Brieven van dien Hertog aan Koning *Philippus* de II. en verhaalde hem de wijse op welke hy die onderhandeling geeyndigt had, en de voordeelige aanbiedingen die hy verworpen had, om onverbrekelijk aan syn geluk verknogt te blyven. *Philippus* begreep ligtelijk dat die beloften een uytwerking van de Staatkunde van de *Caraffa's* waren, de welke hem soo veel niet beloofden, als om hem soo veel te lichter van syne belangens los te maken. Hy antwoorde den selve, prees syn getrouwigheyd en genegenheyd, en deed hem de gifte van *Sienna* verhopen, voegende daar by dat de Vyand hem het selve eerst soude moeten afnemen, eer dat hy in staat soude syn om het weg te schenken. *Cosmus* veynsende bedugt te syn, dat *Sienna* metter daad belegert moest worden, schreef daar over aan den Hertog, den selve smekende om hem een magtige bystand in geval van een belegering toe te senden, hem versekerende, dat hy noyt de weldaden van Keyser *Carel* en van Koning *Philippus* soude vergeten; en dat nietwes magtig soude syn om hem van partye te doen veranderen.

De Hertog van *Alba* had geen moeyte, om het oogmerk van de *Fransen* in haare beloften t'ontvouwen, en om uyt de schijnbare vreese van den groot Hertog, de krachtige begeerte om *Sienna* te hebben, af te nemen: maar alsoo hy volkomentlijk wel wist te veynsen, soo liet hy'er hem niets van blyken; sig vernoegt houdende met groote prysingen wegens syn

getrou-

getrouwe verknogtheyd aan *Spanien*, en wegens syn erkentenisse te geven; hy betuygde hem; *Dat hy niet minder van syn oprechtigheyd en van syn dankbaarheyd verwagte, dan dat hy het soo soude maken, dat de Koning hem soude geven, 't geen syne Vyanden hem beloofden om hem te bedriegen: dat wyders de dreygementen van de* Fransen *hem geen schrik moesten aanjagen: dat de Hertog van* Guise *soo ras op de grensen van het Koningrijk van* Napels *niet soude gekomen syn, of hy soude hem voor het hoofd van een magtig Leger te gemoet trekken; dat in dien den selve Hertog van gevoelen veranderde, en dat hy* Toskanen *aantaste, soo versögt hy van hem maar alleen dertig dagen tijd, dat hy die tijd alleen nodig had, om de magten van het Koningrijk te versamelen, tot syn bystand te komen, en om in een Veldslag te beslissen, of de* Fransen Italien *moesten veroveren, dan of de* Spaansen *magtig waren om haar sulks te beletten.* 1557.

De Hertog van *Guise* aan den Oorlog van *Toskanen* niet meer denkende, om dat syne Heyligheyt die niet goet keurde, hield gestadige Krijgsraaden met de *Caraffa's* wegens de middelen om de verovering van het Koningrijk van *Napels* te doen. Men besloot den weg van *Civitella* te nemen, als synde de gemakkelijkste, en om die Plaats te belegeren, want de *Caraffa's* geloofden, dat desselfs inneming de *Napolitanen* neerslachtig soude maken, en dat de rest van dien Oorlog noch lang, noch beswaarlijk soude syn.

Die Stad leyt in't *Abrusso*, d'alder vrugtbaarste Provintie van het Koningrijk van *Napels*, en die verscheyde goede Havens heeft. Beschryving

De

1557. van *Abrusso.*

De *Tronto* scheyd de selve van de Landen van de Kerk: sy word door een goet getal van Rivieren besproeyt, welkers wateren die heel klaar syn, niet weynig tot dessels vrugtbaarheyd toebrengen. Haare Boomen syn by na altijd met bladeren, met fruyten, of met bloessems beladen. D'oude *Samniten*, de *Preguntinen*, en de *Marruccinen* hebben de selve bewoont: De *Fortorei* de welke de Landen afscheyd, die voormaals de *Apuliers* en de *Dauniers* beslagen hebben, bepaalt het selve ten Zuyden, en het selve heeft ten Noorden Velden van een groote uytgestrektheyd, en ten deele *d'Appenin*: dat Gebergte doorsnijd *Italien* in de forme van een Boog, en sig van *d'Alpes* uytstrekkrende, eyndigt aan de stranden van de *Siciliaanse* Zee. De Natuur of de vlytigheyd van de menschen, heeft in *d'Appenin* een heel gemakkelijke weg uytgehouwen, de welke tot in *Campania* loopt, synde een Provintie de welke de *Eques* en de *Luccainers*, Volkeren die in de Historien door haar dapperheyd, en haare starke Steeden vermaart syn, bebouwt hebben. De *Samniten* die een goet gedeelte van't *Abruzzo* bewoont hebben, hadden sig ook een groote naam gemaakt, door duysend Strijden, en door een genegenheyd die van de alder martiaalste of Krijgsgesinste was; maar tegenwoordig heeft dat Land nietwes 't welk vermaart is: dessels Steeden syn onnosele Plaatsjes, en dessels Inwoonders syn verwijfde menschen: het heeft de glorie van syne oude Volkeren verloren, en niet anders als de gebreken van de *Campaniers* over behouden.

IX. HOOFD-

IX. HOOFDSTUK.

1557.

DE Hertog van *Guise* door de instantien en bevelen van den Paus gedrongen synde, schikte sig eyndelijk, om den Oorlog in het Koningrijk van *Napels* te gaan voeren, besloten hebbende om daar in met syn gewoone dapperheyd en beleyt te ageren. Het was voor hem verdrietig langer te vergeefs voor het hoofd van een magtig Leger, en in een vrugtbaar Land te verblyven, terwyle dat *Brissac* Lauren in het *Milanees* versamelde. Alsoo hy nu de *Italiaanse* Troepen noch verwagte, söo gaf hy een kleyn Corps van Troepen aan *Francois Colonna*, en aan *Antonio Tiraldo*, om op de grensen van het Koningrijk van *Napels* verwoestingen te maken, en om de *Spaansen* uyt de Plaatsen die sy aldaar besloegen, te verdryven. *Colonna* nam *Cavi*, *Carpinetta*, en *Genezzano* weder; maar hy dorst de besettingen die *Agnanien* en *Montforin* verlieten, niet vervolgen, waar in hy de gelegenheyd verloor, om synen bysonderen haat te wreeken, en syne Vyanden te verswakken. *Tiraldo* nam *Campli* * drie mylen van *Civitella* gelegen, stormender hand in, onderwierp sig *Terano* en *Contraguerra*, en verwoeste door vuyr en Swaard, de om heen grensingen van *Campli* en van *Sora*, sonder te considereren dat hy het *Franse* Leger, 't welk aldaar camperen moest, een overgroot ongelijk deed.

Veroveringvan de *Caraffa's*.

* Op Witte-donderdag.

Die verwoestingen welke de *Caraffa's* ongemeen behaagden, wierden van den Hertog quaat gekeurt. Hy sag sig daar door van de

voera-

voeragien, die hy wel haaſt van noden ſoude
1557. hebben, beroven; beſloten hebbende eenige rugtbare daad te verrigten, eer dat de Hertog van *Alba* ſyne Troepen verſamelt had, ſoo trok hy op den 24. April over de *Trovto*, en ging in't geſigt van *Civitella* camperen. Men deed in dat Campement de monſtering van het Leger, 't welk ſeſtien duyſend Voetknegten en vier duyſend Paarden ſterk wierd gevonden.

Belegering van *Civitella*.

Den volgende dag formeerde men de belegering van die Stad, men begon aan de linien van circumvallatie t'arbeyden, en de Hertog verdeylde de Quartieren. Hy nam het ſyne tot *Sainte Martha* en daar om heen, dat is te ſeggen, ten Ooſten en Noorden van de Stad: de *Switſers* wierden ten Zuyden geplaaſt, en de *Italianen* beſloegen het terreyn, 't welk ten Weſten overig was. De deſe wierpen een hoogte op, waar op ſy een batterye van ſeven ſtukken maakten om de Stad te beſchieten. De Hertog van *Guiſe* was genootſaakt eenige tijd na het ſwaare geſchut te wagten, 't welk men over Zee bragt; 't welk ten deele oorſaak was, dat hy de Stad niet vermeeſterde, want hy kon niet als langen tijd na dat hy gecampeert was geweeſt de trencheên eerſt openen; en de Vyanden die nagt en dag waren arbeydende, hadden de tijd om after haare wallen, te rug wykingen, en verſchanſingen, die veel ſterker en beter als de wallen waren, te maken, behalven dat de Graaf van *St. Flore*, en *Francois de Valenca*, geduyrende die vertoeving het middel vonden, om met twee Eſquadrons in de Stad te komen, van welke elk Ruyter een ſakje vol gout aan de knop van ſyn

syn Sadel had, welke de Hertog van *Alba* haar had mede gegeven, om daar mede by avance twee maanden soldye aan het garnisoen te betalen. Die onderstand en voorsieninge van den Generaal, gaven een nieuwe kracht aan de Belegerden. Sy beloofden sig tot de laatste uytterlijkheden toe te sullen defenderen. *Don Carlos Omphredo*, Soon van den Graaf van *Trevize*, was'er Governeur van, hy was een jong man die heel veel vuyr had, den selve beloofde sig met syn besetting, de welke uyt duysend Soldaten die uyt verscheyde Troepen uytgesogt waren, bestont, onder de ruinen van de Stad te sullen laten begraven. Niet te min alhoewel de Hertog geensints aan syn dapperheyd twijfelde, soo had hy geloost gehouden te syn, hem die twee Bevelhebbers toe te senden, om hem met haare armen en raadgevingen by te staan. 1557.

Verscheyde stormen.

De Hertog van *Guise* het geschut 't welk hy verwagte ontfangen hebbende, beschoot de Stad soo sterk, dat hy in weynig tijds een tamelijke bresse gemaakt had. Hy liet mitsdien een storm doen. De belegerden sloegen de selve dapperlijk af: na een heel hertnekkig gevegt van wedersyden, soo vonden de *Fransen* sig genootsaakt om af te trekken.

Die tegenstand verbaasde den Generaal, hy was bevreest, dat hy voor dat Nestje het affront soude bekomen, 't welk hy den Hertog van *Alba* voor *Metz* had doen lijden: maar het onderscheyd van het saysoen vergeemelijkte hem; de Elementen hadden den Hertog van *Alba* genootsaakt de belegering op te breken, en de Soldaten konden het tegen de

de overgroote koude en honger niet uythouden. Maar hy had voor sig schoon weder, een soete tijd en levens-middelen genoech. 't Is waar dat al dat selve hem wel haast onbrak. Het regende eenige dagen lang soo stark, dat het water in syne werken staan bleef, en het klimmen op de Bresse soo glibberig maakte, dat het onmogelijk was sig aldaar overeynde te konnen houden.

1557.

Civitella is op een vry rechte Heuvel gebouwt, van een toegang die niet heel gemakkelijk is; dessels muyren dogten niet; maar gelijk ik reeds gesegt hebbe, de Belegerden hadden sig daar after versterkt, en sy continueerden die werken met een ongelooffelijke verknogtheyd. De Vrouwen signaleerden sig in die gelegenheyd, men sag haar met de schop, spade of byle in de hand, de aarde roeren, of hout hakken: daar warender die steenen, hout of aarde, de Arbeyders aanbragten, en niemand van haar wilde onnut blyven. Die gene welkers hooge ouderdom of swakheyd, haar soo een starke oeffening niet toeliet, bragten haare kinderen, haare Broeders of haar Mans spyse aan, op dat sy niet genootsaakt souden wesen haare posten te verlaten: sy droegen selfs ook sorge om haar Matrassen te brengen. Sommige gingen noch verder, sy namen de wapenen in handen, en gaven geen minder tekenen van haar dapperheyd, als de aldermoedigste Mannen konnen doen.

De Vrouwen van *Civitella* signaleren sig.

De regens ophoudende, en d'aarde weder vast geworden synde, soo liet de Hertog van *Guise* een tweede storm doen: syne Troepen op de Belegerden verstoort synde, de welke haar

haar met woorden beledigt hadden, ftreeden met een ongelooffelijke dapperheyd: maar alfoo fy met dappere gerefolveerde Luyden te doen hadden, foo was de flagting verfchrikkelijk, en de ftrijd eyndigde niet, dan na dat de Hertog d'aftogt had laten flaan. 1557.

Een *Italiaanse* overloper uyt de Stad geweken fynde, wees een plaats aan, die veel fwakker was als die, de welke men geattakkeert had, en verfekerde den Hertog, dat het eeniger-mate onmogelijk was de felve te befchermen. Hy wierd gelooft; men plante het gefchut daar tegen, en de muyren waren in een oogenblik tijds om verre gefchoten. De *Italiaanen* en de *Franfen*, liepen aanftonds naar de breffe, beklommen de felve, en wierden afgeflagen. De Hertog liet de felve recognofceeren, en befpeurde met verbaaftheyd, dat de Belegerden reeds after die Breffe verfchanfingen hadden gemaakt, waar in fy Musketiers gelogeert hadden, die gedurig vuyr gaven.

Omphredo en de Graaf van *Sainte Flore* gaven fig gansch geen rufte, men fag de felve over al, in de Breffe, en by de werken, de Soldaten met woorden en voorbeelden aanmoedigen, de Vrouwen prijfen, lof aan haar ftantvaftigheyd en aan haar dapperheyd geven, en de Mannen behendiglijk inboefemen, dat het een eeuwig affront voor haar foude fyn, foo de Vrouwen, foo fwak als de felve fyn, haar te boven ftreefden. Daar waren niet meer als twee ftukken gefchut in de Plaats: de Belegerden deeden de felve hier en daar brengen, op dat fy van ver-

scheyde plaatsen schietende, men haar kleyn
1557. getal niet soude konnen bemerken. Haar onbraken wel haast kogels, en 't geen bysonderlijk was, die van de Belegeraars, wierden van een nootsakelijke grootte tot lading van haare twee stukken gevonden. De selve wierden eyndelijk op een hoogte geplant, waar van men ten vollen het Quartier van den Hertog ondekkende, daar in vervaarlijke ravagien deed, en liep den Hertog aldaar tot verscheyde malen gevaar van syn leven. Hy over soo een lange tegenweer vergramt synde, liet twee duysend man in de graft afklimmen, beval de selve storm te doen, wanneer hy met een valse aanval souden besig syn, naar welke hy de gansche besetting hoopte te trekken. Die arglistigheyd gelukte in't eerst, die twee duysend man gewonnen de top van de bresse, en begonnen sig daar op te logeeren, wanneer sy sig door een Troep Borgers en van Vrouwen gesteuyt vonden, de welke met de wapenen in handen, haar moediglijk tegen stonden, en de besetting het gevaar 't welk sy liepen berigten lieten, de selve quam daar ook, en de Belegeraars welke de dapperheyd van de Borgers neerslagtig had gemaakt, herwonnen de graft na een heel slap gevegt.

X. HOOFDSTUK.

De Hertog van *Guise*, en de

DE quade fortuyn van den Hertog van *Guise* bleef daar niet by; de *Italianen* de welke in syn Leger dienden, mutineerden om betalinge te hebben van twee maanden soldye, die men aan de selve schuldig was: maar dat

dat was het niet 't welk hem 't meest vergee-
melijkte, hy sag geen volbrenging van eenige 1557.
der beloften, die de *Caraffa's* aan hem ge- Graaf
daan hadden; en verre daar van daan om niet van
als van omwendingen in syn faveur in het Ko- *Mont-*
ningrijk van *Napels* te hooren spreken, soo *bel*
hadden d'Inwoonders van dat Land noyt meer brouil-
aan de Heerschappye van *Spanien* verknogt ge- leren
schenen. Hy oordeelde uyt 't geen hy de sig.
Vrouwen sag doen, wat dat men van de *De*
Mans te verwachten had: hy begon syn groo- *Italia-*
te ligt-gelovigheyt te laken, wierp op de on- *nen*
getrouwigheyd van de Geallieerden van syn muti-
Meester, den quaden uytslag van die onderne- neren.
ming, en spatte tegen de *Caraffa's*, die al de De
wereld bedrogen hadden uyt. Hy deed de Hertog
monstering van het Leger, en daar in niet van
meer als ses duysend *Italianen* vindende, al- *Guise*
hoewel dat'er volgens de Artykelen van het be-
Traktaat tien duysend moesten syn, waar schul-
van'er vier duysend by den Paus, en de reste digt de
by *Vrankrijk* betaalt souden worden; hy daar *Caraf-*
in, seg ik, niet meer als ses duysend *Italia-* *fa's*
nen vindende, soo keerde hy sig naar den Gra- van de
ve van *Montbel*, van't Huys van de *Caraffa's*, quade
den welke de Troepen van de Kerk comman- uytslag
deerde, en seyde tegen hem heel verstoort: van de
Hoe! gy speelt baldadichlijk met een magtig Veld-
Koning, en met een Onderdaan, die syne togt.
bevelen mette uytterste getrouwigheyd uyt
voert. „ Gelooft gy dat hy ongevoelig en on-
„ magtig is, om sig opentlijk te wreeken? ge-
„ looft gy dat *Vrankrijk* niet als door u be-
„ staat? en dat wy alhier onder de schaduwe
„ van u Huys bestaan: wy die soo dikmaals

„ considerabele Legers gecommandeert, duy-
1557. „ send glorieuse exploicten gedaan, en *Napels*
„ met soo veel uytslag, dat wy daar door ja-
„ lousye aan gansch *Europa* hebben gegeven,
„ gedefendeert hebben? was het niet ge-
„ noech, dat gy de *Fransen* door u rode-
„ montaden bedrogen had, haar considera-
„ bele bystanden belovende, en haar doende
„ verhopen, dat de *Napolitanen* sig voor u
„ verklaren souden, en dat het ligt soude val-
„ len sig van de Hoofdstad van haar Koning-
„ rijk meester te maken? De ondervindinge
„ die wy daar van bekomen, en d'uytslag van
„ desen Oorlog, sal niet als te veel de ydel-
„ heyd van uwe beloften vertoonen: onder-
„ tusschen al dat selve verwondert ons niet,
„ en een dapper man vind niet, dat men syn
„ nootlot beklagen moet, wanneer hy in een
„ Strijd met de wapenen in handen sneuvelt,
„ of dat hy door Verraders misleyd synde, ge-
„ nootsaakt is te beswyken, vermits hy weet
„ dat de wapenen wisselvallig syn, en dat
„ de verraderye van die ellendigen niet onge-
„ straft sal blyven. Maar u aangaande, ik heb
„ bemerkt, dat gy het boven de Verraders
„ ophaalt, en dat gy wyders Rovers syt, de
„ welke deugt, schaamte, hoope, en selfs
„ de vreese der Vyanden afleggende, onbe-
„ schaamdelijk het geld van syne Majesteyt
„ rooft, op dat gy van 't bloed van de armen
„ vet geworden synde, uwe begeerlijkheyd
„ soud mogen versadigen. Waar syn de Sol-
„ daten? waar syn de wapenen? waar syn
„ de overgroote rijkdommen? waar syn die
„ gedugte Legers, die Hemel en aarde vero-

„ veren

„ veren moesten? Ik sie gansch het tegendeel,
„ en ik beproeve, dat gy onder een Mom-aan 1557.
„ gesigt van vriendschap, ons meer quaat als
„ de Vyanden selfs doed. Als doen sig in
„ persoon aan den Graaf addresserende. En
„ gy, seyde hy, ik betuyge, dat in dien ik
„ geen eerbiedigheyd voor de Majesteyt van
„ den H. Stoel had, ik soude u aanstonds in
„ handen van de Beuls geven, en u dood
„ soude my wreeken de Guyterye, die gy
„ en u familie alle de *Fransen* aangedaan
„ hebt. De Graaf antwoorde hem met de selfde trotsheyd; de Hertog daar op syn selve by na niet meer machtig synde, beval hem soo aanstonds uyt het Leger te vertrekken, en verklaarde hem, dat hy in gevalle van de minste weygering, hem de straffe soude doen dragen, die syn onbeschaamtheyd verdiende.

De Hertog jaagt den Graaf van *Montebel* uyt het Leger.

Die dreygementen deeden den Grave beven, den welke niet dapper als met de tonge en in het Kabinet synde, het Leger aanstonds verliet, en sig naar het Hof van den Paus begaf. De Hertog van *Guise* liet hem van den Heere van *Sipierre* volgen, den welke de Guyten van de *Caraffa's* tot haar geslagen Vyand gemaakt hadden. Die Heeren mangelden niet, om den Hertog op de nadeeligste wijse van de wereld te handelen, en om tegen syn Heyligheyt krachtiglijk over hem te klagen. *Sipierre* handelde op een regt tegen gestelde wijse. In eenige audientien die de Paus hem verleende, regtvaardigde hy het gedrag van den Hertog en verklaarde met heel veel stantvastigheyt, de redenen die hy had gehad, om

Die den Heere van *Sipierre* naar

op die wijse te handelen, en protesteerde, dat
1557. soo men hem het getal van Troepen, het geld,
Romen af send. het geschut, en de Krijgs-behoeften, wegens welke men over een gekomen was, niet ten eersten sond, dat het *Franse* Leger dan weder over de *Alpes* soude trekken.

De Paus geloofde het geen tijd te syn, om syn gramschap te toonen, hy payde op 't best dat hy konde d'Heer van *Sipierre*, en sond hem weder naar het Leger, na dat hy hem al 't geen hy eyste belooft had.

De *Italiaanen* van haar Hoofd beroofd, en onseker synde, van wien sy bevelen moesten ontfangen, voor wien sy vegten moesten, en wie dat haar geld soude doen ontfangen, liepen weg: een gedeelte trok weder naar Huys, een gedeelte ging in 't *Spaanse* Leger dienen, en de rest die in een heel kleyn getal bestont, verbleef in 't Leger.

XI. HOOFDSTUK.

De Hertog van *Alba* begeeft sig te Veld.

DE Hertog van *Alba*, gereet synde om van *Napels* te vertrekken, liet de sorgen van de saaken bevolen aan de Hertoginne syne Gemalinne, en aan *Frederik de Toledo*, syn outste Soon een Jongman die boven syne jaaren begaaft was, die syn verdienste reeds in verscheyde gelegenheden had doen uytschijnen, en die in de Oorlogen van *Vlaanderen* heeft doen sien, dat hy een waardige Soon van een voortreffelijk Vader was. De Hertog, seg ik, liet de sorg der saaken aan syn Vrouw en aan syn Soon bevolen, en gaf haar tot een Raadsman en Staat die naar *Francois Pacheco*; hy

gaf

gaf hem selfs deel van't geheym, en beval de dingen op die wijse, dat *Pacheco* de bedie- ning der saaken, en de Hertoginne en haar Soon het gesag om de selve te voltrekken had- den. 1557.

Die saaken gereguleert synde, soo vertrok hy van *Napels*, van een talrijk gevolg van Adel verselt synde, en op den 10. April quam hy tot *Teate*, alwaar hy de Loop-plaats van syn Leger betekent had. Hy deed de monstering op de Oevers van de *Pescbiera* daar over, rangeerde het selve in slagordening, en schikte het in die ordere, de welke hy wilde dat men de gansche campagne door onderhouden sou- de. Hy maakte drie ligchamen; en plaatste voor de front van't eene drie duysend *Spaan- sen*, gecommandeert wordende van *Mardon- nes*, en ontrent twee duysend *Hoogduytsers*, onder den Baron van *Pfaltz* haar Generaal; Het tweede, 't welk het ligchaam van de Slag- ordening was, bestont uyt agt duysend *Italia- nen*, onder het bestier van haare drie Colo- nels * uyt drie duysend *Napolitaanse* paarden, in dertig Compagnien verdeylt, elk van een groot Heer gecommandeert wordende, die de selve geworven had, en op syne kosten on- derhield, en alle gehoorsaamdense den Mar- quis van *Trevize*, haar Quartier-meester ge- neraal, *Vespasiaan de Gonzague*, commandeer- de als hoofd het *Italiaans* Voetvolk, en *Gar- sias de Toledo*, was het hoofd van de *Napoli- taanse* Ruyterye. Men stelde op de vleugels vijftien honderd ligte paarden, onder de beve- len van den Graaf van *Popoli*. De Hertog van *Al- ba* had afstand genoech tusschen elk Bataillon,

Doed de mon- stering over syne Troe- pen, ende stelde de sel- ve in slagor- dening.

* *Nocentera, Carolo Spinelli, Salvador Spinelli.*

en van 't een en 't ander van die twee lighcha-
1557. men, tot de doortogt van de Ruyterye gelaten, sonder dat de selve genootsaakt wierden haare Esquadrons te breken.

Alberic Graaf van *Lodron* wierd met drie duysend man *Hoogduytse* Voet-volkeren, die door seven honderd Curassiers gesouteneert wierden, en die de bevelen van *Joan Portocarrero* haar Colonel ontfangen souden, voor de after-hoede gestelt.

De Hertog plaatste tusschen het ligchaam van de Slagorder en de after-hoede, de *Spaanse* Ruyterye, die *Pedro Henriquez* de Broeder van den Graaf van *Alba d'Alista* commandeerde. Alsoo hy een heel bysondere sorg voor dien Jongman, die hem heel na bestont, en die hy wist dat vol vuyr was, quam te dragen, soo stelde hy *D. Lopes d'Acunha* by hem, wiens sagtsinnigheyd en voorsichtigheyd hy kende. Ik heb reeds in 't eerste deel van *d'Acunha* gewag gemaakt. Hy was een Heer van een onderscheyde verdienste, den welke de quade onthalingen van *Pescaire* syn Vyand niet hebbende konnen verdragen, het *Milanees* verlaten had, om onder den Hertog van *Alba* te dienen, den welke hy voor een Man kende, die werk van de deugt maakte, en die de selve beloonde. Hy was van den selve volkomen wel ontfangen geworden, en de Hertog die in de belegering van *Vulpian* ondervonden had, wat dat hy doen konde, was opgetogen doen hy hem sag. Hy verhefte hem tot de waardigheden die hy verdiende, en wilde volkomentlijk dat *Henriquez* van hem af hangen, en nietwes sonder syn toestemming doen soude.

soude. Hy de monstering geeyndigt hebbende, trok over de *Peschcira* in de ordere gelijk ik vermelt hebbe, en ging in een heel voordeelige post camperen. 1557.

Brissac was niet veel gelukkiger voor *Coni*, als de Hertog van *Guise* voor *Civitella* was. Hy sette de belegering van die Stad, waarin *Menicant* een van de dapperste Kapiteynen, die heel veel ervarenheyd had, en die van de besetting en Inwoonders ook volkomen wel bygestaan wierd, commandeerde, krachtig voort. Die twee belegeringen waren malkander heel wel gelijk, sy geschiedden op eene tijd, door de selfde Natie, en van twee voortreffelijke Kapiteynen. De Governeurs en de besettingen waren *Spaansen*, of van Natie, of van verknogtheyd; sy deeden d'een en d'ander wonderen after de wallen, die ongemeen swak waren; de Borgers van d'een en d'ander Stad, defendeerden sig met een gelijke moedigheyd, haare Vrouwen verschenen in de bresse met het rapier in de hand, en streeden met een gansch Heldhaftige dapperheyd. En 't geen bysonderlijk is, geen van die beyde belegeringen gelukten, maar wierden opgebroken.

Belegering van *Coni*, sonder succes.

De Hertog van *Guise* die *Civitella*, het koste wat het wilde, innemen wilde, stelde al 't geen syn ervarenheyd en die van andere hem verschaffen konde, in't werk, en men kan seggen, dat die standvastigheyd hem nadeelig was; want de selve deed hem de gelegenheyd verliesen om wel te camperen. Niet te min alsoo syne Spions en de Boeren hem versekerden, dat de Vyanden in marsch waren, om hem

Een *Franse* partye verslaat een detachement van het

hem by te komen, soo sond hy den Heere
1557. van *Sipierre* met het puykje van syn Ruyterye,
Vyandelijk Leger. om daar van sekere kondschappen in te halen. Dat detachement vertrok op den avond, en bevond sig ontrent middernagt in de omgrensingen van *Giulia Nuova*. De Hertog van *Alba* aldaar syn Leger-plaats willende nemen, sond den Grave van *Popoli* met ses honderd paarden, en *Garsias de Toledo* voor de front van een Regiment *Spaans* Voetvolk, om sig daar van te versekeren. De Graaf was een Man vol van vuyr, vry vermetel, en die veel veragting van syne Vyanden toonde. Den selve trok met eenige Ruyters voor uyt. Syne Party-gangers hem gerapporteert hebbende, dat sy *Fransen* bejegent hadden, die maar op vlugten bedagt waren, soo ging hy de selve met een volle ren op soeken, hy vond de selve ook, dog niet geschikt synde om te vlugten, want sy waren nergens minder op bedagt, maar om hem wel te ontfangen. Sy deeden sulks ook metter daad, en smeten in't eerste treffen, syne voor uyt genaarderde Ruyters over hoop. Die onverwagte defensie verbaasde haar, en sy geraakten in wanordere. Haare Vyanden die van die lafhertige beweginge wisten te proffiteren, drongen met drift op haar aan, en drevense op de vlugt. Men heeft weynig sulke wanordere gesien; de vlugtende verstroyden sig in een oogenblik, en over de slooten en heggen die dat gansche Land doorsneden, heen springende, soo sogt elk voor sig een goet heen komen. De Bevelhebbers mogten haar schoon bidden, dreygen, vermanen, alles was te vergeefs, en

de

de selve Bevelhebbers liepen gevaar van al t'samen gevangen gekregen of gedood te worden, wanneer den dag begon aan te breken. D'Overwinnaars die niet wilden dat men gewaar soude worden, dat sy in sulk kleyn getal waren, trokken te rug, namen drie Standaards, en voerden haare gevangens mede, onder welke persoonen van qualiteyt wierden gevonden. *Pedro Henriquez* was de alder considerabelste. Hy was *d'Acumba* ontweken, om sig als een vrywillige op die togt te begeven, de welke hy voor sag dat vol avontuuren soude wesen. De quade uytslag van dat gevegt, en de ligtvaardigheyd van den Graaf van *Popoli*, verwekten geemelijkheyd aan den Hertog van *Alba*; niet te min om dat hy dien Graaf niet verbitteren wilde, soo sprak hy met heel veel sagtsinnigheyd tegen hem, en vermaande hem op de alderbeleefste wijse van de wereld, om sig noyt met soo weynig voorsichtigheyd in te laten. 1557.

De Hertog den Krijgsraad hebbende doen vergaderen, soo was men van advijs, om *Guilia-Nuova* ten eersten te beslaan, uyt vreese dat soo de Vyand het gewigt van die post quam te kennen, hy de selve nemen mogt. Die Plaats is seer bequaam om wel te camperen, sy leyt niet meer als een myle van de Zee af. Het is een kleyne verhevenheyd, die een Veld 't welk met Heggen, met diepe wegen, en met groote Beeken doorsneden is, commandeert. Het Land is vrugtbaar, en de handel van de Zee verrijkt het selve. 't Is seker dat soo de Hertog van *Guise* in die Legerplaats gelogeert had, hy ontwijfelijk den Hertog

Aangelegenheyd van *Guilia-Nuova*.

tog van *Alba* seer belemmert soude hebben, den Oorlog in langwyligheden getrokken, en de gunstige gelegenheden afgewagt konnen hebben, om de selve met succes te voeren; want hy konde levens-middelen van de omgrensingen tegen wil en dank van de *Spaansen*, hebben doen komen; en wanneer hy de selve verteert soude hebben, soo had hy die gemakkkelijk over Zee konnen bekomen. De Hertog van *Alba* in die Leger-plaats gekomen synde, versterkte sig aldaar op't best dat hy konde, waar na hy een groot detachement van Ruyterye deed, en sond het selve onder de bevelen van *d'Acunba*, om soo hy konde, de voorgaande nederlaag te wreeken, en den Vyand te nootsaken, om de belegering op te breken.

1557.

XII. HOOFDSTUK.

De Hertog van *Guise* laat op *Civitella* een storm doen.

DE Hertog van *Guise*, door de lange tegenstand van de belegerden afgemat synde, drong op de selve soo veel te krachtiger aan, om dat de Vyand aannaarderde, en sy moedig synde op het ontset, 't welk sy wisten dat niet verre af was, defendeerden sig met een nieuwe dapperheyd. Sy deeden somwylen uytvallen, en stelden al haar behendigheyd en dapperheyd in't werk, om de Vyanden van de contrescharp van de Graft te houden. Sy echter siende datse daar op gelogeert waren, soo deedense een uytval, maakten de Loopgraven schoon, en bragten in de Stad een groot getal Instrumenten tot belegeringen nootsakelijk synde. De Hertog was soo veel

veel te gevoeliger van dat affront, om dat de belegerden hem met scharpe spotternyen beledigt hadden. Hy besloot mitsdien een algemeene storm te doen: hy liet de grafren vullen, en de gaalderyen op de contrescharp brengen, om de Troepen bedekt te doen aannaarderen, en vereffende de bressen met Kanon-schooten. De storm was van de alderfurieusten, en de Hertog die te paard sittende aan de kant van de Graft was, bevond heel gelukkig, dat de fortuyn hem seer gunstig was. Hy vermits eenige noodsakelijkheden verpligt fynde van syn paard te steygen, liet een van syn Palfeniers op syn paard klimmen, den selve was daar nauwelijk op geseten, of een Kanon kogel schoot man en paard doot ter neder. Men vogt gestadig in de bresse met de selfde dapperheyd, wanneer *d'Acunha* aan de linien genaakte, hy deed de selve aanstonds besprinngen, de Hertog die sulks gewaar wierd, en die geen twee gevegten te gelijk wilde hebben, liet d'aftogt slaan. — 1557. — Seltsaam geluk van den Hertog.

Hy hield vervolgens met *Strozzi* en den Graaf van *Montorio* Krijgsraad, d'een en d'ander waren van advijs; dat men de belegering moest op breken; de selve had reeds twee en twintig dagen geduyrt, en de muyren van het ligchaam van de Stad waaren op verscheyde plaatsen ter neder geschoten: de Hertog keurde dat advijs voor goet, hy liet aanstonds de artillerye en de swaare bagagie weg voeren, en ging om heen *Cologna* camperen. — Breekt de belegering weder op.

De Hertog van *Alba* verstond ter selver tijd de afwyking van de Vyanden, hy oordeelde echter niet noodsakelijk de selve te vervolgen; — De Hertog van

want

want hy had besloten sonder het rapier te trekken, te verslaan Luyden, die onder de Vaandels van den H. Stoel streden. Hy vertoefde in syn selfde Leger-plaats, alwaar hy den Graaf van *Sainte Flore*, *Omphredo*, *Montesocca*, *Valence*, en d'andere voornaamste Bevelhebbers van het garnisoen, en de considerabelste Borgers van *Civitella* deed komen. Hy bedankte de selve in de tegenwoordigheyd van het gansche Leger, 't welk hy in slagordening had laten stellen, van wegen den Koning, gaf groote lof aan de dapperheyd en getrouwigheyd van d'een en d'ander, en beloonde de Bevelhebbers na de mate van haare diensten en van haare waardigheden. Hy beval dat de rest van de Soldaten van de besetting, in't toekomende een dubbelde soldye soude genieten, en verleende aan alle de gene die vertrekken wilden haar vry afscheyd. De Bevelhebbers en de Soldaten waren d'eenigste niet, die deel in syne miltdadigheden hadden; hy gaf d'Inwoonders voor altijd vrydom van alle soorten van Imposten, en strekte de selve genade over haare Dochters en Dochters-Dochters, en de Mans van d'een en d'ander uyt. Die vrydom vervulde d'Inwoonders van die Stad met blijdschap, en heeft de selve daar na de rijkste en considerabelste van 't Land doen worden, soo door haar Koophandel, als door dat privilegie, 't welk voor een huwelijks-gifte aan haare Dochters verstrekte.

1557. *Alba* beloont de Bevelhebbers en de Soldaten van de besetting.

Verleent privilegien aan de Borgers.

Bekomt onderstand.

De belegering was nauwelijks op gebroken, of de Hertog verstond, dat de Vloot van *Doria* aan de Kusten van *Campanien* gekomen, en dat

dat sy ses duysend *Hoogduytsers* door *Hans Walter* gecommandeert wordende, aan land geset had, de welke in marsch waren om met hem te conjungeren. De Spions de welke hy met groote kosten tot *Romen* hield, berigteden hem ter selver tijd ook, datter een Regiment *Switsers* tot bystand van den Paus quam, en dat de selve reeds in't *Roomse* Veld waren. 1557.

Die tyding verbond hem om twee duysend *Duytsers* af te senden, tot versekering van het Leger van *Marc Antonio Colonna*, die *Romanien* verwoeste, en sig bereyde om de belegering van *Palliano* te doen.

Gelukkige successen van *Colonna*.

Hy had reeds twee Plaatsen van de omgrensingen, en verscheyde Kasteelen in genomen, daar waren groote besettingen in de selve, de welke die Stad als geblokkeert hielden, en de welke beletteden dat'er geen levens-middelen in quamen.

Hy met die twee duysend *Duytsers* versterkt synde, voorsag tot de veyligheyd van *Agnanien* en van *Frosolona*, en ging *Julius des Ursins* Generaal van een van de Legers van de Kerk op soeken. Hy lokte den selve in een Hinderlage, waar in hy hem drie honderd man doodde, en sloot hem tusschen de Bergen en eenige gefortificeerde Kasteelen.

De Hertog van *Alba* hebbende, gelijk ik reeds vermelt hebbe, de Vyanden genootsaakt om de belegering van *Civitella* op te breken, besloot de selve te volgen. Hy was reeds genootsaakt geweest, om de Leger-plaats van *Guilia Nuova* te verlaten, door de menigte van de groote vliegen, welkers fenynige beeten

1557. syne Troepen grootelijks geincommodeert hadden, en quam op de Oevers van een kleyne Rivier campeeren. 't Was van daar dat hy *Ascagno Corna* met drie honderd Gens-d'armes, die hy van twee Esquadrons ligte paarden deed souteneren, de welke door *d'Acunba* gecommandeert wierden, affond, om kondschap van de Vyanden in te halen. De selve wierden van een partye van 't *Franse* Leger ontmoet, de welke haar op de vlugt dreef, en de welke se in stukken soude gehouwen hebben, indien de twee *Mousquera's*, Kapiteynen van't Voetvolk, haar geen drie honderd Musketters hadden tegen gestelt, die haar door derselver sterk vuyr deeden afwyken. De Overwinnaars wierden ter selver tijd een Regiment Voetvolk op een by gelegen hoogte, 't welk haar begon te beschieten gewaar; 't welk haar nootsaakte te rug te wyken. De vlugtende namen die tijd waar om sig weder te hersamelen, sy deeden sulks ook sonder verhindering, besloten hebbende te sneuvelen of wraake te nemen. De selve vielen in de staart van de Vyanden, de welke langsaam en in goede ordere te rug weken.

Detachement van het *Franse* Leger geslagen.

De Hertog van *Guise* van het quaat gevolg van dien Oorlog wanhopig synde, nam eyndelijk het besluyt om uyt het Koningrijk van *Napels* te vertrekken, hy ging op de Oevers van de *Tronto* camperen, en leyde een Schipbrugge over die Rivier, om de selve ten eersten over te trekken. Hy begon ook ten selven dage metter daaddat besluyt werkstellig te maken. De Hertog van *Alba* die door *lo Viperata* quam trekken, campeerde dien selve dag

De Hertog van *Guise* vertrekt uyt het Koningrijk van *Napels*.

dag by na in't gesigt van de Vyanden. Syne Troepen in haare quartieren verdeylt synde, soo hield hy een groote Krijgsraad, wegens 't geen hy in die gelegenheyd doen moest. Alle warense van advijs, dat hy den Vyand moest bestrijden, wiens nederlaag te sekerder en te gemakkelijker soude syn geweest, om dat een gedeelte van syn Leger reeds aan d'over syde van de Rivier was, en dat men 't geen 't welk aan dees syde was gebleven in stukken soude gehouwen hebben, eer dat het ander gedeelte tot dessselfs onderstand soude hebben konnen aankomen, in gevalle het sulks had dorven bestaan. 1557.

XIII. HOOFDSTUK.

Onderwysing van den Hertog van *Alba* aan de Bevelhebbers van de tijd om slag te leveren, en syn weygering om den

DAt algemeen gevoelen mishaagde den Hertog van *Alba*, hy sag daar door, dat men syn wijse van Oorlog voeren voor quaat keurde, die was om tijd te nemen, en om noyt een Strijd te wagen, dan wanneer de overwinninge seker was. Hy sweeg een korte wyle stil, daar na trotselijk syn oogen op de gansche Vergadering slaande, soo seyde hy met een heel moedige toon, mijne Heeren, *ik heb God altijd gebeden, om aan mijne Soldaten een onverslage dapperheyd en een moed vol van vuyr te willen inspireren, op datse sonder te vreesen noch te redeneren, met gebogen hoofden de dood mogten gaan affronteren, en sig selfs aan de baarblykelijkste gevaren wagen, wanneer men sulks raadsaam komt te agten: maar ik heb een heel andere saak voor de Bevelhebbers versogt: veel voorsichtigheyd, en een groote bedaartheyd, om de on-*

1557. Vyand aan te tasten.

gestuymigheyd van de Soldaten te matigen. 't Is daar door dat men tot dien hoogen top van glorie geraakt, die het geluk van de Kapiteynen maakt. Ik verberge voor u niet, dat u drift my misbaagt heeft, vermits de selve ongematigt is en tegen de reden strijd. In dien gy, mijne Heeren, onderregt wilt syn van de gelegenheden, op welke een Generaal aan syne Vyanden een slag moet leveren, soo sal ik u seggen, dat sulks moet syn, wanneer het'er op aan komt, om een starke Stad t'ontsetten, de welke tot op het uytterste is gekomen, en van welkers inneming het heyl van een Provintie afhangt: wanneer men weet dat de Vyand magtige onderstanden moet bekomen, die hem de starkste of ten minsten egaal sullen maken: wanneer men voor een opstand in een Provintie bedugt is: wanneer men in't begin van een Oorlog agting aan syne wapenen wil toe brengen, de wankelende getrouwigheyd van syne Onderdanen weder versterken, de Geallieerden behouden, en bedekte Vyanden weer-houden wil, om sig niet te verklaren: wanneer de fortuyn niet aflatende ons te begunstigen, onse Vyanden soo neerslachtig syn, dat sy over al de hielen voor ons ligten: Eyndelijk wanneer men door hongersnood en siektens gedrongen, en van alle kanten beset synde, sig, het mag ook aflopen soo het wil, een weg tot een glorieuse dood, of tot een overwinninge moet openen, die ons van alle die rampen verlosse. Ik weet wel dat men somwylen over alle soorten van wetten moet heen stappen, wanneer het de fortuyn gevalt: maar een voortreffelijk Kapiteyn sal noyt een Veldslag wagen, soo hy niet versekert is, dat hy daar door groote voordeelen sal behalen, of soo hy sig daar toe niet genootsaakt vind. 't Is op die wijse dat de alder vermaarste veroveraars van de

Out-

Outheyt ſig gedragen hebben. Een Held moet ſig behouden tot den dienſt van het gemeene beſt, en ſyn leven niet wagen, dan wanneer ſyn Land daar in groot goet moet vinden. Segt my, mijne Heeren, welke ſyn de gevaaren die ons dringen, en de tegenſpoeden die ons drukken? wat vrugt kan onſe partye van ons leven en van ons bloed, en miſſchien van onſe ſchande trekken? mitſgaders van de quetſuyren van de alder vierigſten? Laat het al weſen, dat wy van den Hertog van Guiſe *Overwinnaars, en dat de* Franſen *in ſtukken gehakt waren, wat voordeel ſouden wy daar by hebben? Sullen dan de Steeden van het domeyn van de Kerk aan de Monarchie van onſen Souvereyn vereenigt worden? Sal dan de Bagagie van de* Franſen *ons rijk maken? Sal dan de mantel van gout laken van den Hertog van* Guiſe *ons de handen vullen? Siet daar een waardige prijs van het bloed van ſoo veele deftige Kapiteynen, en van ſoo een groot getal dappere Soldaten. In tegendeel ſoo door de grilligheyd van de fortuyn, de* Franſen *de overwinninge quamen te behalen, wat rampen ſoude onſe lichtvaardigheyd ons niet betrekken? ſoude de Hertog ſig dan ſonder moeyte niet meeſter van het Koningrijk van* Napels, *en van de reſt van* Italien *maken? Laten wy hem het deſſeyn formeren om ons te komen beſtrijden, om het ganſche verderf van ſyn Leger voor te komen, 't welk de honger, de dorſt, de naaktheyd, en den arbeyd ganſchelijk conſumeren ſullen; of om aan een dood te geraken, die hem de ſpyt verſpare; of aan een overwinninge, die hem de wederkering in ſyn Vaderland facilitere. Laten wy ons niet bekommeren met de ſorge, om den Hertog te overwinnen, maar alleen om* Italien *te defenderen; hy heeft*

1557.

syn hoofd voor een onnut plaatsje gesloten; en hy vlugt
1557. *voor ons; wat willen wy meer hebben? Een bloedige Veldslag soude die yets bondigers of yets glorieusers bevordert hebben? wy behalen een volle overwinninge sonder een droppel bloed te storten; onse enkele agting doed de Vyanden de vlugt nemen, en onse naam verstrekt tot bescherminge en tot een wal voor* Napels *en voor gansch* Italien. *Laat hem vlugten, en laat hy ons de moeyte ontneme, dat is 't geen 't welk wy vorderen: maar te geloven dat ik hem in syn vlugt die mijn werk is dringen sal, dat is 't geen 't welk ik noyt doen sal; ik die de gedugte Legers van de* Duytsers *geruineert hebbe, met de selve te obsserveren, met haar een Slag te weygeren, en de selve de levens-middelen af te snyden. In dien die wijse van Oorlog te voeren mijn niet voordeelig toescheen, alsdan soud ik my te binnen brengen, 't geen ik in den Oorlog van* Saxen *gedaan hebbe, ik soude de grootste Rivieren over trekken, en ik soude geen swarigheyt maken om te voet in Zee te treden: maar vermits ik d'overwinning in de vlugt van mijne Vyanden vinde, soo sal ik my van mijne regels niet bedienen, en ik sal my maar daar aan binden, om u lieder stoutheyd en ligtvaardigheyd te bestrijden.*

De Hertog van *Guise* stelt syn Leger in slagordening.

Ondertusschen soo continueerde de Hertog van *Guise*, om syne Troepen aan d'over syde van de *Tronto* te laten trekken, 't welk hy niet als in de volgende nagt voleyndé. Hy liet aanstonds de Brugge afbreken, en den volgende dag smorgens rangeerde hy syne Troepen langs die Rivier in slagordening; en ging in een onnemelijke post logeren, wanneer selfs die Rivier, de welke ter dier plaatse niet doorwadelijk is, die niet beschermt had. Het

was

was een Heuvel met steyle Rotsen omringt synde, de bykomsten waren seer beswaarlijk in haar selven, en de Hertog had wyders aldaar geschut doen planten, 't welk de selve van 't een en 't ander eynde schoon maakte; mitsdien soo kon hy wel versekert syn, dat men hem aldaar niet soude by komen. 1557.

De Hertog van *Alba* sag soo ras het *Fransse* Loger uyt het Koningrijk van *Napels* niet, of hy maakte gansch geen swarigheyd voor te wenden, dat hy d'Overwinnaar was: hy vaardigde *D. Francisco de Valdez* aan syne Catholijke Majesteyt af, om hem bekent te maken, dat de Vyanden niet meer in syn Koningrijk waren, en dat sy schandelijk de vlugt hadden genomen: dat de fortuyn sig geheelijk voor hem had verklaart: dat hy sig daar van soude weten te bedienen, maar dat alhoewel hy wel wist dat het niet onmogelijk was de *Fransen* te overwinnen, hy ook wist, dat men aan de naam van de Kerk, en aan desselfs Vaandels, eerbiedigheyd schuldig was. De Hertog van *Alba* berigt den Koning het vertrek der *Fransen* uyt syne Landen.

Hy decampeerde den volgende dag, en ging een Kasteel belegeren, waar in sig een groote Troep Banditen onthield: het selve lag op de punt van een Rotse, en scheen ontoegankelijk en buyten bespringinge te syn. Het lag in 't midden van eenige andere die gansch bloot en steyl waren, en het kon niet als van daar beschoten worden: alsoo de selve tot doen toe ongenaakbaar hadden geschenen, soo antwoordeden de Banditen trotselijk aan den Trompetter, die haar quam sommeren, dat sy sig souden over geven, wanneer de Hertog van *Alba* de punt van die Rotsen De Hertog neemt eenige Kasteelen in.

sen soude gewonnen hebben, of de selve van
1557. boven uyt den Hemel soude beschieten. Die antwoord vergramde hem: hy liet met kracht van armen, vier stukken Kanon van een middelmatige grootte, op de alhoogste punt van die Rotsen brengen, en schoot wel haast een bresse; de Bandyten neerslachtig synde, dorsten de storm niet afwachten; maar sy gaven sig op discretie over. Twaalf van de alder crimineelste wierden op gehangen, men sond de rest naar de Galeyen, en voorts wierd het Kasteel afgeworpen: hy maakte sig ook meester van de andere Kasteelen en kleyne Plaatsen der om grensingen, en deed de soodanige straffen, die de selve hadden doen op staan.

Hy ontfing ter selver tijd drie duysend *Spaniaards*, die *Ferdinand de Toledo* syn Soon, hem over Zee had aan gebragt. Hy stelde aanstonds het gansche Leger in slagordening, en de *Napolitanen* hebbende doen avanceren, soo prees hy haar moed en getrouwigheyd grootelijks, en beloofde haar, dat hy'er tegen syne Majesteyt van spreken soude. Hy gaf haar belooningen, die na de diensten de welke sy gedaan hadden, geproportioneert waren; vergunde aan de groote Heeren dat sy weg gaan mogten, en sond vier duysend Soldaten weder naar haare Huysen; waar na hy in het Land van *Ascoli* trok; besloten hebbende om over al den Hertog van *Guise* te volgen, en hem gade te slaan.

XIV. HOOFD-

XIV. HOOFDSTUK.

1557.

DE Hertog over de quade uytslag van die Veldtogt geemelijk synde, als de welke de glorie van syne schoone daaden grootelijks scheen te verminderen, besloot de fortuyn te beproeven: Hy detacheerde van syn Leger dertien Compagnien Voetvolk en drie honderd Paarden, en beval aan den Heere van *Sipierre*, om de selve in *Ascoli* te doen trekken, en met de Troepen van *Tiraldo*, Gouverneur van die Stad te doen conjungeren, en om te samen tot bescherming van 't Land toeversigt te hebben. *Sipierre* die uyt de natuur dapper was, en die den Oorlog heel wel verstont, liet een gedeelte van syn detachement onder het geschut van de Stad camperen, posteerde syn Voetvolk in de Hoeven die digte by lagen, en achter eenige verschansingen, die hy metter haast op de Oevers van de Rivier van *Cistilla* liet op werpen; waar na hy sig vöor de front van syn Ruyterye op de marsch begaf. Hy viel een ogenblik daar na op het detachement 't welk *Ascagno Corna*, en de Graaf van *Popoli* commandeerden; hy liet de selve bestrijden, dog sy lieden heel van passe door een Bataillon *Italianen* gesouteneert wordende, soo week hy met sagte schreeden weder onder het vuyr van syne Muskettiers. De *Spaansen* de selve te rug wyking voor een vlugt genomen hebbende, onsloopten sig om te gemakkelijker die pretense Vlugters te konnen volgen, de welke haar krachtig af wesen en in wanordere bragten. Sy deeden té gelijk de *Ita-*

Gevegt tusschen twee detachementen van de twee Legers.

1557. *lianen* buygen en vlugten, en gingen d'een en d'ander in stukken hakken, wanneer *Francois Ibarra* eenklaks met een *Spaans* Bataillon Voetvolk uyt het Bosch quam; en haar noodsaakte halte te houden. De Vlugters hersamelden weder after dat Bataillon, en van desselfs vuyr onderssteunt synde, quamen weder aan den strijd, en wesen de *Fransen* af. 't Gansche Vyandelijke Leger 't welk aan quam, wilde haar vervolgen, en haar op de Brugge, de welke van het Kanon van het Kasteel bespeelt wierd, in wikkelen; maar de Hertog van *Alba* belette sulks. Hy genoechde sig met *d'Acunba* neffens twee Esquadrons ligte paarden, en vijf honderd Curassiers te senden, om de nederlage van de *Fransen* te voltrekken. Sy waren sulks niet verwagtende, ende met haare eerste voordeelen vernoegt synde, sod verlietense de wijd uytgestelde posten, en weeken in goede ordere onder de muyren van *Ascoli*. *Acunba* ging haar daar vinden en bestreedse: maar alsoo hy met heel veel dapperheyd ontfangen wierd, soo liet de Hertog d'aftogt slaan.

Redenen waarom den Hertog weygerde strijd te leveren.

Dat doen deed het gansche Leger beven, het selve kon niet begrijpen, door wat beweegmiddel desselfs Generaal, geen by na verseekerde overwinninge had willen behalen: de Bevelhebbers vroegen het malkander. Eenige Vertrouwelingen van den Hertog, seyden tegen haar, dat hy besloten had geen Slag te leveren, dat hy al te veel wagen soude in tot die uytterlijkheyd te komen, en den Hertog van *Guise* heel weynig; dat den desen niet meer als manschap soude verliesen, en dat hy zeege-

zeegepralende alles soude gewinnen, en dat d'ander in tegendeel sig in gevaar soude stel- 1557.
len, om syn manschap en gansch *Italien* te verliesen, soo hy het te quaat kreeg; dat eyndelijk de overwinning hem van geen voordeel soude syn, vermits hy versekert was, dat hy de *Fransen* weg soude dryven, sonder dat het hem een enkeld man kosten soude. De Hertog wist wel dat syn voorsichtigheyd en syne regelen van syn Leger niet begrepen konden worden, en datse het selve dikmaals niet behaagden. Hy wist wyders dat die laatste actie het selve mishaagt had: dog hy bekommerde sig sulks weynig, en hy wagte als een wijs en ervaren Kapiteyn af, wat dat d'uytslag van de belegering soude syn, die *Marc Antonio Colonna* voor *Palliano* ondernomen had, om daar na schikkingen te nemen, die hem met syne desseynen over een komende schenen te wesen.

XV. HOOFDSTUK.

COlonna, gelijk ik reeds vermelt hebbe, versig van alle de Plaatsen, die rond om *Palliano* lagen, versekert hebbende, leyde daar groote besettingen in. Hy liet eenige forten op werpen, om die Stad t'eenemaal te blokkeren, de welke hy sig beloofde door hongersnood te sullen gewinnen; hy geloofde selfs die inneming onfeylbaar te sullen syn, vermits de voornaamste Bevelhebbers van de besetting op malkander t'ontvreden waren, en dat de Soldaten gemutineert hadden.

Verrichtingen van *Colonna*.

De *Caraffa's* die de gansche ruine van haare verhopingen in het nemen van *Palliano* te gemoet

moet sagen, wierven Troepen, deeden bystanden komen, met een woord geseyt, sy sogten alle middelen, om de belegering van die Stad te doen op breken. *Vertz* bragt haar drie duysend *Switsers* aan; Syne Heyligheyt die de selve voor sig de monstering deed passeren, toonde daar een ongemeene blijdschap over, en noemdense de *Beschermers en de getrouwe bewaarders van het Schip van de Kerk, het welke de onweders van den doemalige Oorlog geweldig slingerden*, beschonk derselver Bevelhebbers elk met een goude ketting, en gaf aan haar Generaal considerabele geschenken, en deftige beloften. Hy deed de selve aanstonds naar *Palliano* vertrekken: sy berigt synde dat *d'Acunba* vier Esquadrons Ruyterye en een Regiment *Spaans* Voetvolk, tot bystand van *Colonna* aan bragt, soo dorsdense niet verder genaken, en verschanstedense sig op een nabuyrigen Berg. *Julius des Ursins* en de Graaf van *Montbel*, conjungeerden aldaar neffens drie Regimenten *Italianen*, ten deele te paard, en ten deele te voet met de selve.

1557.

Nederlaag van de Troepen van de Kerk, door *Colonna*.

Colonna had sig op het afhangen van een Heuvel gepòsteert, besloten hebbende het ontset af te wagten, en het selve te bestrijden. Hy liet den Baron van *Pfels* met een Regiment *Duytsers*, en eenige stukken geschut avanceren, om een engte te beslaan, waar door de Vyand sekerlijk passeren moest. Hy sond *Salinas*, een *Spaans* Bevelhebber, met vijf honderd man van de selfde Natie, om sig te posteren tusschen twee Rotsen, om de Vyand op syde aan te grijpen, in dien hy de doortogt van de engte ondernam. *Des Ursins* was

was hem voor gekomen, den selve was reeds meester van die post, die hy door ses honderd *Italiaanse* Muskettiers deed bewaren. De selve ontfingen de *Duytsers* wonderlijk wel, en deedense afdeynsen: maar de *Spaniaards* by gekomen synde, soo veranderde de gedaante van den Strijd geheelijk: de *Italianen* konden het tegen die oude Soldaten, die een oude ervarenheyd by heel veel dapperheyd voegden, niet uythouden, sy waren genootsaakt de hielen te ligten, en *Psels* maakte sig meester van de engte, en verschanste sig daar in. 1557.

Colonna met de rest van het Leger aan gekomen synde, bestreed de *Switsers* met syn Ruyterye, dog was wel haast genootsaakt af te deynsen. Die stoot deed hem niet aarselen; hy liet de bewaring van de engte en van de Artillerye aan den Kapiteyn *Gautier*, stelde *Psels* tegens de *Switsers*, en de *Spaansen* tegen de *Italianen*, en begaf sig voor de front met de piek in de hand. *Joan des Ursins*, en de Graaf van *Montbel*, lieten op de *Spaansen* soo een furieuse lossing doen, dat de dese die gansch bloot stonden, genootsaakt waren eenige bewegingen te maken, om sig van dat vuyr te bevrijden. Sy alsdoen noch maal beschoten wordende, soo bogense en souden over hoop syn gesmeten geworden, wanneer de rest van de Troepen van haar Natie, en de *Italianen* van haar partye den strijd herstelden. Sy de vermogenste in getal en in dapperheyd geworden synde, soo ontroofdense aan de Troepen van de Kerk weder, het kleyn voordeel 't welk sy gehad hadden: sy defendeerden sig echter met heel veel dapperheyd, en sy hadden noch

gansch

gansch geen reden om van de overwinninge
1557. te wanhopen, wanneer de Graaf van *Montbel* haar in de handen der Vyanden over leverde. Die Graaf, van wien ik reeds gewaagt hebbe, was onvertsaagt in het Kabinet, en d'alder grootste bloodaard in de tegenwoordigheyd van den Vyand. Hy nam met eenige Ruyters, die alsoo dapper als hy waren, schandelijk de vlugt. Alsoo hy de verst gevorderste naar den Vyand was, soo kon syn wegwyking niet geschieden, sonder veel wanordere te veroorsaken, en sonder de syne het herte te doen sinken, de welke egter al wykende noch eenige tijd streeden, waar na sy geheelijk de vlugt namen.

Sy wierden niet vervolgt, vermits men noch furieuselijk aan een andere zyde vogt. Ik hebbe gemelt, dat *Colonna* syne *Duytsers* tegens de *Switsers* van het Leger van den Paus stelde. Men heeft noyt hertnekkiger strijd gesien gehad, als die de welke onder die twee Natien geschiedde. Sy streeden by na gestadig met het rapier, de piek of de hellebaard. Elk defendeerde syn terreyn met een uyttermate dapperheyd. Een dood man maakte plaats aan een ander, hy besloeg syn rang, en die laatste scheen niet te vegten, als om het verlies van syn medgesel te wreeken. Eyndelijk de *Duytsers* afgewesen synde, begonnen te buygen, wanneer de vlugt van de *Italiaanen* van het Leger van de Kerk, het middel aan de Overwinnaars verschafte, om de *Switsers* in de flanc te nemen. Sy hielden haar aanstoot langen tijd uyt, waar na sy begonnen een afwyking naar een by gelegen Bosch te maken. Sy marcheerden gesloten

en in heel goede ordere; maar de Ruyterye die haar ondersteunde, de hielen gekeert hebbende, soo kregense het seer quaat: men beschootse van alle kanten, en men druktese soo krachtig, datse de wapenen ter neder wierpen, en sig salveerden soo sy konden, sommige in het Bosch, en andere op eenige by gelege Rotsen. 't Was alsdoen dat de slagting schrikkelijk was, en de Overwinnaars vinnig synde, gaven weynig quartier. *Joan des Ursins* den welke in die gelegenheyd alle de pligt van een groot Kapiteyn had betragt, als ook van een Soldaat die besloten heeft te overwinnen of te sneuvelen, hield de stoot uyt soo langen tijd als hem mogelijk was; maar de *Switsers* geslagen, en hy op verscheyde plaatsen gequetst synde, wierd van de *Spaansen* omringt, aan welke hy syn rapier over gaf. Het soude te wenschen syn geweest, dat alle de gene die van syn partye waren, syne dapperheyd en die van de *Switsers* by gestaan hadden, soo soude misschien d'uytslag van de Strijd heel anders geweest hebben. De Overwinnaars selfs konden de bloohertigheyd van den Graaf van *Monthel* en van de andere *Italianen* niet genoech versoeyen, de welke sulke dappere Luyden als de *Switsers* van haar Leger waren, verlieten. 1557.

De *Caraffa's* verloren in die gelegenheyd twee duysend man, die op de plaats gebleven waren, onder welke agt *Switserse* Kapiteynen, en verscheyde onder Bevelhebbers van die Natie waren, de welke wonderen deed. De Overwinnaars maakten seven honderd gevangens, en veroverden een menigte Standaards.

daards. Men las met groote Letters op seven, die de *Switsers* wierden ontnomen: *Beschermers van de Kerk, en van den H. Stoel*, of *voor de bescherminge van de Kerk en den H. Stoel.*

1557.

D'Overwinnaars deeden niet als een seer middelmatig verlies; en de Soldaat gewon nietwes in die nederlage, want *des Ursins* had de swaare bagagie naar *Segni* gesonden.

Colonna gevoelde een ongemeene vreuchde over het winnen van die Strijd, hy twijfelde nu niet meer of de selve soude hem de verovering van *Palliano* doen hebben, niet te min om aan die Plaats alle hoope te benemen, soo sond hy *Pfelz* om sig meester van *Rocca di-Maximi* te maken, en hy ging de Stad *Segni* belegeren.

Inneming van *Segni*.

Joan Lorini, Heere van *Rocca di-Maximi*, had op sig genomen de selve te beschermen. Alsoo hy nu niet geloofde dat men syn Stad ter oorsaak van dessels situatie beschieten kon, soo antwoorde hy aan den Trompetter van *Pfelz*, dat hy besloten had het leven te verliesen, eer dat hy in getrouwigheyd aan den H. Stoel onbreken soude. *Pfelz* die d'oorsaak van die vertrouwenheyd wist, bedroog *Lorini*. Hy liet stammen van Boomen uythollen, en liet de selve door magt van armen op de kruyn van eenige Rotsen, de welke de Plaats commandeerden brengen. Het gesigt van die gemeynde stukken beangstigde de Belegerden; sy gaven sig op discretie over, en de Stad wierd geplondert.

Colonna was niet minder gelukkig voor *Segni*. Dat was een vry groote Stad, de welke sterk geweest was doen men het gebruyk van het

het Kanon noch niet kende; maar desselfs muyren niet met aarde aangevult synde, soo wierdense by na in een oogenblik ter neder geworpen. De Belegerden verlooren daar om haar moed niet, sy begroeven sig daar after, holden eenige fornuysen, en beloofden sig, *Colonna* te sullen nootsaken de belegering op te breken. Hy die andere gevoelens had, commandeerde de *Duytsers* en de *Spaansen* om den storm te doen. Die twee Natien marcheerden op een en de selfde linie, en moesten te gelijk aanvangen. De *Spaniaards* d'eer van die attakke willende hebben, profiteerden van de langsaamheyd van de *Duytsers*, trokken voor uyt, klommen op't hoogste van de bresse, en na datse een groot geschreeuw gemaakt hadden, bleven daar op vaste post houden. De Belegerden, die geloofden dat sy voort souden trekken, staken den brand in een van haare fornuysen, de welke sprong sonder de Belegeraars eenig quaat te doen, de welke op de hoogte van de bresse geduyrig post bleven houden. Dat geluk moedigde de *Spaansen* aan, sy sprongen als dappere Luyden in de Stad, forceerden de verschansingen, en lieten de besetting over de kling springen. De Stad wierd geplondert, en de Soldaat maakte aldaar een merkelijken buyt; want gelijk ik vermeld hebbe, *des Ursins* en de Graaf van *Montbel* hadden haare bagagien in de selve gelaten, wanneer sy het ontset van *Palliano* beproefden. Die Stad hield het gestadig, *Colonna* begaf sig naar de selve na inneming van *Segni*, en belegerdese in de formen.

1557.

1557.

XVI. HOOFDSTUK.

De Romeynen willen Vrede hebben.

DE nederlage van het Leger van den H: Stoel, bragt Romen in d'uyterste neerslachtigheyd: de Caraffa's spouwden duysend scheldingen en vloeken tegen den Hertog van Alba, en spatteden in dreygementen uyt, gelijk of sy magtig waren geweest hem te overwinnen. Het Volk en de Soldaten liepen door de Straaten, als verwoeden en uytsinnigen; deeden duysend vloeken tegen d'Auteurs van die wanorderen, spraken daar op d'alderhoonenste wijse van de wereld van, en lieten oproerige pasquillen en vol van versmading tegen de doemalige Regering uyt gaan. Men sag al de wereld in de Kerk gebeden aan den Hemel doen, en de bystand van God aan den Prins der Apostelen afbidden; in de Kerken ter neder geknielt leggende, badense met de traanen in de oogen, dat hy de rampen van den Oorlog wilde af wenden van een Stad, die hy door de uytstorting van syn blood geheyligt, en die hy tot de Hoofdstad van de Christen wereld gemaakt had.

De persoonen van qualiteyt gingen te samen de Caraffa's vinden, en vertoonden aan de selve kragtiglijk, dat het Volk soude op staan, soo sy ten minsten niet bedagt waren Vreede te maken. Die vertooningen hadden gansch geen gevolg: de Caraffa's waren al te vervult van haar selven, en al te geanimeert tegen den Hertog van Alba: sy beletteden selfs, dat men syne Heyligheyt niet kon aan doen; en droegen een nauwkeurige sorge, om soo veele verliesen

liefen voor hem verborgen te houden. Niet te min soo quam hy de selve te weten, en nam uyt de te rug wyking van den Hertog van *Guise*, en door d'inneming van *Segni* af, dat de saaken in een gansch nadeelige gestalte waren. 1557.

Die Hertog die niet minder over de lafhertigheyd der Geallieerden van den Koning syn Meester, als over de quade uytslag van dien Oorlog gebelgt was, had besloten syne wapenen in *Lombardyen* te brengen. Hy was daar toe krachtiglijk opgewekt, door de Brieven van den Hertog van *Ferrara* syn Schoon-Vader, en misschien veel meer door de gemeene nuttigheyd; hy geloofde wanneer hy met dien Prins en met *Brissac* geconjungeert was, dat de verovering van de rest van *Piemont* en van het *Milanees*, haar ligt soude vallen, en dat de besitting van die twee rijke Provintien, haar als tot een Trap soude verstrekken, om tot de verovering van de Koningrijken van *Napels* en van *Sicilien* te geraken. Dat advijs was heylsaam en wel begrepen; niet te min soo belettede de onverstandigheyd van de Neven van den Paus, dien goeden en ligt gelovigen ouden man, om daar in toe te stemmen. De Veldtogt verliep ongevoeliglijk, en de tijd op welke syne Heyligheyt desselfs beloften uytvoeren moest, was reeds verby gegaan; sonder dat hy sig echter in staat stelde om de selve te voldoen: mitsdien soo was de Hertog van *Guise* bedugt, dat de Hertog van *Alba* hem vervolgen mogt, en dat hy hem misschien by mogt komen, eer dat hy in staat was, om hem te konnen tegen staan.

De Hertog van *Guise* wil naar het *Milanees* trekken, maar word daar in van den Paus wederhouden.

 Die

Die aanmerkingen gevoegt by de langwy-
1557. ligheden van het Hof van *Romen*, deeden hem de moed ſakken: alſoo hy uyt de natuur levendig, en wyders ſeer opregt was, ſoo beklaagde hy ſig daar over, en gaf voor dat hy ſig met het Leger van den Hertog van *Ferrara* ſoude gaan conjungeren. De Cardinalen *Caraffa* en *de Tours*, en *Pedro Strozzi*, over die reſolutie verbaaſt ſynde, gingen hem tot *Ancona* vinden: ſy ſtelden aan hem, om hem daar van te doen veranderen, gebeden, traanen, klachten en beloften in't werk, met een woord geſeyt, alles 't geen behendige Luyden in ſoodanige gelegenheden ſeggen of doen konden: ſy verweten aan den Hertog, dat hy de gemeene Vader van de Chriſtenen in de handen van ſyne Vyanden ſtelde; dat hy aan de ſelve de Hoofſtad van de Chriſtenheyd over gaf; dat hy de reliquien der Heyligen, de geheyligde Kerken, en al 't geen onſe Godſdienſt t'eerwaardigſte en het heerlijkſte heeft, aan de profanatie en aan de Heylig-ſchenderyen over liet: ſy vroegen hem waar om hy in de Landen van de Kerk was gekomen, om de ſelve weder te verlaten ter tijd, wanneer'er niemand als hy alleen was, die haar uytterſte verderf beletten konde. Sy wenſten hem al ſoo min ſtantvaſtige Geallieerden toe, en verſekerden hem, dat die daad hem met ſchande ſoude gaan beladen, en de ſchrik en verſmadinge van de wereld ſoude maken.

De Hertog lagte met die redeneringen, wierp al de quade uytſlag van dien Oorlog op de ongetrouwigheyd van ſyne Geallieerden, en verweet haar met recht, dat ſy noch het

geral

getal van Troepen, noch de levens-middelen, noch het geld 't welk sy hadden beloofst, verschaft hadden; datse in tegendeel hem alsints bedrogen hadden; dat alle haare doeningen met haare beloften niet over een waren gekomen, en dat in plaatse van mildadigheden, van genegenheyd, en van eere, die men aan *Vrankrijk* had doen verhopen, hy niet anders als gierigheyd, als trotsheyd, en versmading bespeurt had; dat hy God tot getuyge nam, dat hy met een oprechte getrouwigheyd, alle de conditien van het Traktaat werkstellig gemaakt had; eyndelijk hy versekerde sonder vreese van te bedriegen, dat'er geen Christen was, die meer eerbied en liefde voor den H. Stoel als hy had. 1557.

Alles was noch onafgedaan, wanneerse de nederlage van *Joan des Ursins*, en d'inneming van *Segni* verstonden. Die tyding deed haar alles verlaten: sy liepen naar *Romen* om in de tegenwoordigheyd van den H. Vader raad te houden, nopende 't geen sy in die gelegenheyd doen moesten, en met eenen, om van dien goeden ouden man een gedeelte van het geld te verkrijgen, 't welk syne Neven met soo veel sorge op hoopten. De vreese welke die quade tydinge hem geinspireert had, deed hem het besluyt nemen, alles aan te wenden om sig tegen den Vyand te stellen. Hy ontfing den Hertog van *Guise* met verrukkingen van een ongemeene vreugde, hy noemde hem *de Beschermer en de Soon van de Kerk, versekerde hem dat hy geen bescherminge of versekertheyd was hopende als van syn liefde, moed en wapenen. De Caraffa's* die beefden, sonder niet te min

De Hertog van *Guise* komt weder tot *Romen.*

yets van haare groote verhopingen te verliesen, verſekerden den Hertog van *Guiſe*, dat
1557. ſy hem in eygendom en voor eeuwig een Provintie in het Koningrijk van *Napels* ſouden geven, hoopten hem met eeren op, deeden hem geld, Krijgs, levens-behoeften, en Soldaten verhoopen; met een woord geſeyt, men beloofde noyt ſoo veel, alhoewel men miſſchien noyt meer beſloten had om geen woord te houden: niet te min ſoo boodenſe de Marquis van *Cavi*, eenigſte Soon van den Hertog van *Palliano* tot een pandſman en verſekertheyd van haare beloften aan, en conſenteerden, dat hy aan 't Hof van ſyne alderchriſtelijkſte Majeſteyt op getrokken ſoude worden.

De Hertog van *Guiſe* door ſoo veele ſchoone beloften verblind ſynde, genoechde ſig met haar te doen ſien, dat ſyne dreygementen regtvaardig waren, en datſe niet ydel ſouden geweeſt hebben, ſloot wyders in de naam van den Koning een Traktaat, waar by hy beloofde dat het *Franſe* Leger met vier duyſend *Switſers* verſterkt ſoude worden; dat men in *Vrankrijk* recreuten van de Ruyterye ſoude maken, en dat hy getrouwelijk ſyne orders ſoude uytvoeren, ſoo lange als ſyne Heyligheyt ſig in ſyne beloften quyten ſoude. De Hertog vertrok ter ſelver tijd uyt *Romen*, en begaf ſig naar ſyn Leger, om de frontieren van de Kerk te defenderen, liet aan alle kanten Troepen werven; met een oogmerk om voor de tweede maal in het Koningrijk van *Napels* te trekken, of om aan den Hertog van *Alba*, als hy hem aantrof, ſlag te leveren.

XVII. HOOFD-

XVII. HOOFDSTUK. 1557.

TEr tijd wanneer de *Caraffa's* den Hertog van *Guise* met de meeste drift waren op wekkende, om den Oorlog voort te setten; ter tijd, seg ik, datse met hem een nieuw Traktaat quamen te maken, en sig tot de continuatie van den Oorlog te verbinden, soo namense haar toevlugt tot haare gewoone om wegen. De Paus den Ambassadeur van *Venetien* en die van den groot Hertog van *Toskanen* hebbende laten roepen, soo vertoonde hy aan de selve, dat hy ontroert synde van de rampen, die de doemalige Oorlog soo aan de Kerk, als aan de *Fransen*, *Spaansen* en aan gansch *Italien* veroorsaakte, hy de Vreede aan *Europa* soude gegeven hebben, in dien Koning *Philippus* hem daar in door een overgroote halsterrigheyd niet verhindert had: dat soo dikmaals als hy tegen hem van confœderatie had willen spreken; dat hy hem als een Vader vermaant; ende dat hy hem onder het getal van syne Geallieerden had willen stellen, hy geen ander belooning voor syn genegenheyd en goede wille, als beledigingen, brandstigtingen, en alle andere rampen die den Oorlog versellen, had bekomen.

De Paus doed eenige voorslagen van Vreede.

Die Ambassadeurs aangemerkt hebbende, dat de goede sentimenten van den Paus een uytwerkinge van syn vreese waren, en dat hy liet blijken hoe noodsakelijk dat hy geloofde Vreede te moeten hebben, gaven hem door haare gesprekken moed, presen syn goetheyd en Vaderlijke liefde, en besloten met een aan-

aanbieding van haar mediatie. Sy verseker-
1557. den hem vervolgens, dat sy tragten souden de Hertog van *Alba* tot een stilstand, en selfs tot een eerlijke Vreede te brengen, mits dat hy Ambassadeurs aan hem sond, op dat de saaken van wedersyden met alle vereyste autoriteyt quamen te geschieden, en dat sy wel Pandsmannen tot versekertheyd van de gene, die het syne Heyligheyt gelieven soude aan den Hertog te deputeren, wilden blyven. De Paus konde die voorstellingen niet verdragen sonder van gramschap te beven, noch hooren seggen, dat'er een mede-voeging van de autoriteyt van den Hertog, tot het sluyten van die Vreede moest syn, sonder syn toornigheyd aan de Ambassadeurs te toonen. *De wereld sal my eer mijn Hoofd sien verliesen, seyde hy tegen haar heel grammoedig, als dat ik yets soude komen te doen 't welk de Majesteyt van den H. Stoel, of de gevoelens van een moedig man onwaardig is. Wel, ik soude met den Hertog van* Alba *in onderhandeling treden? ik, die van God gestelt ben om het Hoofd van de Christen wereld te wesen? Dat die Hertog uyt de Landen van de Kerk vertrekke, dat hy de wapenen ter neder legge, en dat* Philippus *de II. aan ons Ambassadeurs sende, en dat hy sig onderwerpe aan al 't geen onse goedertierenheyd gelieven sal hem te bevelen. Hy is onse Tributaris, 't is met rechtvaardigheyd en tot straffe van syne misdaaden, dat wy hem van syne Koningrijken van* Napels *en van* Sicilien *berooft hebben: in dien hy echter aan ons Ambassadeurs komt te senden, soo sullen wy hem misschien onse vriendschap en syne Koningrijken weder geven, niet als een prijs van syne geweldenaryen,*

denaryen, maar als een geschenk van onse mildadigheyd. 1557.

Die antwoord verbaasde d'Ambassadeurs ten uyttersten; en soo verbaast en confuys als sy waren,. wistense niet wat te antwoorden, en gingen wanhoopende van Vreede weder naar Huys.

Romen verwagte met verlangen de besluyten van syne Heyligheyt, en waar toe men komen soude, wanneer het selve in d'uytterste verwonderingen geraakte. De Paus liet den Cardinaal *Moron* gevangen nemen, en met sorge bewaren, onder voorwendsel dat hy een Ketter was. Men geloofde dat syne genegenheyd voor *Spanien* een van syne grootste misdaaden was. Men ondersogt syne gedraagsaamheden met nauwkeurigheyd, men ontfing syn geloofs-belijdenisse, men verklaarde hem onschuldig te syn van de misdaad die men hem te last leyde, maar niet te min wierd hy van de waardigheyd van Cardinaal beroofd.

Twee Cardinalen *Moron* en *Polus* worden van ketterye beschuldigt.

Men ontnam ter selver tijd aan den Cardinaal *Polus* het Legaatschap van *Engeland*, en hy kreeg last om tot *Romen* rekening van syn geloof te komen geven.

Maria Koninginne van *Engeland*, en alle eerlijke Luyden toonden daar haar gramschap over: sy konden niet dulden, dat men dat affront een man aan deed, die op perykel van syn leven, gewichtige diensten aan de Kerk toe bragt; die sig met een onvermoeyélijke yver benaarstigde, om een Land weder in de waare Religie en den dienst Gods te herstellen, waar uyt de vry-geesterye en de ketterye het selve by na geheelijk verbannen hadden.

Dat doen belgde *Philippus* de II. die als-
1557. doen in *Engeland* was. Hy was derwaarts gegaan om het soodanig te maken, dat de *Engelsen* d'Oorlog aan de *Fransen* souden mogen verklaren: hy had *Antonio Valenca* by hem, de welke hem de tyding van het vertrek der *Fransen* uyt het Koningrijk van *Napels* had gebragt; hy sond den selven weder naar den Hertog van *Alba* af met Brieven, door welke hy hem beval, om den Oorlog ten spoedigsten t'eynde te brengen, op wat wijse het ook mogt wesen, en om niet te draalen ongemeene middelen daar toe aan te wenden, in dien d'andere niet gelukten, vermits men die groote Mannen uyt de verdrukking redden, de Kerk van de gevaren die de selve dreygden, verlossen, en de Vyanden van de Kerk beroven moest van de vreugde, die haar den voorschreve Oorlog veroorsaakte.

XVIII. HOOFDSTUK.

Koning *Hendrik* de II. wil den Hertog van *Guise* in *Parma* laten trekken.

KOning *Hendrik* de II. geinformeert synde van het weynig gevolg syner wapenen in *Italien*, en van de ontrouwe syner Geallieerden, besloot het desseyn van de verovering van *Napels* te laten varen: hy had aan den Hertog van *Guise* reeds bevel gegeven, met den Hertog van *Ferrara* te conjungeren, om te samen de verovering van het Hertogdom van *Parma* te doen. Dat Hertogdom niet heel verre van het *Milanees* en van *Piemont* af gelegen synde, soo wist syne Majesteyt wel, dat het veel beter was aldaar syne Troepen te doen passeren. Aan d'andere syde soo geloofde

de hy niet, dat het met syne voorsichtigheyd over een quam, om een talrijk Leger en een voortreffelijk Kapiteyn soo verre van *Vrankrijk* te houden, terwyle dat den Oorlog met soo veel drift noch in Vlaanderen gevoert wierd. 1557.

Daar hebt gy, hoedanig de schikkingen van het Hof van *Vrankrijk*, nopende den Oorlog van *Italien* waren, wanneer *Strozzi* heel wel te passe daar aan quam. Hy bragt met hem den Marquis van *Cavi*, den welke syne Heyligheyt tot onderpand van syn woord in *Vrankrijk* sond. Hy bragt wyders Brieven van den Paus mede, die aan den Koning geaddresseert waren, in welke die Monarch met den tytel van *outste Soon van de Kerk, en beschermer van den H: Stoel*, gehandeld wierd. *Strozzi* die niet minder bequaam in't Kabinet, als verstandig in't Krijgs-ambagt was, bespeurt hebbende, dat de Brieven van den Paus eenige indruk op het gemoed van den Koning hadden gemaakt, en hem eeniger mate deeden wankelen, sprak'er hem op soo een aanradende wijse van, dat hy hem het Traktaat 't welk met den Hertog van *Guise* gesloten was, deed ratificeren.

Strozzi komt in Vrankrijk, en laat het Traktaat met den Hertog van Guise gesloten, bekrachtigen.

Syne Majesteyt gaf treffelijke Meesters aan den Marquis van *Cavi*, om hem te leeren sulke oeffeningen, die persoonen van syn qualiteyt betaamden. Hy liet hem aan desselfs Hof op voeden. Hy beval dat men in *Vrankrijk* en in *Switserland* recreuten soude maken, besloten hebbende om den Oorlog in de *Nederlanden* en in *Italien* te continueren. *Strozzi* vertrok seer voldaan van 't Hof, en begaf sig op 't spoedigste naar *Romen*, om

die

—— die goede tydingen aan syne Heyligheyt te be-
1557. rigten.

De Hertog va Guise maakt toebereydsels.

De Hertog van *Guise*, de bevelen van syne Majesteyt bekomen hebbende, begaf sig weder te Velde, verwagtende gestadig de Troepen, die de Paus hem belooft had. De *Caraffa's* stelden aan haare syde swaare Imposten op het Volk, en versamelden door dat middel het nodige geld tot de kosten van dien Oorlog. Die Imposten souden overtollig geweest hebben, in dien die Heeren sig van haare Schatkisten hadden willen bedienen. Sy maakten nieuwe wervingen, en heel groote toebereydsels, om sig te quyten in de beloften die sy aan den Hertog van *Guise* hadden gedaan, en om de belegering van *Palliano* te doen op breken.

De Hertog van *Alba* komt in de Landen van de Kerk.

De Hertog van *Alba*, wiens Emissarissen hem onderregteden van al 't geen'er by de Vyanden voor viel, schikte sig, alhoewel tegen syn sin, om de bevelen van syn Meester uyt te voeren, en om de *Caruffa's* over haare onvoorsichtigheyd te straffen. Hy trok dan in't Veld van *Romen*, geresolveert synde een eynde van dien Oorlog te maken. Hy nam *Valmontona* in, 't welk hy liet fortificeren, minder met een voornemen om syne wapenen noch verder te brengen, als om syne Vyanden vervaart te maken.

Brengt een neerslachtigheyd binnen *Romen*.

Die tyding, en de dreygementen van den Hertog, bragten de *Romeynen* in d'uytterste neerslachtigheyd. Sy begonnen alsdoen te gelijk op de bescherming van haar Stad bedagt te syn, sy lieten de wagten op haare wallen trekken, en setteden Schildwagten aan de

Poor-

Poorten en op de Plaatsen, van waar men den Vyand ondekken konde. De Paus die meer vervaart als yemand was, liet den Hertog van *Guise* versoeken, om tot de bescherming van *Romen* te naarderen. Maar die Prins den welke een van d'eerste Kapiteynen van syn eeuwe was, weygerde syn Leger in de waag-schaal te stellen, hy genoegde sig om de garnisoenen van de Plaatsen die 't meest op d'aanstoot lagen, te versterken, verschoonde sig daar op, dat de Paus hem de Troepen die hy hem belooft had, niet had toe gesonden, dog versekerde hem niet te min, dat soo ras als hy de recreuten, die uyt *Vrankrijk* en *Switserland* hem toe gesonden wierden ontfangen soude hebben, tot dessels bystand soude marcheren.

1557.

De Troepen die de Hertog van *Guise* verwagte quamen niet: de Koning had de selve in het Rijk gehouden, wegens de blijk van een binnen-landse Oorlog. De leere van *Luther* en *Calvin* had ongemeene voortgangen in *Vraukrijk* gedaan, en alsoo syne Majesteyt besloten had de selve op allerley soorten uyt te roeyen, soo stont het te dugten, dat die Religionarissen de wapenen tot bescherming van haar leven en van haar Godsdienst, wel mogten aan nemen.

De *Turken* dreygen de Kusten van *Napels* en *Sicilien*.

Koning *Philippus* die d'*Engelsen* over gebragt had, om *Vrankrijk* den Oorlog te verklaren, was in *Pikardyen* getrokken, en had St. *Quintyn* belegert. Koning *Hendrik* maakte groote toebereydsels om die Plaats t'onsetten, en men beschuldigde hem, dat hy ter selver tijd den *Turk* op gewekt had, om een inval in het Koningrijk van *Napels* te doen, om sig op *Phi-*

——— *lippus* die *d'Engelsen* tegen hem verwekt had, 1557. te wreeken. Hoe dat het ook was, de Hertog van *Alba* verstont, dat die ongelovigen sig tot die inval waren bereydende. Op dat hy mitsdien geen twee Vyanden te gelijk te bestrijden soude hebben, soo besloot hy regt op *Romen* te marcheren, en den Oorlog door d'inneming van die Stad te eyndigen, hy geloofde nietwes tegen de regmatigheyd te doen, vermits hy alles dorven, en alles ondernemen moest, om sig in staat te stellen van den gemeenen Vyand der Christenen af te weeren.

XIX. HOOFDSTUK.

De Hertog wil *Romen* in nemen.

DEn Hertog van *Alba* verliet op den 19. September syn Leger-plaats, en quam tot *Colonna* camperen. Na dat hy alle de Bevelhebbers van syn Leger had doen vergaderen, soo deed hy haar met Eede beloven, dat sy binnen *Romen* ('t welk hy verseker was dien eygen nagt te sullen in nemen) gekomen synde, geen *Romeynen* qualijk handelen, noch haar eenig ongelijk, op wat wijse het ook wesen mogt, doen souden; en dat sy sig van al haar gesag souden bedienen, om de Soldaten het plonderen en moorden te beletten; hy protesteerde tegen haar, dat in dien sy het tegendeel deeden, God en den Koning die het bevolen had, en hem selfs die het belooft had, vergrammen souden. De Cardinaal *Toledo* Aarts-bisschop van *Compostella*, wetende dat hy regt naar *Romen* quam, met een voornemen om sig daar van meester te maken,

en

en vreesende dat hy soo vergramt als hy was, eenige uytspoorigheyd begaan mogt, liet hem weten: *dat hy hem versogt om aandagtig te syn, wegens 't geen hy ging doen, en om als een Christen te letten, dat de Vaandels van de overwonne Kerk, minder eere aan de familie van den Hertog van* Alba *souden toe brengen, als die gene de welke sy soo gelukkig op de* Sarracenen *verovert hadden: dat hy de dood van den Hertog van* Bourbon *wilde indagtig syn, en dat hy bedugt moest wesen dat God regtvaardiglijk vertoornt synde, hem niet op gelijke wijse mogt straffen: wyders dat hy geloven moest, dat het hem niet mogelijk soude syn de begeerlijkheyd van de Soldaten in te toomen, noch te beletten, dat sy sig niet tot alle bedenkelijke wanorderen over gaven.*

—— 1557. Ontfangt Brieven van den Cardinaal van Toledo.

Die Brief vergramde den Hertog van *Alba*, en men versekert, dat hy daar op met dese woorden antwoorde: *dat syn ervarenheyd, de overwinningen die hy soo glorieuselijk behaalt had, syne lange diensten, en syne jaaren, hem genoechsaam hadden leeren kennen, wat overwinningen men prijsen moet, en welke het syn, die eere aan brengen konnen: dat hy syne geboden geensints van noden had: dat hy hem ondertusschen versogt voor nietwes bevreest te syn, en dat hy by God selfs, en by de alder-christelijkste Autaars van* Romen *swoer, dat'er in die groote Stad nietwes onthcyligt soude worden, dat men daar in gansch geen wanordere soude plegen, en dat hoe geweldig de gramschap in de gemoederen van syne Soldaaten ook soude mogen syn, de selve soude wyken voor de eerbied en voor de onderdanigheyd, die hy altijd voor de geboden Gods had gehad.*

Waar op hy antwoord.

De Cardinaal op getogen synde van te sien, dat

1557. dat God in't herte van persoonen van syn familie, die eerbied en die onderdanigheyd gedrukt had, bragt die Brieven aan syne Heyligheyt: de selve deeden wel eenige uytwerkingen, maar alle de selve niet, die hy sig belooft had; de selve gaven den H: Vader syn gansche moed niet weder, den welke de godvruchtigheyd van den Hertog van *Alba* niet grondelijk kennende, en aan d'andere syde wetende hoedanig hy vergramt was, sig geensints geloofde versekert te syn. Hy mitsdien door verscheyde bewegingen van vreese van hoope, en van gramschap aangedaan synde, beval dat men goede wagt aan de Poorten en op de wallen soude houden, en dat men over al Schildwagten soude uytstellen, op welkers wakkerheyd men staat kon maken. Hy sond Renbooden naar den Hertog van *Guise*, om hem te versoeken van die nagt in de wapenen te willen blyven, en om de Vyand in de staart te bestrijden, wanneer den selve besig soude syn den storm te doen, sig niet inbeeldende, dat den selve te gelijk front aan verscheyde zyden bieden, en het tegen twee vry machtige Vyanden uythouden konde.

De Inwoonders van *Romen* bereyden sig om haar wel te defenderen.

De Hertog van *Alba* vertrok tegen den avond uyt *Colonna*, hy beval aan de Soldaten om hemden over haare wapenen aan te trekken, waar na hy de selve in slagordening stelde, hy plaatste in de voortogt het *Spaanse* Voetvolk met de ligte paarden: in de bataille de *Duytsers* en *Italianen*. En hy liet de Curassiers in de achter-hoede.

De Hertog naardert *Romen*.

De *Franse* Ruyterye was om heen *Tivoli* gecantonneert, en het Voetvolk tot *Monte-Rotondo*,

tendo, 't welk het Quartier van den Hertog van *Guise* was, alsoo het te vresen stont dat die Hertog de *Spaansen* of geduyrende de storm, of na het in nemen van *Romen*, wanneerse verstroyt om te plonderen souden syn, mogt komen te bestrijden, soo deed haar Generaal haar eenige engtens beslaan, waar door de Vyanden souden moeten passeren om by hem te komen. Hy was reeds op een quartier van een uyr na by *Romen* gekomen, en de Soldaten waren niet als syn bevel verwagtende, wanneer hy *Ascagno Corna* en *Mornera*, die hy met drie honderd ligte paarden en een Escadron Curassiers afgesonden had, om de hoogte van de muyren, en de staat van de Stad te recognosceren, sag weder komen. De selve rapporteerden, dat alles binnen *Romen* stil was, dat men geen mensch op de wallen sag, en dat de Ladders lang genoech waren. 1557.

De Hertog op de knop van syn Saal met het hoofd op syn arm leggende, was met duysend verscheyde gedagten in syn geest beset, die alle hem belemmerden; de haat van de *Caraffa's*, haare misdaaden, de glorie en de beveelen van syn Koning, wekten hem tot d'uytvoering van syn voornemen op: hy was wyders met een gemoed van wraake aan gedreven: Hoe! seyde hy in syn selven, ongestraft te dulden, dat de Neven van den Paus, tegen syne Catholijke Majesteyt de *Fransen* en de *Turken* in de wapenen hebben gebragt; dat sy alles beproeft hebben, om de *Spaanse* Heerschappye in *Italien* te vernietigen, en eyndelijk datse den Oorlog tot voor de Poorten van

Napels gebragt hebben? hy vroeg ook wat men
1557. van hem in de wereld seggen soude, soo hy dat voornemen varen liet? hy twijfelde niet dat men hem beschuldigen soude, dat hy vreese voor den Hertog van *Guise* had gehad, en dat hy niet had dorven wagen, 't geen de Conneſtabel van *Bourbon* selfs al stervende uytvoerde; maar wanneer hy aanmerkingen op de gevolgen van die verovering maakte, soo stont hy verlegen. De plondering van een Heylige Stad, duysend Heylig-schenderijen, profanatien, roverijen, dief-stallen, en brandstigtingen, de gevangenisse, of misschien de dood van den gemeenen Vader der Christenen, der Cardinalen, van een overgroot getal Geestelijken en Prelaten, deeden hem zidderen. Hy wilde geen verovering van die prijs. Syn reputatie was al te wel bevestigt, om'er de minste vermindering niet van te dugten te hebben: niet te min die selfde reputatie had hem duysend Vyanden en noch meer afgunstigen gemaakt: sy wisten dat de Hertog van *Guise* syne Troepen versamelde, en het stont te vreesen, datse d'aftogt van den *Spaansen* Generaal, dien Hertog tot een overwinninge souden toe schrijven, en datse uytstroyen souden, dat die te rug wyking noch veel schandelijker als die van *Civitella* was. Die aanmerkinge scheen den Hertog van *Alba* alles te sullen doen ondernemen. Hy had al syn godvruchtigheyd van noden, om onder soo een gevaarlijke besoeking niet te beswijken.

XX. HOOFD-

XX. HOOFDSTUK.

1557.

MArc Antonio Colonna, trok hem uyt dien afgrond van gedachten, hem aanmanende om soo een kostelijke tijd niet te laten verloren gaan, en de gelegenheyd niet te mangelen, om den Oorlog in een oogenblik te eyndigen. Hy vertoonde hem wyders, dat men binnen *Romen* niets vermoede, dat elk daar in de slaap gedompelt lag, en dat'er niets van de *Fransen* te dugten was; dat eyndelijk het Leger gedisponeert om te marcheren, en de overwinning seker was. De Hertog van *Alba* sig aan *Mardonnes* addresserende, seyde tegen hem met een diepe suchting: *dat de Vyand van het menschelijke geslagte, ons alle dingen met welke God vertoornt kan worden, ligt en gemakkelijk maakt!* Die woorden aan *Colonna* hebbende doen begrijpen, hoe veel tegenstrijd dat de Hertog in die onderneming had, soo keerde hy sig heel toornig naar de muyren, en spreyde syne armen uyt, daar na sig aan *Vespasiaan* addresserende: *Ik moet sterven*, seyde hy, *soo ik agting voor de deugt van dien man hebbe: hy wil liever de syne in gevaaren, in afmattingen, en in de dood selfs gestelt sien; met een woord gesegt, hy wil de selve liever sien om komen, als syne Vyanden te ruineren, en haar door een gemakkelijke overwinninge, of door een glorieuse strijd, tot de Vreede te nootsaken; ach! hoe soud ik wenschen dat die man, die soo religieus is, en die mijn voor een goddelose uyt krijt, door de doodelijke ondervinding die ik hebbe, geleert had, hoe soet dat het is, sig te wreeken*

Colonna dringt hem aan, om Romen aan te tasten.

1557. *van Luyden die ons sonder regt of reden vervolgen.*

De Hertog die het geseg van *Colonna* niet verstaan had, en die echter uyt syn actie oordeelde, dat die t'samenspraak hem niet heel voordeelig was geweest, versogt *Vespasiaan* om se aan hem te verhaalen: de dese deed het vrymoediglijk, en hy voegde daar selfs heele stekende dingen by, om hem van gevoelen te doen veranderen.

Die weygert sulks te doen. *Hy antwoorde hem alleenelijk koeltjes: 't geen gy my segt, is niet bequaam om my tot soo een schandelijke overwinninge te doen toelopen: ik ken* Colonna, *en ik ben versekert, dat syn hertseer alleen hem op die wijse heeft doen spreken, maar dat de boosaardigheyd gansch geen deel in dat geseg heeft. Daar na sig tot de Bevelhebbers die in een redelijk groot getal digte by hem waren keerende*, seyde hy, *soude het regtvaardig syn*, mijne Heeren, *dat gy lieden, waar aan ik de sorge van 't Leger, de glorie van den Koning, de bescherminge van syne Koningrijken, en mijn eygen selven aan vertrouwt hebbe, soude het rechtvaardig syn, seg ik, dat gy de Soldaten op wekte om te mutineren, in plaatse van de selve te doen gehoorsamen? waarlijk het is eeniger mate schandelijk, dat soo dikmaals als ik u eenige bevelen, die tegen uwe gevoelens strydig syn, kome te geven, soo wilt gy daar de oorsaak van weten. Ik heb u eenige malen daar ontrent genoegen willen geven, d'agting die ik van uwe dapperheyd en van u getrouwigheyd hebbe, hebben my daar ontrent de regelen die de Krijgs-tugt voorschrijft doen over treden; ik eyssche van u niet anders, dan dat gy dat vuyr en die ongestuymigheyd, de welke u tegen die regelen*

doed

doed sondigen, matigen wilt: of de haat of halsterrigheyt oorsaak aan dat gebrek heeft, of dat 1557.
de selve van de liefde of van de deugt voort komt, dat is al even veel; het is altijd een gebrek, het welke seer moeyelijke gevolgen heeft; 't geen 't welk onder dappere Luyden en wel geoeffende Soldaten verstrekt, om unie en eendragt t' onderhouden, is dikmaals in al te driftige Soldaten, een oorsaak van muyterye en opstand: soo de Generaal niet sorgvuldig daar voor waakt, en niet tragt dat vuyr soo ras als het sig vertoont, uyt te blussen, soo is alles verloren. Weest altijd gereed om te gehoorsamen en te strijden, dat is 't geen 't welk ik van u wensche; maar laat my de vryheyd om alle dingen te reguleren, soo als ik het geraden sal vinden: de Kapiteynen van Compagnien moeten sekere dingen weten; de Colonels moeten van eenige andere onderregt wesen, en de Generaals by na van alles; maar 't is voor den Soldaat genoech, dat hy sig gereed houde om alles uyt te voeren. De verscheydenheyd van gelegenheden verandert duysend dingen in de ordere van den Oorlog, en verpligt een Generaal om tegen gestelde schikkingen te nemen. Hy is genootsaakt eenige daar van openbaar te maken; maar de soodanige die hy verbergt, syn gestadig de sekerste, en die 't minste mangelen. 't Is daar in, dat de kracht van de Krijgs-tugt, en het gesag van de bevelen van een Generaal bestaat: de Soldaten de welke op die wijse in haar Leger leven, syn onverwinnelijk in een Strijd. Eyndelijk, mijne Heeren, ik stelle het my tot een vermaak, om u de waarachtige oorsaken van mijn besluyt te verklaren, de welke verre daar van daan, datse yets infamerende aan mijn eere of aan de uwe, of aan die van mijn Leger souden behelsen, soo

 bewaa-

bewaarense de gene die wy verkregen hebben. Dat
1557. de geweldige en verwaande Soldaat henen ga; dat hy Romen in neme, en dat hy over de kling late springen, al 't geen hy in de wapenen sal vinden, daar sal op de selfde wijse gehandelt worden, wanneer hy sal beginnen te plonderen, want wie sal in die gelegenheyd machtig syn hem te weerhouden? hy heeft het geloof dat een Stad die door storm in genomen is geworden hem toe komt, datse de belooning van syne moeyten is, gelijk de glorie die van de Kapiteynen is. De Hertog van Guise alsdan aankomende, (waar in hy niet mangelen sal, want hy is al te behendig) en de selve sonder ordere en sonder wapenen vindende, salse al t'samen in stukken houwen; het welk voor de Caraffa's die sig in het Kasteel sullen begeven hebben, een van de alder vermakelijkste Schouw-spelen sal syn; het sal in die gelegenheyd wesen, dat den dappere en bloodaard t'effens omkomen sullen, en dan sal'er geen tijd van leetwesen syn. 't Is tegen alle reden sig met een Vyandelijke en heel rijke Stad in te laten, soo de selve al sonder besetting was, wanneer men weet dat het Vyandelijk Leger daar ontrent is, en 't welk sonder moeyte de Soldaten over de kling sal komen doen springen, vermits niet mogelijk is, of het moet de selve sonder ordere, met haar buyt beladen, of versinoort in haare vermakelijkheden, vinden. Laat ons al eens onderstellen, dat de Fransen niet te voorschijn sullen komen, en dat wy gansch geen tegenstand sullen vinden, soude ik dan bequaam konnen syn, om soo een heylige Stad aan de plondering en aan de brandstigting over te geven? sal ik d'alder heerlijkste dingen sien onthейligen, de Geestelijken geweld aan doen, de Priesters en Prelaten sien vermoorden?

sal

sal ik eyndelijk alle de verwoestingen de welke de plondering van de Steeden die met storm in genomen syn versellen, sien moeten? Godgedoge niet, dat ik blootelijk een gedagte van soo een misdaad soude nemen! Mitsdien, mijne Heeren, geeft desen lof aan u Generaal, en aan u medgesel, dat hy liever sig geen meester van Romen *heeft willen maken, wanneer hy sulks konde doen, als het selve te nemen, wanneer hy niet versekert was, dat hy het van plondering soude konnen bevrijden. In dien d'agting van die groote Stad, die voormaals de gansche aarde onder haare wetten heeft gestelt gehad, u opwekt om de selve te veroveren, soo weet dat gy sulks niet doende, onvergelijkelijk meer lof van u godvruchtigheyd en gematigheyd, als van haare verovering sult verkrijgen. Soo gy ongeagt d'onderwerping die gy aan mijne bevelen verschuldigt syt, de selve te buyten treed, gaat dan alleen, forceert* Romen, *ik sal op spoedigst van hier wyken; ik sal u niet meer sien, en ik sal u niet meer voor mijne Soldaten agten. Ik sal my liever van de vriendschap en van't geselschap van soo veele dappere Luyden beroven, als een mede-plichtige van soo een leelijke en versoeyelijke daad te syn.* 1557.

Alle de Bevelhebbers behalven *Colonna*, quamen in de gevoelens van den Hertog over, en vonden de selve seer gerechtig en redelijk: niet te min alsoo de Soldaten te vreesen waren, soo dorst men d'aftogt niet slaan; de Hertog wilde haar al vooren de noodsakelijkheyd daar van te kennen geven, en haar een vreese in prenten. Hy sond mitsdien *Louis d'Acunha*, om gade te slaan watter in de Stad om ging, en deed hem versellen van de soodanigen, die hy wist dat die vero-

1557. vering met de meeste drift gewenst hadden.

XXI. HOOFDSTUK.

D'Acunha gaat *Romen* recognosceren.

DE Soldaat was in d'uytterste onverduldigheyt, de langwyligheden van den Generaal scheenen de selve onverdragelijk te syn; hy verfoeyde syne gematigde raadslagen, en kon niet dulden, dat hy hem van de belooning die men aan syn arbeyd verschuldigt was, beroofde. Men hoorde in't Leger niet als verwarde stemmen, alle seydense, datse vry waren van den Eed die haare Kapiteynen en Colonels gedaan hadden; dat men de selve niet voor een Eed, maar voor een Kerkschenderye kon agten, als wesende tegen den dienst van den Koning, en syn glorie beledigende. Sy gaven voor dat sy alleen *Romen* souden gaan in-nemen, de Vyanden van syne Majesteyt in stukken houwen, en de verongelijkingen die men hem gedaan had, gaan wreeken, vermits de Bevelhebbers die wraake voor sig te gering waren agtende. Haar stoutheyd beantwoorde haar baldadige redenen genoechsaam, en men soude haast de uytwerkingen daar van gesien hebben gehad, in dien de tegenwoordigheyd van den Hertog, die te paard het quartier der *Spaansen* ging besoeken, die van de selfde Natie geen vrees had aan gebragt. De *Duytsers* hadden reeds gemuytineert, maar niet t'essens: de gene de welke de Krijgs-tugt van den Hertog gewoon waren, of de welke gematigtheyd hadden, schenen minder oproerig te syn; maar ondertusschen

tusschen hieldense al t'samen geen ordere meer, en hadden sig reeds meester van haare Vaandels gemaakt. De nagt scheen alles toe te laten, het vertrouwen van niet bekent te syn, en de begeerte om buyt te maken, deed haar noch te meer muytineren. De *Italianen* hadden sig door die quade voorbeelden ook laten verleyden; mitsdien soo hoorde men niet anders als dreygende stemmen, en groote gesteltheden tot een algemeene muyterye, wanneer *d'Acunha* en d'andere Ruyters heel verbaast aan quamen, en met hangende toomen in het Leger quamen rijden. Sy van den Hertog van *Alba* onderregt synde, veynsden het *Franse* Leger in slagordening onder het geschut van *Romen* te hebben vinden staan, en dat de *Romeynen* van onse desseynen berigt waren, 't welk bleek, seydense, uyt de onstokene ligten op de muyren, aan de Poorten, en op de uytterste posten. 1557.

Die tydingen hoe wel versiert, wierden voor een gedeelte waar bevonden. Des anderen daags verstont men uyt een gevangen, dat de *Caraffa's* wetende dat de Borgers van *Romen* de *Colonna's* begunstigden, de selve de bewaring van de Stad ontnomen, en die aan de Soldaten vertrouwt hadden, en dat de selve niet hadden na gelaten de gansche nagt elke post te besigtigen, en alles in staat te stellen om den Vyand te steuyten.

De komste van Renbooden, en de tydingen die sy bragten, bevreesden al de wereld, en deeden de gehoorsaamheyd op den oproer weder volgen. De Hertog begaf sig tegen het krieken van den dag weder in marsch, en Het Leger trekt te rugge.

 quam

quam op vijf mylen van *Romen* te legeren, tot groot ongenoegen van de Soldaten, en selfs van de voornaamste Bevelhebbers, de welke heel nadeelig van die te rug wyking spraken. De selve was niet te min seer eerlijk, en sy was geen minder daad van godvruchtigheyd van dien grooten man als van wijsheyd. Hy prefereerde de glorieuse tytel van *Behouder van Romen*, voor die van *Overwinnaar* van dien; en God die een regtvaardig Rechter van de daaden der menschen, en een beloonder van haare deuchden is, sal die godvruchtige daad haast beloonen. De Hertog wilde *Romen* niet overweldigen, als om ter selver tijd de *Caraffa's* te overweldigen, om de Vreede aan *Italien* te geven. Hy verkreeg die Vreede sonder uytstorting van bloed. De Hemel beroerde die Heeren, en sy versochten de selve.

1557.

De Koning van *Vrankrijk* roept den Hertog van *Guise* te rug.

Koning *Philippus* de II. nam St. *Quintyn* een starke Plaats en een van de sleutels van het Koningrijk van *Vrankrijk* in. Syne alder-christelijkste Majesteyt had den Connestabel van *Montmorency* voor het hoofd van een machtig Leger gesonden, om de selve te ontsetten. Hy leverde een Slag * maar met soo veel ongeluk, dat hy geslagen en gevangen wierd. Dat verlies wierd van dat van St. *Quintyn* gevolgt, 't welk met het rapier in de hand wierd in genomen, en d'Admiraal van *Chatillon* (*a*) den welke die belegering met heel veel agting uyt gehouden had, wierd ook gevan-

* Die Slag geschiede op den 10. Augustus, en de Stad wierd niet voor op den 26. van de selve maand in genomen.

(*a*) *Gaspar de Colligny*.

Bataille, tusschen de Fransche en Spaansche, by St. Quintyn.

gevangen gekregen. Die dubbelde ſtoot bragt de ſaaken van *Vrankrijk* in een ſeer quade geſtalte. De Koning geloofde de Overwinnaars niet te ſullen konnen tegen houden, dan met alle ſyne machten te vereenigen. Hy riep den Hertog van *Guiſe* weder uyt *Italien*, en beval hem om met alle mogelijke vlyt het Leger 't welk hy commandeerde weder te brengen. Die Hertog verbood aan den Renbode op levens-ſtraffe, ſoo een nadeelige tyding niet te verſpreyden, en hy deed ondertuſſchen ſyn beſte om een genoechſaam getal Schepen tot overvoering van ſyne Troepen te verſamelen, eer dat de ſelve geweten ſoude worden; maar ſulks was niet mogelijk. Men verſtont de ſelve tot *Romen* by na alſoo ras; de *Caraffa's* konden doen geen byſtand meer verhopen, en lieten aan den Hertog van *Alba* weten, dat ſyne Heyligheyt, van de rampen van *Italien* gevoelig ſynde, een goede Vreede wenſte, en dat de ſelve haaſt geſloten ſoude ſyn, in dien hy de hand daar toe wilde leenen, en dat ſy, die men voor Auteurs van den Oorlog aanmerkte, ſig met vermaak tot Mediateurs van de Vreede ſouden ſtellen; in het vervolg van tijd de opregſte vrienden van de *Spaanſen* ſouden ſyn, als de welke haar met meer regtvaardigheyt en goetheyt, alhoewel haare Vyanden ſynde, gehandelt hadden, als wel de *Franſen*, alhoewelſe haare Geallieerden waren, gedaan hadden.

1557.

De *Caraffa's* verſoeken de Vreede.

De Hertog dien Brief, die met de hand van den Cardinaal getekent was, geleſen hebbende, ſeyde met heel veel blijdſchap tegen de Bevelhebbers die by hem waren: *Ik dank den Hemel, mijne Heeren, wegens dat mijn godvruchtigheyd*

tigheyd twee overwinningen te gelijk heeft behaalt; ik heb noch de Majesteyt Gods, noch die van mijn Koning vertoornt. Ik heb aan d'een en d'ander voldaan, en ik ben tot het oogmerk van mijne desseynen gekomen.

1557.

Die met den Hertog in onderhandeling komen.

Hy mitsdien syn woord aan den afgesondenen van den Cardinaal gegeven, en het syne door den selve afgesondene weder ontfangen hebbende, soo stelde hy een dag om te handelen. De Cardinalen *Caraffa*, *Vitteloti*, van *Sainte Flore* en hy, quamen tot *Cavi* by een. Na de gewoone beleeftheden, soo bood hy de hand aan den Cardinaal *Caraffa*, beloofde hem, dat men al 't geen'er gepasseert was vergeten soude, en dat hy van syne Heyligheyt niet anders eyste, als 't geen hy soude oordeelen, dat noch de Majesteyt van den H. Stoel, noch die van den Koning syn Meester konde beledigen. Hy spande syne krachten in om te doen sien, dat de Koning van *Spanien* had gedaan al 't geen men van hem had konnen verwagten, en dat hy geen Auteur van dien Oorlog was. Maar gemerkt hebbende dat sulk geseg haar gramschap onstak; soo brak hy het af, versogt die Heeren, dat sy hem de selfde conditien souden voor schrijven, die sy hem op geleyt souden hebben, in dien sy de overwinninge behaalt hadden; beloofde haar de selve uyt de naam van den Koning te sullen teykenen, en te sullen doen ratificeren. Men quam mitsdien over een.

Traktaat van Vreede.

„ I. Dat syne Catholijke Majesteyt door „ den dienst van syne Ambassadeurs, aan den „ Paus de hulde soude doen, die hy aan hem „ wegens syne Koningrijken van *Napels* en *Si-*

„ *cilien*

„ *ciliën* verschuldigt „ en d'eerbied de welke
„ hy als een Christen Vorst verpligt was. 1557.

„ II. Dat syne Heyligheyt, gansch geen
„ deel soude nemen in den Oorlog, die de
„ Koning van *Vrankrijk* en *Spanien* voerden,
„ dan als een gemeene Vader van de Christe-
„ nen.

„ III. Dat de Hertog van *Alba* alle de
„ nieuwe fortificatien, die aan de Plaatsen,
„ de welke van den H. Stoel afhangen ge-
„ maakt waren, soude doen afbreken, en dat
„ hy de selve Plaatsen aan syne Heyligheyt
„ weder geven soude.

„ IV. Dat het hem geoorloft soude syn,
„ om de Vyanden van den Koning syn Mees-
„ ter, in alle de uytgestrektheyd van de Lan-
„ den van de Kerk te vervolgen.

„ V. Dat men een amnestie aan de Rebel-
„ len van d'een en d'ander partye verleenen, en
„ dat men de selve wederom in haare goede-
„ ren herstellen soude. Men sonderde *Marc*
„ *Antonio Colonna*, *Ascagno Corna*, en de Graaf
„ van *Bagr* uyt. Haare groote goederen,
„ veroorsaakten die uytsondering en haar on-
„ geluk. Men had haar al te veel afgenomen;
„ men geloofde dat men haar het niet al konde
„ weder geven, en men stelde de afdoening
„ van haare pretensien, aan het oordeel van het
„ Hof van den Paus. *Palliano* wierd aan *Joan*
„ *Carbon*, de Soon van een Suster van syne
„ Heyligheyt, in bewaring gelaten. Hy was
„ een man van een groote verdienste, en van
„ een verheve deugt, de verhooping van syn
„ Oom had hem benyders gemaakt, sonder
„ hem echter Vyanden te maken. Hy deed

„ daar

1557. „ daar van den Eed aan den Paus en aan den „ Koning, en beloofde de Stad aan d'een „ noch aan d'ander, als met derselver on- „ derlinge toestemminge te sullen over ge- „ ven.

„ VI. Syne Heyligheyt verbond sig, om „ aan den Hertog van *Guise*, noch levens- „ middelen noch Troepen, noch doortogt „ over de Landen van de Kerk te sullen ge- „ ven.

De Cardinaal *Caraffa*, van den Hertog van *Alba* berigt synde, dat hy niet hertnekkig moest wesen om Plaatsen te behouden, die hy niet als van de mildadigheyd van syn Oom had, en die een ander Paus hem weder konde af nemen, beloofde de selve te sullen afstaan, en de Hertog maakte met den selven een sekreet Traktaat, 't welk syne Heyligheyt bekrachtigde, by 't welke hy sig verbond, om binnen ses maanden een Plaats in het Koningrijk van *Napels* aan het Huys van de *Caraffa's* te sullen geven, om die voor een eeuwig duyrend en erffelijk leen van den Koning van *Spanien* te behouden, op conditie dat hy ter selver tijd *Colonna*, *Ascagno* en den Graaf van *Bagni* in alle haare goederen, die'er in wesen souden bevonden worden, herstellen souden.

XXII. HOOFDSTUK.

Verscheyde gevoelens

DIe Vreede gaf de Vreede aan de *Romeynen* weder, en sy toonden genoechsaam door openbare gebeden en door vermakelijkheden, die verscheyde dagen geduyrden, hoe aangenaam haar de selve was. Al de wereld

was'er

was'er soo niet over voldaan. De Bevelhebbers van het *Spaanse* Leger, en haare Geallieerden beefden van schrik, wanneerse de conditien daar van verstonden. Alle laakten se de gemakkelijkheyt van den Hertog, alle seydense, dat het conscientie werk was. *Want*, seydense, *is het voorsichtigheyt, of selfs wel redelijk, dat men van de overwonnenen wetten ontfangt, die sy yemand souden konnen op leggen, soo wanneerse ten vollen gezeegepraalt hadden? soude desen Oorlog wel oyt verdrietiger gevolgen konnen gehad hebben? Heeft men wel oyt yets gedaan, 't welk strydiger aan de veyligheyt van de Staaten van syne Catholijke Majesteyt is? Hoe! de misdaaden te beloonen. Hoe! groote miltdadigheden te geven aan persoonen, die men met de uytterste gestrengheyd straffen moest! die wijse van handelen is genoegh om de Oorlogen eeuwig duyrende te maken; de Successeurs van Paus* Paulus *de V. in het souvereyne Pausschap, sullen sig daar door een weg geopent sien, om haare Huysen heel machtig te maken, en om haar door de Catholijke Koningen rijke Staaten te doen geven.*

1557. over die vreede.

Niemand toonde meer gramschap als *Colomna*, *Comma*, en de Graaf van *Bagni*. Die verwijfelt waren van haare getrouwe verknochtheyd aan de Koningen van *Spanien*, door het verlies van haare goederen beloont te sien, sy spogen alle soorten van schheldingen tegen den Hertog van *Alba* uyt. Sy begaven sig in *Vlaanderen* by Koning *Philippus* de II. en vertoonden hem krachtiglijk, dat sy verraden en verlaten waren; dat sy om datse onverbreekelijk aan syne belangen waren verknogt geweest, sig van haare goederen berooft sagen, en daar

Colomna en andere gaan naar *Vlaanderen* by den Koning.

toe

tot gebragt waren, om een quynend en ellendig
1557. leven te leyden: dat het te verwonderen was, daar sy alles voor hem gewaagt hadden, leven, persoonen en goederen; daar sy niet weynig toe gebragt hadden aan de voordeelen, die hy in *Italien* had bekomen, d'eenigste waaren die van de weldaaden der Vreede berooft waren, alleenelijk om dat de Hertog van *Alba* sulks soo gewilt had.

Sy deeden opentlijk die klachten aan het Hof van *Philippus*, boven al aan de Vyanden van den Hertog, en in't bysonder aan *D. Rodrigo de Sylva*. Syne Majesteyt versekert synde dat de Hertog punctuelijk syne bevelen had uytgevoert, beloofde aan die Heeren, dat hy haar regt soude doen, en dat sy gansch geen reden souden hebben, om leetwesen te toonen, dat sy hem tot den eynde toe getrouw gebleven waren.

Die gemakkelijkheyd van den Hertog was niet minder voordeelig aan de Overwinnaars, als de selve vreugde aan de overwonnenen toe bragt, want soo het geoorloft is alles te seggen, men koft de Vreede, en de minste koelheyt soude den Oorlog weder hebben doen beginnen. In het preliminaar van de Veede 't welk de Hertog van *Alba*, door den Cardinaal de *Toledo* aan syne Heyligheyt liet voorstellen, wilde hy hebben, dat den selve bekennen soude, dat de *Caraffa's* d'Auteurs van dien Oorlog waren geweest. De Paus beefde over dat Artykel, en van gramschap vervoert synde, soo dreygde hy, dat hy alle de Steeden van het domeyn van de Kerk aan Koning *Hendrik* de II. tot een leen soude geven, en

door

door dat middel den Oorlog in *Italien* eeuwig duyrende te sullen maken. De Hertog deed 1557.
mitsdien in die gelegenheyd een seer gewichtige dienst aan het Christendom, en aan den Koning syn Meester, hy steuytte door syn wijsheyd; de Oorlogen die'er souden hebben gaan oprijsen, en verdiende in die gelegenheyd geen minder lof, als hy in alle de rugtbare daaden van syn leven gedaan had.

XXIII. HOOFDSTUK.

DE Hertog van *Guise* over het sluyten van soo een spoedige Vreede geallarmeert synde, was maar op syn vertrek bedagt. Hy deed syn Vloot komen, op welke hy met syne twee Broeders en het puykje van syn Leger 't Scheep ging, om sig ten spoedigsten weder naar *Vrankrijk* te begeven, alwaar syne tegenwoordigheyd seer nootsakelijk was, en hy verdeylde de *Switsers* in de Steeden en Kasteelen van het Territoir van *Sienna*, de welke als noch aan de *Fransen* toe behoorden. Vertrek van de *Fransen*.

De rest van het Leger keerde weder in *Vrankrijk* door de Landen van de Kerk. Die Troepen welke haar lange marschen ongemeen quamen af te matten, souden misschien door *Octavio Farnese* Hertog van *Parma*, verslagen syn geworden, in dien *D. Joan de Figueroa* Lieutenant Generaal van de *Spaanse* Legers in het *Milanees*, hem de bystand die hy van hem versogt had, verleent had gehad. De Hertog van *Alba* haar nederlage onvermydelijk gelovende, had te minder swarigheyd gemaakt om aan den Paus, op de instantelijke

verſoeken die hy deſwegen aan hem deed, te
1557. beloven, de ſelve in haar aftogt niet te ſullen ontruſten. Want den H. Vader konde niet lijden, dat perſoonen die hem in qualiteyt van Geallieerden waren by gekomen, de vryheyd niet ſouden hebben, om weder in veyligheyd weg te trekken, dat ſelve was 't geen hem medelijden ſcheen waardig te ſyn.

't Is waar dat het quade ſayſoen haar genoechſaam mishandelde: daar waren dat jaar ſoo veele onweders, en daar vielen ſulke ſwaare regens, boven al om heen *Romen* en in *Toskanen*, dat de wateren van den *Tyber* alle de Velden overſtroomden: men hield het daar voor, dat de inundatie op ſommige plaatſen meer als vijftien voeten hoog was: 't welk den Hertog van *Alba* belette, om uyt den naam van ſyne Catholijke Majeſteyt een Ambaſſadeur van gehoorſaamheyt aan den Paus te ſenden, gelijk men deſwegen in het laatſte Traktaat van Vreede over een gekomen was: maar de regens over, en de wapenen van den *Tyber* weder afgelopen ſynde, ſoo liet hy *Frederik* Marquis van *Coria* ſyn outſte Soon vertrekken, om in qualiteyt van extraordinaris Ambaſſadeur ſyne Heyligheyt, van de eerbiedigheden en van de kinderlijke onderdanigheyd van den Koning ſyn Meeſter te verſekeren, en om aan hem hulde wegens de Koningrijken van *Napels* en van *Sicilien* te doen.

De Hertog begeeft ſig naar *Romen*.

De Cardinaal *Caraffa* die inſtantelijk verſogt den Hertog van *Alba* tot *Romen* te mogen ſien, verſtaan hebbende dat hy ſig genoegde met daar ſyn Soon te doen komen, was be-

vreeſt

vreest, dat de Paus sig daar over vergrammen en geloven mogt, dat men uyt versmading op die wijse handelde; hy steeg mitsdien ten eersten te paard; en den Marquis eenige mylen van *Romen* ontmoetende, soo beval hy hem daar niet in te trekken, voor dat hy hem sulks weten liet, en begaf sig te post by den Hertog. Hy versogt den selve om selfs die functie van Ambassadeur te plegen. Den Hertog consenteerde daar in, hebbende de Cardinaal aan hem betuygt, dat syne Heyligheyt van verlangen brande, om een Kapiteyn te sien, die hem had doen beven, en die door syn godvruchtigheyt syn agting verdient had. De Hertog syn Soon by sig genomen hebbende, trok met het ligt van flambeauwen, onder de toejuygchingen van't Volk, en het geschiet van't Kanon van de Wallen, en van het Kasteel St. *Angelo* in de Stad. * Hy was van een talrijk gevolg van Adel verselt, de welke hem buyten de Poorten was komen ontfangen. Hy begaf sig naar het Paleys. Hy wierd ontfangen om de voeten van syn Heyligheyt te kussen, die hem ophefte, omhelsde, en hem de selfde eere aan deed, die de Pausen de gekroonde Hoofden gewoon syn aan te doen. Hy gaf groote prysingen aan syn voorsichtigheyd, aan syn bestier, en aan syn dapperheyd; prees syn godvruchtigheyd, syn Godsdienst, en syn eerbiedige insigt voor den H. Stoel: hy quam selfs daar toe, om van hem verschooning te versoeken wegens de toornigheyd, die hy eenige malen synent halven getoont had; en betuygde dat hy op een heel andere wijse gehandelt soude hebben gehad, in dien hy

1557.

* Den 19. September.

Word van den Paus heel wel ontfangen.

hem gekent had. Hy eyndigde met hem te
1557. verfekeren, dat hy hem soo veele genaden soude verleenen; dat hy sonder moeyte bespeuren soude, dat hy hem niet gehaat, en dat hy hem noyt eenig quaad gewenst had; dat hy hem tederlijk beminnen wilde, en dat hy hem versogt te geloven, dat syn onbewustheyd, en de valse rapporten, die dikmaals de beste vrienden; en selfs de alder tederste beminnaars verwarren, d'eenigste oorsaken van den voorgaanden Oorlog waren.

De Hertog den H. Vader bedankt hebbende, wierd door den Adel naar het Paleys 't welk men voor hem bereyd had, geleyt: hy wierd van een groote menigte Volks gevolgt, 't welk hem met Lof-seggingen en met Zegeningen op hoopte. De vreuchde die syne komste aan de *Romeynen* gaf, wierd merkelijk vermeerdert door die van de vryheyt, de welke de Paus die selve nagt aan den Aarts-bisschop van *Keulen*, aan *Joan de Tassis*, aan *Hippolitus Capilupo*, aan *Pirrhus Omphredo*, aan *Garcilasso de la Vega*, en aan alle andere gaf, die hy in de gevangenis had laten smyten, om de selve te straffen over haare verknogtheyd aan de belangens van syne Catholijke Majesteyt. De Hertog van *Alba* ombelsde de selve al t'samen, wanneer sy hem quamen begroeten, deed haar groote vergeldingen van de syde van syne Majesteyt verhoopen, en beloofde haar de gunste van al 't geen van hem af hangen soude.

XXIV. HOOFD-

XXIV. HOOFDSTUK.

1557.

DEn volgende dag begaf sig de Hertog, wien de Paus ter maaltijd had doen nodigen, naar het Paleys, hy wierd gevolgt van al de persoonen die *Romen* van een gedistingueerde qualiteyt had. De begeerte om hem te sien was soo groot, dat de Borgers tot de daaken van de Huysen bestoegen in de straaten daar hy door passeren moest; en die selfde straaten waren soo vol Volks, dat de garde van den Paus, die voor af trok, nauwelijks de weg voor haar vry kon houden. Dat Volk gaf duysend prysingen aan de gematigheyd en aan de godvruchtigheyd van dien grooten Man, die haar verlost had van alle de rampen, die d'inneming van een Stad verfellen, wesende die van *Romen* onvermydelijk, in dien hy de selve doen ondernemen had. Men noemde hem den *Vader en behouder van de Stad*; alle riepense dat hy haar liefde en eerbied waardig was: met een woord geseyt, nietwes geleek meer na de zeegepralingen van de alder grootste Kapiteynen, die de Republijke oyt gehad heeft.

Drift van het Hof van *Romen*, om den Hertog van *Alba* eer aan te doen.

De Luyden van qualiteyt toonden geen minder blijdschap, eerbied, verwondering en erkentenis als de Borgers, alle yverdense om den Hertog van *Alba* eere aan te doen; de *Caraffa's* spanden door duysend beleeftheden alle haare krachten in, om hem de geheugenisse van de geemelijkheden, die sy hem geduyrende den voorgaanden Oorlog veroorsaakt hadden, te doen verliesen.

1557. Hy at aan de Tafel van den Paus, volgens d'order die de sulke, de welke die eere genieten, al t'samen houden. Syne Heyligheyt onderhield hem geduyrende de maaltijd, en deed hem verscheyde vragen, die hy met heel veel verstand beantwoorde. De Tafels op genomen synde, en elk een sig maar besig houdende met de sorge, om den *Spaansen* Generaal vermaak aan te doen, soo verleende de Paus uyt syn eygen beweginge, aan hem en aan de Hertogen van *Alba* syne Successeurs, de collatie van de benefitien, en de vrije dispositie van de goederen van de Kerk, die in haare Landen waren gelegen, een privilegie 't welk sy metter daad genieten.

De Paus verleent hem privilegien.

Syne Heyligheyt onderregt synde, dat de Hertog op syn vertrek naar *Vlaanderen* stont, en niet twijfelende, of syne schoone daaden, syn qualiteyt, syn personeele verdienste, en de gewichtige diensten, die hy aan het Rijk gedaan had, souden hem een groote toegang en heel veel credyt by syne Majesteyt geven, recommandeerde hem de belangens van de *Caraffa's*. Hy versogt haar niet voor Vyanden, noch selfs niet voor Onderdanen van den Koning te willen aansien, maar als persoonen, die hy door syne weldaaden aangenomen had, en die hem voor haar Vader hielden. Hy beloofde aan syne Heyligheyt al 't geen van hem en van syne Vrienden soude afhangen, en versekerde hem dat'er niet eene gelegenheyd soude verby gaan, om aan hem en syn gansche familie te toonen, hoe erkennende dat hy was van de weldaaden, waar mede hy geëert was geworden: dat hy wist dat het al-

gemeene

gemeene belang de beste Vrienden somwyle verbond, om de wapenen tegen malkander aan te nemen; maar dat dat belang synde komen te cesseren, haar vriendschap dan des te vaster en bondiger wierd, en dat het niets ongemeens was persoonen te sien, die de wapenen tegen malkander gevoert hadden, sig na de Vreede met elkander in een onverbreekelijke vriendschap te verbinden. 1557.

De Hertog drie dagen tot *Romen* door gebragt hebbende, begaf sig ten spoedigsten naar *Napels*, om de Vloot van de *Turken* die gereet was om de Kusten van dat Koningrijk te verwoesten, af te wenden. Hy versterkte de besettingen van de Zee-Steeden, en leyde Ruyterye op alle de Plaatsen, alwaar hem de Landing ligt om doen toescheen. Hy liet drie duysend *Spaansen* en een Regiment *Hoogduytsers*, de welke hy besloten had met sig te nemen, in de wapenen blyven. Hy liet de selve 't Scheep gaan na dat hy voorsieninge tot de veyligheyd van 't selve Koningrijk had gedragen, en na dat hy de regeringe aan de Hertoginne syne Gemalinne, en aan syn Soon gelaten had. De Vloot nu gereed, en de Soldaten waar van ik gewage, daar op gegaan synde, soo begaf hy sig in Zee, met een voornemen om ten spoedigsten naar *Vlaanderen* over te steken, wesende het regt, dat hy, na dat hy den Oorlog in *Italien* soo glorieuselijk geeyndigt had, door syne wijse raadslagen de goede uytslag van die van de *Nederlanden* ging versekeren.

De Hertog komt weder tot *Napels*.

Hy sette tot *Genua* voet aan Land, en vertrok aanstonds naar *Milaan*, alhoewel hy sig gansch

Hy herstelt

1557. de saaken van het *Milanees.*

gansch siekelijk bevond. De gierigheyd en het misverstand van de Governeurs van het *Milanees*, hadden die Provintie in een heel verwarde staat gestelt, alles was daar verwart, de wanordere regeerde aldaar, de Vyand speelde aldaar den Baas; en de selve soude verloren hebben gegaan, in dien de Hertog de goede ordere niet weder herstelt had, en de Vyandschappen had doen ophouden. Men beschuldigde den Cardinaal van *Trenten*, dat hy het geld gerooft had, en dat hy sig 't geen tot den Oorlog en andere nootsakelijkheden van die Provintie geschikt was, eygen had gemaakt. De Hertog versogt hem te willen vertrekken. Hy eyste sulks, men nam syn demissie aan, en men vervaardigde hem Brieven, die met lofgevingen voor syne goede diensten vervult waren, en die hem onschuldig verklaarden van de feyten, waar mede men hem beswaarde. *Pescaire* was niet anders als Generaal van de Ruyterye van het *Milanees*: maar hy had syn magt en ordere vry te buyten gegaan, om niet genootsaakt te syn den Governeur te gehoorsamen. *Don Joan de Figueroa*, Broeder van den Graaf van *Oropesa*, die het Hof aangestelt had, om de bedieningen van den Governeur en van *Pescaire* te vervullen, was in andere uytterlijkheden vervallen. Hy had de Vyanden met meer drift als hy behoorde aangetast, en selfs als nootsakelijk voor de Provintie was; hy had noch slimmer gedaan; hy de Guyterye van de Luyden van affairen bemerkt hebbende, soo had hy tot heffen van Imposten met al te veel gestrengheyd geprocedeert; hy had den haat van 't Volk op sig ge-

trok-

trokken, en had soo veel niet konnen bekomen, waar mede hy syne Soldaten betalen soude. 1557.

De Hertog d'eerlijkste Luyden van de Stad en van het Leger by hem hebbende laten komen, liet sig van den staat der saaken in de grond onderrechten. Hy bespeurde dat de Guyterye en de gierigheyd, heel veel deel in die wanorderen hadden gehad. Alsoo de dese op het krachtigste ondersteunt was, soo begon hy de selve een rouwen Oorlog te maken. Hy taxeerde de Luyden van de finantie op groote geld-sommen, en niet te vreden synde van haar de selve weder te hebben laten uytspuwen, soo bande hyse daar en boven: hy confisqueerde de goederen van alle de gene die hy 't meest schuldig kende: hy strafte de Colonels en de Kapiteynen, die overtuygt waren de betaling van de Soldaten in gehouden te hebben strengelijk, hy ontwapende sommige van haar voor de front van de Troepen, en verklaardese eerloos; en hy beroofde andere van haare Ampten, en nootsaakte eenige om een sekere tijd voor slegte Soldaten te dienen.

Hy geinformeert synde dat eenige Senateurs uyt quaat-aardigheyd het misverstand, tusschen den Cardinaal en *Pescuire* hadden gevoed, soo beroofde hy de selve van haare ampten. Hy liet aan eenige Luyden van affairen die overtuygt waren, dat sy sig in de bediening van haare ampten qualijk gedragen hadden, groote geld-sommen betalen. Hy verminderde de Impoften, de welke tot die uytsporigheyd gekomen waren, dat de Koopluyden en Werkluyden, die alle de rijkdommen van *Milaan*

uytmaakten, besloten hadden sig naar ergens
1557. elders te begeven. Eenige persoonen van qualiteyt, die aan groote misdaaden schuldig waren, en harde kastydingen verdient hadden, verkregen haar pardon door veel gelds. Op die wijse deed de Hertog in weynig tijd alle de wanorderen ophouden, strafte de misdadigers, en maakte een fons die bequaam was, om de saaken weder op een goeden voet te stellen. Daar was niet meer overig als de muyterye van de *Hoogduytsers*, de Hertog bevredigde de selve, en deed een voorbeeldelijke straffe over de soodanige, diese of begonnen of gevoed hadden.

De saaken van de politie geeyndigt synde, soo begaf hy sig geheelijk aan die van den Oorlog, en was maar alleenelijk bedagt, om de Provintie tegen de bespringingen van de *Fransen* bedekt te stellen. Hy vergrootte het Leger van het *Milanees* met tien Compagnien oude Soldaten en met eenige Ruyterye, sig als doen de schoone daaden van *d'Acunha*, en de diensten die hy syne Majesteyt in dat Land gedaan had, te binnen brengende, soo vertrouwde hy aan den selven de bewaring van *Pont de Sture*, en liet hem vier Compagnien te voet en twee Compagnien Ruyterye behouden.

Die veranderingen gaven een nieuwe gedaante aan het *Milanees*, de wanordere hield aldaar op, men sag d'overvloed, de Vreede en de gerustheyd herbloeyen. *D'Acunha* betrok op hem alleen de wapenen van de *Fransen*; hy maakte een verwoesting in haare Velden, en gaf haar door syne geduyrige uytloopen vry veel werk.

't Was op die wijse dat de Hertog van *Alba* voor den Koning syn Meester behield een 1557.
Provintie, die de wanorderen van de Goverkeurs en van particulieren, verloren souden hebben doen gaan. Men moest om daar in te regt te geraken straffen doen, en nieuwe beveelen geven, niemand stelde sig daar tegen. De soodanige selfs die gestraft wierden, maakten gansch geen swarigheyd te bekennen, dat de Hertog regtvaardig was, en dat sy veel swaarder straffen verdient hadden. 't Is waar dat syn hooge agting de swarigheden weg nam, de welke yemand anders als hy, niet te boven soude hebben konnen komen, men was van syn rechtvaardigheyd, van syn voorsichtigheyd, en van syn onderscheyding soo versekert, dat men gansch geen swarigheyd maakte, om syne beveelen voor decisive sententien, en syne raadslagen voor wetten en voor God-spraken aan te nemen.

Het *Milanees* weder versekert, de wanorderen gestraft, en de gemeene ruste weder herstelt synde, soo volvoerde de Hertog de beveelen van den Koning, die hem in *Vlaanderen* riepen, alwaar d'Oorlog met drift gevoert wierd.

Eynde van het eerste Boek.

HET

HET LEVEN VAN FERDINAND ALVAREZ DE TOLEDO,

d'Eerste van dien Naam,

HERTOG van ALBA.

TWEEDE DEEL.

TWEEDE BOEK.

EERSTE HOOFDSTUK.

1557. Staat van *Vrankrijk.*

Et verlies van de Slag van St. *Quintyn*, soude *Vrankrijk* in een schrikkelijke belemmering gebragt hebben; in dien Koning *Philippus* de II. van syn overwinning had weten te profiteren. Koning *Hendrik* had geen Leger om tegen hem te stellen, de brysels van dat geen 't welk in stukken was gehouwen, waren onder den Hertog van *Nevers*, en den

den Prins van *Condé* weder versamelt geworden; maar de selve waren al te swak om het Veld te konnen houden. *Guise* en *Brissac* waren de twee eerste Kapiteynen van het Koningrijk; maar d'een en d'ander in *Italien* synde, soo kondense sig in langen tijd niet tegen de machtige en overwinnnede *Spaniaurds* stellen, aan d'andere syde soo begon het Calvinsdom sig gedugt in het Koningrijk te maken, en de wijste Luyden wierden grootelijks bekommert, dat die gepretendeerde Gereformeerden sig van die gelegenheyd bedienen souden, om met het Swaard in de hand vryheyd van conscientie, en de vrije oeffening van de nieuwe Godsdienst te verkrygen. 1557.

Koning *Philippus* profiteert van syn overwinninge niet.

Men droeg sorge om aan Koning *Philippus* alle die saaken te vertoonen; de wijste van syne Bevelhebbers baden hem, om met groote marchen in het herte van het Koningrijk, en regt op *Parijs* te trekken; sy stelden hem de verovering van die Stad soo ligt voor, dat men niet twijfelde of hy sonde de selve ondernomen hebben; dat was ook t'eenigste middel 't welk hy verkiesen moest, en men geloofde het soo vast, dat Keyser *Carel* aan den Renboode die hem de tyding van de overwinning bragt, vroeg, *of syn Soon ook binnen Parijs was?* en dien ouden Monarch eenige dagen daar na verstaan hebbende, dat *Philippus* voor *Quentin* bleef leggen pannekoeken, tegen syne Vrienden seyde; *mijn Soon verliest syn tijd en de vrugt van syn overwinninge, hy weet misschien niet, dat men sig van de gelegenheyd wanneer de selve sig aanbied, bedienen moet, en dat hy onvermoeyde en wakkere Vyanden tegen heeft, de*

1557. *de welke voor het eynde van de Veldtogt wel weder in staat sullen syn, om hem de wet te stellen.*

Die weder voor St. *Quintyn* keert. Een geraffineertheyd van Staatkunde bedroog den Koning van *Spanien*, hy geloofde geen starke Stad after hem te moeten laten, die gedefendeert wierd door een sterke besetting, die d'Admiraal *Coligny*, een van de grootste Kapiteynen dieder oyt geweest syn, commandeerde. Hy keerde mitsdien weder voor die Stad, hy beschoot de selve den tijd van agtien dagen, ten eynde van welke hy se stormender hand in nam. D'Admiraal *d'Andelot* syn Broeder, een groot getal bequame Bevelhebbers, en het gansche garnisoen van uytgelese mannen, liet men over de kling springen, of wierden Krijgs-gevangenen gemaakt.

En het selve in neomt.

Inneming van *Chatelet*. Men hield na die verovering verscheyde Krijgsraaden, men bragt daar in de belegering van *Parijs* weder op het Tapyt, en men ondersteunde dat ontwerp met sulke starke en bewijsbaare redenen, dat men geloofde dat Koning *Philippus* het soude voor goet keuren: maar men had groote reden verwondert te syn, wanneer hy trotselijk en met veragting 't selve verwierp, en dat hy bevel tot de belegering van *Catelet* gaf, 't welk het maar weynig dagen door lafhertigheyd van *Solignac* uythield. Hy verloor in dat geval de schoone agting van *de onversaagste van de Fransen*.

En van *Han*. *Han* defendeerde sig beter, het wierd niet temin genoorsaakt om te capituleren.

Die swakke veroveringen waren de vrucht van de overwinninge van St. *Laurens*, of van

St.

St. Quintyn; Koning Philippus keerde weder in de Nederlanden, alwaar hy door een verwonderlijke uytwerking van syn gierigheyd, een gedeelte van syn Leger, 't welk by na geheel uyt Engelsen of Hoogduytsers bestont, afdankte. De desen sig sonder bediening siende, verbonden sig aan den Hertog van Nevers, en d'andere verstoort synde over de versmadelijke raillerien van de Spaansen, wilden volkome vertrekken. Philippus was genootsaakt daar in te consenteren, om de selve met de Spaansen niet hand gemeen te sien worden. 1557.

Koning Hendrik de II. volgde Philippus niet na; hy maakte groote toebereydsels, niet alleen om sig in staat te stellen van hem tegen te staan, maar ook om hem op syn beurt te overmogen. Hy had den Hertog van Guise weder uyt Italien geroepen, en had hem Lieutenant Generaal van syn Koningrijk gemaakt. Het Leger 't welk onder dien Hertog gedient had, trok weder over de Alpes met een goet gedeelte van dat, 't welk Brissac in Piemont commandeerde, en quam in't eynde van November in't Leger, dat beneden Compiegne bestemt was.

Koning Hendrik de II. maakt groote toebereydsels.

Twintig duysend Switsers of Hoogduytsers waren in marsch om het selve te vergrooten, en men beloofde sig, datse binnen weynig dagen in't Leger souden syn. Het selve was van den Hertog van Nevers geformeert, die, gelijk ik reeds vermelt hebbe, de brysels van het Leger van den Connestabel weder versamelt had. Die Hertog den welke een voortreffelijk Kapiteyn was, had in de rest van de Veldtogt met soo veel naarstigheyd gehandelt,

delt, dat hy sig na de inneming van *Ham* in
1557. staat sag, om sig tegen den Vyand te stellen, en om desselfs groote desseynen te verydelen. Hy had eeniger mate weder een herte in de *Fransen* gebragt, door de nederlaag van twaalf honderd *Spaansen*, die binnen *Chauny* in garnisoen lagen; *Genlis* had de selve op syn bevel in een hinderlage gelokt, waarinse by na alle in stukken wierden gehouwen, eenige onquamen het in de Voor-steeden van *Chauny*. De selve wierden omgebragt, of verbrand in een Huys, 't welk sy aan alle de syden hadden open gemaakt, en waar in sy sig heel wel gedefendeert hadden.

Inneming van *Calis*.

De *Spaansen* waren maar verdagt, om uyt te rusten van de vermoeyenissen van den voorgaande Veldtogt, wanneer men in *Vrankrijk* de belegering van *Calis* besloot. Al de wereld weet dat die Stad een van de beste Havens van het Koningrijk is; dat de selve van *Engeland* niet als door een Kanaal van seven uyren afgesondert is, en dat sy daaromme in eenige uyren daar van onderstand kan bekomen. Mitsdien soo konden, de naarstigheyd en het geheym, alleen d'uytslag van die onderneming versekeren. Het geheym was onverbreekelijk, de Hertog van *Guise* die de selve belegering commanderen moest, deed twee contra-marchen, om de *Spaansen* die het beoogden, te beletten syn waarachtig desseyn te voorsien, en vertoonde sig op den eersten dag van't Jaar
1558. 1558. voor het kleyne Fort van *Nieulay*, wesende op een smalle streek aarde gebouwt, waar door men *Calis* alleen genaken kan.

Dat Fort gaf sig op de derde storm over, en

en opende aan de *Franſen* de paſſagie die ſy ſogten. Sy gingen daar op ſonder tijd verlies het Fort van *Risban* 't welk tuſſchen de Stad *Calis* en de Haven leyt, belegeren. Het ſelve hield het niet beter als het eerſte uyt, en de Vyanden over de ſtantvaſtigheyd van de Belegeraars verbaaſt ſynde, de welke om naar haar toe te kömen tot de Buyk toe in't water ſtapten, verloren de moed. Het Fort van *Nieulay* opende ter ſelver tijd ook ſyne Poorten. 1558.

De Stad en het Kaſteel van *Calis* bemerkten alſdoen, dat haare tegenſtand ydel ſoude ſyn, en ſtelden al haar vertrouwen op de onderſtand die ſy uyt *Engeland* verwachteden, alwaar het geſchal van het geſchut, 't welk de Forten beſchooten had, d'eerſte tyding van de belegering had gebragt.

Sy leefden te vergeefs op hoop; de Hertog van *Guiſe*, van den dapperen *Joan d'Eſtrees* Groot Meeſter van de Artillerye, en d'eerſte die door de uytvinding van een nieuwe gieting, de ſelve bequaam tot een langen dienſt heeft gemaakt, geſecundeert ſynde, drukte de ſelve ſoo krachtig, dat ſy op den 6. van de ſelve maand capituleerden, en de Poorten een uyr voort aankomen van de onderſtand openden.

Calis was een van de beſte Steeden van *Europa*; het was ongenaakbaar, behalven op die ſmalle ſtreek aarde waar van wy gewaagt hebben; de Zee en de wateren omringden het van alle ſyden, en het weynig aardrijk 't welk het ſelve niet bedekten, was beſet met fortificatien van 't gebruyk van die tijd. *Eduard* de III. Koning van *Engeland*, maakte ſig in't

1558. Jaar 1346. daar meester van na een belegering van een geheel Jaar, en alhoewel hy het selve aan de land-syde met een Leger van dertig duysend man, en aan de syde van de Haven met een Vloot van tagtig Schepen benauwde, soo was hy al soo veel gevordert als op den eersten dag; maar de Hongersnoot streed voor hem. Syne Successeurs hadden de selve tot doen toe behouden, en sy waren niet verdagt, dat sy'er soo ras uytgedreven souden worden.

Inneming van *Guines* en *Ardres*. *Guines* en *Ardres* besaten sy noch, dat waren goede Plaatsen, en de *Spaansen* hadden daar onderstand in geworpen, echter soo hieldense het niet beter uyt als *Calis*; op die wijse eyndigde de *Engelse* Heerschappye in *Vrankrijk*, de welke daar in meer als vijf honderd Jaaren geduyrt had.

De Hertog van *Alba* was in't begin van de Winter in *Vlaanderen* gekomen. *Philippus* de II. had hem met duysend betooningen van blijdschap en van dankbaarheyd ontfangen; maar alsoo hy hem het bevel over syn Leger niet kon geven, sonder dat den Hertog van *Savoyen* die de *Fransen* geslagen had af te nemen, soo had hy hem vergunt om naar *Spanien* te gaan, met bevel om voor de behoudenis van dat schoone Land sorg te dragen. D'uytdryving van d'*Engelsen* buyten het Koningrijk, en de *Fransen* overwinnende en d'overhand hebbende, deeden hem andere schikkingen nemen; hy wist dat de Hertog van *Alba* hem in die gelegenheyd alleen heylsame raadslagen kon geven; hy riep hem mitsdien te rugge, en alhoewel hy hem het bevel over syne

syne Legers niet gaf, soo ageerdense echter eeniger mate niet, als op syn bevel; wesende tot Voorsitter van den Krijgsraad aangestelt, en syne advijsen daar in voor decisien passerende. Misschien dat de raadgevingen van den Hertog geen meer uytslag als de wapenen van *d'Engelsen* souden gehad hebben, in dien de Huysen van *Guise* en van *Montmorency*, haare bysondere belangens niet voor het gemeene best gepresereert hadden. 1558. De Hertog van *Alba* word Presidennt van den Krijgsraad gemaakt.

De Hertog van *Guise* was gesien door syn hooge geboorte, van sig selfs, en door syne vijf Broeders; hy had syn glorie op duysend gerugtbaare daaden bevestigt, waar aan d'uytdryving van *d'Engelsen* geen kleyne verheffing gaf. De bevallige, dog ongelukkige *Maria Stuart* Koninginne van *Schotland*, syn Nichte trouwde met den *Dauphin*, en dat huwelijk had het Huys van *Guise* tot de hoogste Top van syn grootheyd verheven. Het was soodanig met dat van *Montmorency* niet gelegen. Het selve scheen in de uytterste verlaging; de Connestabel die daar van het Hoofd was, quynde in een gevankenis; de Marschalk syn Soon, had nietwes van syn verstand, noch van syn credyt; de oude *Diana van Poitiers* syn aldervaste steun, hield haar selven met vry veel moeyte staande; d'Admiraal syn Neef was een gevangen, en den dappere *Andelot* Broeder van den Admiraal, verloor de gunst van den Koning door een oprechte bekentenisse, dat hy sig in de nieuwe opinien had begeven. Intrigues van het Hof van *Vrankrijk*.

De Connestabel verseekert synde, dat syn tegenwoordigheyt syn party weder soude doen

herleven, en het herte van den Koning waar-
1558. van hy langen tijd de Staat dienaar en de gun-
steling was geweest, wederom geven soude,
beproefde alle mogelijke middelen, om uyt
de gevangenis te geraken.

De Connestabel versoekt een reyse naar het Hof te mogen doen.

Hy bood een groot rantsoen, maar hy wierd niet gehoort, en Koning *Philippus* de II. liet hem seggen, dat'er niet als een Traktaat van Vreede was, 't welk hem syn vryheyd konde weder geven. In die belemmering addresseerde hy sig aan den Hertog van *Savoyen*, openbaarde hem syn groote geemelijkheden, en vertoonde hem dat hy niet meer als een middel sag, om hem *Savoyen* te doen weder geven, welk was het Huys van *Guise* te vernederen. *Want*, seyde hy, *u Hoogheyt kan niet weder in syne Staaten komen, als door een Traktaat van Vreede; en indien* Spanien *alleen ageert, soo moet men vermoeden, dat wy het in lange tijd niet bekomen sullen.* Philippus *de II. is een gierig Vorst, die niet ligt kosten maakt, hy heeft t'sederd een Jaar geen staat gemaakt, als op de schrik die uwe dapperheyd, en u gedrag in het gemoed der* Fransen *gebragt hebben, door het verslaan van mijn Leger voor St.* Quintin, *maar sy syn van die schrik weder bekomen; de verovering van* Calis, *van* Guines *en van* Ardres, *bezielt haar met een nieuwe dapperheyd, en sy hebben een Hoofd, 't welk niet als Oorlog uytademt, de selve is ook syn interest. Hy siet niet als dat middel om syn Huys te verheffen, en misschien pretendeert hy sig t'eeniger tijd meester van* Napels *en van* Sicilien, *'t welk* Spanien *van het Huys van* Oostenrijk *geusurpeert heeft, waar van hy d'Erfgenaam segt te syn, te sullen sien.* En-

geland

geland *staat voor* Vrankrijk *niet meer te vreesen: het selve heeft daar in geen Haven meer, het word maar van een Vrouw, die alleen van een middelmatig gesag en verstand is geregeert, en u Hoogheyt weet wat verschillen datter na een Slag tusschen de* Spaansen *en* Engelsen *opryssen sullen: de dese syn vindicatyf en ergwanig, sy sullen niet moeyelijk syn dat* Vrankrijk *haar verschil wreekt, en een mogentheyd vernedert, die haar al te gedugt schijnt te wesen. Daar is weynig staat op de* Duytsers *te maken: sy sullen aan ons soo veele Troepen als aan u verschaffen, mits dat wy de selve betalen: mitsdien soo sie ik de saaken in een gestalte, die onvergelykelijk voordeeliger voor ons als voor* Spanien *is; en by gevolge een onverwinnelijke binderpaal, om u uyt in de vreedsame besittinge van uwe Landen te herstellen: niet te min in dien uwe Hoogheyt mijne desseynen begunstigen wil, soo beloof ik my de saaken in een heel andere staat te sullen stellen: ik versoek niet meer als een maand, en die tijd verstreken synde, soo beloof ik weder in mijn gevangenis te komen.* 1558.

De Hertog overtuygt synde van al 't geen de Connestabel tegen hem seyde, ging Koning *Philippus* vinden, en versogt hem dien Heer te willen toelaten, om een reyse naar het Hof te mogen doen. Die saak wierd aan den Raad gestelt; de selve wierd aldaar afgeslagen, als wanneer de Hertog van *Alba* het woord nam, en met soo veel kracht beweerde, dat men die gratie aan den Connestabel behoorde te accorderen, dat hyse alle deed overkomen. *Wanneer de Connestabel*, seyde hy, *niet minder soude doen, als 't geen hy belooft, waarom hem 't selve afgeslagen? Syn wy bevreest*

De Hertog van *Savoyen* spreekt daar van met Koning *Philippus*. De Hertog

I 3 *dat*

dat hy ons syn rantsoen sal doen verliesen, en dat hy niet wederom sal komen? Laat ons sulks niet verwagten; ik ben versekert, dat hy liever syn leven soude verliesen, als in syn woord te mangelen. Hy soude, segt gy, aan den Koning syn Meester heylsame raadslagen konnen geven; ik sta dat toe; maar ik versekere met een, dat syn afwesenheyd de selve onnut sal maken. Syne Vyanden syn magtig aan 't Hof, en de Hertog van Guise *sal noyt den Oorlog op de voorslagen van een ander voeren: laten wy hem mitsdien laten vertrekken, en laten wy niet twyffelen, of hy sal ons de Vreede bevorderen: want behalven dat het van syn interest is, om de Plaats die hy in 't herte en in de Raads-vergaderingen van syn Meester besat, weder te nemen, 't welk hy niet als door syn tegenwoordigheyt doen kan, de Koning sig door een inlandse Oorlog gedreygt siende, en syne Volkeren komende te vergremelyken, door de selve drie millioenen gouts om hem te doen op brengen; soo sal hy niet beswaarlyk over te halen syn. Maar soo selfs al de redenen van den Connestabel ydel souden mogen wesen, laat ons echter gelouen dat syn reyse naar 't Hof ons niet onnut sal syn; syn tegenwoordigheyt sal syn partye weder moed geven, en syn afwesentheyt door die van den Hertog van* Guise, *den welke naar het Leger vertrekt gecontrabalanceert synde, soo sullen wy het Hof van* Vrankrijk *in twee factien verdeylt sien, de welke ons niet minder voordeelig sullen syn, als ons onder de voorgaande regering de sulke waren, die de Hertoginnen* d'Etampes *en van* Valentinois *formeerden.*

1558. van *Alba* doed hem dat verlof verkrygen.

D'ondervinding leerde, dat de Hertog van *Alba* doorl dringender als de rest van den Raad was; want de Connestabel was nauwelijk tot

De Connestar

Beauvais gekomen, of de Koning gaf hem syn herte weder, en deed syne partye zeegepralen. Hy onderhield hem dikmaals in't heymelijk, en gaf hem volle magt, om den Oorlog door een voordeelige Vreede voor den Hertog van *Savoyen* te doen eyndigen.

Ondertusschen soo bereyde men sig geheelijk weder tot den Oorlog: maar de Connestabel had credyt genoech, om aan den Hertog van *Guise* een Leger te doen geven, 't welk hy geloofde indisciplinabel te syn, en om hem naar *Thionville* te senden, 't welk in die toestand onnemelijk passeerde. Niet te min het goet geluk van den Hertog van *Guise* overmogt; de gevangenis van den Graaf van *Luxemburg*, Luytenant Generaal van Hertog *Georg van Saxen*, die de *Duytsers* en chef commandeerde, maakte die Volkeren onderworpen: en alhoewelse veertien duysend man sterk, en datter niet meer als tien duysend *Fransen* in't Leger waren, soo mutineerdense evenwel niet. *Thionville* hoe onnemelijk het ook geschenen had, capituleerde, en datselfs na een swakke tegenweer: *Arlon* hield het noch minder uyt als *Thionville*, de twist die een *Wals* Soldaat van het *Fransse* Leger, onder syne mede Vaderlanders en de *Duytsers* van het garnisoen bragt, faciliteerde d'inneming. De Marschalk van *Thermes* was niet minder gelukkig: den selve nam met tien duysend man *Duynkerken* en *Wynoxbergen*, de welke ter plonderinge wierden gegeven: hy soude grooter veroveringen gemaakt hebben, in dien de Hertog van *Guise*, van wien hy niet bemint was, aangenaardert was geweest, gelijk de

1558. bel vint het herte van Koning *Hendrik* de II. weder. Veroveringen van de *Fransen*.

1558. Koning hem tot verscheyde malen bevolen had.

Slag by *Grevelingen.* De gelukkige uytslagen van den Marschalk wierden gevolgt van een bedroefde uytkomst. De Graaf van *Egmont* quam hem met een talrijk Leger by *Grevelingen* by, trof hem op de overtogt van de *Aa* den 13. July aan; dwong hem om Slag te leveren, en versloeg hem na een gevegt van vier uyren geheelijk door een enkeld toeval. Tien *Engelse* Fregatten kruysten daarom heen, met een voornemen om ses *Normandse* Schepen, die men seyde dat met den buyt die binnen *Duynkerken* gemaakt was, geladen waren, te vermeesteren; de selve genaakten de strand uyt enkele nieuwsgierigheyd, om te weten wat het geschiet, 't welk sy hoorden, te beduyden had, en de selve ondervonden, dat de rechter vleugel van de *Fransen* tegen Strand aanstont; sy naarderden soo veel als sy konden, en losten haar geschut op die vleugel: dat was genoech om de selve de vlugt te doen nemen, en sy viel in de handen van de Boeren, de welke aan de selve geen quartier gaven, mitsdien soo besweek de linker vleugel mede onder het getal van de *Vlamingen;* alles wierd gevangen of in stukken gehakt.

Afbeelding van den Hertog van *Alba*, D'inneming van *Duynkerken*, en de veroveringen van den Hertog van *Guise* hadden den Raad van *Spanien* geallarmeert, *Philippus* was voor syne *Nederlanden* bedugt, en eenige van syn Raad maakten het tot haar hoofdsaak, om hem voor d'uytslag van dien Oorlog meer en meer bedugt te doen syn. *Rodrigo Mendez de Sylva*, Prins van *Eboli*, had door middel van

syn

syn Vrouw, een groot vermogen op het humeur van syne Catholijke Majesteyt, hy was syn eerste Staat-amptenaar, en de Governeur van den Infant *Dom Carlos*, die reeds voor Prins van *Spanien* erkent was geworden. *Rodrigo* was de geslage Vyand van den Hertog van *Alba*, en de natuur had tusschen haar een antipathie gestelt, de welke niet weynig toebragt om dien Oorlog te voeden. *Rodrigo* was van een kruypend, vleyend en guytachtig humeur, alle syne oogmerken strekten maar na Vreede; het minste gerugt van wapenen ontsette hem als of 'er een koude op syn hert viel, en hy geloofde niet dat die geduyrige beweging die de wapenen vorderen, met syn gravityt over een kon komen.

1558. en van den Prins van *Eboli*.

De Hertog van *Alba* was van een gansch tegenstrydig naturel, de Oorlog was, soo men het soo seggen kan, syn element; het geklank der wapenen had nietwes 't welk hem geen vermaak gaf. Hy was van een opregt en reyn gemoed, onbequaam tot vleyerye en ootmoedigheden: hy keurde niet voor goet als heldhaftige deugden, en de bloote naam van vreese joeg hem een schrik aan.

Die verscheydenheyd verdeelde soo meenigmaal den Raad van *Spanien*, en maakte den Prins van *Eboli* d'alder drifsigsten Vyand van den Hertog; maar die Prins was alsoo versmadelijk van syn selven, als de gunst van syn Meester hem gedugt maakte.

Verscheydene raadslagen.

Die twee Mannen gaven in een groote Raads-vergadering twee verscheydene raadslagen: de Prins maakte een aanvang met Koning *Philippus* te smeeken, van sig aan het gril-

lig lot der wapenen niet meer over te geven,
1558. en niet af te wagten, dat het quaad beleyt van syne Bevelhebbers, of het geluk van de *Fransen*, de laurieren de welke hy in de voorgaande Veldtogt behaalt had, verloppen souden: hy vertoonde aan hem dat *Vrankrijk* om sig weder op te heffen, schrikkelijke kragten inspande; dat *Duytsland* niet wist wat party het kiesen soude; dat *Engeland* over het verlies van *Calis* vergramt synde, gereed stond om tegen de Koninginne op te staan, de welke den Oorlog begeert had, en dat men mitsdien van die kant geen onderstand meer verwagten moest; dat *Spanien* in geen versekerde staat was, doende de *Morisquen* dagelijks nieuwe pogingen om haare vryheyd uyt te werken, en om weder onder het *Mahometanisdom* te keeren; dat men sonder ophouden voor de invallen der *Musulmannen* op de Kusten bedugt was, en dat men om soo veele rampen af te weeren, volslage een Vreede hebben moest; dat het mangel van verstand was te hebben, op de getrouwigheyd van de *Nederlanders* en op de swakheyd der *Fransen* staat te willen maken; dat d'eerste by na alle met de nieuwe leere besmet synde, den Oorlog waar van sy het alderswaarste pak droegen verfoeyden, en om de Vreede wensten; dat d'uytdryving van *d'Engelsen* aan de tweede had doen vergeten het verlies, 't welk sy voor St. *Quintin* geleden hadden, en dat haare veroveringen in de *Nederlanden* haar daar van over schadeloos gestelt hadden; dat sy reeds in *Vlaanderen* waren, en dat hy daar 't vuyr en staal in souden brengen; dat die inval de *Vlamingen* voorts

soude

foude vergrammen, en de felve tot opftand of ten minften in wanhoope brengen; dat'er 1558. niet meer als een middel was om foo veele rampen te vermyden, 't welk was Vreede te maken; of foo het fluyten van de felve onmogelijk fcheen, om dan de Frontier-fteeden buyten befpringing te ftellen, en fig by het defenfive te houden; dat om de tegenwoordigheyd van fyne Majefteyt door bewegingen die fyne mogenheyd foo weynich betamen, maar nochtans foo noorfakelijk fyn, geen kleynachtig aan te doen, het raadfaam was, dat hy maar *Spanien* foude gaan; dat hy daar van daan op alles waken foude; dat fyne onvermoeyde forgen hem overwinnende in de *Nederlanden* foude maken; dat fyne tegenwoordigheyd alleen de opftanden waar mede *Spanien* gedreygt wierd ftuyten, en de Vlooten der *Turken* van fyne Kuften afwenden foude. Hy eyndigde met een beede aan fyne Majefteyt, om dien Oorlog ten fpoedigften niet door bloed, maar door de Vreede te eyndigen, en om fig aan fyne Onderdanen welkers geluk hy geheelijk was, te behouden.

Die raad mishaagde aan alle de Bevelhebbers, fonder dat fy echter ftout genoech waren omfe te dorven tegen fpreken; fy wiften dat de geen die de felve geuyt had, het gemoed van *Philippus* geheelijk befat, en dat die Monarch dikmaals fyne deffeynen door de mond van dien Staat dienaar verklaarde. Alfoo men nu, noch in het aangefigt noch d'oogen van dien Monarch yets bemerkt had, 't geen deed bemerken of hy het gevoelen van *Rodrigo* voor goet keurde of verwierp; foo geloofden-

soofdense alle dat het raadsamer was te swijgen. De Hertog van *Alba* alleen kon niet verdragen, dat men een advijs 't welk soo strydig tegen d'eere van syne Majesteyt, alhoewel 't volgens syne desseynen was, door gaan liet: hy considereerde niet dat hy ging vergrammen een gunsteling, die jalours van syn gesag, opgeblasen en wraaksuchtig was; maar sig aan syne Majesteyt addresserende, soo sprak hy tegen hem met dese woorden: *in dien ik de tegenwoordigheyt van uwe Majesteyt in* Spanien *nootsakelijk agte, soo soud ik my d'eerste voor uwe voeten ter neder werpen; om u te smeken daar niet langer van te berooven een Volk 't welk u bemint, en 't welk u seer gewichtige diensten gedaan heeft. Maar, Sire, vergun my, dat ik tegen u segge, dat de wederkering van uwe Majesteyt niet alleen onnut, maar ook schandelijk, en wyders heel strydig tegen het welwesen van uwe saaken soude syn. Gelooft vry dat* Vlaanderen *in dese toestand van tijd te verlaten, het selve als te willen verliesen soude syn: d'alder bequaamste van uwe Generaals, het puykje van uwe Troepen, u goet geluk, en de Soldaten die in* Vlaanderen *sullen syn, sullen met u te gelijk overvaren: de Vyand die ons noch nauwelijk gelijk is, sal de starkste worden: dat men niet spreke van die oude Soldaten, die de* Fransen *in de Slag van St.* Quintin *ter aarde gevelt hebben; want hoe veel hebben wy'er noch wel van? weynige: eenige syner in de Veldslagen of in de belegeringen gesneuvelt: andere syn gebrekkelijk of siek, en een groot getal door de plonderingen van den Vyand rijk geworden, syn weder naar huys gekeert. 't Is niet dat de soodanige die wy'er noch overig hebben, te versmaden syn, soo uwe Majesteyt*

1558.

Advijs van den Hertog van *Alba*.

steyt niet weg trekt, soo sal hy sig komen beroemen dat hy een Leger heeft, 't welk bequaam is alles te derven bestaan; maar in dien hy vertrekt, de weynige die hy alhier sal laten, sullen geensints in staat syn, om 't Veld te konnen houden: eyndelijk wat sie ik 't welk aan uwe Majesteyt een voornemen kan doen krygen om Vlaanderen *te verlaten?* Spanien *is in ruste; of soo de* Spaniaards *de mond openen, dat is maar om te versoeyen een Oorlog, die haar soo langen tijd van de tegenwoordigheyt van een bemint en geëert Koning berooft. Wy hebben de Vreede aan* Italien *weder gegeven, verwyderende de* Fransen *van het Koningrijk van* Napels, *en hebben den Hertog van* Ferrara *genootsaakt om weder in uwe Alliantie te treden. Daar is niet meer te dugten als voor* Vlaanderen, *'t is daar van daan dat men den Vyand verwyderen moet; dat selve is, sal men seggen, niet meer als een kleyn gedeelte van de groote Staaten van uwe Majesteyt; dat doed'er niet toe; gy weet, Sire, dat soo men niet ras een vinger geneest, de selve inkankert, en den arm bederft, die men afsetten moet, sonder 't welke het quaat aan 't herte geraakt, en het leven beneemt. De vreese van de armeringen van den Vyand is niet ydel, hy profiteert alleen van onse overwinninge, hy heeft'er alleen de vruchten van versamelt; de verovering van* Guines *en van* Calis, *is hem niet alleen van een groot voordeel; maar tot een ophoping van ramp, de selve betrekt ons den haat van* d'Engelsen; *want het is de gewoonte van een Volk, 't welk het onderspit delft, dessels verliesen op de Geallieerden, die het in de waagschaal gestelt hebben, eerder als op dessels Vyanden te wreeken: sulks soo synde moet men noyt gedagten op de wederkering naar*

1558.

Spanien

1558. Spanien nemen; men moet veel eer een Leger op de been brengen; tegen onse Vyanden marcheren, en beter profiteren van de voordeelen, die u dapperheyd en voorsichtigheyd ons sullen doen behalen, als wy van de voorige overwinninge gedaan hebben: laat ons de beswaarde beginselen niet doen aarselen: Keyser Carel u doorluchtige Vader, opende sig met tijd uyt te winnen langs den Donau, de weg tot de overwinninge, die hy op de Oevers van d'Elve behaalde: versamelt mitsdien uwe Troepen weder, en marcheert sonder te vreesen; de Nederlanders sullen uwe Majesteyt volgen, en sullen hem met alle haare krachten bystaan, en de Spaniaards sullen in Vreede leven. Trekt voort, vreest niemes, u geluk sal ons de overwinninge verseekeren, na welke in dien uwe Majesteyt de Vreede wenst, soo sal hy daar van de Scheydsman syn, en het sal na het sluyten van die Vreede de tijd syn, om uwe Onderdanen met de tegenwoordigheyd van haar overwinnende en vreedsame Koning te vereeren.

II. HOOFDSTUK.

Koning *Philippus* volgt den raad van den Hertog van *Alba*.

SYne Majesteyt ging uyt den Raad, sonder te kennen te hebben gegeven wat dat syne gevoelens waren, en sonder sig verklaart te hebben, noch voor het advijs van den Hertog van *Alba*, noch voor dat van den Prins van *Eboli*. Elk verwagte met ongeduld de tijd van syn ongeresolveertheyd uyt: de soodanige die in de grond wisten hoedanig dat hy wenste naar *Spanien* over te gaan, twijfelden niet of hy soude tot die reyse besluyten, wanneer hy ernstelijke aanmerkingen op het advijs van den Hertog van *Alba* gemaak hebbende,

de, syne bevoelen tot het werven van tien Regimenten Voetvolk en van eenige Ruyterye gaf. 1558.

Rodrigo bequam daar door een overgroote geemelijkheyd, hy dorst noch daar over klagen, noch sig direct tegen de beveelen van den Koning aankanten; maar hy verydelde de selve door gemaakte langwyligheden, en door de weygering, van het nodige geld tot die wervingen te verschaffen, hy considereerde niet, dat hy om syn bysondere haat te voldoen, de saaken van syn Meester ruineerde.

Die intriguen verdeylden als noch het Hof van *Philippus*, wanneer een Renboode de tyding van de overwinninge by *Grevelingen* quam brengen: die gelukkige uytslag verdreef de vreese, en deed de hoop weder komen. Men verstond te gelijk dat Koning *Hendrik* onder *Amiens* met een Leger van veertig duysend man te voet, en van vijftien duysend paarden van de Arriereban van syn Koningrijk campeerde. Syne Catholijke Majesteyt sond ook talrijke Troepen tegen hem. Ik sal van de dapperheyd van d'een noch d'ander niet spreken, ik sal ook niet seggen, dat de Generaals van d'eene niet bequamer als die van d'andere waren. Koning *Hendrik* wilde niet hebben dat men'er de proef van soude nemen; men mog hem schoon de Strijd aanbieden, hy bleef binnen syne linien. 't Is waar, dat hy niet veel staat op syn Leger maakte; het selve bestont geheelijk uyt Luyden sonder ervarenheyd, en het meestendeel deed syn eerste campagne. De ingetogenheyt van de *Fransen* verwonderden den Hertog van *Alba*; hy wist dat

1558. dat sy dappere Luyden van geboorte syn, en dat de gematigtheyt in den Oorlog haar doen niet is; hy had mitsdien een slegt geloof van haar dapperheyd, en dat was voor een gedeelte de reden, die hem alle arglistigheden deed gebruyken, om de selve uyt haare linien te doen komen.

De Hertog wil *Dourlens* belegeren.

Nietwes hem daar toe gelukt hebbende, soo sloeg hy de belegering van *Dourlens* voor: het meestendeel van de Bevelhebbers waren daar tegen, en de Hertog van *Savoyen* was van geen advijs, dat men sig tot de selve soude in laten: maar de Hertog van *Alba* vertoonde soo krachtiglijk, dat'er niet meer als dat middel was, om de Vyand uyt syne linien te trekken, dat Koning *Philippus* daar in toestemde.

De Hertog van *Alba* begaf sig voor het hoofd van een groot detachement, 't welk de Hertogen van *Parma* en van *Castro* onder hem commandeerden, en trok voort om *Dourlens* en het gansche nabuyrige Land te recognosceren: hy was maar weynig van de Stad af, wanneer syne Loopers hem berigteden, dat de Vyand sig vertoonde: hy continueerde syn marsch, en den selve gewaar geworden synde, soo sond hy *Montigny* af, om die tyding aan syne Majesteyt te gaan brengen, en desselfs beveelen in te halen. Terwyle hy de wederkomst van dien Bevelhebber afwagte, soo recognosceerde hy alle de omgrensingen, stak een Leger af, en quam sig posteren aan de kant van een Bosch, 't welk hem heel bequaam scheen om de *Fransen* hinderlagen te leggen. *Montigny* quam wederom, en bragt

beveelen

bevelen tot den Slag. De Troepen waren
reeds in Slagordening gestelt, wanneer den 1558.
Hertog berigt wierd, dat de Hertog van *Guise* aangekomen was. Die tyding deed hem met de toom in de hand marcheren; hy agte de selve van dat gewigte, om daar van mede kennisse aan de Hertogen van *Parma* en van *Castro* te geven, en om haar advijs in te nemen van 't geen hy doen moest: d'een en d'ander wilde hebben, dat men de *Fransen* bestrijden, en dat men daar op allengskens in't Bosch wyken soude, alwaar men 't hoofd soude konnen bieden, tot dat het groote Leger 't welk in Slagordening aanquam, by gekomen soude syn: dat het niet te geloven was, dat de *Fransen* die reeds afgemat waren, het tegen vorse Troepen en die gewoon waren te overwinnen, souden konnen uythouden, de Hertog had geen gevallen in dat advijs, hy kende den Prins van *Lotharingen;* hy wist door ondervinding, dat het de opperste Kapiteyn was die alsdoen in *Vrankrijk* was; dat het niet ligt viel hem een kans af te sien, dat hy alle de Plaatsen die bequaam waren om Troepen in hinderlagen te leggen seer wel kende, en dat men sig te vergeefs vleyde hem te sullen verrassen.

Die reden quam de drift van de beyde Hertogen te weerhouden; sy hielden halte, en men wagte in Slagordening af, wat dat de Vyand aanvangen wilde. Hy bleef op een gebuyrige hoogte vast leggen, en geloofde niet dat hy een menigte dapperen Adel aan de onsekere uytkomste van een Veldslag, tegen een Kapiteyn, die starker van Troepen en seer

behendig was, moest wagen: de behoude-
1558. nisse van *Dourlens*, een kleyn Steedje van weynig gewigte, geviel hem tot die prijs niet. De Hertog van *Alba* die nauwkeurichlijk tot de minste bewegingen van den Prins van *Lotharingen* toe agt geslagen had, en die genoech sag dat hy niet meer als een middelmatig detachement had, naarderde sonder dralen, recognosceerde de buyten werken van *Dourlens* met de selfde nauwkeurigheyt, en alsoo stil en gerust, als of men in volle Vreede was geweest, waar na hy de *Fransen* den Strijd weder quam aanbieden, die'er niet aan willden. De Hertog niet gelovende dat het syn voorsichtigheyd passen soude, de selve in soo een voordeelige post aan te tasten, ging weder met het groote Leger conjungeren, heel glorieus synde, dat hy een dapper, behendig en gelukkig Vorst in bedwang had gehouden, en door syn tegenwoordigheyt alleen belet had, om sig te werpen in een Plaats, waar heen syne alderchristelijkste Majesteyt hem gesonden had, om se in geval van een belegering te beschermen.

III. HOOFDSTUK.

Vreede van het Kasteel *Cambresis*.

DE Connestabel van *Montmorency* was op den dag die men hem gestelt had, weder van 't Hof van *Vrankrijk* gekomen; hy had t'sederd die tijd niet afgelaten, om aan de præliminarien van de Vreede te arbeyden. Hy wilde de selve; sy was voor het Volk heel nootsakelijk, en de twee Monarchen wensten de selve: sy nomineerden ook de Plenipoten-

tiarissen.

tiarissen. Die van syne alderchristelijkste Majesteyt waren de Cardinaal van *Lotharingen*, de Connestabel, de Marschalk van St. *André*, *Morvilliers*, de Bisschop van *Orleans*, en *Laubespine* Secretaris van Staat. 1558.

De Hertog van *Alba* was d'eerste van de Plenipotentiarissen van *Spanien*, d'andere waren de Prins van *Orangien*, de Hertog van *Aerschot*, de Prins van *Eboli*, de Bisschop van *Arras*, en de President *Vigilius*. *D'Engelsen* de welke in dien Oorlog ingewikkelt waren, en d'eenigste die daar in t'meest verloren, sonden op de Vergadering den Bisschop van *Eli* en *Thomas Haward* groot Hofmeester van de Koninginne van *Engeland*, de Gemalinne van syne Catholijke Majesteyt.

De conferentien wierden tot *Ryssel* begonnen, wierden in de Abdye van *Ourcamp* over gebragt, en op den 5. Februarius des Jaars 1559. op het Kasteel van *Cambresis* geeyndigt, door het sluyten van de Vreede, de welke, soo men het soo seggen mag, de Heldhaftige daaden van den Hertog van *Alba* kroonde. Die groote man, geen minder voorsigtig en verstandig Staat dienaar, als behendig Kapiteyn, negotieerde soo gelukkig, dat *Spanien* noyt voordeeliger Vreede gemaakt heeft. Men gaf aan het selve weder, al 't geen het onder de doemalige Oorlog en de voorgaande verloren had. Het deed den Hertog van *Savoyen* dessels Geallieerde, en die alles om 't selve verloren had, in de erfenisse van dessels Voorsaten weder komen. Een huwelijk was het Segel van die glorieuse Vreede; Koning *Philippus* de II. bequam Princesse *Elisabeth*, 1559.

 d'outste

d'outste Dochter van syne alderchristelijkste Majesteyt. De selve was een Princesse van een overgroote verdienste, en in welke niets meer als een lang leven te wenschen was.

1559.

De *Spaansse* Ministers hebben geen behagen in de gevoelens van den Hertog.

Vrankrijk gaf veel wederom; maar het selve wierd in het besit van St. *Quintyn*, van *Han*, en van *Châtelet* herstelt, en bleef meester van *Calis*, *Guines* en *Hames*. De Hertog van *Albu* stont'er hard op om die Plaatsen geheelijk aan de *Fransen* te doen afstaan; 't welk hem handel verwekte. Syne Collega's geloofden, na men haar hoorde spreken, dat hy van *Vrankrijk* ingewonnen was, of dat hy ten minsten geen aanmerking maakte op 't geen hy seyde. De Prins van *Eboli* schreef'er over aan Koning *Philippus*, en de *Engelsen* klaagden opentlijk over hem.

Die sig regtvaardigt.

Syne Majesteyt, die gesondelijk van de oogmerken des Hertogs oordeelde, gaf gansch geen geloof aan de klachten van dien Prins; noch hoorde ook niet na die van de *Engelsen*: maar alsoo die saak gerugt aan syn Hof maakte, soo vergunde hy aan den Hertog om sig te regtvaardigen, en om de redenen die hem hadden doen aandringen op een saak, de welke soo weynig met de belangens van *Spanien* scheen over een te komen, publijk te maken.

De Hertog had niet veel moeyte om te kennen te geven, dat hy niet anders als het welwesen van syne Majesteyt, en dat van syne Onderdanen beoogt had. Hy vertoonde dat d'*Engelsen* meester van *Calis* blyvende, de gansche Straat of 't Kanaal in toom hielden, het welke de stormen seer onderworpen synde, dikmaals

maals de Schepen die het selve passeerden, in de noodsakelijkheyt bragten, om in eenige Havens te lopen, in diense tegen de klippen of banken, waar van d'een en d'ander Kust bedekt is, niet verbrysselt wilden worden, of op de lage gronden die daar in leggen vervallen; en dat by gevolge de Onderdanen van syne Catholijke Majesteyt, die het Kanaal passeren, van alles in geval van een nieuwe Oorlog met *d'Engelsen* gevaar souden lopen: dat men uyt *Spanien* naar *Vlaanderen* gaande groote omwegen sonde moeten nemen: dat de *Vlamingen* met *Vrankrijk* niet anders als te Land souden konnen koopmanschappen; 't welk haar Koophandel verderven soude: dat men alle die inconvenienten vermyde, door *Calis* aan *Vrankrijk* te laten: dat het te presumeren was, dat het selve Koningrijk en *Engeland* noyt t'samen wel en in een goet verstand souden leven; dat sy al te veel redenen hadden, om malkander quaat te willen: dat *d'Engelsen* klaagden dat *Vrankrijk* haar onregtvaardelijk van verscheyde groote en rijke Provintien, die het Patrimonium van haare Koningen hadden uyt gemaakt, berooft had, en dat het selfs ook die Koningen geweygert had voor de syne te erkennen, alhoewelse groote rechten op de Kroon hadden: dat *Vrankrijk* noyt de gehengenisse van de rampen, de welke haar *d'Engelsen* verwekt hadden, die in duysend gevallen het alder suyverste van haar bloed afgetapt, haare alder heyligste Kerken geplondert, haare rijkdommen weg gevoert, en onder haar de beroertens en opstanden gevoed hadden, vergeten souden: hy vertoonde, seg ik, 1559.
 dat

dat het die onderlinge bronnen van afkeer
1559. waren, die de antipathie, de welke tusschen die twee Natien natuurlijk was geworden, verwekt hadden; dat mitsdien haar eendrachtigheyd niet te vreesen stont; maar dat veel eer te geloven was, dat d'een en d'ander alle mogelijke gelegenheden omhelsen soude om elkander te beschadigen: dat *Engeland* in gevalle van een Oorlog tegen de *Fransen* syne Havenen, noch *Vrankrijk* ook de syne weygeren soude; wanneer het pas soude geven *Engeland* spyt aan te doen: wyders dat soo'er by ongeluk eenige opstand in *Vlaanderen* gebeurde, het van het interest van syne Majesteyt was, dat het gebied ter Zee tusschen die twee Natien, die soo weynig accorderen konden verdeelt wierd, op dat hy sig van de Havens van d'een of d'ander soude konnen bedienen, en daar in de Vlooten, die hy van noden soude hebben, om de opgestane Provintien weder in haar pligt te doen keren; bedekt te stellen.

Koning *Philippus* geviel die redenering seer wel, de welke hem heel regt scheen te wesen, en seyde opentlijk, dat hy noyt geloooft had, *dat de Hertog op andere Principien had konnen te werk gaan, dat syn voorsichtigheyd en syn oprechtigheyd hem bekent waren, en dat hy al te veel ondervinding van syn getrouwigheyd had, om oyt de minste ergwaan op te vatten.* Men heeft niet dan al te veel in't vervolg bevonden, dat de Hertog van *Alba* daar in oogmerken had gehad, de welke veel door dringender als die van de andere Ministers waren; en de *Engelse* Vlooten die soo dikmaals onse Havenen beset

 hebben

hebben gehad, en onse Zeën door varen hebben, hebben ons genoechsaam te verstaan gegeven, wat reden die groote man had om te wenschen, dat een Natie die reeds soo machtig ter Zee was, niets meer aan syne krachten door de weder kryging van *Calis* toebrengen mogt. 1559.

IV. HOOFDSTUK.

Men was in het twaalfde Artykel van het Traktaat van Vreede over een gekomen, dat Koning *Philippus* de II. *Elisabeth* van *Vrankrijk* trouwen soude, de welke men *de Vreede* by naamde, vermits sy daar het Segel van was. Alle de Grooten van *Spanien* kuypten met benyding van malkander, om d'eere, van die Princesse uyt den naam van den Koning haar Meester de hand te mogen geven. *Rodrigo* spaarde sig ook daar in niet, men geloofde dat syn faveur het soude te boven halen; maar *Philippus* geloofde niets te moeten considereren, als de verdienste die met een voortreffelijke geboorte verselt was, in die geen die soo een glorieuse post vervullen moest. Hy noemde den Hertog van *Alba* daar toe, liet hem van eenig *Grandes*, en van een talrijk gevolg van Adel van minder beteyking volgen. De Hertog begaf sig naar *Parijs*, en wierd aan den ingang der Voorsteeden van den Hertog van *Guise*, die verselt was met een gedeelte van 't geen het Hof van *Vrankrijk* 't voortreffelijkst en het cierlijkst heeft, ontfangen. De Hertog van *Alba* was deftig gekleed, en sat op een van de trotste *Spaanse*

De Hertog komt in *Vrankrijk* Koninginne *Elisabeth* trouwen

Syn intreede binnen *Parijs*.

Paarden 't welk een kostelijk tuyg had; elk
1559. drong om hem te sien, het Volk vervulde in menigte de straaten, en de Bevelhebbers stelden het sig tot een eere, dat sy gekent waren of kenden een Heer, wiens agting soo groot was. De *Fransen* syn heel beleeft, en daar is niets 't welk sy niet voor een vreemdeling doen; ook willense dat men soo insgelijks t'haren opsigte sal doen: de harde en trotse manieren syn voor haar onverdragelijk: sy syn niet voor die trotse en koele Luyden, welkers natuurlijke of gemaakte statigheyt soo strydig tegen het humeur van haar Natie is. De Hertog die de selve beter als yemand kende, voldeed aan alles, en sonder yets van die beleefde statigheyt, die de groote Mannen soo wel voegt, te verliesen, soo liet hy in syne oogen een waare vreuchde blyken, groete al de wereld met een verwonderlijke gratie, dog die hem natuurlijk was; voldeed de conversatie met goede gesprekken, en tragte boven alles niemand te beledigen.

Wanneer hy den Hertog van *Guise* aantrof deed hy hem duysend caressen; de selve waren over en weder, en die twee groote Mannen, die malkander voor 't hoofd van haare Troepen deeden beven, die sig dikmaals tegen malkander gewapent gesien hadden, gaven elkander alle mogelijke tekenen van agting, van vriendschap en van eerbied. *Gy syt het*, mijn Heer, *seyde de Hertog van* Alba, *sprekende tegen den Prins van* Lotharingen, *over wiens dapperheyd en goet gedrag binnen* Metz *ik my verwondert hebbe, en die ook de reden van mijn verwondering in den Oorlog van* Italien *syt geweest*,

weest, gy hebt het daar 't quantst gehad; maar wy moeten bekennen, dat de quaade streeken, en de guyterye van u Geallieerden u Leger geslagen hadden, eer dat ik te Veld quam, en het selve in die nootsakelijkheyt hadden gebragt, om voor het mijne te buygen; mitsdien, soo gelooft niet, mijn Heere, dat de quade uytslag van die expeditie, yets van den staat van u glorie vermindert heeft; de fortuyn begunstigt de dapperheyd niet altyd, een groot man besweykt dikmauls onder de uytwerkingen van de ontrouwe en van de verraderye. 1559.

De Hertog van *Guise* ontfing het compliment van den Hertog van *Alba* volkomentlijk wel, ende sig naar de *Fransen* die by hem waren keerende, seyde tegen haar; *mijne Heeren, de Hertog is een Kapiteyn, wiens bequaamheyd en voorsichtigheyd, de rest van de menschen overtreffen; hy weet alle de slaagen van 't quaad geluk af te weeren, en de selve onnut te maken, de overwinninge heeft altijd syne ondernemingen gekroont; en heeft hem noyt begeven.*

De rest van de conversatie was minder ernstig, de selve liep op duysend dingen, en geschiede met soo veel te meer gevalligheyd, om dat de Hertog van *Alba* de *Fransche* taal heel cierlijk sprak.

Hy quam in het Koninklijk Paleys van de *Tournelles*, waar in het Hof ter dier tijd logeerde, syn audientie hem aanstonds verleent synde geworden, soo vond hy syne Majesteyt in de groote Saal; hy viel op syne knien, en wilde syn hand nemen om de selve te kussen: *Hendrik* de II. beurde hem op, omhelsde hem; en hem by de hand nemende, geleyde hem in het vertrek van Princesse *Elisabeth*, en presen- Komste van den Hertog aan 't Hof.

 teerde

teerde hem aan de selve. De Hertog groette
1559. haar op de selfde wijse als hy den Koning gedaan had, en bleef ongedekt. De Princesse die de voorregten van de Grandes van *Spanien* bekent waren, en die ook in de grond de personeele waardigheyd en de geboorte van den Hertog kende, beval hem sig te dekken: sy bragt duysend verpligtende redenen by om sig te doen gehoorsamen, de Hertog wederstond de selve gestadig, dog gedrongen wordende, soo antwoorde hy haar met een diepe ootmoedigheyt: *Ik ben Mevrouwe, in een postuyr daar een eerbiedig Onderdaan voor een soo groote Koninginne in wesen moet; de rang die ik in de wereld besla, vergunt my in der waarheyd wel, om my voor den Koning te dekken; maar dat voorrecht komt niet over een met de wijsen van doen van een man, die al syn geluk daar in stelt, dat hy u niet mishagen mag*. Hy gaf haar op syn eene knie leggende, de Brieven van Koning *Philippus* de II. haar toekomende Bruydegom over: hy bood haar de geschenken van dien Monarch, en sprak tegen haar van de liefde die syne Majesteyt voor haar had, in de alder uytdrukkelijkste en krachtigste, alhoewel in de alder eerbiedigste termen. Hy onderhield die Princesse dikmaals wegens 't geen het Hof van *Spanien* t'alder keurlijkste heeft, en op duysend insinuerende wijsen en sonder geringheyd, hy verkreeg haar agting en bescherming; ook kan men seggen, dat de Koninginne altijd seer groote insigten voor den Hertog had: sy alleen was bequaam om hem de gunst van den Koning haar Gemaal te behouden, wanneer hy geen andere verdienste als die van soo een machtige stut had gehad.

De

De ceremonien van de audientie geeyndigt synde, soo wierd de Hertog in een vertrek gebragt, 't welk syne Majesteyt voor hem had doen meubleren, met een deftigheyd die met syn waardigheyd over een quam. Hy wierd heel kostelijk onthaalt. Koning *Hendrik* gelovende dat hy niets nalaten moest, om den Hertog te toonen hoe grootelijks hy hem agte. De Hertog van *Guise*, de Connestabel, en eenige andere Grooten, hielden aan de selfde Tafel avondmaaltijd; men dronk daar, men lagte, en men onderhield sig met duysend aangename dingen. Soo ras als de Tafel op genomen was, sag de Hertog sig van duysend gedistingueerde persoonen, of door haar geboorte, of door haare bedieningen in de Legers omringt. Sy deeden aan hem verscheyde vragen wegens de wijse om een Vyand te overwinnen, of wegens het gedrag van een Staat amptenaar in den Raad, of in een onderhandeling. Hy antwoorde op alle met een tegenwoordigheyd van verstand, en van een verwonderlijk oordeel. Die groote onderscheyding, die hem d'aldar duysterste materien deed ontvouwen, de diepe kennisse van 't geen d'Oorlog of de Staatkunde t'alderfynst behelst, en 't geen t'aldersinguliest in elke Natie gevonden word, bekoorde haar. Sy konden sig niet onthouden om opentlijk te seggen, dat een man die in sig alle die schoone hoedanigheden versamelde, die de gierige natuur stuks wijse aan elk een uytdeylt, waardig was, om met alle de goederen van de fortuyn opgehoopt te worden, en om in hem alleen alle de waardigheden en alle de belooningen te vereenigen. 1559.

De

1559. De beleefstheden van de *Fransen* waren den Hertog tot een last, en alhoewel hy het sig tot een gewoonte had gemaakt, om by na niet te slapen, boven al wanneer hy in de Legers was, soo had hy echter moeyte om de besoeking tot den dag toe uyt te houden; 't welk sy wel gewenst souden hebben gehad, vermits hoe lange de selve ook mogt geweest hebben, sy echter niet onvrugtbaar soude syn geweest.

Hy trouwt met Princesse *Elisabeth*.

Eyndelijk wierd den dag tot de ceremonie van het huwelijk van *Philippus* de II. met Princesse *Elisabeth* beraamt: het was op den dag van St. *Jan* den Dooper van't Jaar 1559. De Hertog wierd in de Kerk van *Nôtre Dame*, door de selve Troep die hem aan 't begin van de Voorsteeden had wesen ontfangen, begeleyd. De Koning begaf sig daar in met het gansche Hof, en geleyde de Princesse syn Dochter tot de plaats, die tot de huwelijks ceremonie geschikt was. De Hertog tot de selve genadert synde, soo las men de Volmagt, by welke de Koning syn Meester hem magt gaf, om die doorluchtige Princesse in syn naam te trouwen. Na die formaliteyten die suyver onnut waren, soo gaf hy aan de Princesse de hand, en d'een en d'ander ontfing de huwelijks-zegen door den dienst van den Cardinaal van *Bourbon*, die alle de ceremonien verrichte, pontificalijk gekleed synde. De lossingen van het geschut gaven aan gansch *Parijs* te kennen, dat Princesse *Elisabeth* met een Gemachtigde van den Koning van *Spanien* trouwde. In de gansche Stad was niet anders dan vreuchde, en vermakelijkheden, men sag

aan

aan alle kanten niet dan vreuchde-vuyren, en toebereydsels om met meer bequaamheyd te vieren, het gelukkig sluyten van een huwelijk, 't welk het Segel van een gewenste Vreede was geworden: Koning *Hendrik* wilde het selve plechtelijker maken door een Tornoy-spel, 't welk drie dagen gedurde, en 't welk door een doodelijke uytkomste eyndigde; maar eer dat wy daar van spreken, soo laat ons aanmerken dat de ceremonie nauwelijks geeyndigt was, of Koning *Hendrik* de II. nam den Hertog by de hand, en seyde, de selve toedrukkende, tegen hem. *Ik versoek u, mijn Heer, mijne Dochter als d'uwe te willen aansien, om aan haar een genege Vader te verstrekken, om in de ceremonie van haar huwelijk met* Philippus *te assisteren, en om aan dien Monarch voor haar de selve gevoelens te inspireren, die gy tragtans soud hem voor u eygen Dochter te doen hebben.* 1559.

De Hertog kuste de hand van syne Majesteyt met heel veel eerbiedigheyt, en verseekerde hem, dat hy niet alleen in die ceremonie assisteren soude, maar dat hy ook niet eene gelegenheyd soude laten verby gaan, om aan de Koninginne te konnen te geven, dat sy geen meer genegen Onderdaan had, noch die meer bereyd was om haar alle diensten, die van hem of de syne afhangen souden, te bewijsen.

Syne Majesteyt bood hem geschenken van een Koninklijke deftigheyd aan, hy weygerde de selve, betuygende aan dien Vorst, dat syne goetheden gausch geen plaats hadden gelaten, om wyders syne miltdadigheden te plegen; dat hy aan hem gantschelijk over gegeven

Hy weygert de geschenken

ven

ven was, en dat fyne erkenteniffe tegen fyne
1559. Majefteyt niet minder foude fyn, om dat hy
van hem fyne gefchenken had waardig gekent,
Koning dan of hy de felve ontfangen had. Die Vorft
Hendrik miltdadig fynde wilde wyders aandringen;
de II. maar de Hertog bleef geftadig volftandiglijk tot het minfte ding toe weygeren, allegerende, *dat Luyden gelijk hy, door de gefchenken niet verflaaft wierden; dat de enkelijke getuygeniffen van agting en van genegenheyd haar voor alles verftrekten; dat hem aangaande, hy befchaamt was over de gene, waar mede het fyne Majefteyt geliefst had hem te eeren; dat hy hem voor alle genade verfogt, te willen confidereren, wat man Koning* Philippus *de II. tot foo een glorieufe dienft gepræfereert had, uyt het groot getal van Onderdanen die van een uytftekende verdienfte fyn, waar van fyn Hof vervult is, en om uyt die proef te kennen, wie dat de gene was voor wien fyne Majefteyt grooter infigten heeft gehad, als men gemeenelijk voor de particulieren heeft.*

Indien de Hertog volftandiglijk tot felf de minfte gefchenken, die Koning *Hendrik* de II. hem aanbood, weygerde, hy ontfing niet te min met greetigheyd, foo men het foo feggen mag, de foodanige, die Koninginne *Elifabeth* aan hem deed; en gaf door dat doen genoechfaam te kennen, dat hy niet uyt gierigheyd, maar alles door eerbied en deferentie voor een Princeffe deed, die fyne Souvereyne was geworden. Aan d'andere fyde, foo was hy verfekert, dat de gefchenken van die groote Koninginne, hem geen quade faaken fouden verwekken, en hy dorft fig foo veel van die van den Koning niet beloven. Hy kende het

altijd

altijd achterdogtig humeur van *Philippus*: hy wist dat het getal van syne Vyanden, en van syne afgunstigen groot was: hy was versekert, dat d'een en d'ander niet als gelegenheden sogten om hem te beschadigen. Hy vreesde selfs, dat het gunstig onthaal van syne alderchristelijkste Majesteyt, de eeren die hy hem had laten aan doen, en dat groot getal *Fransen* 't welk hem over al verselde, mogten aangemerkt worden als gevolgen, of als beginselen van een verknogtheyd, die aan de belangen van *Spanien* nadeelig was. *Rodrigo* wist aan de alder opregste handelingen van den Hertog wel een quade dray te geven, wat soude hy dan op het sien van de geschenken, de welke hem van Koning *Hendrik* aangeboden wierden, en de welke meerder waren, als de Souvereynen oyt aan particulieren gegeven hadden, niet gedaan hebben? 1559.

Het Hof heeft misschien noyt meer vreuchde doen sien, noch meer destigheyd als ontrent dat huwelijk vertoont; de Koning scheen in die gelegenheyd sig te willen te buyten gaan, sonder nochtans te geloven dat hy veel eer syne Lijk-speelen, als die van de Bruylost van syn Dochter, en die van syn Suster *Margareta*, de welke met den Hertog van *Savoyen* soude trouwen, vierde.

Dood van Koning *Hendrik* de II.

't Is alhier de plaats niet, om van de maaltijden, van de vreuchde vuyren, van de illuminatien, van de ring-loopen, noch van duysend andere vermakelijkheden, die het Hof en de Stad van den 26. tot den 29. July besig hielden, te spreken. Men hield ten selven dage een destig Tornoy-spel, waar in de Hovelin-

velingen toonden, wat kracht en behendigheyd
1559. dat sy hadden: de Koning den welke in die oeffening geen vande Ridders van *Europa* quam te wyken, had het voordeel op alle de gene die in't Strijd park tegen hem quamen. De dag had niets als 't geen vermakelijk was gehad, en d'eene vermakelijkheyd was op d'andere gevolgt, wanneer syne Majesteyt den Jonge *Gabriel de Mongommery*, de Soon van den vermaarden Kapiteyn *des Lorges*, den welke onder Koning *François* de I. de *Schotse* gardes gecommandeert had, gewaar wierd. Die Jonge Heer hield syn lancie regt en heel uyt; hy passeerde voor een van de geswindste en starkste van het Koningrijk. Koning *Hendrik* trad binnen de balyen, daagde *Montgommery* uyt, om syn lancie ter eere van de Dames tegen hem te breeken. Hy verschoonde sig daar van tot twee maal toe. De Koninginnen van *Vrankrijk* en van *Spanien* die aldaar tegenwoordig waren, sonden om den Koning te laten bidden van niet meer te rennen; maar hy door syn nootlot getrokken synde, soo was'er nietwes machtig om hem tegen te houden. Een expres bevel aan *Montgommery* nootsaakte hem om in het Park te komen: d'ontmoeting was te gelijk ruw, de lancien verbreyselden tot aan de handvatten toe; een splinter van die van *Montgommery* drong in door het gesigt van de helmet van den Koning, die men niet versorgt had dat digt genoech toe gesloten was, en drong door het linker oog van syne Majesteyt en soo diep in, dat hy uyt syn postuyr geraakte: hy wierd in syn Paleys gebragt, alwaar hy twaalf dagen

daar

daar na stierf van een versweering, die in syn herssenen geformeert was. Dien edelmoedige Vorst vergaf het aan *Montgommery*, verbood aan de Koninginne syne Gemalinne, om den selve niet qualijk te handelen over een misdaad, 't welk een suyver geval was, en 't welk syne Majesteyt sig selfs betrokken had, niet te min dien Heer sig tot rebellye, ketterye en ongodvruchtigheyd, begeven hebbende, wierd tot *Domfront* * een kleyn Stedeken in *Normandie* gevangen gekregen, en op een Schavot onthooft.

1559.

* In den Jaare 1575.

Die fatale uytkomste van de Tornoy-speelen, wierp het Koningrijk in een neerslachtigheyd, die soo veel te grooter was, om dat syne Majesteyt geen Soon na liet, die men by hem vergelijken konde, en dat syn Nasaat een kind was swak van ligchaam, en van een kleyn verstand, en om dat eyndelijk *Vrankrijk* heel vol van Luyden van het nieuwe geloof was. De Hertog van *Alba* een Vorst die soo veele goetheden voor hem had gehad beschreyt hebbende, vertrok van *Parijs*, en geleyde naar Koning *Philippus* de II. de Koninginne *Elisabeth* syn nieuwe Bruyd. De tegenwoordigheyd van die doorluchtige Vorstinne, gaf aan het Hof van *Philippus* de vreuchde weder, die de dood van Koning *Hendrik*, en de saaken van *Vlaanderen* daar aan ontnomen hadden. 't Is waar, dat men tot lof van *Elisabeth* seggen kan, dat *Spanien* noyt grooter Koninginne gehad heeft; maar de selve wierd daar aan alleen vertoont, want sy stierf op den 3. October 1560, wesende maar twee en twintig jaaren out.

De Hertog geleyt de Koninginne naar de Nederlanden.

1559. Het Hof sig eenige dagen niet als met vermakelijkheden besig gehouden hebbende, hervatte weder de sorg der saaken. De merkelijkste was die van *Vlaanderen*, de Volkeren aldaar waren op die befaamde opstand bedagt, de welke soo veel gerugt in de wereld heeft gemaakt, en soo veele groote verliesen aan de *Spaniaards* veroorsaakt heeft. Alsoo de Hertog naar *Spanien* wierd gesonden, om aldaar de Vreede, en de Heerschappye van Koning *Philippus* te herstellen, en dat syne daaden in dit Land reden tot duysend discoursen en eenige geschriften, de welke niet tot syn voordeel syn, hebben gegeven; soo geloof ik het geraden te syn, om die opstand in syn oorsprong te doen sien, en d'oorsaken die de selve voort gebragt hebben, uyt te halen.

V. HOOFDSTUK.

Redenen der opstanden van de *Vereenichde Nederlanden.*

DE leeren van *Luther* en *Calvin*, die reeds een gedeelte van de *Fransen* en van de *Hoogduytsers*, en by na alle *d'Engelsen* in genomen hadden, waren insgelijks in *Vlaanderen* door middel van die Volkeren in gekropen. Eenige Grooten en een goet getal van particulieren, waren alleenelijk het vertrek van den Koning verwagtende, om sig te verklaren. Sy beloofden sig, dat alles onder de swakke regering van een Vrouw, die syne Majesteyt haar voor een Govermante liet, aan haar ligt soude vallen. De selve was *Margareta van Oostenrijk*, syne natuurlijke Suster, een verstandige, en heel Staatkundige Princesse, die meer yverde voor haar Broeder, als voor *Octavio*

tavio Farnese Hertog van *Parma*, haar Man; maar die niets van die onversaagde stantvastigheyt had, met welke een Volk dat uyt de natuur mutineersuchtig is, en dat niet meer onderwerping als het 't selve gelieft, is hebbende, geregeert moet worden. 1559.

De *Nederlanders* van de nieuwe leere beloofden sig, seg ik, heel veel van de swakheyd en vreesachtigheyd van die Princesse; sy beeldeden sig in, dat sy haar getal seer merkelijk vermeerderen souden, doende van haare nabuyren Predikanten en Boeken komen, waar van sy een groot gevolg waren verwagtende, vermits de Volkeren van de *Nederlanden* een groote neyging naar alle soorten van nieuwigheden hebben. Sy geloofden wel dat sulk doen haar blixemende Plakkaaten, en schrikkelijke dreygementen souden betrekken, maar sy sagen een middel om de selve af te weeren. De Protestantse Vorsten van *Duytsland* beminden het Huys van *Oostenrijk* niet, het selve was een geslage Vyand van alle ongodvruchtigen, en van alle de soodanige, die van het Catholijk geloof dorsten afwyken; de *Nederlanders* verwagteden groote onderstanden van die Vorsten, en de Predikanten versekerdeden haar de selve; de Emissarissen van de *Engelsen* lieten sig in alle de by een komsten der nieuwe geloofs-genooten vinden, en predikten niet als afkeerigheyt en opstand tegen het Catholijk geloof, en tegen dien Vorst, sy booden onderstanden van manschap en van geld aan, en boesemden de selve met behendigheyd in, dat *Spanien* syn Heerschappye over *Vlaanderen* niet behield, als door de machten van het selve Land, dat'er

niet anders nodig was, als om het Jok maar te
1559. willen afschudden, en dat de soodanige die de vryheyd sogten, noyt mangelen souden de selve te vinden.

De raadgevingen van de Predikanten, de beloften van de Protestantse Vreemdelingen, de nieuwe Godsdienst, en de desseynen der *Nederlanders*, waren aan Koning *Philippus* niet onbekent: hy geloofde de selve niet te sullen konnen doen verdwynen, als met in de *Nederlanden* de Rechterstoel van de Inquisitie op te regten; soodanig als die in *Spanien* was. Dat hulp middel scheen aan de *Nederlanders* het alderschrikkelijkste der rampen te syn; de selve vernieuwden haare klachten; men hoorde over al dreygementen of diepe versuchtingen. Alle betuygdense dat de dood haar preferabelder als die dienstbaarheyd soude syn, en dat sy eer het leven souden verliesen, als de selve te ondergaan, of dat sy te minsten alles verlaten souden, en in de verst afgelegene Landen, een vry leven en gewillige dood souden gaan soeken. Die klachten en die dreygementen, quamen selfs ter ooren van den Koning: hy oordeelde niet raadsaam de *Nederlanders* ganschelijk te verbitteren, en hoe nootsakelijk dat hem ook een spoedige oprechting van een Inquisitie toescheen, soo besloot hy echter de selve noch eenige tijd uyt te stellen, en omse niet als van trap tot trap in te voeren. De vermeerdering van de Bisschoppen hem nootsakelijk schynende, soo liet hy'er verscheyde aanstellen, en verkreeg dat de Cathedrale Kerken van *Mechelen* en van *Utrecht*, Metropolitaanse wierden.

Koning *Philippus* wil de inquisitie in de *Nederlanden* in voeren.

Laat nieuwe Bisschoppen aanstellen.

Die

Die aanstellingen maakten geen minder misnoegen als de Inquisitie: de oude Bisschoppen, en de Abten, die men van haare goederen beroofde, om 'er de nieuwe Cathedralen van te fonderen, en die de tweede rang in de Staaten van eenige Provintien souden gaan houden, de welke noch geen Bisschoppen gehad hadden, schreeuwden luyder als yemand, en deeden stilletjes haare creaturen ageren; d'een en d'ander klaagden, dat men de oude wetten van het Land vernietigde, om nieuwe in de plaats te maken, dat men met versmading de Ordonnantien en Statuyten van Keyser *Carel* de V. verwierp; dat men het Volk selfs tegen desselfs wil en dank, een onverdragelijke dienstbaarheyd onderwierp, en dat de Staaten de vryheyd van haare stemmingen quamen te verliesen: dat de Bisschoppen aan *Spanien* en aan *Romen* haar nominatie en confirmatie; verschuldigt synde, geen insigt als voor d'een en d'ander souden hebben; datse heel veel aan het Huys van *Oostenrijk* verknogt synde, Slaafagtig onder desselfs wetten kruypen souden: 't welk men van de Abten niet te vreesen had, de welke inboorlingen van het Land, ende haare kruyssen niet als aan de verkiesing van haare Geestelijken, en geensints aan *Spanien* verschuldigt synde, sig nierwes als de behoudenisse van de vryheden van haar Vaderland ter herten laten gaan, en geensints middelen sogten, om haar Hof by het Staat-dienaarschap van *Spanien* te maken: dat het Volk geruïneert genoech was, sonder uyt haar eyge middelen nieuwe Cathedralen te fonderen, ter plaatsen, alwaar geen Abdyen van een ge-

1559. Klagten van de Abten.

noechsame inkomsten syn, tot onderhouding
1559. van den rang en waardigheyt van de Bisschoppen: dat sulks onder voorwendsel van den Godsdienst, een nieuw gewichte aan de ketenen van de *Nederlanders* gevoegt was, de welke reeds niet dan al te swaar waren: dat die nieuwe Prelaaten groote inkomsten hebbende, en groote treyn van knegts en gewapende Luyden souden onderhouden, door middel van welke sy sig de sterkste in de Plaatsen souden konnen maken; dat sy om met te meer luyster die groote kosten te konnen dragen, of om haar gierigheyt te voldoen, van de minste saaken misdaaden van gequetste Majesteyt aan de rijkste Luyden souden maken, met een voornemen om van haare confiscatien te profiteren; 't welk het rechte middel was, om de Koophandel te verdervén, en om de helft van de *Nederlanders* naar het Gasthuys te senden.

Klagten van den Adel. Den Adel scheen meer misnoegt als yemand te syn, en klaagde met geen minder kracht; maar met veel meer recht. De selve had sig in den laatsten Oorlog ten dienste van syne Majesteyt ganschelijk geruineert: de selve had haar bloed en haar leven niet gespaart, om voor hem laurieren te versamelen, en sy sag met hertseer soo veele diensten met ondankbaarheyd betaalt worden. De Koning verhefte tot het Staat-dienaarschap geen andere als naturelle *Spaniaards*: de selve alleen hadden ingang of ten minsten gesag in syne Raadsvergaderingen: 't was door derselver Kanaal dat alle de gratien moesten passeren: de vertrouwentheyt, d'eeren, de rijkdommen en

de

de belooningen, waren niet als voor haar alleen, terwyl dat de *Nederlanders* afgewesen, versmaad en verworpen wierden, onder voorwendsel dat men eenige agterdogt van haar getrouwigheyd had. *Lamoral* Graaf van *Egmont*, d'alderconsiderabelste van de *Nederlanders* door syn verdienste, syn oprechtigheyd des herten, en syne schoone daaden, was voor de *Spaniaards* onverdragelijk geworden: sy konden niet dulden, dat hy sig beroemde, dat men de overwinningen van St. *Quintyn* en van *Greveling*en, aan hem ganschelijk verschuldigt was; hy seyde echter de waarheyd; hy gaf ook over al voor, dat sonder insigt te hebben voor al 't geen hy gedaan had, en dat sonder te considereren, dat hy syne goederen hadde te koste geleyt, in den Koning te dienen, de Staat-amptenaars hem met schande en met versmading hadden beladen, en hem als het voorwerp van haar haat en haar afkeer quamen aan te merken. 1559.

De gevoelens van den Graaf waren gemeen aan alle den Adel; de selve had in der waarheyt wel minder gedient, en minder te koste geleyt als hy; maar daar was niet een Edelman, die syn leven en goederen gespaart had: alle wierdense niet te min met versmading aangesien, en veel eer als muyteneerders en Rebellen, dan dappere Luyden, die sig te regt belooningen beloofden, die bequaam waren te herstellen de wanordere, die den Oorlog in haare saaken gebragt had.

De Hertog van *Alba* die de *Nederlanders* kende, die de selve in den laatstleden Oorlog, en in die van *Duytsland* beproeft had, die wist van De Hertog

dat sy Luyden waren, die handen en hoofden hadden, dat sy geen versmading verdragen konden, en dat sy onmagtig waren om een despotijk gesag te verdragen, vertoonde aan syne Catholijke Majesteyt tot verscheyde maalen; *dat hy den Adel niet verbitteren moest: dat'er syn rechtvaardigheyd, syn deftigheyd, en syn goedertierenheyd aangelegen was, de selve niet misnoegt te laten: dat niets voor een Edelman onverdragelijker als de behoeftigheyd was, boven al wanneer hy syn goed niet als in den dienst van syn Vorst verspilt had: dat het by na onmogelijk was, dat Luyden die in grootheden, in pragt, en in lekkerheyd opgebragt waren, het tegen de armoede konden uythouden; dat'er nietwes was 't welk sy niet beproefden, om haar daar van te bevryden, of door de wederkryging van haare goederen, of door een glorieuse dood: dat die armoede voor de Edelluyden d'alderschrikkelijkste der rampen wierd, dat de selve de schande en infamie na sig sleepte, die aan een man die wel geboren is onverdragelijk syn, en de welke haar soodanig buyten haar selven vervoerden, datter niets was 't welk de selve niet dorst bestaan; dat het raadsamer en veel voordeeliger aan den Staat was, de diensten van de Edelluyden te beloonen, als de Spaarpotten te vullen, vermits sy de selve wel haast door een opstand verstroyen, en te gelijk de middelen benemen souden, om de selve weder te vervullen: dat men niet meer als te dikmaal ondervonden had, dat de behoeftigheyd van den Adel het verderf van den Staat had veroorsaakt, vermits d'armoede wakker, ongerust, en gereet tot alles is, en dat d'overvloet traag, sagt, genegen tot ruste, tot vermakelijkheden, en een Vyandinne van den arbeyd is: dat de soodanige die sig rijk bevinden,*

1559. *Alba* versoekt syne Majesteyt den Adel te beloonen.

niet

niet als na den duyr van haar tegenwoordig geluk tragten, en uyt vreese van in yets erger te vervallen, niets beter wenschen: dat Tiberius *hoe wel gierig synde, dikmaals merkelijke quytscheldingen aan het Volk, en boven al aan de Grooten deed, niet uyt een geest van liefde, van deftigheyd, of van miltdadigheyd; maar alleenelijk om het selve in pligt te houden, en om te beletten, dat het in armoede vervallen synde, geen hulp-middel voor desselfs qualen in de gemeene Schatkiste ging soeken.* 1559.

De Cardinaal van *Granvelle* in het *Franche-Comté* geboren, van een trots humeur, wiens trotse en hoovaardige wijsen van doen, eer naar een wereldlijk als naar een Kerkelijk man geleken, die Prelaat, seg ik, die niet als gelegenheden sogt, om syn credyt en syn gesag te verheffen op de ruinen van een Adel, welkers voortreffelijke geboorte hem sonder ophouden de laagheyt van de syne verweet, verwierp de regtmatige gevoelens van den Hertog, en beweerde, *dat een Koning niet meer als de schaduwe van een Koningdom had, en maar ten halven over een rijke en magtige Adel regeerde: dat de selve noyt voldaan was, dat haare wenschingen noyt konnen voldaan worden; dat de selve een brand geleek die niet verteert, als om syne vlammen veel verder te verspreyden: dat een Vorst het niet was, als van dat oogenblik af dat desselfs Onderdanen verpligt syn, om alles van syn miltdadigheyd en van syn goet wel behagen af te wagten: dat men wel niet twijfelde of* Tyberius *heeft eenige persoonen, die in behoeftigheyt geraakt waren vertroost: maar dat men ook wist, dat hy met versmading het versoek schrift van eenen* Hortullus, *die uyt een van d'eer-*

Advijs van den Cardinaal *Granvelle.*

ste familien van het Keyserrijk voort gekomen was,
1559. *had verworpen, hem voor reden van syn weygering by brengende, dat de inkomsten van het Keyserrijk niet genoech souden syn, om te onderhouden de soodanige, die de overdaad en de sotte verspillingen geruineert hadden.*

De Cardinaal, seg ik, beweerde dat het voor het welwesen van den Staat genoech was, *dat het Volk gelukkig en rijk was, op datse den Adel gansch niet van noden hebbende, sig geheelijk over gaf aan dien haat, die de trotsheyd van den Adel als natuurlijk heeft gemaakt aan de soodanige, die het niet syn: dat die Ordens verdeylt synde, men niets meer te vreesen had: alsoo het Volk sonder den Adel niet wes vermag; en den Adel gansch geen vermogen heeft, indiense de liefde en d'onderwerping van 't Volk niet voor sig heeft: dat de* Nederlanders *niet alleen geen waaraghtige reden van klagte hadden; maar dat haare klachten wyders ook onregtvaardig en misdaadig waren, hebbende geen ander voorwerp als de overdaad en verquisting; dat sy de deftigheyd van de* Spaansen *wilden evenaren, alhoewel de middelmatigheyt van haare goederen haar sulks niet toeliet; dat mitsdien 't geen een groote verheffing aan de waardigheyd en aan de glorie van d'eerste gaf, het verderf en de wanordere van de* Nederlanders *veroorsaakt had; dat sulks d'eenigste bronne van haare klachten, en van haare misnoegtheden was, en dat het daar uyt was, dat sy het geweldig voornemen, om sig op de ruinen van haar Vaderland te verheffen, geput hadden.*

De Hertog insi- De harde en onregvaardige gevoelens van *Granvelle*, beletteden den Hertog niet, om *Philippus* instantelijk te versoeken, *om de ram-*

pen waar mede Vlaanderen *gedreygt wierd voor te komen, en om soo veele dappere Luyden door een vrywillige alhoewel middelmatige miltdadigheyt, weder te gewinnen. Hy vertoonde aan hem, dat men in gevalle* Spanien *uytgeput was, daar toe eenige kleyne Impost op het Volk moest stellen, van d'inkomste van welke hy sig van den Adel, en te gelijk van het gansche Land verseekeren konde, vermits hy door dat middel alieneren soude den Adel en den derden Staat, de welke niets alleen vermag, als wesende een monster met duysend armen, maar sonder hoofd, die sonder ordere versamelt, en sig ook sonder reden verstroyt; 't geen men in duysend Plaatsen die hy soude konnen by brengen, in dien die van den opstand van het gemeene Volk van* Spanien *niet genoeab was, aangewerkt had; maar dat het met den Adel op de selfde wyse niet gelegen was, de welke de wapenen niet als na rype overwegingen aan nam, en de selve niet ter neder leyde als met het leven te verliesen, of sig te doen verleenen 't geen de selve vorderd.* 1559. steert voor den Adel.

Die redenen hadden Koning *Philippus* over gebragt, en de misnoegenheden van den Adel der *Vereenichde Nederlanden* gingen op houden, wanneer een wederkeering van gierigheyt van dien Monarch alles bedierf. *Hy kon*, seyde hy, *de noodsakelijke somme tot die beloningen niet verschaffen, d'Oorlog had syn Spaarpot uytgeput.* Hy genoegde sig met schoone belosten te geven, en met tegen de *Nederlanders* te seggen, dat hy soo ras niet in *Spanien* soude gekomen syn, of hy soude aan de Governante een over making van twee honderd duysend goude kroonen doen, om de uytsteekende diensten die

sy

1559. sy hem gedaan hadden, te beloonen, en de schulden die sy geduyrende den Oorlog gemaakt hadden, te betalen. In dien die miltdadigheyd aanstonds was geschiet geweest, soo is het seker, dat de selve alle d'uytwerking, die men sig daar van beloofde, soude gehad hebben; maar alsoo de selve alleen belooft was, soo sloeg men daar geen agt op, de muytineerders namen daar uyt reden, om den haat der misnoegden te voeden, en haar partye te vergrooten, de welke alhoewel sekreet synde, begon gedugt te worden.

VI. HOOFDSTUK.

Koning *Philippus* bereyd sig tot syn vertrek.

RODRIGO die onder Koning *Philippus* de II. aan 't hoofd der saaken in *Spanien* moest wesen, en *Granvelle* die versekert was, dat hy de *Nederlanders* onder de Governante soude regeren, maanden dien Vorst aan, om ten spoedigsten te vertrekken. De Staat van *Vlaanderen*, en de raad van de wijste van Staat-amptenaars hielden hem tegen; hy draalde lange tijd wegens wat partye hy kiesen moest: hy twijfelde geensints of syn vertoef in de *Nederlanden*, was van een groot voordeel voor de Koopluyden en den Ambagtsman: sy verkoften haare waaren vry beter, vermits syn Hof heel talrijk was: 't is waar dat d'Adel voortvoer sig in syn gevolg te ruineren; aan d'andere syde soo wierden de *Spaniaards* verdrietig, dat sy soo lang uyt haar Vaderland moesten blyven, en syne Majesteyt had selfs geen minder ongeduld, om tot *Madrid* te doen sien, die geen, die de *Fransen* tot St. *Quintyn* en *Gravelingen*

velingen overwonnen had, en die weder quam gevolgt synde van de vermakelijkheden, die een huwelijk en de Vreede versellen. Hy schikte sig mitsdien om te vertrekken, en om de *Nederlanders* in verwagting, en de muytmakers in eerbiedigheyd te houden, soo seyde hy, en liet verkondigen, dat hy alleenelijk ordere op de saaken van *Spanien* ging stellen, en dat hy in't korte weder tot *Brussel* soude komen verblijf houden, en aan de Inwoonders van *Nederland* anders als by woorden betuygen, hoe lief sy hem waren. 1559.

Wil Troepen in de *Nederlanden* laten.

Alsoo in het groot getal van Raads-vergaderingen, die men gehad hadde over de wijsen, om de opstand in de *Nederlanden* te beletten, de Hertog krachtiglijk geinsisteert had, dat men aldaar een goet aantal Troepen onder een bequaam getrouw Generaal soude laten, soo besloot syne Majesteyt om aldaar vier Regimenten naturelle *Spaansen* te laten blyven, om'er twee van in de starke Steeden te verdeylen, en om de twee andere te laten campeeren: hy twijfelde niet of die nieuwigheyt soude veel gerugt maken, en dat de *Nederlanders* sig daar tegen souden stellen: maar hy geloofde een middel uytgevonden te hebben, om het de selve verdragelijk te maken, gevende aan den Prins van *Orangen* en aan den Graaf van *Egmont* het bevel over die Troepen. D'een en d'ander versogten hem instantelijk, om in de *Nederlanden* geen besettingen van uytheemse Troepen te laten, of om andere Commandanten over de selve te stellen, vermits sy die bediening aannemende, het voorwerp van de afkeerigheyt van haare mede Vaderlanders souden

De Prins van *Orangen*, en de Graaf van *Egmont*

den worden: sy vertoonden hem dat het on-
1559. regt aan de gansche Natie soude gedaan syn,
weyge- de welke hem niet alleen wel gedient had;
ren de maar ook seer getrouw was, ende bereyt waren
selve te de laatste droppel van haar bloed uyt te storten,
com- om hem onwedersprekelijke bewijsen van
mande- getrouwigheyd, en van haar verknogtheyd aan
ren. de *Spaanse* Heerschappye te geven. Dat in dien syne Majesteyt de *Nederlanders* beminde, hy op haare enkele getrouwigheyd moest vast gaan, en de vreemde Troepen uyt haar Land moest doen vertrekken: dat sy gewoon waren onder haare Princen te leven, en om aan de selve een volkome maar gewillige gehoorsaamheyd te bewijsen; dat sy noyt souden dulden, dat men haare Steeden van Vreemdelingen liet bewaren, noch dat men haar Jok door het bouwen van nieuwe Vestingen verswaren soude: dat sulk doen haar beledigde, en aan de gansche wereld verkondigde, dat sy Rebellen waren, wiens humeuren die uyt de natuur onrustig waren, men breydelen moest: dat dat eenige voorwendsel genoech soude syn, om haar de wapenen in handen te geven. Dat het gansch kennelijk was, dat de *Nederlanders* een seeker slag van vryheyd gewoon waren, die sy onder haare Princen behouden hadden, sonder nochtans in yets 't welk sy aan de selve verpligt waren te onbreeken; en dat de liefde, de vertrouwentheyd, en de goetheden veel bequamer waren om de selve in pligt te houden, als de kracht van wapenen: dat sy van die Luyden niet waren, die de vreese van de dood, of de schrik van de dood-straffen deeden ageren: dat nietwes machtig was haar

te doen wankelen, verfekert fynde, dat men de vryheyd niet te duyr kopen konde, de welke haar altijd waardiger als het leven heeft gescheenen. 1559.

Sy voegden by die vertooningen, gebeden met dreygementen vermengt; beloofden, dat fy de *Nederlanden* met derfelver enkele machten defenderen; en de Vreede, de gehoorfaamheyd, en de rufte mainteneren fouden, door de ftraffe van de Rebellen en de doot van haare Hoofden: dat foo'er fchijn van eenige vreemde Oorlog foude komen, fy fyne Majefteyt verfoeken fouden, om haar de *Spaniaarden* weder te fenden, en terwyle fy derfelver wederkomft waren afwachtende, fig aan alles wagen fouden, om daar door beter als door woorden te bewijfen, hoe getrouwelijk dat fy aan hem verknogt fyn. Die betuygingen deeden minder uytwerking op het gemoet van *Philippus*, als de ftille oeffeningen en murmureringen van de *Nederlanders*: hy geloofde dat de felve op houden fouden, wanneer de *Spaanfe* befettingen, waar over al de wereld klaagde, uytgetrokken fouden fyn, hy beloofde en volvoerde het ook; maar al te laat.

Verfcheyde Raads-vergaderingen.

De vreefe van een aanftaande opftand, gaf oorfake tot verfcheyde Raads-vergaderingen, in de welke men krachtiglijk verhandelde, op wat wijfe men de *Nederlanden* regeren moeft. Men floeg voor of het niet raadfaam foude wefen, om daar in eenig groot Kapiteyn voor Governeur te laten, die door d'enkele fchrik van fyn naam, de *Nederlanders* in haar pligt kon houden. Die raad de welke de Hertog van *Alba* had voorgeflagen, was aan elk een niet fmake-

smakelijk, en het sy dat men geloofde, dat die
1559. sachtigheyd de *Nederlanders* weder by brengen soude, of dat men als noch niet geloven konde, datse besloten hadden de wapenen aan te nemen, men wilde de selve niet verbitteren.

Lof van de Princesse van *Parma*.

Philippus gaf dat Governement aan de Princesse van *Parma*, syn natuurlijke Suster, soo als hy de selve belooft had. Die Princesse scheen heel bequaam te syn om *Vlaanderen* in eerbiedigheyd te houden: sy had de sagtsinnigheyd en goetheyd van Keyser *Carel* haar Vader. Sy was van een minnelijk humeur, in winnende en gemeensaam; sy had selfs ook heel veel stantvastigheyd: maar de selve was haar nergens toe dienstig: want sy geen Troepen hebbende om de Plakkaaten te doen executeren, die de Raad van *Madrid* haar deed verhaasten, soo maaktese het gesag van *Philippus* versmadelijk, verhefte het herte van de misnoegden, door de ongestraftheyd die sy genootsaakt was haar te verleenen; 't geen oorsaak was dat sy alles dorsten bestaan, en voor nietwes vreesden. Misschien soo soude haar regering gelukkig geweest syn, in dien de Koning haar den Cardinaal *Granvelle* * niet tot een eerste Staat dienaar had gelaten. Die Prelaat, die ten alder hoogsten heerssuchtig was, en die behagen schepte om met trotsheyd te vertoonen, tot hoe verre syn magt sig uytstrekte, ergerde al de wereld met syn trotsheyd. De Grooten die hy begerig was te verootmoedigen, en die hy in alles beklemde, konden syn hoogmoedigheyd niet verdragen; sy wierden gramstoorig dat een man, die soo te seggen uyt het stof was op gekomen, haar braveren dorst: het scheen

* *Antony Perenot*.

Afbeeldsel van den Cardinaal *Granvelle*.

scheen haar hard te wesen; dat hy de *Neder-* 1560.
landen met meer gesag als de Governante selfs 1561.
regerende, (aan welke syne Majesteyt niet toe- 1562.
liet, om yets sonder toedoen van dien Prelaat 1563.
te doen,) niet met syn staat vernoegt was,
en noch naar yets meer heygde. Den Adel
besloot syn ondergang; de selve geloofde niet
veylig te wesen, soo lange als hy in de *Neder-*
landen soude syn; sy sond Gedeputeerden af
om syn op onbieding te solliciteren. *Willem*
van Nassau, Prins van *Orangen*, Governeur
van de Provintien en Graafschappen van
Holland en *Zeeland*, en de Graaf van *Eg-*
mont, Ridder van de Order van het gulden
Vlies, Governeur van *Vlaanderen* &c. waren
buyten tegen spreeken, de twee grootste Hee-
ren van de *Nederlanden*, en die het meeste cre-
dyt hadden; de laatste was dapper van persoon,
miltdadig, edelmoedig en gemeensaam. Hy
had een verwonderlijke oprechtigheyt, en
men was noch niet wel versekert, dat hy eenig
desseyn tegen de belangen van syne Majesteyt
geformeert had, maar hy kon den Cardinaal
niet verdragen. De Prins van *Orangen* was
minder dapper als de Graaf van *Egmont*: maar
hy was in vergelding de grootste Staatkundi-
ge van syn eeuwe: niets ontsnapte syne oog-
merken, hy was van een overgroote heerssugt
verslonden, die hy onder een geveynsde gema-
tigheyt wist te verbergen. Hy was gemeen- 1564.
saam, werksaam, ondernemende, hem man-
gelde noyt hulpe, slaagde volkome wel om
verbonden te maken, en om talrijke Legers
op de been te brengen: hy was van 't Volk
aangebeden; van de Grooten bemint, was by

Afbeeldsel van den Graaf van *Egmont*.

Van den Prins van *Orangen*.

de uytheemsen wel gesint, rijk en wel geal-
1564. lieert. *Philippus* sag hem aan voor het toekomende Hoofd van de misnoegden der *Nederlanden*; hy wist dat hy in de grond een Protestant was, alhoewel hy voor den Catholijken speelde, syn Huysvrouwe en syn Broeder deeden in syn Hof openbare oeffeninge van den Protestantsen Godsdienst.

Raad der *Nederlanden*.

Koning *Philippus* de II. had in de *Nederlanden* een Raad opgeregt, sonder advijs van de welke de Governante niets ondernemen moest. De selve bestont uyt een groot getal *Nederlandse* Heeren en van eenige Staat-amptenaars. Die laatste welke waren de Cardinaal *Granvelle*, de President *Vigilius* en *Barlaimont*, hadden het bestier van de delikaatste saaken, de selve alleen wierden daar van geinformeert, de selve alleen verrichteden die. Derselver tegenwoordigheyt ergerde de rest van de gene, de welke ingang tot dien Raad hadden. De Prins van *Orangen* en de Graaf van *Egmont* schreven in den Jaare 1563. daar over in krachtige termen aan Koning *Philippus*, en deeden sulke starke instantien, dat sy de t'huys-roeping van den Cardinaal verkregen. Hy hield syn verblijf in *Spanien*, en syne Majesteyt nam hem in syn geheyme Raad, waar in hy misschien meer quaat aan de *Nederlanders* deed, die hy haatte, dan hy de selve in haar Land soude hebben gedaan gehad.

Die t'huys-roeping geschiede niet aanstonds. Men hield daar over verscheyde Raads-vergaderingen, en de Hertog die den Cardinaal kende, was van advijs, seyd men; dat men hem soude doen weder komen; maar 't geen

seker is, was, dat hy reden nam uyt de stille dreygementen die de *Nederlanders* deeden, in dien dien Prelaat niet t'huys geroepen wierd, syne Majesteyt op te wekken, om een Generaal van een hooge agting naar de *Nederlanden* te senden, om hem 't selve te doen besluyten. 1564.

Dat advijs was niet smakelijk, maar men had wel haast reden om daar van leetwesen te hebben, want de Vloot had nauwelijks de Kusten van *Zeeland* verlaten, en met haar 't geen'er van de *Spaniaards* noch in de *Nederlanden* gebleven was geweest mede genomen, of de *Nederlandse* Protestanten hielden geen mate meer: sy lieten Predikanten uyt *Duytsland*, uyt *Engeland*, en uyt *Vrankrijk* komen, de welke openbaarlijk predikten, sy beledigden de Catholijken, en hielden de Plakkaaten die de Governante tegen haar liet uytgaan voor beuselingen.

Men liet haar de wapenen aannemen, om onderstanden in *Engeland*, in *Vrankrijk*, en in *Duytsland* smeeken, eenige posten versterken, Steeden in nemen, met een woord geseyt, ganschelijk opstaan, *om*, seydense, *de Inquisitie uyt de* Nederlanden *te bannen, en sig de vryheyd van conscientie te doen verleenen*: sy maakten selfs Verbonden onder haar, en wierd het eerste tusschen negen Malcontenten tot *Breda* gesloten: desselfs voornaamste Artykelen behelsden: „ Dat niemand uytgesondert soude
„ syn van de straffen en gevaaren, de welke
„ voor komen souden in d'uytvoering van het
„ voornemen 't welk sy geformeert hadden,
„ om den dienst Gods, de gehoorsaamheyt

 „ die

1564. „ die men aan den Vorst verschuldigt was, „ en het heyl en vryheyd van het Vaderland „ te beschermen: dat men de Inquisitie geheelijk vernietigen; dat men de Impoſten „ weg nemen, en de reste van de garnisoenen weg senden soude: dat men met syne „ goederen soude bystaan de persoonen, die „ beschuldigt souden worden, het selve Traktaat uytgevoert te hebben, of die om de „ selve reden gevangen geset souden worden; „ dat men derselver bescherminge soude aannemen, ende by al dien het middel van „ sachtigheyd niet genoech soude mogen syn, „ om de selve onschuldig te doen verklaren, „ dat men sig dan van dat der wapenen soude „ bedienen.

Dat Traktaat liep wel haast door alle de Steeden en Landen van de *Nederlanden*. Men was verbaast over de drift die de *Nederlanders* toonden om het selve te teykenen, het sy datse aangemoedigt waren door den drift van de bescherminge van de nieuwe opinien, of van een krachtige afkeer van den Catholijken Godsdienst, of eyndelijk door een overgroote haat tegen de uytheemse regeringe. *Tossundale*, Heraut van wapenen van d'Order van het gulden Vlies, verhaalt, dat in minder dan twee maanden, duysend Edelluyden dat Traktaat teykenden. Dat getal schijnt wat groot te syn; niet te min soo kan men niet ontkennen, dat'er wel meer als vijf honderd waren, en nessens haar een groot getal Geestelijken, Luyden van den Tabbard, Koopluyden, Ambagtsluyden, werk Luyden en andere persoonen.

De

De voornaamste die het Traktaat teykenden, waren *Hendrik van Brederode*, die het op gestelt had, *Lodewijk* en *Alfonsus van Nassau*, Broeders van den Prins van *Orangen*, *Philippus van Marnix*, Heere van St. *Aldegonde*; de Marquisen van *Kulemburg* en van *Bergen* &c. 1564.

Men luysterde de soodanige waar aan men 't selve Traktaat voor bragt in't oor, dat het van den Prins van *Orangen*, de Graven van *Egmont*, van *Hoorn*, en van *Hoogstraaten* voor goet gekeurt was; en schoon dat sy het niet geteykent hadden, sulks maar was, om dat sy den uytwendigen schijn van getrouwigheyt bewaren wilden, op dat sy de selfde toegang in de Raads-vergaderingen, en by de Governante hebbende, gewichtige diensten aan de Bondgenooten souden konnen toebrengen. Die vier Heeren quamen na gewoonte in de Raads-vergaderingen; maar den Graaf van *Egmont* dikmaalder als d'andere. Hy was als doen noch de minst genegene tot d'opstand, echter soo was hy niet minder gevaarlijk. Alsoo hy nietwes in dat groot getal van Bondgenooten te vreesen sag, soo weerhield hy de Governante door syne welsprekende redenen, om strengheyd tegen de selve te gebruyken, en sprak noyt tegen haar van de selve anders als van verachte menschen, die van haar selven souden tot niet worden.

VII. HOOFDSTUK.

DIe selve Graaf van *Egmont* ging op bevel van den Koning in den Jaare 1564. naar *Spanien*. Hy verbleef eenige tijd aan 't Hof; alsoo- 1565. De Graaf

alsoo hy nu die geen van de Eedgenoten was, die de meeste verknogtheyd aan syn Souvereyn behouden had, en dat hy aan d'andere syde een yverig Catholijk was, soo quam hy heel ligt over tot het 't geen de Staat-amptenaars hem inspireren wilden. Hy in't eynde van April des Jaars 1565. weder tot *Brussel* gekeert synde, gaf aan de Eedgenoten te verstaan, dat de Koning seer tegen haar vergramt was; dat hy groote machten versämelde; dat hy gereert stond om op de *Nederlanden* te komen storten, om de gemeene ruste te herstellen, en de Protestanten en nieuwe Leer-aannemers te straffen. Die tydingen allarmeerden de selve, niet te min soo kosense aanstonds wat haar te doen stont, en tot *Dendermonde* vergadert synde, soo besloote[n]se, dat in dien de Koning met de wapenen in handen in de *Nederlanden* quam, sy alle haare krachten souden inspannen, om hem insgelijks met de wapenen daar weder uyt te dryven: dat men voor alle dingen Keyser *Maximiliaan* tot haar beschermінge interesseren, sig onder syn beschutting stellen, en hem de Souvereyniteyt van de *Nederlanden* aanbieden moest: ten eynde men een verdeyltheyd in't Huys van *Oostenrijk* brengende, en *Duytsland* in haar partye trekkende, sy tegen de *Spuansen* verschrikkelijke Vyanden souden konnen stellen, en die machtig waren, om de selve ongemeen te verswakken, of te ruineren. Sommige Eedgenoten al te wijs synde om te geloven, dat het voor menschen mogelijk soude syn, het Huys van *Oostenrijk* te verwarren, en dat de *Nederlanders* met haare enkele

magten

1565.

van *Egmont* gaat naar *Spanien.*

Besluyten van de Eedgenoten.

magten die der *Spaansen* souden konnen afwenden; waren van advijs, vermits de saaken haar reeds sonder herstellinge toe scheenen, om de komste en gramschap van den Vorst voor te komen, om selfs uyt het Land te trekken, en van *Vlaanderen* een groote woestyne te maken, waar over, en niet over de *Nederlanders Philippus* zeegepralen konde. Sy agteden haar leven meer als haar Vaderland, en haar vryheyd meer als haar leven selfs. *Groote gemoederen*, seydense, *vinden over al haar Vaderland, plaats genoegh voor haar, en de prijs die men aan haare verdiensten schuldig is, boven al wanneer sy sig niet anders te verwyten hebben, als dat sy geboren syn, of geleeft hebben onder een Vorst, die niet anders sogt, als om haar in een eysselijke dienstbaarheyd te brengen: dat soo het geluk haar gunstig soude schijnen te wesen, sy haare ballingschappen weder verlaten souden; en met de wapenen in handen weder in haar Vaderland gekomen synde, alles souden wagen en mogelijk te regt souden geraken, alsoo'er geen veyliger middel om te overwinnen is, als in de dood te soeken, en ter selver tijd de overwinninge te verhopen: dat de bloodaards op d'enkele noeming van de dood zidderen, en dat die selve naam yetwes aan de onvertsaagtheyd van dappere mannen toevoegt, de welke haare krachten in overgroote gevaaren niet schijnen te verdubbelen, dan op datse te gelijk niet in de kist en in de vergetenheyd souden begraven worden.* 1565.

Alsoo dat advijs niet als uyt een soorte van vertwijfeling voort quam, soo wierd het van alle wijse Luyden verworpen. De Prins van *Orangen* en de Graaf van *Egmont*, die daar gansch geen smaak in hadden, namen de sor-

ge op haar, om den ganschen Adel van de
1565. *Nederlanden* de wapenen te doen aannemen, en om groote bystanden uyt *Vrankrijk* en uyt *Duytsland* te doen komen. De gansche Vergadering beloofde alles heel geheym te sullen houden, vermits daar van d'uytslag van haare oogmerken afhing, en dat aan d'andere syde de stilswygenheyd haare misdaaden verborgen houdende, sy ongestraft souden blyven, in geval de partye sig de swakste bevindende, genootsaakt soude syn in Vreede te blyven. Dat besluyt, soo wijselijk als het ook was, bleef sonder werkstelligheyd door de vermetelheyd van de Protestanten, en de getrouwigheyd van Graaf *Ernst van Mansfeld*, den welke aangesogt synde om in het Bondgenootschap te treden, waar van men hem de grootte en de machten te kennen gaf, alles aan de Governante ondekte.

De misnoegden veel stouter door de groot-
1566. heyt van het gevaar, 't welk die ondekking
Gedrag van de *Nederlandse* Eedgenoten. haar dreygde, geworden synde, tropten dikmaliger by een als sy gewoon waren geweest te doen, en in een algemeene Vergadering die tot *Amsterdam* gehouden wierd, en in welke alle de rijkste Koopluyden van die Stad toe gelaten wierden, wierd vast gestelt; *dat men een Leger op de been soude brengen; en dat men tot de Frontieren den Koning te gemoet soude trekken, om hem het koste wat het wilde, het komen in de* Nederlanden *te beletten.*

Alsoo'er veele Luyden waren de welke de uytslag van dat voornemen gansch onmogelijk vonden, soo las *Lodewijk van Nassau*, die in de Vergadering presideerde, de Brieven,

die

die de Prins van *Orangen* van *Elisabeth* Koninginne van *Engeland*, van den Prins van *Condé*, van den Admiraal van *Chatillon*, van de Keurvorsten van *Duytsland*, en van verscheyde Vorsten of groote Heeren van *Vrankrijk*, van *Duytsland*, van *Engeland*, en van *Schotland* bekomen had, die al t'samen by eede machtige bystanden van wapenen, van manschappen, van geld, tot handhaving van den nieuwen Godsdienst beloofden; hy deed haar ook hoopen, seyt men, dat de Joode *Michées*, die heel machtig in het Serrail van *Constantinopolen* was, Sultan *Selim* syn meester over soude brengen, om een diversie te maken, met de *Spaansen* of in haar Land, of op de Kusten van *Italien* aan te tasten. 1566.

Soo veele schoone verhopingen verhieven het herte van d'aldervreesachtigste in de Vergadering; alle quamense in de meyninge van Graaf *Lodewijk van Nassau* over. Die Graaf brak te gelijk de Vergadering af, en geld van de Bondgenooten bekomen hebbende, ging naar *Saxen* van den Baron van *Brederode* versellt synde, Troepen werven.

Gedrag van de Governante.

Die quade saaken bragten de Governante in een neerslachtigheyd, die men nauwelijks uytdrukken kan; sy ongerust synde sonder partye te konnen kiesen, hebbende geen genoechsame machten, om sig tegen de factien te stellen, vermoeyde den Prins van *Orangen* en den Graaf van *Egmont* door haare Brieven, en het Volk door haare Plakkaaten, die wel haast een voorwerp van veragting en van raillerie wierden. De Geconfædereerden alle tijd gehad hebbende om de wapenen aan te nemen,

 hiel-

1566. hielden geen maten meer, sy ruineerden de Kerken, overrompelden eenige Steeden, en buyten hoope van pardon synde, begingense alle soorten van uytsporigheden tegen het Koninglijk gesag. Alsoo nu haare Troepen van dag tot dag quamen te vermeerderen, soo stelde de Governante sig in staat, om de selve te vernederen: sy deed wervingen, maakte rugtbaar dat de Koning naar *Vlaanderen* quam, dat de Vloot reeds op de Kusten van *Biskayen* was: sy ageerde ter selver tijd ook met soo veel kracht, door het in nemen van *Valencyn* en van *Antwerpen*, dat de minst versienste geloofden dat de partye verstroyt was. Sy stroyde het ook selfs uyt, het sy dat sy sulks geloofde, of dat sy de intriguen van den Prins van *Orangen* niet kende, of dat sy de reyse van syne Majesteyt naar de *Nederlanden* verhinderen wilde; want haar gesag soude aanstonds geeclypseert hebben, soo ras als die Monarch verschenen was geweest: sy schreef naar het Hof, dat de Provintien in Vreede waren, en weder in haar pligt waren getreden; dat men de wapenen en dreygementen daar uyt moest houden, vermits de selve noch veel grooter beroertens souden konnen veroorsaken, de welke niet als door de dood van een overgroot getal van menschen, en door het geheele verlies van Provintien bevredigt souden konnen worden. Sy versekerde het selve wyders, dat de sachtigheyd, een amnestie generaal, en de tekenen van vertrouwentheyd, het eenigste middel waren, om den Adel en de Koopluyden die uytgeweken waren, te doen weder komen, en dat de *Nederlanders* die uyt de na-

tuur

tuur eenvoudig syn, sig doot de liefde tot haar ——
Vaderland, en van haare privilegien hadden 1566.
laten betrekken, en gansch geen haat tegen
haar Prins hadden.

VIII. HOOFDSTUK.

De Koning gaat syn vermaak tot *Valsaine* nemen.

DE Brieven van de Governante hadden dat gevolg niet, 't welk sy sig daar van belooft had. Koning *Philippus* geloofde daar in de heerssugt van die Princesse te sien, en kende niet dan al te laat, de regtheyd van haare redeneringen: hy dan gelovende dat'er geen middel was als de wapenen, 't welk de oproer en d'opstanden van de *Nederlanden* uytroeyen konde, soo besloot hy den Oorlog daar in te brengen: hy gaf derhalven syne beveelen om syn Vloot in staat te stellen, om het volgende Jaar Zee te bouwen, en het Leger gereet te houden om te vertrekken, wanneer hy sulks raadsaam soude agten.

Hy was eenige tijd daar na tot *Valsaine*, om wat rust van de vermoeyenissen der regeringe te nemen, en sig in dat vermakelijk Huys van playsier, niet als met de vermakelijkheden van de wandeling en van de Jagt besig te houden; hy ontlaste sig, soo men het soo seggen mag, van de swaarte syner Kroonen, onder de boomen die dat gansche Land bedekken, wanneer hy Brieven van *Joan Manrique de Lara* kreeg. Ik heb geloofd de selve hier in te moeten vullen, vermits de selve de hoedanigheden van den Hertog van *Alba*, en 't geen *Rodrigo de Sylva* deed, en syn geduyrige afgunst, om hem in de Raads-vergaderingen

gen van den Koning tegen te streven, volkomentlijk wel verklaren.

1566.

Brieven van *Manrique de Lara.*

De soodanige, seyde hy, sig aan Koning *Philippus* addresserende, *die in de Raads-vergaderingen van de groote Koningen verschynen, en de welke voor getrouwe en stantvastige passeren willen, beroven sig van haare eyge belangen, en hebben geen ander begeerte als die, om het welwesen van haar Meester, en dat van het gemeene best te bevorderen. Gy weet alderwijste en alderverstandigste Vorst, hoe dat ik den Hertog van* Alba *en* Rodrigo de Sylva *beminne, en daar van bemint ben. Ik beken dat haar vriendschap mijn heel voordeelig sal geweest syn, in dien ik het geluk gehad hebbe van u te overtuygen van mijn getrouwigheyd, en van mijn genegenheyd tot uwe Majesteyt, voor soo verre als sy u volstandige bewijsen van haare oprechte verknogtheyd, en van haare liefde tot u gegeven hebben. Maar groote Koning, die Heeren syn het te samen door een vreemde ramp niet meer eens, haar eendracht is gebroken; die soo getrouwe Mannen verdeylen den Raad van uwe Majesteyt in twee partyen, die gansch tegen een gekant syn. Die verdeyltheyd is aan eerlijke Luyden bekent, sy beklagen sig daar over, sy syn wanhopig, over dat die twee Mannen, die anderfints soo getrouw syn, over een en de selve saak sulke verscheyde gevoelens hebben. De Hertog, die syn rang, syn geboorte, en syne ampten een regt geven om t'eerst te spreken, heeft soo ras syne gevoelens met syn gewoone wijsheyd niet verklaart, of* Rodrigo *spreekt de selve tegen, en bestrijd die, gelijk of de geen die de selve voor gebragt heeft, syn geslage Vyand was. De rest van uwe Raads-Heeren, soeken in uwe oogen en in uwe belangen, wat dat*

d'uyt-

d'uytslag van die twist sal syn, om sig te verklaren. In die verschillen moet het de reden altijd te boven halen, haar nederlage sleept die van't gemeen mede. In dien dat ongeluk niet gebeurt, het gebeurt ten minsten, dat de saaken niet als na verscheyde raadslagen een eynde bekomen. 't Is daar van daan dat de uytlanders de vryheyd genomen hebben, van de langsaamheyd van u Raad tot een spreek-woord te maken, in te seggen, dat de selve geen onderstanden verleent, dan als het te laat is, en dat dessels verdeyltheyd die hooge magt, waar toe men u verheven siet, ruineren sal. Wie siet niet, dat de selve regt redeneren? wie is sulk een quade kenner, dat hy niet beseffen kan, dat u gesag daar door gequetst word? dat 't welk sig noyt aan de grilligheyd van de syne overgegeven moest sien: men segt dat de groote Staat-amptenaars de Vorsten vry minder dienst doen, als de Staat-amptenaars die van een bepaalt verstand, maar van een bestendige deugt syn; want in dien d'eerste in haar de liefde voor haar Meester, en den yver voor het gemeene best laten versterven, niets isser gevarelijker; haar verdienste bedriegt en brengt in haare gevoelens over, al't geen in beraadslaging komt; haar magt is te dugten, en haar gierigheyt onversadelijk, alhoewel sy sig van alle de rijkdommen van den Staat meester maaken. De tweede die gematigt in haare hertstogten syn, soeken den Prins en syn Volk maar wel te dienen, en wanneer selfs haar gierigheyt al d'overhand mogt nemen, soo is de selve haast voldaan, een weynig vervult de selve; men siet haar geen partyen maken die den Staat nadeelig syn, door haare kuyperyen den Adel en de Governeurs vermoeyen, noch het Volk over brengen, om sig voor haar te verklaren en op te staan.

1566.

Ik neem de vryheyt, Sire, om u die saaken te
1566. *verklaren, niet als of het van my afquam; maar om dat alle eerlijke Luyden daar over klagen, en om dat ik geloof een misdaad te sullen begaan, soo ik het voor u verborgen hield. In dien uwe Majesteyt van de genegenheyt van d'een en d'ander onderregt wil syn, hy sal niet veel moeyte vinden om sig daar in te voldoen. Van 't oogenblik af dat hy een man sal sien sonder intrigue, sonder vleyerye, die geen belooningen, noch eeren, noch de verheffing van syn familie soekt; maar in tegendeel die syne goederen syn agting en syn leven aan den Staat wil op offeren. Dat hy den selve aansie als een volkome eerlijk man, dat hy hem waardig kenne om aan't hoofd der saaken te syn; dat hy hem geen bepalinge noch aan syn gesag, noch aan syn glorie geve; want die Staat-amptenaar de swakheyt niet hebbende om voor sig groote goederen te versamelen, noch om syne hertstogten te voldoen, soo vreest hy niet voor syn selven, maar alleen voor syn Vorst en voor desselfs Staaten. Ik kenne* Rodrigo, *hy bemint u soo veel als yemand van uwe Onderdanen; maar hy is gierig en heerssugtig, de Hertog van* Alba *is standvastiger: syne advijsen syn niet vleyende, maar nuttig, vol van die edelmoedige kracht die hem bezielt, de selve strekken alleen tot het gemeene best, en raden geenig quaat, wanneer se niet als tot het welwesen schijnen te strekken. Hy is in't middden van de Legers op gevoed, geformeert na de voorbeelden van den Keyser, u doorluchtigen Vader, den welke de moeyte wel heeft willen nemen van hem te onderwijsen, hy kent en veragt de gebreeken van de Hovelingen; hy is de vleyerye soo verre te boven gekomen, dat men hem noyt heeft sien vleyen, noch listigheyd*

gebruy-

gebruyken, om de genade die hy wenste te verkrygen, hy heeft sig maar van syn dapperheyd bedient, en door syne gewichtige diensten niet gesmeekt. Ik heb, Sire, u dese party-schappen liever willen verklaren, als daar van tegen die twee Staat-amptenaars te spreken: gy alleen kont de selve afdoen, misschien sullense uyt mijne vertooningen niet als nieuwe onderwerpen van haat en gramschap getrokken hebben. Geloost niet dat ik beoogt hebbe uwe haat op haar, noch uwe gunste op my te betrekken; ik ben maar bedagt om u te doen begrypen, dat sy d'een en d'ander verdienste hebben, en dat sy uwe Majesteyt wel sullen dienen, mits dat hy haar verscheyde bedieningen geve. Rodrigo *is bequaam voor het Kabinet, en de Hertog van* Alba *tot den Oorlog. Ik voor my, Sire, sal met vermaak aannemen de bedieningen, waar toe uwe Majesteyt my bequaam sal oordeelen, ik sal noyt de gedachtenisse van uwe goetheden vergeten, en van die gematigheyd, die my de vryheyd geeft, om mijn gevoelen heden aan den selve te verklaren, noch eyndelijk de volstandigheyd, met welk ik gehealijk aan hem verschuldigt ben.* 1566.

Die Brieven verbonden Koning *Philippus* niet; hy beminde geen waarschouwingen: niet te min soo antwoorde hy aan *Manrique*, en gaf hem te verstaan, dat hem al van lange tijd bekent was, 't geen hy tragte hem te verstaan te geven; dat hy de gevoelens van die twee Staat-amptenaars kende; dat hem ook niet onbekent was, dat sy tegen malkander gekant waren; dat hy niet te min geloofde, dat d'een en d'ander met de selfde getrouwigheyd handelde: dat wyders onderstelt synde, dat hy eenige partyen in syn Raad gemerkt had,

1566. had, hy hem daar van met meer ootmoedigheyt moest waarschouwen, en hem ten minsten de vryheyd laten, om deswegen een besluyt te nemen: dat hy eyndelijk sorg soude dragen, dat de heerssugt van syne Onderdanen aan syn Hof niet soude zeegepralen.

Aanmerkingen op die Brief.

De Brief van *Manrique* wierd heel gemeen, door het groot getal Copien die daar van gemaakt wierden; de selve verschafte stoffe van onderhouding aan 't gansche Hof, en verdeelde de gemoederen krachtig. Daar wierden Luyden gevonden die beweerden, dat de listigheyd van *Rodrigo* uytscheen; dat die Staatamptenaar door alle soorten van handelingen, den Hertog van *Alba* van 't Hof tragte te verwyderen, syne Majesteyt dagelijks in gevende, dat hy die groote man voor 't hoofd van syne Legers moest stellen, en naar *Vlaanderen* senden. 't Is waar dat de Hertog een gedugte mede-vryer van den Prins van *Eboli* was, die hem in alles week, uytgesondert in de besitting van 't herte van *Philippus*, waar in hy een goet deel en mogelijk het beste had. De Hertog van *Alba* wilde hem ganschelijk uyt dat herte verdryven, en 't scheen niet onmogelijk te syn, dat hy daar in slagen soude; want behalven dat hy in gunste stont, en meer credyt als yemand van de Grooten had, soo overtrof hyse alle door syne schoone daaden, en hield sig staande door syne Borgerlijke en Krijgs-deugden, door syne groote goederen, syn hooge geboorte, syne edele daaden, en syn onberispelijk leven. Die uytnementheden hadden hem verheven tot een trap van gesag, waar van het beswaarlijk was den selve te

doen

doen afvallen: aan d'andere ſyde ſoo moeſt men niet geloven, dat de Koning de hand aan het verderf van den Hertog ſoude ſlaan, vermits ſyne Majeſteyt altijd de deugt, de Heldhaftige daaden, en het gemeene beſt, voor ſyne byſondere vermakelijkheden was præfererende. 1566.

Het geluk van den Prins van *Eboli* ſcheen ſoo bondichlijk niet beveſtigt te ſyn, dien Heer had, in waarheyd, wel geboorte, en ſyn Vrouw had hem groote goederen aangebragt: ſy was ſchoon, had heel veel verſtand, en ſoo men het ſchimp-digt glooft, ſy was de ſtarkſte knoop die Koning *Philippus* aan de fortuyn van haar Man hegte. Hoe dat het ook was, *Rodrigo* was van een gemeene verdienſte; hy had niets 't welk de ſelve deed aanmerken; als een redelijke door dringentheyd, en zeeden die na de ſchijn heel wel gereguleert waren: hy ſag wel dat ſyn beveſtiging wankelde, dat hy volſlage van de grilligheyd van ſyn Meeſter afhing, den welke door geene wetten verbonden was om hem te haaten, noch om hem te beminnen: wyders ſoo wiſt hy, dat de Opper-mogentheden haar vermaak doen beſtaan, in de vryheyd van 't geen haar behaagt.

De Vrienden van den Prins van *Eboli* ſpraken daar op een heel andere verſcheyde wijſe van: ſy handelden den Hertog van *Alba* als een verwaant man, die ſulk een ſtaat op ſyn ſelven of op ſyne ſchoone daaden maakte, dat hy betuygde niets te dugten: ſy beſchuldigden hem dat hy *Manrique* opgemaakt had, om in ſyn faveur aan den Catholijken Koning te ſchry-

ven, om syn Lofdigt te maken, en door soo
1566. een schandelijk middel te tragten, om *Rodrigo* uyt de gunst te setten; 't geen hy geloofde soo veel lichter te sullen konnen syn, vermits hy heel veel op het gemoed van syne Majesteyt vermogt.

De berisping van die geemelijke Luyden ging ook tot *Manrique* over, den welke sy beschuldigden, dat hy den ganschen Raad wat wijs wilde maken; maar niemand geloofde haar: *Manrique* was een eerwaardig man om syne hooge Jaaren; en syne schoone daaden, syn volstandigheyd, en syn onberispelijk leven, weerde alle agterdogt van hem.

IX. HOOFDSTUK.

1567. Koning *Philippus* doed het gerugt lopen, dat hy naar de *Nederlanden* vertrok.

ONdertusschen soo was het gerugt van het vertrek van Koning *Philippus* de II. niet alleen in de *Nederlanden*, maar ook door gansch *Europa* verspreyd: die Vorst maakte groote bewegingen om het selve te vermeerderen. Hy wierf Troepen, maar vry minder in getal als hy rugtbaar maakte; hy liet aan de uytrusting van een Vloot arbeyden, die na men van hem hoorde seggen, gedugt moest syn: al dat selve om de Bondgenoten een schrik aan te jagen, de nabuyrige Vorsten in allarm te houden, als onseker synde van de plaats waar dat onweder sig uytstorten soude, en om de selve te verbinden van haare magten in haare Landen te houden, sonder de selve tot bystand van de *Nederlanders* te senden.

De Prins

Die gerugten en die toebereydsels verbaasden de Bondgenooten soo krachtig, dat'er verschey-

verscheyde eensklaks gedagten namen, om weder tot haar pligt te keeren, en om de goedertierenheyd van *Philippus* te versoeken, wanneer de Prins van *Orangen* een listige Staatkundige, haar deed begrijpen, dat'er niets te vreesen was; dat de Koning van een overgroote langsaamheyd was, dat hy den Oorlog soo seer niet beminde, om te geloven dat hy naar *Vlaanderen* moest over gaan, dat hy den Hertog van *Alba* een gestreng Kapiteyn, en die geen gelegenheyd soude laten verby gaan, om soo veel mogelijk was den ruymen teugel aan syn onversoenelijke haat tegen de *Nederlanders* te geven, niet derwaarts senden soude. Die vreese de welke in't vervolg sig al te wel gegrond bevond, nootsaakte dien Prins eenige tijd daar na *Vlaanderen* te verlaten. Hy van *Brussel* vertrekkende begaf sig voor eenigen tijd binnen *Breda*, een heel starke Stad en die van syn patrimonie was, en aldaar niet veylig synde, ging naar *Duytsland*, en hield eenig verblijf tot *Dillemberg*, een van de outste domeynen van het Huys van *Nassau*. Het was van daar, dat hy door syne Brieven en Emissarissen, de Vorsten en vrije Steeden van *Duytsland*, de Protestanten in *Vrankrijk*, en de Koninginne van *Engeland* begon te vermoeyen, om de bystanden die hy geloofde haast van noden te sullen hebben, te verkrygen.

1567.

van Orangen doed die gerugten verdwynen.

Die Vlaanderen verlaat.

Op het oogenblik dat Koning *Philippus* soude gaan vertrekken, ten minsten gelijk hy deed verkondigen, soo hield hem een veel verdrietiger saak als die van de *Nederlanden* was, in *Spanien*. Het groot dog ongerust gemoed

Dom Carlos allarmeert Ko-

van den Prins *Dom Carlos* ſyn Soon, ſcheen hem een veel beſwaarlijker Provintie als *Vlaanderen* te ſyn, om weder in ſyn pligt te brengen. Eenige Hovelingen openbaarden hem de complotten, waar of vals, van dien Jongen en ongelukkigen Prins. Hy had, ſeyde men tegen hem, den Graaf van den *Berg* en *Montigny*, Gedeputeerden van de miſnoegde *Nederlanders* gunſtig ontfangen, hy had aan de ſelve belooft, *dat hy ten eerſten over Zee ſoude komen, ſelfs tegen de wille van ſyn Vader, om haar hen vryheyd weder te geven, en te verdienen de liefde, die ſy voor ſyn Groot-vader* * *waar van hy de naam droeg, gehad hadden.*

1567. Koning Philippus.

* Keyſer Carel.

Die tydingen waren aan *Philippus*, een ergwanig en miſtrouw Vorſt, een geweldige ſlag; hy begon alles voor ſig ſelfs en voor *Spanien* te dugten, vermits hy geſtadig met de aanſtaande opſtand der *Morisken* gedreygt wierd. In die belemmeringen wiſt hy niet wat hy beſluyten ſoude; hy was in twijfel of hy naar *Vlaanderen* moeſt vertrekken, en ſig van ſyn Soon laten verſellen, dan of het raadſamer was hem in *Spanien* te laten. Alles ſcheen hem te gelijk gevaarlijk te ſyn; in dien de Prins hem in *Vlaanderen* verſelde, ſoo kon hy, of ſyne Lijfwagten gewinnen, of uyt haare handen ontvlieden, en ſig in het Leger der Malcontenten begeven, die daar op te trotſer ſouden worden; daar by komende dat de mededogenheyd, de naburige Vorſten in de intereſſen van *Dom Carlos* mogt doen treden: in dien hy hem in *Spanien* liet blyven, ſoo ſoude hy hem nootſakelijk de regering moeten aanvertrouwen: wat middel was'er om de minſte

ste staat op een hoogmoedig en wrevelig Prins te maken, en te geloven dat hy sig het gevoelen van den Raad, die men hem toevoegen mogt, soude willen onderwerpen; hy, op wien de sorgen van syne Goverueurs, en de liefde van syn Vader niets vermogt hadden? syne Majesteyt twijfelde by na niet, of die Jonge Vorst soude pluym-strykers, en quaat aardige menschen vinden, door welkers behulp hy sig meester van de Provintien soude maken, en een inlandse Oorlog soude doen oprysen, de welke niet als door het bloed van een overgroot getal dappere Luyden, soude konnen uytgeblust worden. Hy voorsag dat men in die gelegenheyd een menigte van groote Mannen soude moeten doen omkomen, om syn Soon weder tot syn pligt te brengen: eyndelijk hy stelde sig die saak voor, als de aldertreurigste die sig oyt vertoont had. 1567.

Die vreesen, welke eenige sekrete Vyanden van den Prins, beneffens sekere Luyden die geen gevallen in het vertrek van Koning *Philippus* konden krygen, merkelijk vermeerderden, deeden hem besluyten, om daar aan niet meer te denken. Dat was 't geen 't welk hem weynig aan de dringende Brieven van Paus *Pius* de V. een waare Vader der Roomse Kerk, deed defereren: den selve versogt hem, om ten spoedigsten naar *Vlaanderen* over te gaan, alwaar hem toescheen dat de Catholijke Godsdienst een geweldige stoot soude komen te lijden.

Hy besloten hebbende om noch *Spanien* noch syn Soon te verlaten: soo geloofde hy echter de tyding van syn reyse, door alle mogelijke schijnbaarheden te moeten bekrachti- Koning *Philippus*

gen. Hy liet syn uytrustingen gereed maken, noemde de soodanige die hem versellen moesten, reguleerde alles 't welk syn reyse betrof, hield verscheyde malen raad over de verkiesing van die geen, aan wien hy geduyrende syn afwesenheyd de regering van *Spanien* soude konnen toebetrouwen: hy liet de togt door *Vrankrijk* voor hem en eenige Troepen aan Koning *Carel* de IX. versoeken. Hy sond *Joan d'Acunha* ten selven eynde aan *Philibert* Hertog van *Savoyen*, en om een Stede-kaart van alle de passagien door Neder *Duytsland*, van *Switserland*, en in't bysonder van de nauwe wegen, van de Rivieren en van de Bosschen, op te stellen, op dat hy voor alles sorge gedragen hebbende, hem nietwes in syn reyse verhinderen soude konnen.

1567. doed het gerugt van syn vertrek vermeerderen.

Soo veele bewegingen verwekten hem een derden daagse koortse, over welke de scherpsinnige groote bedenkingen maakten. Sy beeldeden sig in, dat hy sig daar van bedienen wilde, als van een genoechsaam voorwendsel om niet te vertrekken, of om syn reyse uyt te stellen, tot dat hy de naburige Vorsten in syne belangen had gebragt. Hoe dat het ook was, die koorts, waar of vals, was nauwelijks over, of hy bequam Brieven van de Governante, de welke hem berigtede, dat de misnoegden in *Vlaanderen* dreygden sig tegen syn komste in haar Land te sullen kanten, en dat sy in *Vrankrijk* en in *Duytsland* onderstanden gereet hadden, om op het minste teken met haar te conjungeren.

Die tyding verwekte hem een onbeseffelijke gramschap: hy gaf aanstonds dringende beveelen

veelen syn Vloot in staat te brengen om Zee te konnen kiesen, om syne Troepen te versamelen, om ten spoedigsten alle die toebereydsels die hy expres in langwyligheyd had laten trekken, te voltoyen, en betuygde dat hy vertrekken soude. Dat groote vuyr verslapte wel haast: hy geloofde dat het met de graviteyt van soo een groot Koning als hy was, niet over een quam, om syne Majesteyt aan de ongebondentheyd van een opgestaan Volk in de waagschaal te stellen. Hy vreesde een Oorlog te sullen aanvangen, die na alle schijnbaarheden langen tijd moest duyren; *Vlaanderen* heel wijd van syne andere Landen afleggende, en digte by gelegen, om onderstanden van de oude Vyanden van het Huys van *Oostenrijk* t'ontfangen, de welke niet mangelen souden die gelegenheyd waar te nemen, om het selve te verswakken, en in sig selven tot syn eygen verwoesting besigheyd te geven. Hy vreesde, seg ik, dat hy veel Volks soude moeten doen omkomen, om syn versmaad gesag te herstellen, en dat hy sig de magten van een gedeelte der Staaten van *Europa*, welke in de nieuwe leere in gewikkelt waren, op den hals mogt halen; aan d'andere syde soo was hy van gevoelen, dat men aan syne Onderdanen den Oorlog niet als in de laatste uytterlijkheden verklaren moest. Hy oordeelde wyders dat hy niet in *Vlaanderen* moest over gaan, alhoewel dikmaals d'enkele tegenwoordigheyd van den wettige Souvereyn de muytineerders t'onder brengt, alhoewelse overwinnaars van syne Kapiteynen syn: alsoo niet te min de Paus en de Governante, hem door haare Brie-

1567.

ven drongen, om een eynde aan de wanor-
1567. deren van *Vlaanderen*, de welke alle dagen aangroeyden te maken, soo sond hy syne beveelen aan syne Raadsmannen van Staat, en aan een gedeelte der Grooten, om sig den volgenden dag in den Raad te laten vinden, minder echter om haar advijs te volgen, als om haare gevoelens en bequaamheyt te weten.

X. HOOFDSTUK.

Toestand van den Raad van Koning *Philippus*.

DE selve bevonden sig ter gestelder uyre in de Raadkamer in een groot getal. Men kan met recht seggen, dat men aldaar met een opslag van een oog sag, byna al 't geen *Spanien* 't grootst en verstandigst had. De voornaamste waren de Hertog van *Alba*, die door duysend groote daaden vermaart was, syn verdienste was seltsaam, en syn voorsichtigheyd volkomen. Alhoewel hy in't midden van de Legers opgebragt was, soo had hy een Staatkundigheyd, die de gene van d'alderoutste Hovelingen gelijk was, en kende volmaaktelijk de bedryven van 't Hof.

De Prins van *Eboli* quam daar na; den selve was insinuerende, van een sagt en gemakkelijk humeur; hy had de genegenheden van *Philippus* vry afgesien, kende de selve, en schikte sig daar verwonderlijk wel na; syne raadslagen hadden geen ander kracht, als de geene die hy in de oogen van syn meester ontleende, de welken hy in alles sogt te behagen, en dat dikmaals op kosten van't gemeen; 't welk de Hertog niet deed, wiens gevoelens vol van

kracht

kracht ſynde, noyt van de regtmatigheyd afweken, het ſy datſe aangenaam waren, of het ſy datſe mishaagden. 1567.

De Cardinaal *Spinola* bevond ſig daar ook, ſyn geboorte was duyſter; maar hy had alle de gaven die men hebben moet om de herten te gewinnen, en hy bediende ſig daar wonderlijk wel van. 't Was door dat middel dat hy Cardinaal, groot Inquiſitie Meeſter, en eerſte Staat-amptenaar na de ongenade van *Rodrigo* wierd, van wien hy een creatuur was. Die Cardinaal had ſoo veel vermogen op het gemoed van Koning *Philippus*, dat de *Spaniaards* hem *de Koning ſonder naam* noemden.

De Hertog van *Feria* een van de Raadsmannen, was van een ſagtſinnig humeur, en 't geen vry wel met dat van den Prins van *Eboli* over een quam.

Joan Manrique de Lara Broeder van den Hertog *Naxarina*, deed ſig verwonderen door een bondige welſprekenheyd, door ſyne opregte zeeden, een onvertſaagde ſtantvaſtigheyd, en een waarachtigen yver voor den Staat; hoedanigheden, die hem den Hertog van *Alba* heel gelijk maakten.

Antonio de Toledo Kapiteyn van de gardes te paard van ſyne Majeſteyt, was ſeer bekent, door de ſtrengheyd van ſyne zeeden, en door een zeedige welſprekenheyd.

Bernardino Freſneda, Religieus van St. *François*, en Biegt-vader van den Koning, had niets recommandabel, als een groote wijsheyd en een van de beſtendigſte godvruchtigheden. Ik ſpreek niet van *Antonio Perez*, Bibliotheek-

 bewaar-

bewaarder van den Koning, een fyn en liftig
1567. perfonagie, en van een diepe wetenfchap; noch van verfcheyde andere Raadfmannen of Staat-amptenaars, die van den Raad waren.

De Koning woonde de felve by, foo om de waare gevoelens van elk een t'ondekken, als om door fyne tegenwoordigheyd de driftige gemoederen in den toom te houden, en om door de tekenen van fyn verontwaardiging, te vernietigen de raadflagen van de foodanige, die fig op de voorledene voorbeelden fonderende, van advijs fouden wefen, om aan den Prins *Dom Carlos*, het Governement van *Vlaanderen* aan te vertrouwen.

Raad van Rodrigo. *Rodrigo* voerde op de begeerten van den Koning t'eerft het woord, en feyde met een vafte toon: *dat het te beklagen en te gelijk heel gevaarlijk was, om fonder Governeur te laten een Land, dat foo groot, en met fulke groote wel bevolkte, en groote Koophandel dryvende Steeden was vervult, en waar van den Adel foo Oorlogs gefint en de Volkeren foo rijk waren, dat het niet te geloven was, dat men de Vreede aan* Vlaanderen *kon geven, en het felve tot fyn pligt brengen, wanneer het Koninklijk gefag daar niet meer geërbied foude worden; maar wie van ons,* voer hy voort, *foude konnen dulden, dat de Koning fig onder fyne rebellige Onderdanen foude gaan begeven, en dat hy op gevaar van fyn leven, het gedeelte van fyne groote Staaten, foude gaan trekken uyt de handen van een kleyn getal wrevelige en mifnoegde menfchen? in dien de Staat in gevaar was van verloren te fullen gaan, foo foude fyne Majefteyt gaarne fyn leven op offeren omfe te behouden;*

maar

maar alsoo het maar om eene Provintie, die door eenige muytmakers beroert word, te doen is, te willen hebben dat syne Majesteyt in persoon daar heen sal gaan, dat is opentlijk te bekennen, dat'er in het Koningrijk geen Troepen noch Kapiteynen meer syn om de selve te straffen: een Geneer-heer soude ten uyttersten onbedreven syn, in dien hy van't begin der siekte af aan d'uytterste hulp-middelen gebruykte. Van het oogenblik af dat de Nederlanders *syne Majesteyt met de wapenen in de hand en gereed sullen sien, om haare misdaaden te straffen: soo sullense sig tot nieuwe misdaaden begeven. Wanneer de dood voor handen schijnt te wesen, soo waagt men alles, de wanhope is een soort van ongestraftheyd: sy is ook de aller gevaarlijkste van de wapenen, die een Onderdaan tegen syn Souvereyn aanneemt. Die wanhoope maakt hem soo veele hinderlagen, dat hy beswyken moet. Het selve heeft niets als gemeen, duysend voorbeelden bekrachtigen dat. Hoe soude inderdaad een Vorst syn leven konnen behouden, wanneer een overgroot getal van vertwijfelden de dood in syn behoudenisse, en haar heyl in syn verderf vinden? aan d'andere syde soo is het niet onmogelijk, de* Nederlanders *weder van haare dwalingen te regt te brengen; 't geen sy tot desen dag toe gedaan hebben, kan by een regtvaardig en vreedsaam Rechter plaats tot verdediging vinden, 't valt ligter de gebreken te bestraffen als de selve te verbeteren. Waar toe is het goet, de wonden weder open te krabben, die noch geen roof genoech hebben? gy sult die nauwelijks weder geopent hebben, of het gesigt van de selve sal u hertseer baaren, en sal se veel dieper maken. 't Is niet minder gevaarlijk die soorten van saaken aan te roeren, als het soude syn in't starkste van* 1567.

de

de winter een diepe wonde te ondekken, en de selve
1567. onbeswachtelt te laten: vermits u neyging, Sire, tot sagtmoedigheyd en goedertierenheyd strekt, en dat uwe Majesteyt niet bemint om sig tegen syne Onderdanen in gramschap te stellen, soo is het veel raadsamer dat hy niet geloofst daar toe reden te hebben, dat hy nalate de misdaaden van die Volkeren te ondersoeken, en dat hy de selve gansch geen reden overlate, om'er op nieuw te plegen. 't Is veel aangenamer door syne Onderdanen bedrogen, als'er van gevreest te worden. Elk Koning die gevreest word, word gehaat, syn tegenwoordigheyd onderhoud de vreese, en maakt de gramschap te levendiger. De tegenwoordigheyd van een bemint Koning is gevallig en bekoort de Volkeren, dog alleen voor een tijd; want in't eynde word hy haar onaangenaam, daar syn geen dingen beter geagt, als die seltsaam syn; mitsdien de naam van uwe Majesteyt alleen sig van verre doende hooren, sal u gesag een onverwinnelijk bolwerk syn: maar op 't ogenblik als de misnoegden u tot de conditie van de gemeene Generaals, of van de kleyne Koningen gebragt sullen sien, soo sullense weder moed vatten, sullen u met de wapenen in de hand ontfangen, en magt tegen magt, en haar woede tegen u moedigheyd stellen. Wanneer gy selfs, Sire, alle die gevaaren niet vermyden soud, soud gy niet een overgroot getal van menschen doen omkomen; uwe overwinningen, die niet anders als een oorsake van klagen, van rouwe en van hertseer sullen syn, sullen die u naam aan uwe Onderdanen niet gehaat maken, de welke weten sullen, dat gy de dood van haare Magen verhaast hebt, en aan uwe Nasaten, die niet meer als te veel sullen weten, dat uwe overwinningen haar Staat verswakt

hebben.

hebben. Maar ik wil dat Vlaanderen *u vreedsamelijk sal ontfangen, dat de* Nederlanders *uwe* 1567. *beveelen met onderwerping sullen aannemen, dat alles gerust sal syn; dat het Volk u eere, u beminne, en u agte: meent gy dat de Prins van* Orangen *en syne medestanders gerust sullen syn? denkt gy dat sy niets in't werk sullen stellen, wanneerse aanmerking sullen maken, dat de misdaaden die sy t'sederd ses Jaaren bedreven hebben, onvergeeffelijk syn? uwe Troepen, uwe gardes, de alderhoogste muyren, sullen niet bequaam syn u te bevryden, in dien God genoech vergramt tegen ons is, om u toe te laten, dat gy u selven aldaar wagen sult. Ik wil wel dat haare wapenen onmachtig sullen syn, en dat het haar onmogelijk sal wesen, om de selve in den boesem van u geheyligd persoon te dringen, hebbense geen vergift en duysend andere middelen, om sig te ontsluan van de soodanige die sy vreesen, middelen die soo veel te veyliger syn en ongestraft blyven, om datse soo veel te geheymer syn. Send een Governeur, maar van een bekende sagtmoedigheyd naar de* Nederlanden, *die sonder wapenen daar verschijne, als een bemiddelaar van de Vreede tusschen u en uwe Onderdanen, en niet als een streng Rechter, of als een Vyand. Houd u alleen besig om van digte by gade te slaan, en de jonge driften van den Prins u Soon te beteugelen: in dien uwe Majesteyt hem na syne groote voorbeelden formeren, en hem syne Koninklijke deugden inboesemen kan, hy sal veel meer goets aan alle syne Onderdanen doen, dan als sy voordeelen van de bevrediging van* Vlaanderen *sullen trekken.*

XI. HOOFD-

1567.

XI. HOOFDSTUK.

Raad van den Hertog van *Alba*.

RODrigo wierd niet ingesproken. Syn redenering wierd aangehoort met alle de stilswygenheyd die hy wenschen konde. Die stilswygenheyd duyrde selfs noch langer tijd, de gansche Raad syn oogen op den Hertog van *Alba* geslagen hebbende, den welke gestoort scheen te syn wegens de hoedanigheden, die de Prins van *Eboli* in de Governeur van de *Nederlanden* vereyst had. Ondertusschen soo keurden den Cardinaal *Spinosa* en de Hertog van *Feria* dien raad voor goet; d'erste, om dat hy een creatuur van *Rodrigo* was, en dat de magt van den Hertog hem gedugt scheen; en de tweede, om dat hy sig als voor Governeur van de *Nederlanden* genomineert sag, hebbende alle de qualiteyten, de welke die Staatamptenaar gevordert had in den geene, den welke die post vervullen moest: sy wisten wyders ook, dat hy na het herte van den Koning gesproken had, wiens oogen niet dan al te veel syne sekrete gevoelens geduyrende die gansche redenering ondekt had. Alsoo d'andere Raadsmannen met geen minder nauwkeurigheyd agt geslagen hadden, 't geen in't herte van syne Majesteyt stak, soo moest de raad van *Rodrigo* sonder eenige betwisting door gegaan hebben, wanneer de Hertog van *Alba* sig ontdekt hebbende in deser voegen sprak.

Wy syn niet alhier gekomen om uwe Majesteyt te onderrechten; den selve is al te verstandig om onse raadslagen van noden te hebben. Mitsdien soo

soo kan men wel seggen, dat hy ons maar heeft doen komen, om onse gevoelens te verstaan. Alhoewel ik nu versekert ben van 't geen ik sal gaan ter neder stellen, soo sal ik echter aan uwe Majesteyt niet verborgen houden, 't geen ik met eere onder u doorluchtig Vader geleert hebbe, en 't geen ik door de uytslag van duysend groote saaken, die ik onder syn regering behandelt hebbe, hebbe konnen leeren kennen; gelijk of die doorluchtige Keyser my daar mede niet beladen had, als om die aan u weder bekent te maken. U Vader behield de Nederlanders *door syn deftigheyd, door syne miltdadigheden, en door een opregte liefde, de welke verder ging als sy sig daar van souden hebben dorven beloven; hy estimeerde dat Land tot soo verre, dat na dat sommige muytmakers een enkele Stad * in opstand hadden gebragt, hy de sorge van* Spanien *verliet; dagt om soo te spreken, niet meer aan het Keyserrijk, trok door gansch* Vrankrijk, *alhoewel hy verdagt was, en dat hy na alleen, om die Stad weder tot syn pligt te brengen, en te beletten, dat desselfs opstand geen gevolgen had. Die spoed, Sire, is voor uwe Majesteyt een groote lesse. Hoe gering dat* Vlaanderen *ook schijnt te wesen, soo hebt gy echter weynich Provintien die daar by te vergelijken syn: aan d'andere syde, wie weet niet, dat een vonkje veronagtsaamt synde, een groote brand kan veroorsaken, dat een misdaad ongestraft gelaten wordende, als voor een zeylsteen verstrekt, die een menigte andere na sig trekt! 't is de pligt van een Vorst om op alles te waken, en om nietwes te versuymen; 't is daarom dat wy onse vryheyd aan hem op offeren, dat wy onse armen en ons leven selfs voor hem alleen besteeden: mitsdien de natuur van syn maker onderwesen synde, heeft gewilt*

1567.

* Gent.

gewilt, dat de Leeden alles souden in de waagschaal
1567. *stellen om het hoofd te beschermen, het welke de Setel en woonplaats van het verstand is. Maar daar en tegen heeft de selve oogen aan dat hoofd gegeven, en het selve bevolen, om voorsorge te dragen aan al 't geen de rest van het ligchaam soude konnen doen struykelen. De handen en voeten bewegen sig niet: en handelen niet als op desselfs bevel: gelijk wy voor dwaas souden houden een hoofd, het welke om te gaan, den dienst van desselfs oogen soude weygeren, en sig met die van de ooren en van het verstand genoegen soude; soo souden wy insgelijks laken het gedrag van een Koning, den welke vergenoegt synde met te weten wat dat'er quaats in syne Landen omgaat, na daar van alle moeyelijke gevolgen verstaan te hebben, onnut in syn Hof soude blyven, sonder de betamelijke pogingen te doen, om een eynde van die wanorderen te maken. Ik bekenne dat verstandige en getrouwe Raadsmannen, waar mede God uwe Majesteyt met soo veel overvloed voorsien heeft, als fakkels en weg-wysers, die de Koningen in den weg van de regering geleyden, konnen aangemerkt worden; maar het soude onvoorsichtig syn, sig van de verlichtingen van een ander te bedienen, en sig niet na die van syn eygen selven te gedragen. Sulks soo synde, waarom dan, Sire, het voorbeeld van u doorluchtige Vader: en die van duysend groote mannen, die op de selfde wijse in gelijke gelegenheden gehandelt hebben, niet gevolgt? waarom daar gy soo verstandig syt, aan yemand anders als aan u selven het heyl van uwe Landen toe vertrouwt? Maar de* Nederlanders *sullen sig gewapent vertoonen: laatse sig soo vertoonen, u moedigheyd en u geluk sullen u uyt de saaken redden,* Spanien *van de tegenwoordigheyd*

digheyd van syn Vorst berooft synde, en niet meer ——
wederhouden wordende door de vreese van de Troe- 1567.
pen, die hem verselen sullen, sal met beroerten en verdeyltheden vervult worden: och! dat het my geoorloft was, om my in't gesigt van mijn Koning in gramschap te stellen, ik soude my eenklaks tegen soo een schandelijke voorstelling vervoeren. 't Is een laf geprevel, maar ondertusschen een geprevel van den Prins van Eboli; *maar, sal men tegen my seggen, yets dat ongedreygt is ruineert sig niet, waarom sig met soo veel drift in een Oorlog die selfs fataal in de overwinninge is, en die in't gemoet van de Overwinnaars en van de overwonnenen een doodelijke haat sal verwekken, in gewikkelt? wat my aangaat ik soude de raadgevingen van* Rodrigo *voor goet keuren, in dien hy stout genoech was, om alleen met de goedertierenheyd gewapent synde, een woedend Leger van ondankbaare Onderdanen aan te tasten, de welke na weldaaden die vry meerder syn als sy verdient hebben, te gelijk den hemel en u Majesteyt aantasten. De Kerken syn om gesmeten of ontheyligt, van alle oeffeningen berooft en sonder Priesters: de Velden hebben geen Bouwlieden meer, de Steeden syn van de Borgers verlaten, eyndelijk men siet in* Vlaanderen *niet als Schouw-spelen van schrik, oproerige bewegingen, en groote toebereydsels tot een algemeene opstand. Sal* Rodrigo *die Landen wel oyt door syn enkele voorsichtigheyd, en sonder yemand te doen smeeken of omkomen van soo veele rampen konnen bevryden? wat staat'er mitsdien te wagten? hoe, de alderleelijkste crimens voor beuselingen te handelen! wie soude sig tegen die woedende willen stellen, sonder van de tegenwoordigheyd van den Koning ondersteunt te syn? 't is hy*

alleen die sonder wapenen en sonder dood-straffen,
1567. de onsteeke Toortsen van d'opstand kan uytblussen. Maar sal men tegen mijn seggen, een opstand word beter door een amnestie, als door dood-straffen verdreven. En ik voor my antwoorde dat'et niet als een lasbertig Vorst kan syn, die sig op soo een geringe wijse gedraagt. Hoe! de grootheyd van de misdaad sal hem die van de ongestrafsheyd verseekeren? wat sal'er dan niet wel geoorloft syn? wie sal'er veylich syn? weet men niet dat de straffe van eenige muytmakers de stilte aan een gansch Leger weder geeft; dat de genade die men aan de rest verleent, voor een goedertierenheyd door gaat, en het inder daad ook is; ik rade aan Syne Majesteyt nietwes dat wreed is, noch 't welk bequaam is om syn glorie ter neder te ploffen; het is een liefde pligt een verdorve, verrot, schadelijk en verkankert lid af te snyden: baaten wy onse Leedematen of die van onse kinderen, wanneer wy die aan den Heelmeester over geven omse af te setten. Men moet alles 't geen ons schadelijk kan syn weg nemen, wat smerte wy daar ook van gevoelen. Ik twijfele niet of de sagte hulp-middelen, en de ruste, genesen een siekte die pas begonnen heeft, en die noch geen diepe wortelen heeft geschoten, maar de quaal van de Nederlanders is veroudert; de selve kan niet als door vuyr en staal genesen worden. Ik stem toe, dat het de Majesteyt van den Koning past, dat hy een machtig Leger doe voor af gaan, 't welk van een stantvastig en onvertsaagt Generaal gecommandeert word, den welke alle nijd op sig alleen ladende, de Nederlanders bereyde, om haar Souvereyn met gevoelens van gehoorsaamheyd, van onderwerpinge, en van eerbiedigheyd t'ontfangen. Syne Majesteyt kan daar na aan die Volke-

ren

ven het al te gestrenge gedrag van den Generaal laken, op den selven al de gestrengheyd leggen, en haar door syne weldaaden herwinnen. 1567.

Manriques de Lara nam vervolgens het woord, en spande syne krachten in, om de regtmatigheyd van het advijs des Hertogs aan te toonen, hy insisteerde stark dat syne Majesteyt syne wegen moest doen bereyden door een Kapiteyn, aan wien hy sulke hoedanigheden toe wenste, als die de welke in den Hertog van *Alba* alleen gevonden wierden, sulks genoech uyt wesen. De Hertog van *Feria* was van een contrarie advijs, en ging persoonelijk den Hertog en *Manriques* aantasten, en handelde de selve op soo een beledigende wijse, dat *Antonio de Toledo*, die sulks niet kon dulden, hem in viel, en hem met drift begon te dringen, wanneer de Koning over de oneenigheyd van syn Raad geemelijk synde, de selve afbrak, en bevel gaf aan alle de gene die de selve uytmaakten, dat sy vertrekken souden.

XII. HOOFDSTUK.

DEn avond was reeds heel diep in geschoten, wanneerse uyt de Raad-saal gingen, om weder naar Huys te keeren. *Rodrigo* bragt de quaatste nagt van de wereld door, 't was hem niet mogelijk dat hy slapen konde, hy verbeelde sig dat hy reeds de bagagien van den Koning naar *Vlaanderen* sag vertrekken: hy verbeelde sig wyders, dat de Hertog geduyrende die reyse alle gunste soude hebben, als wesende van de gansche Natie de bequaamste om een Leger te commanderen, hy geloofde

Bewegingen van *Rodrigo*.

dat den selve alleen die sorge soude hebben,
1567. alsoo de Koning den Oorlog die hy niet verstont niet beminde. Hy merkte dien Monarch aan, als wegens den ganschen uytslag sig op syn Generaal verlatende, hem het oor leenende, en sig in alles door hem alleen latende onderregten, hy overwoog die menigte van Bevelhebbers, die haar Hof by den Hertog souden moeten maken, om syn agting te verdienen, en door syn Kanaal de beloonningen, die men aan haare diensten verschuldigt soude wesen, te verkrygen; hy merkte syn selven aan, als alleen veragt, onnut, versmaad, en misschien van alle het Krijgs-volk gehaat te sullen syn, de welke hem voor een Vyand van den Hertog die sy aanbaden souden houden. Hy besloot mitsdien tot den wensch, dat die Held alleen voor 't hoofd van een Leger in *Vlaanderen* mogt syn; die wensch duyrde geen langen tijd; want, seyde hy in syn selven, tot wat graad van gunste soude hy niet konnen opsteygeren, wanneer hy aan syne Majesteyt komt weder te geven een heel groot Land, 't welk reeds voor verloren word gehouden? die dienst alleen, en de nootsakelijkheyd die men van hem sal hebben, moet hem voor sig en voor de syne doen verkrygen, al 't geen hy wenschen sal, en sal syn gesag soo gaan bevestigen, dat nietwes machtig sal syn 't selve te doen wankelen.

In die belemmering, seyt men, ging hy van den Koning het bevel over het Leger versoeken, en beloofde aan syne Majesteyt de *Nederlanders* weder in haar pligt te sullen brengen, sonder sig van de wapenen te bedienen.

nen. Koning *Philippus* wees hem af, selfs met verſmading, en kon ſig niet onthouden te laggen over een voorſtelling, die al de wereld ſoude ergeren, en die duyſend Luyden ſoude doen murmureren, de welke niet konnende verdragen, dat een man die onbequaam tot groote bedieningen was, die alle bekuypte, en niet dan al te veel van de ſelve verkreeg. 1567.

Koning *Philippus* die al van lange tijd de verkieſing van een Governeur over de *Nederlanden* gedaan had, nomineerde den Hertog, en ordonneerde het getal van de Troepen, die hem in die verrigting verſellen moeſten. Dat beſluyt 't welk niemand vreemt voor quam, allarmeetde *Rodrigo* en die van ſyne Cabale; niet te min ſoo geloofdenſe, dat die groote bedieninge fataal aan den Hertog ſoude konnen ſyn; ſy waren ſig inbeeldende, dat hy onmangelbaar of onder de ſlagen van de *Nederlanders*, of onder de liſten van den Prins van *Orangen* beſwijken ſoude; en ſoo ſulks al niet gebeurde, dat hy dan ten minſten genootſaakt ſoude ſyn verſcheyde Jaaren in de *Nederlanden* te verblyven, en dat eenige omwendinge een andere gedaante aan ſyne ſaaken ſoude konnen geven; dat eyndelijk d'uytwerking van ſoo een ſaak de trotsheyd in hem ſoude verwekken, de welke voor ſyne Majeſteyt onverdragelijk ſynde, hem ſoude doen verwyderen, of dat ten minſten ſoo een groote dienſt niet genoech beloont konnende worden, Koning *Philippus* moeyte ſoude hebben om geſtadig een man te ſien, aan wien hy ſoo veel verſchuldigt was, en hem allengskens van hem ſoude ver-

De Hertog van *Alba* word tot Governeur van de *Nederlanden* verklaart.

1567. wyderen. Maar laat ons weder tot onse Historie komen.

Men bereyde alle dingen tot het vertrek van den Hertog, en syne Majesteyt sond desselfs beveelen aan syne Governeurs in *Italien*, en Brieven aan de Hertogen van *Savoyen* en van *Lotharingen*, als mede aan de *Switsers*, om van de selve de passagie door haare Landen te versoeken. Syne alderchristelijkste Majesteyt had hem de selve geweygert onder voorwendsel van de inlandse Oorlogen, die syn Koningrijk verscheurden. De Prins van *Condé*, d'Admiraal van *Châtillon*, en d'andere Hoofden van de Hugenoten, waren het selve verwoestende. Die Religionarissen voor *Geneve* vreesende sonden Troepen derwaarts, want sy twijfelden by na niet, of de Hertog van *Savoyen*, die regtvaardige pretensien op die Stad had, soude sig van den Hertog van *Alba* en van syne Troepen bedienen, om die Hoofdstad van het Calvinsdom te bemagtigen: daar liep een algemeen gerugt, dat die onderneming in *Spanien* besloten was; de Hertog beproefde sulks; maar hy slaagde daar in niet: hy wende van syne syde alle mogelijke vlyd aan, om in de Lente de welke syn begin nam te vertrekken; en alsoo hy om alle dingen te verhaasten, noch sorge noch mildadigheyd spaarde, soo was alles op de tijd die hy wenste ook vaardig.

Dom Carlos wil den Hertog

Daags voor syn vertrek soo liep hy in't midden van't Hof van Koning *Philippus* meer gevaar, als hy noch oyt in de Legers had gedaan: den selve syn afscheyd van den Prins *Dom Carlos* hebbende gaan nemen, en tegen hem

Prins Carel, tracht den Hertog van Alba, te doorsteken.

hem gesegt hebbende, dat hy de *Nederlanders* wegens haar opstand en ongodvruchtigheyd ging straffen, soo antwoorde die Prins hem in gramschap en met de Ponjaard in de hand: *Ik sal u dit staal liever in u boesem steeken, als te dulden, dat gy als een Vyand heen gaat, om Provintien die mijn soo lief syn te verderven.* Die woorden te uytten en op hem aan te vallen, was de selfde saak: de Hertog niet wetende werwaarts hy sig retireren soude, vatte den Prins om 't lijf en hield hem soo vast, dat wat pogingen hy ook mogt doen om hem te quetsen, of om van malkander te geraken, het hem onmogelijk was; hy viel selfs ter aarden neder. *Dom Carlos* vergramt synde van niet als ydele pogingen te doen, begon te schreuwen dat de Hertog hem vermoorden wilde: het geschreuw en het gedruys 't welk men t'sederd eenige tijd gehoort had, deed een menigte Luyden toelopen, die den Prins versekerden, en den Hertog ging weg. Hy ging aan syne Majesteyt van het quaat gevolg syner besoeking rekenschap geven. Koning *Philippus* was'er over ontroert, hy prees de Hertog over syn gematigtheyd, en versogt hem om aanstonds te vertrekken.

1567. ombrengen.

XIII. HOOFDSTUK.

ALle dingen vaardig, en een gedeelte van de Troepen en van de bagagien reeds voor uyt getrokken synde, soo vertrok de Hertog op den 14. April des Jaars 1567. naar *Vlaanderen*. Syne Majesteyt omhelsde hem wanneer hy syn afscheyd van hem quam nemen,

De Hertog vertrekt naar de *Nederlanden*.

men, en recommandeerde hem boven al, om
1567. de Godsdienst in de *Nederlanden* staande te houden, en om de Vreede daar in te herstellen. Hy stont hem toe om Kasteelen te mogen bouwen, om besettingen over al daar het hem goetdunken soude te leggen, om de Governeurs te veranderen, om d'Auteurs van d'opstand te straffen, om het Volk te pardonneren, met een woord geseyt, hy stont hem toe om alle dingen na syn wille te reguleren, sonder selfs met de Governante daar over raad te plegen. Hy versekerde syne Majesteyt dat hy sig in die saak met alle mogelijke getrouwigheyd, omsichtigheyd en sorge, gedragen soude. Hy vertrok met veele persoonen van qualiteyt verselt synde, en quam in't begin van May tot *Cartagena.* Hy trad aldaar 't scheep, ging op den 3. derselve maand onder zeyl, en quam op den 17. in de Haven van *Genua* ten anker. De Zee had hem soodanig afgemat, dat hy'er siek van was geworden; 't geen hem nootsaakte om tot *Genua* eenig verblijf te houden. Dog alsoo hy geen man was om 't bedde te houden, soo onthaalden hem de alder considerabelste der Edelen van *Genua* in die deftige Land-huysen, die sy aan de voet van den *Appenin* hebben leggen.

Van *Genua* begaf hy sig naar de Stad *Alessandro:* hy vond aldaar den Hertog van *Albuquerque*, Governeur van het *Milanees*, die hem was komen ontfangen, om hem de Troepen van 't Land aan te bieden, en hem van de goede wille der *Switsers* te versekeren; en dat de Graaf van *Anguisola*, Ambassadeur van syne Majesteyt by die Volkeren, van de selve niet alleen de

door-

doortogt van 't Leger, maar ook het werven van eenige Troepen verkregen had. De Gedeputeerden van *Casal* quamen den Hertog die noch tot *Alessandro* was versoeken, om besetting in haar Stad te leggen, en om haar van de harde en tyrannyke regering van den Hertog van *Mantua* te verlossen. Alsoo die gelegenheyd van de alder voordeligste was, soo geloofde hy de selve niet te moeten weygeren: maar d'Oorlog van de *Nederlanden* misschien heel veel besigheyd aan *Spanien* sullende komen te geven, sonder sig noch nieuwe Vyanden in *Italien* te maken, soo besloot hy tijd te gewinnen. Hy handelde de Gedeputeerden seer wel, sond de selve met groote verhopingen weder naar Huys, verlogt den Hertog van *Albuquerque*, om de gelegenheyd niet te laten verby gaan, van onder de magt van Koning *Philippus* een Stad van die aangelegenheyd te brengen, en om daar garnisoen in te doen trekken, soo ras als hy de tyding van de bevrediging van *Vlaanderen* soude bekomen hebben. Hy sond van de selve Stad *Bernardin de Mendoza* aan den H. Vader, om hem van syne diepe eerbiedigheden te versekeren, en te gelijk te betuygen, dat hy alles ging beproeven, om de Catholijke Godsdienst in *Nederlanden* te herstellen. Van *Alessandro* quam hy tot *Ast*, daar na tot St. *Ambroise*, alwaar hy de reveu over syn Leger deed, 't welk niet seer considerabel door syn getal; maar gedugt door syn dapperheyd, en de verdienste van syn Generaal was, den welke het voor een zetregel hield, noyt een talrijk Leger te hebben; die groote ligchaamen, de welke niet als met heel

1567.

Casal wil sig aan *Spanien* over geven.

1567. veel moeyte en belemmering bewegen konnen, syn minder in tugt te houden; makende het groot getal de Soldaten trots, en gereet om te muyteneren, daar een kleyn Leger schijnt te vliegen, sig met weynig kan voeden, en onder een bequaam Generaal, geen minder diensten als een heel groot Leger doed: ik seg mitsdien dat de Hertog geen heel talrijk maar goede Troepen wilde hebben, die hy des te beter disciplineerde.

Staat van het Leger van den Hertog.

Dat Leger 't welk hy in *Vlaanderen* bragt, was niet heel talrijk: het selve bestont uyt drie duysend *Spaanse* Voet-knegten, die *Alphonsus Ulloa* uyt de garnisoenen van het Koningrijk van *Napels* quam te trekken; uyt het Regiment van *Milaan*, 't welk twaalf honderd man sterk was, onder de beveelen van *Sance de Lodron* syn Colonel; uyt sestien honderd *Sicilianen*, die *Julianus de Romero* commandeerde, en uyt een gelijk getal *Spaniaards*, die *Gonsalvo à Bracamonte* gehoorsaamden. De Hertog voegde by die laatste vier Brigaden nieuwe Soldaten, want men moet aanmerken, dat het selve Leger niet als uyt oude Troepen bestont, wesende de nieuwe in de Steeden van *Italien*, waar inne de Koning garnisoen houd verdeylt. De gansche Ruyterye maakte niet meer als twaalf honderd man, soo *Spaniaards* als *Italianen* en *Albanoisen* uyt. De selve wierd van *Ferdinand de Toledo*, natuurlijke Soon van den Hertog, en groot Prioor van *Castilien* gecommandeert, wien syn Vader *D. Lopes d'Acunha* toegevoegt had. *Chiapino Vitelli*, Marquis van *Cetone*, was Veld-Marschalk van dat Leger, en *Serbellon* Generaal van de Artillerye,

Antonio

Antonio d'Olivera bekleede daar in het ampt van Commissaris generaal van de Ruyterye. Dat ampt was nieuw, *Ferdinand de Gonzague*, had het selve in gestelt, en men had'er sig noch niet als in de Oorlogen van *Italien* van bedient: de Hertog die daar van de nuttigheyt kende, deed het selve in die van *Vlaanderen* over gaan.

1567.

Instelling van't ampt van Commissaris generaal van de Ruyterye.

Dat Leger had een groot getal van vrywilligen Adel, en Bevelhebbers van een seltsame verdienste: d'alderonderscheydenste waren *Cesar d'Avalos*, Broeder van den Marquis van *Heyston*, *Rafael Manrique*, *Bernardino de Mendoza*, *Joan Guevara*, *Loup Zapata*, Edelman van de Kamer van syne Majesteyt, *Christoffel Mondragon*, den welke enkelijk door syn dapperheyd van slegt Soldaat tot het Generaalschap over de Legers opklom, *Sancho d'Avila*, Governeur van *Pavia*, *Jeronimo Salinas*, Governeur van *Porto Hercole*, *Joan Salazar*, Governeur van het Kasteel van *Panorma*, en verscheyde andere.

De Hertog van *Alba* die maar bedagt was om de Krijgs-konst te volmaken, bragt in elke Compagnie Harquebusiers vijftien Musquetaires. Alsoo de musketten ter dier tijd seer swaar en grof waren, soo bediende men sig daar van niet als in de belegerde Steeden, de Soldaat leyde de selve met het eene eynde op de borstweering, en met het ander op een forket-stok, daar boven aan twee hoeken, of een gaffel van yser, of ook wel van hout was, en die de Tromp van het musket in balance hield. De Hertog had veel tijd te voren die sware wapenen den Soldaat op de Schouderen beginnen

Bevestiging van de Musquetaires in de Legers.

1567. nen te geven, en om den selven daar mede te gemakkelijker te doen schieten, soo had hy die forket-stokken geinventeert, waar van men sig daar na bediende.

XIV. HOOFDSTUK.

De Governante versoekt de Koning om den Hertog te rug te roepen.

DE *Nederlanders* waren in d'uytterste neerslachtigheyt, wanneer sy verstonden dat de Hertog voor het hoofd van een Leger in haar Land quam. Sy lieten niet af de Hertoginne van *Parma* haar Governante door haare versoeken moeyelijk te vallen, om hem te rug te doen roepen, sy veynsden soo een oprechte omwending van saaken, dat die Princesse in haar faveur aan den Koning haar Broeder schreef. De selve vertoonde aan hem dat niets waarachtiger als *Vlaanderen* onderworpen was; dat een Leger aldaar niet alleen onnut; maar heel gevaarlijk soude syn, vermits het selve onmangelbaar de beroerten weder soude doen beginnen, sy bad hem om in die gelegenheyd aan sig selven te willen denken, en om syn glorie tot een verlepping niet in de waagschaal te stellen. *De menschen*, seyde sy, *sullen u beschuldigen, dat gy my de glorie, die ik verkregen hebbe door het bevredigen van dese groote en rijke Provintien, benijd hebt*; sy trachte selfs den Hertog weder te rug te doen trekken, met hem door veele Renbooden te doen weten, dat *Vlaanderen* niet anders als Vreede uytademde. Maar alles was te vergeefs, de Koning veranderde niet; de Hertog begaf sig in marsch om de beveelen van syn Souvereyn uyt te voeren. Hy vertrok op den 8. July uyt het

het *Milanees*, en sond *Cerbellon* voor uyt, om hem op het *Alpisse* gebergte een plaats alwaar hy soude konnen legeren uyt te soeken. Hy verdeelde syn Leger in drie ligchamen, het eerste was van drie duysend *Spaanse* Voetknegten, die van *Napels* gekomen waren, door vier honderd Paarden gesouteneert wordende: hy begaf sig voor de front van dat ligchaam, en ging met die Ruyterye de Bosschen, de Rivieren en de engtens, die sig in syn weg vonden, recognosceren. Het tweede ligchaam uyt Troepen van het *Milanees* bestaande, quam daar aan onder de beveelen van *Ferdinand de Toledo* syn Soon: het derde 't welk de rest van het Leger behelsde, wierd door *Vitelli* gecommandeert. 1567.

Fraye wijse van campeeren.

Alsoo hy door een onvrugtbaar Land moest trekken, 't welk met Bosschagien, met steyle rotsen, met krochten en met engtens, doorsneden was, en dat het een saak van een lange nasleep soude geweest hebben. het Leger en corps te hebben doen marcheren: alsoo seg ik, het Land levens-voorraden mangelde, en dat de wegen het niet toelieten om'er de selve op wagens heen te brengen, soo wilde de Hertog dat die drie ligchaamen afsonderlijk marcheren souden; de voorhoede brak syn Leger al op, wanneer de Slagordening daar in quam, de dese bleef tot sanderen daags camperen, wanneerse weder de voorhoede volgde, de welke gestadig een marsch voor uyt was, de after hoede volgde weder de selve een halve marsch of dagreyse na: mitsdien warender altijd drie Legers geslagen, en dat van de voortogt, diende ook

voor

1567. voor de twee andere ligchaamen : de Hertog trok op die wijse ook door het Land van de *Grisons* en van de *Switsers*, en quam syn veertiende Legering tot *Montfleury* in het *Franche-Comté* doen. 't Was aldaar dat het gansche Leger weder versamelde. Hy nam vier honderd Ruyters van het *Franche-Comté*, en maakte daar van een kleyn Regiment; de Volkeren van die Provintie, die altijd heel getrouw aan *Spanien* syn geweest, booden hem een veel talrijker ligchaam van Ruyterye aan, twee Regimenten Voetvolk, en al 't geen 't welk van haar af hing. Hy bedankte de selve soo veel als haare aanbiedingen en haar goede wille sulks verdienden, en beloofde haar dat hy de selve in een andere gelegenheyd soude aannemen. Eyndelijk na een lange en gelukkige marsch, soo quam hy binnen *Thionville* in 't uyteynde van de maand Augustus, sonder sig Vyanden gemaakt te hebben in 't Land daar hy door getrokken was, noch sonder dat hy op syn Togt aangetast was geworden. 't Is niet te min waar dat *Tavanes*, Generaal van de *Franse* Legers, hem uyt last van Koning *Carel* de IX. op syde bleef, wanneer hy langs de frontieren trok; maar sulks was maar om de Soldaten te beletten van niet af te weyden, en wanordere te maken.

De Hertog komt in de *Nederlanden*.

De History leert ons niet, dat eenig Leger soo langen togt gedaan heeft, sonder wanorderen te plegen; dat van den Hertog hield sig in een ingetogenheyd, die al de wereld bekoorde. Men sag niet een enkeld Soldaat het minste ding weg nemen; de kudden trokken veylig door 't midden van haar heen, en d'andere

Fraye Tugt van des Hertogs Leger.

dere Huyſſelijke Dieren liepen ganſch geen gevaar. Daar waren niet meer als drie Ruyters, die men beſchuldigde dat eenige Schaapen hadden geſtolen: de Hertog liet de ſelve gevangen ſetten en ſoudeſe hebben laten ophangen, indien de Edelluyden, die de Hertog van *Lotharingen* afgeſonden had, om hem ſynen twegen te begroeten, niet verkregen hadden, alhoewel met heel veel moeyte, dat twee van haar pardon ſouden hebben, en dat ſy het lot ſouden trekken, om te ſien wie van haar met de dood geſtraft ſoude worden: het ſwarte billet kreeg de geen die alleen ſchuldig was, hy bekende ſulks goetwillig, en verklaarde dat ſyne twee Makkers geen deel in ſyn Dieſſtal gehad hadden. Die ſtrengheyt was niet te vergeefs, de Soldaten wierdender te gematigder door, verſekert ſynde dat ſy niet altijd ſoodanige machtige Voorſpraken ſouden hebben, en gedroegen ſig met alle mogelijke ingetogenheyd. 1567.

Carel van Barlaimont, Governeur van *Namen*, en *Philips Noircarmes*, Governeur van *Henegouwen*, trokken den Hertog tot op de frontieren van *Vlaanderen* te gemoet. Na dat ſy hem van wegen de Governante de complimenten gemaakt hadden, ſoo vroegen ſy hem mede van haren twegen, wie dat hem naar de *Nederlanden* ſond, en waarom hy daar quam? Hy toonde aan haar ſyn Commiſſie van ſyne Majeſteyt; 't geen haar voldeed; hy ſond te gelijk *Francois Ibarra* af, om de Hertoginne van *Parma* ſynen twegen te complimenteren. Den deſe ſig van die Commiſſie gequeten hebbende, deed aan de Hertoginne

Syn komſt in de *Nederlanden*.

ver-

verstaan, dat'er de Majesteyt van den Koning
1557. aangelegen was, die gereet stont om naar *Vlaanderen* te komen, dat hy de sterkste in syn Hoofstad was: waar na hy uyt last van den Hertog, de Poorten, de Voorsteeden, en de openbaare plaatsen, met goede Troepen liet besetten: hy verdeylde d'andere in de omleggende Landen, wat die Princesse ook seggen mogt om sulks te beletten. De Hertog Meester van *Brussel* synde, liet *Antwerpen* met vier duysend *Hoogduytsers* besetten, die Graaf *Alberic van Lodron*, die met hem geconjungeert was, commandeerde: den selve begaf sig vervolgens naar *Brussel*, van een talrijk geleyde van Bevelhebbers en Adel gevolgt synde, en ging voor het Paleys afsteygen. Hy ging aanstonds de Governante begroeten: na dat hy heel korten tijd by de selve was verbleven geweest, soo wierd hy naar het Hotel van *Culemburg*, 't welk hem voor syn Logement aangewesen wierd, begeleyd.

Besoekt de Goververnante.

Des anderen daags smorgens keerde hy weder naar het Paleys, noch meerder gevolg hebbende als daags te voren, en versogt de Hertoginne te spreken. Sy verschoonde sig om hem te sien, wegens een onpasselijkheyd die haar over gekomen was; gelovende misschien door de verwaantheyd van een Vrouw, dat het tot eenige verheffing van haar waardigheyd soude strekken, dat de Hertog eenige tijd in haar Voor-kamer bleef staan wagten, en sig inbeeldende, dat het gesag van dien Generaal daar door eenige vermindering soude bekomen. De scherpsinnigen oordeelden dat sy hem een weder tour had willen maken; hy had

had de selve niet als des avonds te vooren ter loops gesien; hy had tot een voorwendsel van soo een korte besoeking genomen de vermoeytheden van syn reyse en haar onpasselijkheyd. Hy stapte over alle die beuselingen heen, een weynig gedult maakte de Governante sigtbaar. Wanneer hy in haar Kamer gebragt was, soo liet hy elk een buyten gaan, liet haar de Volmagten die hy van syne Majesteyt had sien, om souvereynelijk over de Troepen te commanderen, om Kasteelen te bouwen, om de Gouverneurs te veranderen, om nieuwe in de Provintien aan te stellen, in dien hy sulks geraden agte, en om de Magistraaten te maken. Hy voegde daar by, dat syne Majesteyt hem wyders nieuwe Volmagten had gegeven; en dat het goet soude syn, dat sy daar geen kennisse van had, op dat hy alleen aan den haat van het Volk bloot gestelt mogt syn: dat hy niets op haar autoriteyt ondernemen soude; maar dat soo het God geliefde, sy *Vlaanderen* lange Jaaren en met heel veel glorie regeren mogt. 1567.

Het enkeld gesigte van die Volmagten, de welke aan de Hertoginne van *Parma*, niet als de naam van Governante over lieten, vervoerde haar in een gramschap die onbesesselijk is. *De Koning*, seyde sy, *heeft dan een Onderdaan gevonden, die getrouwer en yveriger is, als ik ben, aan wien hy syne geheymen en de behouding van* Vlaanderen *vertrouwen kan? Ik wensch hem daar geluk mede: ik verheug my, dat hy soo veele groote Mannen heeft, en dat hy soodanig van derselver bequaamheyd versekert is, dat hyse boven syn Suster verheffen kan. Wat moet ik verwagten, en wat*

kan ik my in dit Land als schande ende versmading
1567. *beloven ? men maakt u meester van den Oorlog, van de manschap en van de Steeden: wat ben ik aan mijn Broeder niet al verpligt! hy laat my de Kerken en Velden behouden; d'eerste waarschijnelijk om te bidden, en de tweede om in te gaan wandelen. Draagt, mijn Heer, draagt sorge voor* Vlaanderen, *beveelt de Justitie en de watten, verwart alle dingen door de schrik van uwe wapenen; alles is u geoorloft.*

De Hertog stelde alles in't werk om de gramschap van de Hertoginne te matigen, en haar soo veel te sagter die vergulde pille te doen inswelgen, hy protesteerde van niet als met haar toestemming of op haare beveelen te sullen doen, en dat hy het tot syn hoofdsake soude stellen om haar te bewijsen, dat hy niet als yver ademde om haar dienst te doen. Hy tragte haar te doen geloven, dat 't geen sy voor een onderwerp van geemelijkheyt en van droeffenisse aansag, voor haar heel glorieus soude syn, en dat sy door dat middel sig d'agting en de gunste van den Koning soude konnen behouden: hy gebruykte om haar te vermurwen, de groote naamen van *Dochter van Keyser Carel*, van de *Suster eens* machtig *Konings*, van *Mevrouwe*, van *Princesse*, van *Governante*, met een woord geseyt, al 't geen hy wist machtig te syn, om indruk op 't gemoed van een Vrouw te maken: al dat selve was hem te gelijk onnut; de Hertoginne was een Vrouw die geen swakheyd onderworpen was; sy had grootheyt van ziele, en alle de Heldhaftige deugden van Keyser *Carel* haar Vader, sy luysterde niet als naar haar selven.

Sy

Sy schreef aanstonds aan den Koning haar Broeder, versogt hem om te rug geroepen te worden, en verweet hem met een vry scharpe stijl, dat hy haare diensten met ondankbaarheyd beloonde; dat sy in geduyrende den tijd van tien Jaaren de muyterye van de *Nederlanders* uytgestaan te hebben, haar krachten en gesontheyd uytgeput had, om de selve weder tot haar pligt te brengen, hy haar nu handelde op een wijse, die haar glorie en agting ter neder plofte, ja haar met oneere belade, en aan de gansche nature deed sien, dat hy eenig vermoeden van haar doen had opgevat, of dat hy haar al te swak en laf hertig vond.

1567. De Hertoginne van *Parma* versoekt haar afscheyd.

XV. HOOFDSTUK.

DE Hertog van *Alba* de Governante niet hebbende konnen te vreden stellen, noch haar gramschap matigen, begaf sig weder naar syn Hof, hy verbleef daar in eenige dagen sonder uyt te gaan, onder voorwendsel om van de vermoeyenissen van syn reyse uyt te rusten, en sig van eenige onpasselijkheden te herstellen. Om de misnoegden te lichter te overrompelen, soo scheen hy heel goedertierenlijk te willen te werk gaan, hy handelde selfs de voornaamste onder haar op d'alderfagte en alderbeleefste wijse van de wereld; hy sette haar dikmaal aan syn Tafel, maar uyt vreese dat hy selfs overrompelt mogt worden, soo wilde hy haar noyt gaan besoeken, noch t'haaren huyse ter malrijd gaan; sy versogten hem daar toe dikmaals, maar hy verschoon-

De Graven van *Egmont* en van *Hoorn* worden gevangen geset.

—— schoonde sig gestadig op syne onpasselijkheden.
1567. Hy bragt d'eerste weeken door, om sig wegens d'oorsaaken van die opstand, en van desselfs Auteurs te laten onderrechten; en hy was'er soo ras niet van onderrecht, of hy besloot de Hoofden van dien te doen straffen, op dat de rest van selfs vervallen souden.

Hy liet op den 8. September den Raad vergaderen, waar in die van de *Nederlanders*, die daar in sessie hadden, sig bevonden: hy had dien dag tot het gevangen nemen van de voornaamste misnoegden geschikt. Op dat nu sulks met order en sonder tumult toegaan mogt, soo commandeerde hy *Joan Sputius* en *Andreas Salazar* om *Casembroot*, Secretaris van den Graaf van *Egmont*, die men geloofde al het sekreet van het Eedgenootschap te weten in arrest te nemen. *Sances* en Graaf *Alberic van Lodron* wierden gelast, sig van *Anthony Stralen* Borgemeester van *Antwerpen* te versekeren, den welke op een wagen die vol Koopmanschappen geladen was gevangen wierd, op welke hy door een ongerust gemoed sig verborgen had, om het veylig te ontvlugten. De Graaf van *Hoogstraaten* ontquam het tot syn geluk, de Hertog had hem in den Raad ontboden, waar in hy gevangen moest worden. Een siekte belette hem om aldaar in tijds te komen: hy kreeg onderwegen de tyding van die gevangen-nemingen: de selve baarde hem een schrik, hy nam de postryding en salveerde sig in *Duytsland* by den Prins van *Orangen*: ondertusschen nam de Hertog de tijd waar, om de advijsen van den Raad in te nemen ropende de wijse, om den Prins van *Orangen* tot syn pligt

pligt te brengen, hy stelde alle oogenblikken nieuwe beswaarnissen voor, om tijd te gewinnen, maar berigt synde dat syne beveelen uytgevoert waren, soo deed hy de Vergadering scheyden. Hy versogt de Graven van *Egmont* en van *Hoorn*, om te komen sien eenige afteykeningen van Kasteelen, die hy wilde doen bouwen, hy stelde sulke order dat hyse in een oogenblik van malkander afscheyde, blyvende gestadig by den Graaf van *Egmont*, hy geleyde hem tot den ingang van een kleyne gaalderye, alwaar eenige gewapende Kapiteynen stonden, die *Sances d'Avila* commandeerde. Alsdoen aanstonds alle beleefstheden varen latende, soo seyde hy tegen hem met een gramme toon. *Heer Graaf staa, of ik doorsteek u, en geef u rapier over*. Dat compliment verbaasde *Egmont*, maar alsoo hy onverschrokken was, soo hervatte hy syne krachten op een sprong, gaf syn rapier over, en tegen den Hertog van *Alba* met een gelijke trotse en stantvastige toon sprekende, seyde aan den selve, *ik geef u over een staal, 't welk duysend maal in't bloed der Vyanden van mijn Koning, en van mijn Vaderland geverft is geweest: 't welk duysend maal gewrooken heeft de beledigingen die men mijn Souvereyn aangedaan syn; maar siet toe, mijn Heer, wat dat gy doed: vreest dat gy noch genootsaakt sult konnen syn, mijn dat rapier en mijn vryheyd weder te geven, om de* Nederlanders, *die gy my beschuldigt dat ik tot opstand verwekt hebbe, weder tot haar pligt te doen keeren*. Hy daar op een vernoegt en helder gelaat toonende, volgde syne wagters heel gerust, en sonder tegen haar te spreken van 't geen hem gebeurde,

1567.

1567. beurde, soo onderhield hy sig met de selve over saaken, die heel indifferent en selfs geneugelijk waren. De Graaf van *Hoorn* wierd op de selfde tijd van *Ferdinand de Toledo* gearresteert, en onder de bewaring van *Jeronimo de Salinas* gestelt, d'een en d'ander wierden naar het Kasteel van *Gent* gebragt, alwaar reeds een groote besetting van naturelle *Spaansen* in lag. Al de wereld was over die geweldadigheyd verbaast, noyt was'er een grooter neerslachtigheyt als die der *Nederlanders*, sy beminden *Egmont*, en sagen hem voor haar Vader aan: sy vonden sig met duysend verscheyde gepeynsen van gramschap en van liefde beladen, en sy souden uytgespat hebben, indien de Hertog sig niet van alle de posten van de Stad, en van de aankomsten van het Hotel van *Kulemburg*, door goede wagten van't Voetvolk versekert had gehad, terwyle syn Ruyterye sig op het platteland hield.

Neerslachtigheyd van de *Nederlanders*.

Het Volk genoechde sig met klachten, met ydele dreygementen, en met schreyingen, alle beschreydense het lot van den Graaf van *Egmont*, en alle gavense prysingen aan de wijsheyd van den Prins van *Orangen*. Men houd het daar voor, dat die Prins den Graaf dikmaals aangemaant had, om hem in syn wegwyking te volgen, en om geen staat te maken op 't geen men aan syne groote diensten verschuldigt was, noch op de schoone beloften van de *Spaniaards*: dat den desen die voorstellingen niet alleen had aangemerkt als een uytwerking van een doodelijke vreese; maar den Prins over syn voornemen van uyt *Vlaanderen* te wyken bespot, en hem met groote kracht

kracht de onafscheydelijke hertseeren van foodanig besluyt vertoont had. *Ik sie wel*, antwoorde hem den Prins, ten minsten na men seyt, *wat dat ik geduyrende mijn ballinschap te lijden sal hebben, 't welk ik geloof dat langwylig sal syn; geen van de geemelijkheden die ik sal moeten hebben en beproeven, beroven sig aan mijn gesigte; niet te min, mijn Heere, soo barense mijn soo veel kommer niet, als de enkele aanmerkinge van de rampen waar aan gy u selven komt te wagen, en de gevaren de welke neffens u lopen de soodanige, die sig ter geliefste van de* Spaniaards *overgeven.* 1567.

De Graaf lagte met die antwoord, en seyde tegen den Prins, *ik sal dan een bloedmage sonder goed hebben, en die voorvluchtig in vreemde Landen is.* Waar op den Prins hem in gramschap antwoorde: *en ik, sal'er een sonder hoofd hebben, want weet, mijn lieve Graaf, dat het uwe voor een Brugge aan de* Spaansen *sal verstrekken, om daar over in de* Nederlanden *te komen, en om daar inne een despotyke macht te bevestigen.*

De Prins vertrok, en deed wyders door syne Brieven groote dog vergeesse pogingen, om de Graaf uyt de *Nederlanden* te doen vertrekken. Hy kon den selve daar toe niet doen verstaan, het sy door syn ongelukkig nootlot, of door syn ongemeene tederhertigheyd voor syn familie, door de grootheyd van syne diensten, door de schoone beloften van de Governante, en misschien door het verkeerde vooroordeel, dat syne misdaaden sonder bewijs of soo ligt waren, datse syn verderf niet betrekken konden, en wagte met al te groote ge-

rusthoyd, d'uytwerking van de gramschap van
1567. Koning *Philippus* af, op wiens goedertierenheyd hy al te veel staat had gemaakt.

XVI. HOOFDSTUK.

De Hertoginne versoekt nochmaals haar afscheyd.

DE Graven gevangen en alles in stilte synde, soo sond de Hertog *Mansfeld* en *Barlemont* af, om aan de Governante rekenschap te geven van 't geen'er gepasseert was, en van haar verschoning te versoeken, wegens dat hy een saak van sulk een gewichte ondernomen had, sonder haar daar over te spreken, als last hebbende van tegen haar wegens alle geweldadige besluyten niet te spreken, om de blame daar van op hem alleen te laden. Sy antwoorde daar niemedal op; maar sy vaardigde aanstonds den vermaarden *Machiavel* af, om haar te rugroeping uyt de *Nederlanden* te versoeken, onder voorwendsel dat de swaare lugt van die Provintien, haar gesontheyd soodanig ontstelt had, dat sy daar niet langer blyven konde, sonder gevaar van haar leven te lopen. Sy schreef in de Brieven, dat dien Staatkundige d'eer mogt hebben om aan Koning *Philippus* te vertoonen, al 't geen tot *Brussel* voorgevallen was, ontveynsde niet hoe gevoelig dat sy was, dat de Hertog op die wijse sonder haar daar van deel te geven, te werk gegaan had. Alsoo sy echter het Governement noch niet verlaten had, soo liet sy een streng Plakkaat uytgaan tegen de Koopluyden, die met haare Koopmanschappen uyt de seventien Provintien wilden vertrekken; en ordonneerde dat de soodanige die in haar weg-

gaan

gaan gekregen souden worden, als deserteurs souden worden gestraft. 1567.

Vrankrijk was alsdoen door de wapenen van de Catholijken en Protestanten geheelijk verwoest; d'een en d'ander niet sterk genoech gelóvende te syn, om haar Vaderland ganschelijk te verderven, quamen om bystanden by alle nabuyrige Vorsten bedelen. D'Envoyé van Koning *Carel* de IX. van *Vrankrijk* by de Governante, versogt van haar bystand voor den Koning syn Meester. Sy wees hem naar den Hertog van *Alba*, den welke die gelegenheyd gevonden hebbende, om de Hertoginne van *Parma* weder te gewinnen, veel spoediger naar haar toeging, als hy gewoon was te doen. Sy hem de reden van die verhaasting gevraagt hebbende, soo antwoorde hy op een heel onderdanige wijse: *d'Ambassadeur van* Vrankrijk *komt my uwe beveelen tot bystand brengen; maar, Mevrouwe, hy heeft my niet geseyt, of gy hebben wilt, dat ik met 't gansche Leger, naar syn Vorst trekke, dan of ik maar een detachement aan hem sal senden.*

De selve send bystanden, naar *Vrankrijk*.

Die beleeftheyd gaf vermaak aan de Governante: niet te min soo antwoorde sy, dat sy niemedal bevolen: maar dat sy in tegendeel aan den Ambassadeur geseyt had, dat sy sig geensints met de Legers bemoeydé, en daar van niet-disponeerde. *Dat is* antwoorde haar de Hertog, *my een gevoelig ongelijk gedaan*, *'t geen ik niet meen verdient te hebben*, *als wesende de beveelen van uwe Hoogheyt gansch onderworpen. 't Is waar dat syne Majesteyt my het Generaalschap van syn Leger aanvertrouwt heeft, en ik heb het selve met vermaak aangenomen, vermits het my*

verscheyde gelegenheden verschaft, om aan uwe
1567. *Hoogheyt dienst te doen. Mijn getrouwigheyt, mijn eerbied, en mijn pligt, hebben mijn noyt toe gelaten, om andere gevoelens voor de Dochter van een groot Keyser te hebben; ik ben overtuygt, dat ik heel misdadig soude syn, indien ik maar 't minste afweek van 't geen ik aan u verschuldigt ben.*

De Hertoginne was door die beleefstheyd verrukt; sy bedankte den Hertog voor syne aanbiedingen van dienst, en uyt vreese dat sy syn Vyandinne mogt schijnen, door het weygeren van beveelen te geven, de welke sy in die gelegenheyd nootsakelijk oordeelde, soo gaf sy hem te kennen, dat hy haar vermaak soude doen, van goede Troepen tot bystand van syne alderchristelijkste Majesteyt af te senden. 't Is waar, dat Koning *Carel* de IX. krachtiglijk door de Hugenoten gedrongen wierd, want of schoon hy in dat en in het vorige Jaar merkelijke overwinningen op de selve behaalt had, soo had hy echter soo veele dappere Luyden verloren, dat hy door de selve overwinningen meer als syne Vyanden verswakt was; aan d'andere syde soo quamen de selve machtige bystanden uyt *Duytsland* t'ontfangen, die haar de sterkste maakten.

De Hertog van de nootsakelijkheden van den alderchristelijksten Koning geinformeert synde, sond hem geld, twee duysend vijf honderd man te voet, en vijf honderd Paarden, onder het geleyde van den dapperen Graaf van *Aremberg*. Die Graaf diende *Vrankrijk* geduyrende dien Oorlog nuttig, en quam niet weder in de *Nederlanden*, dan wanneer de Prins van *Orangen* gereet was om daar in te komen.

Alsoo

Alsoo de Huguenoten in *Vrankrijk* heel machtig waren, en dat sonder ten minsten een considerabele magt te hebben, het niet mogelijk was de selve te ruineren, soo had de Hertog syne Majesteyt aangeboden, om hem binnen dertig dagen vijftien duysend man te voet, en vijf duysend paarden toe te brengen; maar den selve had hem bedankt, uyt vreese dat de *Spaniaards*, onder voorwendsel van sig by haar wederkering van de passagien te versekeren, goede Steeden besetten mogten, uyt welke men haar niet ligt weder verdryven soude konnen: hy had reeds Vyanden genoech sonder sig noch nieuwe te maken; hy versogt maar alleen geld; maar de Hertog wilde daar Troepen by voegen, om twee redenen: d'eerste om soo veel te meer te verpligten een Koning, die een Geallieerde van syn meester was, en om aan de Hugenoten een te swaander slag toe te brengen: de tweede om syne Soldaten in een vreemd Land, tot kosten van een ander Krijgsbedreven te maken, en om de selve niet in een ondaadelijkheyt te laten, die de selve sast, laf hertig, weynig tot daaden van dapperheyd genegen, gereet tot muyteryen, en tot alle soorten van uytsporigheyt en van wanorderen, komt te maken. 1567.

XVII. HOOFDSTUK.

TErwyle dat het Hof van *Brussel* sig maar besig hield met de bystanden die naar *Vrankrijk* gingen, soo onderhandelde *Machiavel* tot *Madrid* de te rugroeping van de Hertoginne van *Parma* uyt de *Nederlanden*; hy verkreeg 1568. De Hertoginne

kreeg de selve ook, begaf sig in aller haast naar die Vorstinne, gaf haar de Brieven van Koning *Philippus* over, de welke haar vergunden om te mogen vertrekken, en stelde den Hertog de Commissie van Governeur generaal der *Nederlanden*, met vermogens die by na souvereyn waren, ter hand. De Governante opgetogen synde van verkregen te hebben 't geen sy wenste, vertrok op den laatsten dag van 't Jaar 1567. uyt *Brussel*. De Hertog liet haar van alle den Adel van 't Land tot op de frontieren toe versellen, leyde aan haar alle de pligten af, die hy geloofde dat men aan de Dochter van Keyser *Carel*, en aan de Suster van een machtig Monarch verschuldigt was. Wanneer hy die pligt had afgeleyt, soo ging hy tot *Antwerpen* de fondamenten van het Kasteel van die groote Stad leggen, en van het eenigste 't welk d'Oorlogen die haast opresen, hem toelieten te maken. Hy liet de wallen van de Stad aan de syde van dat Kasteel slechten, waar van hy den opbouw den Colonel *Cerbellon* en den Ingenieur *Pariot* aanvertrouwde. Hy quam weder tot *Brussel*, alwaar hy een Raad of souvereyn Regts-gebied van twaalf persoonen, die gansch aan *Spanien* toegedaan, en het selve seer getrouw waren, opregte, en wilde selfs daar in præsideren. Die Raad de welke de *Bloedraad* wierd genaamt, nam maar kennisse van begane gequetste Majesteyt. Sy nam een aanvang met een personeele indaging van den Prins van *Orangen*, syne Broeders, de Graven van *Hoogstraten*, van *Kulemburg* en van *Bergen* te doen, en van alle d'andere Grooten, die naar vreemde

1568. vertrekt uyt de *Nederlanden*.

De Hertog van *Alba* leyt de fondamenten van het Kasteel van *Antwerpen*.

Stelt een *Bloedraad* aan.

de Landen geweken waren. De Prins van *Orangen* en *Hoogstraten* weygerden te compareren, wegens dat sy Ridders van het gulde Vlies synde, niet als in een algemeen Capittel van de Order konden te regt gestelt worden, en niet Justiciabel voor eenige Regtbank waren. D'eerste allegeerde wyders syn qualiteyt van *Prins*, en de Souvereyne Landen die hy in *Duytsland* besat, en bewees, dat hy in die qualiteyt niet gehouden was, anders als voor den Keyser in een volle Rijks-vergadering t'antwoorden. Die redenen, noch alle de gene die de geconfœdereerden ampel in een groot Manifest voor bragten, regtvaardigden haar niet; sy wierden by contumatie ter dood verwesen en haare goederen verbeurt verklaart. 't Eerste bleef buyten executie, maar het tweede wierd t'eenemaal geexecuteert. De Hertog maakte sig meester van *Breda*, 't welk aan den Prins van *Orangen* toebehoorde, liet *Philips Willem van Nassau*, Graaf van *Buyren*, d'outste Soon van den selven Prins van *Orangen*, die tot *Leuven*, alwaar hy studeerde, gevangen wierd genomen, naar *Madrid* brengen: die Jongman wierd in *Spanien* seer wel opgevoed; d'Aarts-Hertog *Albertus* bragt hem weder naar de *Nederlanden*, alwaar hy sonder kinderen stierf. De Prins van *Orangen* scheen geemelijk over die wegvoering te syn, wegens welke men echter uytstroyde dat hy niet moeyelijk was; want men deed het gerugt lopen, dat hy geseyt had, dat soo de fortuyn hem mogt komen tegen te lopen, de Koning dien Jongman in de Catholijke Godsdienst hebbende doen opvoeden, en hem de zeeden

1568.

Die ter dood verwijst alle de gene die uytgeweken waren.

van de *Spaniaards* hebbende doen aannemen; het sig misschien tot een vermaak soude stellen, om hem in de goederen die het Huys van *Nassau* in de *Nederlanden* besat, te herstellen, en dat soo in tegendeel de fortuyn hem gunstig soude syn, hy hem dien Soon wel soude weten te doen weder geven, of ten minsten dat hy sig wegens syn gevangenis, met Prins *Maurits* syn tweede Soon, troosten soude.

1568.

Laat het Hotel van *Kulemburg* afwerpen.

De Hertog pardonneerde selfs d'onbesielde dingen niet, hy liet het Hof van *Kulemburg* afwerpen, om dat die vermaarde requeste van de Geconfæderecrden daar in geschreven en getekent was, dat daar in verscheyde Vergaderingen waren gehouden, en datse daar van als het Comptoir van haar verbond hadden gemaakt. Hy liet, seg ik, dat Hotel afwerpen, en op 't midden van de plaats alwaar het gestaan had, een marmer-steen opregten, in welke met groote letters de reden van die afwerping geschreven stont, mitsgaders door wiens bevel en wanneer het selve gedaan was.

De *Nederlanders* die een sagte en gematigde regering van een Vrouw gewent waren, waren ongemeen verbaast, dat sy den Hertog dingen sagen begaan, die sy niet geloofden dat hy de stoutheyd soude hebben van te denken: sy merkten elkander aan als Luyden, die tot de strop of tot uytbanning geschikt waren, sommige waren dat van den Governeur afwagtende, en andere meer onverduldig synde, wilden het haar eygen selven bevorderen, en in de verscheyde bewegingen die haar neerslagtig gemoed ontroerden, soo beslotense gestadig tot eenige groote misdaaden.

De

De Prins van *Orangen* die een behendig Staatkundige was, liet de woede van die Volkeren niet verslappen, hy vermeerderde de selve door syne Emissarissen, de welke in sulk groot getal in elk van de seventien Provintien waren, dat hy boven al met heel veel kracht by de *Hollanders*, *Vriesen*, en de *Duytsers* werkte; hy schilderde den Hertog by de selve af als een man, wiens oogen en de trekken van syn aangesigt, niet als woede dreygden, wiens wreed gemoed niet als naar vuyr en bloed haakte, en den welke niet aangenamer als d'alderwreetste dood-straffen aanschouwde; met een woord geseyt, hy bediende sig om syn afbeeldsel met de alderleelijkste verwen, die de ouden oyt in't gebruyk gebragt hebben, om de raseryen en andere monsters van de Helle te verbeelden, af te schilderen. Geduyrende dat hy sig op die wijse by die Volkeren gedroeg, soo vermoeyde hy door syne versoek schriften den Keyser en de Keurvorsten: hy smeekte de selve om niet te dulden, dat een Land, waar van een gedeelte altijd een Lid van het Keyserrijk was geweest, en 't welk by Keyser *Carel* daar aan geheelijk vereenigt was, langer aan de wreetheyt van den Hertog van *Alba*, die daar van een woestyne soude gaan maken, overgegeven soude blyven. *Maximiliaan* liet sig bewegen, deed Koning *Philippus* de II. versoeken, om den Hertog te rug te roepen, en een algemeene amnestie aan alle de *Nederlanders* te verleenen, sonder de gevlugte daar van uyt te sonderen; en liet hem bekent maken, dat hy in geval van weygering door de wapenen soude verkrygen, 't geen men aan syne

1568. De Keyser bied syn bemiddeling tusschen de *Nederlanders* en syne Majesteyt aan.

versoeken geweygert soude hebben. *Philippus*
1568. wierd noch door syne versoeken bewogen, noch door syne dreygementen onthutst, hy wilde sig selfs met die saak niet bemoeyen; hy versond sulks aan den Hertog: dat is te seggen, dat hy van syn selven de versoeken van den Keyser niet willende verwerpen, hy de selve door den Hertog, die hy wist dat door die dreygementen niet geallarmeert soude syn, deed verwerpen. De Hertog bemerkte sonder moeyte de oogmerken van syne Catholijke Majesteyt, en antwoorde aan de Ministers van den Keyser: *dat de misdaadigers sig niet konden regtvaardigen, noch pardon verhopen, als met selfs haare saaken te komen bepleyten, en de feyten waar mede sy beschuldigt waren, te beantwoorden: dat men geen luyden absolveren konde, die alle dagen haare misdaaden door dreygementen en veragtingen der beveelen van den Koning, noch quamen te vergrooten; dat sy haare misdaaden bekennen moesten, eer dat sy haar toevlugt tot de goedertierenheyd van syne Majesteyt namen: dat'er sonder het selve voor haar noch genade noch pardon was; dat eyndelijk in dien de* Duytsers *met de wapenen in handen die genade quamen vorderen,* Spanien *daar de Soldaten tegen soude setten, welkers dapperheyd sy niet dan al te veel beproeft hadden.*

De Prins van *Orangen* brengt een ge-

De Prins van *Orangen* niet te regt geraakt synde, aarselde daarom niet; hy addresseerde sig aan de Protestantse Vorsten van *Duytsland*, en aan de Gedeputeerden van de Steeden die in de nieuwe Godsdienst gewikkelt waren: d'een en d'ander bevonden sig op de Rijks-vergadering daar hy ook op was. Hy ver-

verklaarde haar met al soo veel kracht als welsprekentheyd, 't geen de Governeur van de *Nederlanden* tot verdelging van de vryheyt dier Provintien, en het gansche verderf van haar Godsdienst; die aldaar diepe wortelen schoot, ondernam. Hy vertoonde haar, dat het van haar belang was, sig tegen dien woedenden Vyand te kanten, en niet te dulden, dat het Huys van *Oostenryk* despotykelijk regeerde Provintien, die als een Juk met een gedeelte van *Duytsland* waren. Sy lieten haar al t'samen door die redenering inwinnen; alle beloofdense Troepen, geld en Krijgs-behoeften, om den *Spaniaard* uyt de *Nederlanden* te doen vertrekken, en aldaar de Godsdienst en de vryheyd te doen bloeyen.

1568. deelte van *Duytsland* in de wapenen.

De Landgraaf van *Hessen*, Soon van die geen, den welke Keyser *Carel* soo lang gevangen had gehouden; de Keurvorst van *Saxen*, den *Paltsgraaf*, de Hertog van *Wirtemberg*, de Graaf van *Latzemburg*, verscheyde andere, en seventien Keyserlijke Steeden, traden tot dien Oorlog met malkander in verbond: de Koning van *Denemarken* vergrootte dat verbond, waar in wel haast de Hugenoten van *Vrankryk* en de *Engelsen* mede traden, in voegen dat men geseyt soude hebben, dat al wat Protestanten dat'er in *Europa* waren, op de *Nederlanden* afquamen, en een overgroote overwinninge op den Hertog van *Alba* souden behalen.

De Hertog van *Beyeren* die altijd getrouwelijk aan de Godsdienst van syne Vaderen, en aan het Huys van *Oostenryk* verknogt is geweest, wilde in dat Protestants verbond niet treden;

De Hertog van *Beyeren*

treden; maar betuygde neutraal te willen blyven: maar alsoo de *Duytsers* wensten dat hy eenigermate tot de Vreede van de *Nederlanden* contribueren soude, soo versogtense hem syne mediatie by den Hertog van *Alba* te interponeren, en om de versoeken van alle de *Duytsers* hem voor te brengen, sonder hem ook de dreygementen t'ontveynsen; hy consenteerde daar in; de Governeur hoorde de Gedeputeerden van dien Hertog, die hy voor syn bysondere Vriend, en den getrouwe Geallieerde van het Huys van *Oostenrijk* aanmerkte, seer vreedsamelijk; hy gaf haar selfs ook goede woorden, en sy souden misschien ook tot het effect gekomen hebben, soo hy niet verstaan had, dat terwyle de Geconfædereerden hem met voorslagen van Vreede ophielden, sy sig van alle kanten waren wapenende, om hem te overrompelen: hy gaf mitsdien de Gedeputeerden haar afscheyd, en hield sig alleen besig met de sorgen, om alle de poogingen van de Geconfædereerden onnut te maken, en om voorsieninge tot de veyligheyd van syne Provintien te doen. Hy sette stark de bouwing van het Kasteel van *Groeningen* voort, mitsgaders dat van *Vlissingen*, de welke pas begonnen waren; 't was soo met dat van *Antwerpen* niet gelegen, *Serbellon* en *Pariot* drongen de bouwing van dien met alle mogelijke vlyd aan, sy gebruykten aan de werken niet alleen de Pionniers van 't Leger en de Boeren, maar selfs ook de Soldaaten; ook was het selve by na opgemaakt.

1568. bied syn mediatie aan.

Dat Kasteel is een vijfhoek de regulierste van *Europa*, en het selve heeft aan by na alle de

Aftey-kening

de gene die na die tijd gebouwt syn, tot een model verstrekt. Het selve legt op de boven *Schelde*, en commandeert de heele Stad en het platte Land. Die situatie soo voordeelig als de selve ook is, heeft aan al de wereld niet behaagt: daar syn Luyden die geseyt hebben, dat het selve Kasteel, beter op de beneden stroom van de *Schelde* gebouwt soude syn geweest, dat het door dat middel de meester van de *Schelde* soude hebben geweest, en dat het te gelijk de Stad in bedwang soude hebben gehouden. Die redenering schijnt regt te syn, en is het inder daad ook, t'sederd dat men in de volgende Oorlogen gesien heeft gehad, hoe gewichtig dat het aan de saaken van den Koning soude geweest hebben, dat het Kasteel de *Schelde* gecommandeert had; maar behalven dat de Hertog de gave van te raden niet had, soo bleek die situatie seer nadeelig te syn: de Stad commandeert de selve geheelijk, en in gevalle van een opstand, soo kon se het selve ligt plat schieten. Het Kasteel op die Rivier gebouwt synde geweest, konde geen levens-voorraden, als door de Stad of van de *Schelde* bekomen hebben, 't welk in geval van een opstand onmogelijk soude syn geweest. Laat ons daar by voegen, dat die Rivier d'overstroomingen seer onderworpen is, en dat men dessels wateren niet als met Dyken tegen houd, de welke dikmaals door d'ongestuymigheyt van de baaren beswykende, doorbreken, als wanneer de Velden geheelijk met water bedekt worden. Die overstrooming de welke heel gemeen is, gebeurt synde, soude het Kasteel verdronken hebben, of soude ten

1568.
van het Kasteel van *Antwerpen.*

minsten desselfs wallen soo getarnt hebben,
1568. datse wel haast souden hebben ingestort.

XVIII. HOOFDSTUK.

Wonderen aan den Hemel als anderfints.

TErwyle dat *Nederland* met d'inval van de machten van *Duytsland*, en van de naburige Staaten gedreygt wierd, soo liet de Hemel syn gramschap door eenige wonder tekenen blyken. Een Dame uyt *Luykerland* beviel van een kind 't welk twee hoofden, vier armen, en soo veel beenen had. Dat monster gaf plaats tot veele redeneringen: de speculative geesten merkten het aan, als een voorsegginge van die monstreuse Verbonden, die ter selver tijd te voorschijn quamen; van die uytbanningen en van alle die andere rampen, die *Nederland* troffen. Men sag aan den Hemel een menigte van vuyren, en van bloed-roode Vaandels. Men hoorde geschallen de welke na die van de Trompetten, en na de suchtingen en kermingen van de Soldaaten, die in een Strijd sterven, geleken. Het vuyr quam in een kruyt Magasyn tot *Mechelen*, en deed het selve springen. Die brand geduyrde weynich tijds, en had geen droevige gevolgen; maar alsoo het selve met een vervaarlijk geschal verselt ging, en dat de lugt daar van gansch in vuyr scheen te staan, soo was het Volk van *Brabant* daar over seer verslagen.

De Geconfæder eerden wapenen sig.

De Hertog scheen alleen niet seer verbaast over die wanorderen te syn; maar hy was alleen bedagt, om sig tegen de pogingen der menschen te versterken. De machten van de Geconfædereerden waren van alle kanten in bewegin-

wegingen. De twee Broeders *de la Noue* brag- 1568.
ten de *Duytse* Troepen uyt *Vrankrijk*, die de Prins van *Condé* afgedankt had, eenige *Franse* Regimenten waren sig toebereydende om in *Artois* te trekken. *Lodewijk* en *Adolf van Nassau* Broeders van den Prins van *Orangen*, dreygden *Vriesland* met seven duysend man te voet, en twee duysend paarden. De Graaf van *Hoogstraten* en van *Lumey*, sogten voor de front van drie duysend Voetknegten eenige Steeden in *Brabant*, daar sy verstand in hadden, te overrompelen. De Prins van *Orangen* bereyde sig om haar met een groot Leger te volgen, en behield het aantasten van *Brussel* en van andere goede Steeden van *Nederland* voor sig. De Geconfædereerden beloofden sig het omkomen van den Hertog, en hy wiens groot herte hem andere gevoelens inspireerde, sag haar groot getal maar voor een aanwas van syn glorie aan.

Hoogstraten word geslagen.

Hy verstaan hebbende dat *Hoogstraten Brabant* genaakte, soo sond hy *Sance Lodron* met een Regiment Troepen van het *Milanees*, om sig van *Maastricht* te versekeren: hy liet *Ferdinand de Toledo* en *Dom Lopes d'Acunha*, van agt Vaandels Ruyterye gevolgt wordende, vertrekken, om het Land van *Luyk* tegen de overlasten der Geconfædereerden te dekken. *Sance d'Avila* die als Chef commandeerde, verstaan hebbende dat de Geconfædereerden voor *Roermonde* waren gekomen, sonder het selve te hebben konnen verrassen, soo als sy verhoopt hadden, ging de selve opsoeken, sy weeken in het Land van *Luyk*, alwaarse geloofden in veyligheyt te wesen, en gingen

 onder

onder het geschut van *Dalem*, een kleyn Ste- deken van de dependentie van *Luyk* camperen.

1568.

D'Avila gelovende dat het hem geoorloft was de Vyanden over al daar hy de sterkste was te vervolgen, sloeg de selve en dreesse op de vlugt; *Hoogstraten* en *Lumey* salveerden sig in *Duytsland*, van een kleyn getal van de haare gevolgt wordende: sy verloren negen Vaandels, die d'Overwinnaar aan den Hertog van *Alba* presenteerde, beneffens een groot getal gevangenen van aansien. Men quam in't getal der dooden niet over een, daar syn Luyden die verseekeren, dat de *Spaansen* niet meer als veertien dooden hadden, en die het verlies van de Vyanden tot op twee duysend vijf honderd man begroten.

De Graaf van *Megen* was niet minder gelukkig voor de Stad *Grave*, de welke die Vyanden quamen te overrompelen, en die hy na een belegering die niet lang was weder nam. De Hertog informeerde syne Majesteyt van die gelukkige uytslagen, en ontfing met de selfde Renboode uytgedrukte beveelen, om de misdadigers te straffen.

De Graaf van *Cossé* slaat de Hugenoten die naar de *Nederlanden* quamen.

De Graaf van *Cossé*, die d'alderchristelijkste Koning tot bystand van den Hertog van *Alba* had gesonden, sloeg by na ter selver tijd *Coqueville*, den welke voor de front van ses duysend *Fransen* in *Artois* was gekomen, met een voornemen om sig met den Graaf van *Hoogstraaten* te conjungeren; kreeg hem gevangen en bragt hem naar *Parijs*, alwaar hy door last van den Koning, als een crimineel van gequetste Majesteyt onthooft wierd.

Ik

Ik heb hier boven vermelt, dat de Graaf van *Aremberg* de bystand die *Spanien* aan Koning *Carel* de IX. sond, naar *Vrankrijk* geleyde; dat hy considerabele diensten aan syne Majesteyt had gedaan, en dat hy op de tyding van de aannaardering der Geconfœdereerden weder in de *Nederlanden* was gekomen. Die Graaf den welke Governeur van *Vriesland* was, begaf sig voor 't hoofd van het Leger, 't welk den Hertog tot bewaring van die Provintie geschikt had; waar in de twee Graven van *Nassau* met seven duysend man te voet, en twee duysend paarden quamen trekken. De selve sig van de Kasteelen van *Wede*, van *Dam*, en van *Delfzyl* meester gemaakt hebbende, soo liepense het platte Land af, en stelden daar alles in vuyr en vlam. *Aremberg* naarderde met syn kleyn Leger, uyt een gros *Duytsers* van 't Regiment van *Sardaigne*, en uyt drie honderd paarden bestaande, tot aan den Oever van den *Dullaart*: hy hernam by na ter selver tijd het Kasteel van *Dam*, 't welk drie Vaandels van de Vyanden beset hadden: hy verschanste sig daar in, afwachtende den Graaf van *Megen*, die aanquam om met hem te conjungeren, en die reeds digte by was gekomen, wanneer de *Spaansen*, 't koste wat het wilde, vegten wilden. Hy mogt schoon tragten haar te wederhouden, syn voorsichtigheyd was onnut; die muytineerders hadden de ongebondenheyt van hem van bloohertigheyt, en selfs van verstand met de Geconfœdereerden te beschuldigen, en dreygden hem alleen aan den Strijd te sullen treden, soo hy haar daar niet toe aanvoerde. Hy kon sulke scharpe verwytingen niet uytstaan,

1568. Nederlaag van den Graaf van *Aremberg*.

staan, uyt een swakheyd die d'eenigste van sy-
1568. ne daaden is de welke men gelaakt heeft, hy rangeerde die muytineerders in Slagordening, en voerde de selve aan den Strijd. De *Spaniaards* hadden wel haast berouw van haar vermetelheyd: sy in de Moerassen gewikkelt synde, waar in het haar niet mogelijk was, noch om te rug te wyken, noch om te avanceren, soo wierdense by na alle met musket-schooten gedood. De Graaf den welke die wanorder sag, geloofde de selve te sullen konnen steuyten, door syn Ruyterye tegen die van den Vyand te stellen; maar de selve wierd noch slimmer als het Voetvolk onthaalt. Hy ten minsten met eenige daad van eere willende uytmunten, rende naar den Graaf *Adolf van Nassau* toe, en velde den selve met een steek van een Lancie dood ter aarde: hy kreeg wel haast het selfde lot, syn paard onder hem doot synde gebleven, soo week hy naar een verschansing; hy wierd daar van een groot getal Vyanden besprongen: hy weerde de selve met de houwen van syn rapier soo wel af, dat sy hem van digte by niet meer dorsten aandoen, maar sy schooten hem met musketten dood: op die wijse stierf de Graaf van *Aremberg*, een Heer van een bysondere verdienste, een goet Soldaat, groot Kapiteyn, heel getrouw aan God en syn Prins, eyndelijk begaaft synde met die deuchden, die groote Mannen maken, en die een beter lot waardig was. De overwinninge van de Geconfædereerden was compleet; vijf honderd *Spaniaards* blevender, onder welke *Dom Alvarez d'Osorio* wierd gevonden, en twee honderd gevangenen wierden

van

van de Overwinnaars in koelen bloede omge- bragt; sy handelden twee duysend *Duytsers* met veel meerder gematigtheyd, want vernoegt synde met de selve ontwapent te hebben, soo sondense die weder naar Huys toe: de Bagagie en d'Artillerye van de overwonnenen waren tot buyt van den Overwinnaar, den welke syn overwinninge niet vervolgen dorst; want *Andreas Salasar* die de Graaf van *Megen* gesonden had, om kondschap in te halen van 't geen'er omging, verscheen daar op dat oogenblik; men geloofde dat het de Graaf was, 't geen maakte dat men d'aftog sloeg. Die Graaf aan wien het geschal van 't kanon, en van de musketten niet dan al te wel het gevegt berigt had, quam met syn Ruyterye toegelopen, en versamelde de Brysels van het verslage Leger. Hy niet twijfelende of den Graaf van *Nassau* soude *Groeningen* gaan aantasten, en het konnen weg nemen; soo versekerde hy sig daar van, sendende duysend man tot versterking van het garnisoen. Die voorsorge behield de Stad, *Lodewijk van Nassau*, dorst sig niet voor desselfs muyren vertoonen, alhoewel syn Leger yeder dag aangroeyde. Het gerugt van desselfs overwinninge, en de hoop van een rijke buyt binnen *Groeningen* te maken, welkers verlies seker scheen te wesen, had een groot getal van die Waaghalsen, waar van *Duytsland* niet dan al te veel vervult is, in syn partye getrokken.

1568.

D'Overwinnaars derven de vlugtende niet vervolgen.

XIX. HOOFD-

1568. ## XIX. HOOFDSTUK.

Beschryving van *Vriesland*.

DIe ongelukkige uytslag allarmeerde den Hertog van *Alba* niet weynig; hy was bevreest dat de verovering van *Vriesland* de vrucht van die overwinninge mogt syn. Door die vreese, sond hy naar den Graaf van *Megen* vijftien honderd paarden van de Troepen van *Brunswijk*, en twintig Bataillons onder de beveelen van *Chiapino Vitelli*, en van den Heere van *Hierges*.

Groeningen is de Hoofstad van een Provintie de welke die selfde naam voert, grensende aan *Vriesland*, en soo men de Jaar-boeken van dat Land volgt, soo heeft het syn naam van Grunius, een *Troyaans* Kapiteyn bekomen. Den selve bragt, volgens die Historien een Colonie van *Troyanen* in *Vriesland*, en om aldaar de naam van syn ongelukkig Vaderland te vereeuwigen, gaf hy het den naam van *Phrygie*, waar van by corruptie in't Latyn die van *Frisia* geformeert is. Andere passen die naam toe op eenen *Frigus*, en dat sonder bewijsen. *Vriesland* voormaals van den *Rhyn* bepaalt, strekte sig in de voorgaande eeuwen tot aan de grensen van *Jutland* uyt; *d'Ems* verdeylt het in Oost en West, of eygentlijk *Vriesland*. Desselfs Land is laag, seer de Noorde winden onderworpen, weynig bequaam om koorn voort te brengen, maar van veele Rivieren of Vlieten besproeyt synde, soo is het seer vrugtbaar in Weylanden, waar in een menigte van kudden gevoed worden. *Drusius Cesar* maakte de *Vriesen* onderworpen, en *Germanicus*

eus bragt haar weder tot haar pligt, maar dat duyrde niet heel lang, wesende die Volkeren ligtvaardig, onstantvastig, en soo driftig voor haar vryheyd, dat sy noyt lange het selfde Juk hebben konnen verdragen. 1568.

De Prins van *Orangen* had door syne Emissarissen laten rugtbaar maken, dat hy door *Brabant* of door *Henegouwen* in de *Nederlanden* soude komen. De Hertog van *Alba* niet te min vresende, dat d'overwinninge van *Vriesland* hem in de selve Provintie trekken mogt, en dat hy met het overwinnend Leger van syn Broeder geconjungeert synde, voortgangen in die Landen ten Noorden van *Vlaanderen*, waar in die van den nieuwen Godsdienst in een groot getal waren, mogt maken, besloot om ten eersten naar *Vriesland* te trekken, en de Geconfæderéerden daar uyt te dryven. Hy maakte mitsdien alle nootsakelijke toebereydsels tot d'uytvoering van dat voornemen; hy haalde uyt het Tuyghuys van *Mechelen* tien groote stukken geschut, en agt Veldstukjes; sond *Noircarmes* naar het *Franche Comté*, om aldaar duysend paarden te werven, gaf syne beveelen om agt Standaards *Italiaanse* Ruyterye te versamelen, de welke weder over het Gebergte souden trekken, als de welke door de Vreede aan Koning *Carel* de IX. onnut waren geworden. De Graaf van *Roeux* en *Blandy* bragten twee Regimenten *Walse* Voetknegten op de been, waar uyt de Hertog ses Brigaden trok, om de selve op het Kasteel van *Antwerpen* in besetting te leggen.

De Hertog besluyt tot de dood van de Graven van *Egmont* en van *Hoorn*.

Hy versekerde sig van de Stad *Maastricht* en van de Kasteelen van *Vlissingen* en van *Gent*, door

—— door groote besettingen; sond *Ferdinand de To-*
1568. *ledo* syn Soon, met het beste gedeelte van de Ruyterye, om Magasynen van Krijgs en levens-voorraden binnen *Deventer*, 't welk hy voor de algemeene Loop-plaats van het Leger uytgekosen had, te maken: die Jongman wierd wyders gelast om aan de wegen en aan de Bruggen te doen arbeyden, de welke de regens en de overvloeyingen van den *Rhyn* verbroken of weg gesleept hadden.

Alsoo de bewaring van de Graven van *Egmont* en van *Hoorn*, een merkelijk getal Troepen, 't welk anderwaarts seer nuttig konde syn besloeg, en dat hy vreesde dat de *Nederlanders*, de welke den eerste van die Graven voor haar Vader, en voor de Beschermer van haar Land aan sagen, de tijd van syn afwesenheyd in *Vriesland* wel mogten waar nemen, om de gevangens haar vryheyd te bevorderen, en de wapenen aan te nemen, soo besloot hy de selve te doen sterven.

Syne Vrienden en de voornaamste Bevélhebbers van het Leger versogten hem instantelijk, om dog niet haastig te wesen, en vertoonden hem: *dat hy van de* Nederlanders *nietwes te vreesen had, soo lange als sy voor het leven van de twee Graven zidderen souden; dat die Heeren goede Pandsluyden voor de getrouwigheyt van haare mede Vaderlanders waren, de welke geen mate meer souden houden, wanneer men een bloed, 't welk haar soo dierbaar was, uytgestort souden hebben; dat sy hem eyndelijk baden soo lang te wagten, tot dat hy overwinnaar van de Geconfaedereerden, en vry van alle onderwerp van vreese synde, alles tot den dienst van syne Majesteyt ondernemen konde.*

De

De Hertog van *Alba* verwierp die vertooningen. 't Geen gy mijn segt, antwoorde hy aan die Vrienden, soude indruk op een bevreest Rechter maken, en sekerlijk den selve soude sulke goede Pandsmannen met sorg bewaren: maar dat hy voor soo veel hem aanging, geen andere versekertheyt als syne wapenen, en syn eygen gewisse begeerde; dat hy sig door de menschelijke redenen niet liet overhalen; dat hy te gelijk recht over de swakke en machtige soude doen, en met gelijke gestrengheyd de selfde misdaad in d'een en d'ander straffen soude; dat hy na die executie die soo regtvaardig en soo nootsakelijk was, aan de *Nederlanders* de vryheyt soude laten, om te kiesen en te beproeven, of sy liever d'uytwerkingen van syn regtvaardige gramschap, na dat sy hem vertoornt hadden, of van syn goedertierenheyt, met sig in de paalen van haar pligt te houden, beproeven wilden. 1568.

Hy ontfing ter selver tijd Brieven sonder naam, in welke na dat sy hem in vry oormoedige termen versogt hadden, om te willen sparen een Graaf, die de Legers van syne Catholijke Majesteyt soo dikmaals had doen zeegepralen, en wiens misdaad was, dat hy in een Land geboren was, welkers eerste Souvereyns daar aan groote privilegien toegestaan hadden, de welke *Spanien* afschaffen wilde; men hem met alle de uyterlijkheden, waar toe de vertwijfeling dappere en geweldige Luyden vervoeren kan, en selfs met vermoording dreygde. Die Brieven, noch de Plakkaaten die aan de deuren van syn Paleys aangeplakt wierden, noch selver de dreygende klachten

van het Volk, waren niet machtig, hem van dat voornemen af te wenden: hy liet op den eersten dag van de maand May op d'openbaare plaatse van *Brussel* een Schavot oprechten, op 't welke twintig Edelluyden ten selven dage onthooft wierden, om dat sy het request geteykent hadden. De twee Broeders *vander Noot* wierden twee dagen daar na op de selfde wijse gehandelt. *Stralen* Borgemeester van *Antwerpen*, en *Casembroot* Secretaris van den Graaf van *Egmont*, wierden tot *Vilvoorden* geregt, alle die Heeren wierden door den Bloed-Raad verwesen. De Hertog liet daar door blyken hoe gestreng hy was, en dat de menschelijke consideratien geen vat op hem konden hebben. *Joan Spiegel* wierd schuldig bevonden, hy liet den selve ook executeren, sonder insigt te hebben, dat dien ellendige hem heel wel in d'ondekking van de Geconfœdereerden gedient, en wyders ook seer gewichtige diensten in andere gelegenheden gedaan had, om genade by een minder gestreng Rechter te vinden.

1568. Doed verscheyde Edelluyden sterven.

XX. HOOFDSTUK.

DE Graven van *Egmont* en van *Hoorn*, waren t'sederd negen maanden gevangen geweest. De Ridders van het gulde Vlies, en de vrije Steeden van *Duytsland*, de Keurvorsten, en de Hertoginne van *Parma* selfs, hadden niets by den Koning en by den Governeur versuymt, om pardon voor die twee Graven te bekomen: niemand had echter soo veele groote bewegingen gemaakt, als *Maria de Mont-*

Doodstraffe van de Graven van *Egmont* en *Hoorn*.

Onthalsing, van verscheyde Edelen, door den Hertog van Alba, tot Brussel.

Montmorency, Suster van den Graaf van *Hoorn*, en *Sabina van Beyeren*, Huysvrouwe van den Graaf van *Egmont*. Die edelmoedige Dame, door de kracht van de echtelijke liefde vervoert synde, en de aanmerkinge van de wederwaardigheden, waar aan het verlies van haar man, neffens haar, een talrijke en lieve familie soude gaan bloot stellen, beproefde alles om die wreede slag af te weeren: sy liet door de Hertoginne van *Parma* aan den Koning een smeek-schrift over geven, het welke meer als gewoone bewegingen in dien Monarch verwekte, alhoewel hy anders voor de smeekingen van misdadigers onbeweegelijk was. Sy vertoonde hem op soo een beweegelijke als krachtige wijse, de groote daaden van den Graaf haar Gemaal, syne overwinningen, de gevaaren in welke hy sig soo dikmaal had bloot gestelt, en het bloed 't welk hy soo dikmaals voor syn Prins gestort had. Sy vertoonde hem met een, wat dat de Heeren van 't Huys van *Egmont* voor *Spanien* gedaan hadden; smeekte hem, door 't geen de goedertierenheyt, de Borgerlijke geselligheyt, de beloften, en de vertrouwentheyt, t'alderheyligst hebben, van niet te verliesen een man; wiens leven hem nut kon syn: sy bad hem van sig te laten vermurwen door de traanen van een bedroefde Moeder, en het geschrey van elf kleyne onnoselen, die weesen souden worden, en met haar Moeder genootsaakt syn, om in de wereld om te swerven, en door haare drukkende elenden, bewegingen van medelijden, en misschien van gramschap te inspireren, in't gemoed van alle de soodanige, die haar in dien

1568.

staat sien souden: sy bad hem met stroomen
1568. van traanen, om niet door een enkele slag de glorie van soo veele voortreffelijke Kapiteynen ter neder te ploffen, waar van sommige haar leven gelaten, en andere overwinnende uyt de Veldslagen gekomen waren, hebbende d'een noch d'ander de wapenen niet als tot de glorie van 't Huys van *Oostenrijk* aangenomen. Sy drong hem daar op aan, dat hy eenige insigt wilde hebben, dat sy een Dochter van 't Huys van *Beyeren* was, en haare kinderen Neven van de Hertogen van 't selfde Land waren, welkers alliantie hem niet onaangenaam was, en ook aan het Huys van *Oostenrijk* niet onvrugtbaar was geweest: sy stont daar op, dat hy considereren mogt, dat sy en haare kinderen onschuldig waren, en dat het ongeluk van haar waarde Vader, haar vluchtelingen, en misschien crimineelen soude gaan maken; dat sy hem mitsdien versogt, om ten minsten de dood van de Moeder en van de kinderen, vóor die van den Vader te willen doen gaan, om die genade aan haar droeffenisse en aan haar onschuld te verleenen, uyt vreese dat een langer leven, en d'aanmerkinge van de elenden, waar aan de dood van haar Vader alleen haar bloot stelde, haar tot geen crimens mogt vervoeren. Dat smeek-schrift 't welk heel wel opgestelt en seer beweegchelijk was, maakte soo een groote indruk op het gemoed van syne Majesteyt, dat men gelooft, dat hy den Graaf van *Egmont* pardon soude hebben gegeven, indien de Cardinaal *Spinola* den welke alsdoen in faveur was, hem geen andere gevoelens ingeboesemt had, hem vertoonende, dat het in

syn

fyn macht niet was, misdaaden te pardonneren, die God directelijk betroffen, en dat hy 1568.
aan fyne goddelijke Majesteyt verantwoordelijk foude fyn, de ontheyliging van foo veele Kerken, en de moord van foo een groot getal Priesters en andere persoonen, die Gode toegewijt waren, ongestraft te laten, en dat verre daar van daan, van op goedertierenheyd te denken, hy een begin moest maken met den Hertog te straffen, dat hy foo langen tijd gedraalt had om fyne beveelen uyt te voeren.

Het fy dat de Cardinaal dat besluyt niet genomen had, als om den Hertog te doen omkomen, of alleen om Koning *Philippus* veel krachtiger op te wekken, om de Graven te doen straffen, 't is altijd waar, dat die Vorst dringende beveelen affond om haar proces ten eynde te brengen. De Hertog onderwierp fig die beveelen blindeling, en liet die crimineelen veroordeelen op verscheyde beschuldigingen, tot welkers instruering den Procureur generaal van den Raad vier maanden had door gebragt, en men had haar vijf maanden tijd gegeven om daar op te antwoorden, Siet hier de voornaamste hoofd-stukken van haar beschuldiging: *van met den Prins van* Orangen *en d'andere Geconfædereerden besloten te hebben, om de seventien Provintien van de Spaanse Heerschappye af te trekken; dat die bespottelijke Monniks-kappen die sy haare Luyden aangetrokken hadden, die bondels pylen die sy op haare mouwen geborduyrt hadden, die bedelsakken, en die naamen van* Bedelaars, *soo veele tekenen van rebellye waren, en kentekenen dat sy sig van de getrouwe Onderdanen van haare Majesteyt quamen af te scheyden:*

den: dat sy brandstigters en ontheyligers van Ker-
1678. *ken, die de Governante in haar bewaring had ge-stelt, en die sy tot de dood-straffe geschikt had, om daar van een voorbeeld aan de rest van de* Nederlanders *te maken, uyt de gevankenis verlost hadden: dat sy sig in de Vergadering van* Dendermonde *badden bevonden, waar in de Geconfaedereerden besloten hadden, om sig met de wapenen in de hand tegen syne Majesteyt te kanten, indien hy met een Leger in de* Nederlanden *quam; en dat sy eyndelijk aan God wederspannig synde, sig in de predikatien der Hugenoten bevonden, en derselver Predikanten begunstigt hadden.*

De twee Graven deeden haar beste, om die punten van beschuldiging te verydelen, sy onkenden krachtiglijk 't geen de misdaad van gequetste Majesteyt betrof; maar alsoo sy niet ontkennen konden 't geen door de getuygenis van een groot getal Luyden bewesen wierd, soo keurdense den Hertog af, en bragten by, dat sy Ridders van het gulden Vlies synde, niet als door een algemeen Capittel van die Order konden verwesen worden. Hy nam gansch geen insigt nopende de selve afkeuring, de Sententie des doods wierd tegen haar uytgesproken, en de Bisschop van *Iperen* wierd gelast om haar die tyding te brengen, en om de selve tot de dood toe te assisteren.

De Graaf van *Egmont*, een man van een seltsame verdienste, van een onvertsaagde Heldhaftigheyt, en van een standvastigheyt die alle proef uytstaan kon, synde, ontfing soo een verdrietige tyding sonder bleek te worden, hy bereyde sig sonder moeyte tot de dood, en sonder sig over syn nootlot te beklagen,

klagen, hy belade den Bisschop om aan syne Majesteyt een smeek-schrift over te leveren, by 't welke hy hem syn Vrouw en syne kinderen recommandeerde, en bad den selve om aan syne kinderen te verleenen die genaden, die soo veele gedaane diensten aan den Vader beloven konden. Hy door die voorsorge van de sorgen deser wereld ontlast synde, begaf sig geheel en al tot de sorge van syn saligheyt, en besteede daar de rest van syn leven toe. De Graaf van *Hoorn* scheen minder stantvastig te syn, niet te min soo nam hy die boodschap aan, en bereyde sig tot de dood met meer geresolveertheyd als hy sig beloofd had. 1568.

Daags voor Pinxteren van 't Jaar 1568. liet de Hertog op de groote Plaats van *Brussel* een Schavot oprechten, 't welk met swart laken behangen wierd, en op 't welke men en Altaar met swarte verciersels stelde, waar op een silver Crucifix wierd geset: de twee Graven wierden op de middag daar op gebragt, de Graaf van *Egmont* wierd t'eerst geexecuteert, en de Graaf van *Hoorn* na hem, haare Hoofden wierden twee uyren lang op de punten van twee Hellebaarden gestelt, op dat de *Nederlanders* niet meer souden konnen twijfelen aan een executie, die sy onmogelijk geloofd hadden; waar na hy die twee hoofden weder aan haare ligchaamen liet voegen, en vergunde de selve aan de bloedmagen van de beyde Graven, om se in de Grafsteeden van haare Voorvaders te laten begraven.

1568.

XXI. HOOFDSTUK.

Dood van de beyde Graven, en neerslachtigheyt van de *Nederlanders.*

EEn ongelooffelijke menigte van Luyden vonden sig by dat eyslelijk en droevig Schouwspel tegenwoordig: alle scheenense met een beklag en overgroote droefheyt beladen te syn; men soude als mense aanschoude geseyt hebben, dat haar hoofd door de selfde slag, de welke op den hals van den Graaf soude vallen, afgehouwen soude worden, op het oogenblik dat syn lief hoofd haar toescheen van het ligchaam afgescheyden te worden, soo maaktense een geschreeuw 't welk de gansche Stad vervulde, waar op die de welke in haare Huysen gebleven waren, quamen te antwoorden, sy beeldeden sig in, dat sy met het hoofd van *Egmont* dat van gansch *Nederland*, en van haare verhoopingen hadden sien afslaan. De soodanige die 't digste by het Schavot waren, verdrongen malkander om het te kussen: sy doopten haare neusdoeken in het bloed van den ongelukkigen Graaf; daar warender selfs, die dat 't welk van het Schavot afdroop opslorpten. Alle schreydense, alle dreygdense de laatste uytterlijkheden, en alle soudense hebben opgestaan, indien de vreese van het *Spaans* Regiment van *Romero*, 't welk op de Plaats in Slagordening stont, en een getal van Wagthuysen die op alle de aankomsten van 't selve Pleyn gemaakt waren, haar niet afgeschrikt hadden.

Lof van den

De Graaf van *Egmont* verdiende inder waarheyt alle haar agting, het was een gemeensaam Heer, in welke de natuur alle beminne-

lijke hoedanigheden, die de geringe Lieden bekoren, en haat liefde en eerbied inspireert, die haars gelijken verlokken, en welke die boven haar syn, ongemeen behagen, geplaatst had: ook was die Graaf in't algemeen bemint, gelieft en geerbied. Hy slaagde soo wel voor 't hoofd van een Leger, als in het Kabinet, over al was hy overwinnaar, en hy was waarlijk wel een beter lot waardig. Men kon in hem niets laken, als dat hy syn Vaderland al te veel bemint, dat hy al te veel vertrouwentheyt gehad, en dat hy door de soete neyging van de vryheyt sig laten overhalen had. De Prins van *Orangen* had hem betrokken, en door syn wydere onvoorsichtigheyd was hy in die ramp gestort, de welke hem doen omkomen heeft. Hy was van een van de alderbeste familien van *Nederland*, en syne Voorsaaten waren Graven, en daar na Hertogen van *Gelder* geweest. Keyser *Carel* van wien hy opgevoed was, had hem Ridder van 't gulde Vlies gemaakt, hy bragt lange tijd eere toe aan die Order, de welke Koningen selfs aannemen. De twee overwinningen van St. *Quintin* en van *Grevelingen*, hadden syn glorie tot die top verheven, waar van de selve noyt scheen te sullen konnen dalen: men schrijft hem een gedeelte van d'eerste toe; men is het selfs daar in eens, dat hy'er 't grootste deel in had. De tweede was geheelijk het werk van syn dapperheyd, en van syn goet bestier. Hy hield op van leven in den ouderdom van ses en veertig Jaaren, en liet van syne Gemalinne *Sabina van Beyeren*, die hy tederlijk beminde, elf kinderen, drie Soonen en agt Dogters na.

1568. Graaf van *Egmont*.

1568. Koning *Philippus* gaf alle de goederen van den Graaf aan syn outste Soon weder, op het versoek van den Hertog van *Beyeren* en van den Hertog van *Alba*; die nieuwe Graaf van *Egmont* besat de groote deuchden van syn Vader, en soo de selve minder uytblonken, dat was om dat men hem niet in de post stelde om de selve te doen gelden. De tweede Soon van den Graaf was een ontrouwe, die alles beproefde om de dood van syn Vader te wreeken: de derde was aan den Koning en aan syn Vaderland getrouw, den selve was getrouwt en liet kinderen na. Hy was een man van een seltsame verdienste, in wien men niet meer wenschen konde als een lang leven, maar God schikte op een andere wijse van hem, want dien Heer stierf noch jong synde.

Op het oogenblik dat dien Graaf syn hoofd verloor, verspreyde sig een gerugt op de plaats daar de executie geschied was, dat het naar de kant van *Leuven* bloed geregent had: die tyding maakte de droefheyt van de *Nederlanders* te grooter, sy merkten dien regen aan als een seker teken van de regtvaardige gramschap Gods, en als een ontwijfelbare voorsegginge van de rampen, de welke *Nederland* souden gaan verwoesten, en van d'inlandse Oorlogen waar voor sy reeds bedugt waren.

Afbeeldsel van den Graaf van *Hoorn*.

Het Volk, soo men het soo seggen kan, alle deszelfs tederhertigheyt uytgeput hebbende, sag by na sonder ontroering en sonder droefheyt de dood-straffe van den Graaf van *Hoorn* aan. Ook soo scheen die Graaf haar liefde onwaardig te syn. Hy was trots, hovaardig, en straf. De Grooten beminden hem niet, en het

het Volk had voor hem soo weynig genegenheyt, dat het hem misschien niet beklaagt soude hebben gehad, soo hy den Graaf van *Egmont* niet voor een medgesel van syn ramp gehad had. De Graaf van *Hoorn* was heel rijk, Admiraal van de *Nederlanden*, en het Hoofd van 't Huys van *Montmorency* in *Vlaanderen*. Keyser *Carel* had hem met de Order van het gulden Vlies geëert, hy was niet meer als vijftig Jaaren out, wanneer hy syn hoofd verloor, en alsoo hy geen kinderen had, soo wierden syne goederen aan het domeyn van den Koning verbeurt verklaart. *Montigny* syn Broeder, wierd ten selven dage op het Kasteel van *Simancas* in *Spanien* onthoofd: op die wijse eyndigde dat droevig Treurspel, 't welk soo veel bloed en traanen aan *Spanien*, en aan de *Nederlanden* gekost heeft, en het welke als het teken van een algemeene opstand was; op die wijse gedroegen sig de Hertog en syn Raad; en op die wijse handelden de *Nederlanders*.

1568.

Rechtvaardiging van den Hertog van *Alba*.

Na dat wy in't breede verklaart hebben, 't geen voor en na de dood van de Graven gebeurde, soo vind ik my verbonden, om den Hertog van *Alba* te regtvaardigen, den welke men t'onregt beschuldigt daar van d'eenigste Auteur geweest te syn, alhoewel hy'er niet meer als het werktuyg van geweest is, en te beantwoorden de soodanige, die'er byvoegen, dat de Koning noyt tot de dood van die twee Graven had moeten consenteren, wat aanbelangt 't geen op den Koning siet, daar op seg ik, en al de wereld moet het toestemmen, dat hy sulke leelijke crimens als die van goddelijke en menschelijke gequetste Maje-

steyt

steyt syn, waar aan de beyde Graven waarlijk
1568. schuldig waren, heeft mogen en moeten straffen; en wat den Hertog aanbelangt, die heeft eenichlijk de beveelen van den Koning uytgevoert. Men vind in de tytels van het Huys van *Toledo*, twee Brieven met de eygen hand van syne Majesteyt geschreven: in d'eerste beval die Vorst bestiptelijk aan den Hertog, om de Graven te doen straffen, en om met de opbouwing van de Kasteelen te spoeden, gelijk hy hem doen hy uyt *Spanien* vertrok, bevolen had. In de tweede beval hy hem, om die executie niet langer uyt te stellen, en beschuldigt hem van vervaartheyt wegens 't geen hy aan hem geschreven had, dat het 't beste middel soude syn om de *Nederlanders* te beletten tot een openbare opstand te komen, en haar toevlugt tot de wapenen te nemen, de beyde Graven als Pandsmannen van haar getrouwigheyt te houden: mitsdien heeft de Hertog daar in geen schuld gehad, als dat hy al te langsaam de beveelen van syn Souvereyn gehoorsaamt heeft, den welke hem in een andere Brief met harde woorden dreygt, om een ander onvertsaagder Governeur, die syne beveelen soude weten uyt te voeren, in syn plaats te senden. Ik sal my niet ophouden om te wederleggen 't geen *Noel* en andere Auteurs van dat slag, wegens die executie geseyt hebben, ik voeg'er na *Laurens Surius* alleen by, dat de Hertog ter tijd van de dood-straffe der Graven traanen storte, want schoon hy haare misdaaden verfoeyde, soo gevoelde hy niet te min een heel bysondere agting voor haare deuchden, en in't bysonder voor die van den Graaf van *Egmont* in sig.

XXII. HOOFD-

XXII. HOOFDSTUK. 1568.

DE Hertog van *Alba* niet meer van wegen de Graven te vreesen, ende alle inlandse saaken, de welke syne groote desseynen verachteren konden, afgedaan hebbende, hield sig maar alleen met den Oorlog van *Vriesland* besig. Hy liet de laatste beveelen aan den Graaf van *Aremberg* geven, en ging daar op naar *Antwerpen*. Hy leyde agt Compagnien *Duytsers* in het Kasteel van die Stad, onder de beveelen van *Cerbellon*, den welke gelast wierd, de Fortificatien daar van te voltrekken, waar na hy sig naar *Mechelen* begaf. Hy ontfing aldaar een Renboode, den welke hem berigte, dat de Graaf van *Brandemberg* de Schoon-Broeder van den Prins van *Orangen*, sig meester van *Bergen* had gemaakt. Alsoo dat een Stad van gewichte was, vermits de selve de communicatie van *Vriesland* met *Brabant* faciliteerde, en dat men daar lichtelijk een Stoel des Oorlogs van konde maken, soo sond hy *Sance Lodron* om de selve weder te nemen, die sig daar in met alle mogelijk geluk gequeten hebbende, ontrent 'sHertogenbosch weder met hem quam conjungeren. *Cressonieres* had reeds agtien stukken geschut, een meenigte van Krijgsammonitien, en een groote voorraad van al 't geen tot de Artillerye nootsakelijk is, derwaarts laten voeren. Oorlog van *Vriesland*.

De Hertog trok by de Stad *Grave* over de *Maas*, en ging tot *Deventer* camperen, alwaar hy de reveu van syn Leger deed, 't welk *Hanz* een *Berns* Kapiteyn met een Regiment Ruyters

ters van vier honderd man vergrootte. Hy trok
1568. door *Vriesland* met groote marchen, trok over de *Dwelscultz*, en quam op den 15. July binnen *Groeningen*. Syn Leger door die groote Stad trekkende, bragt de Inwoonders in de uytterste verwondering, en deed haar genoechsaam bemerken, door wien dat die Troepen gedisciplineert waren. De Soldaten trokken over de Markten, op welke alles te koop stont, sonder selfs eenige vruchten te nemen, noch sonder wijn te dorven drinken, die de Borgers haar met soo veel goetwilligheyt als beleeftheyt aanboden. De Hertog uyt *Groeningen* getrokken synde, stelde syn Leger in Slagordening, en ging van syn Soon, van *Vitelli*, van *Lodron*, van *Noircarmes*, en van twee van syne Ruyters verselt synde, het Leger der Vyanden, 't welk niet meer als een uyr van *Groeningen* lag, recognosceren. Graaf *Lodewijk van Nassau* had soo ras syn aankomst niet verstaan, of hy veranderde van syn Leger-plaats, ontrent een goede myle daar van daan. Alhoewel de Hertog door de lange marchen, en noch te meer door de pyne van syne Jigt, heel afgemat was, soo keerde hy echter niet wederom, dan na dat hy alles tot t'minste ding toe agt geslagen had: weder in syn Leger gekomen synde, soo beval hy syne Soldaten sig uyt te rusten. Des anderen daags met het krieken van den dag, liet hy de Graaf van *Megen*, met syn detachement vertrekken, om naar den Vyand te gaan, hy besloten hebbende Slag te leveren, soo leyde hy binnen *Groeningen* drie Vaandels Voetvolk, en seven Standaards Ruyterye in besetting, en volgde den Graaf: maar
alsoo

alsoo hy alle de vlyd die hy wel wenste niet aanwenden konde, soo commandeerde hy *Cesar d'Avalos* met twee honderd Paarden, om de Vyanden uyt haare verschansingen te trekken. Alsoo hy een borstweering de welke een Huys daar sy begraven lagen dekte, afgesien had, soo liet hy de selve van *Gaspar Robles* bestormen, den welke de borstweering en het Huys met het rapier in de hand bemachtigde, en de geene die het selve bewaarden, met soo veel verhaasting op de vlugt dreef, dat sy een wanordere in haar Leger maakten. De Hertog die sulks gewaar was geworden, deed *Francois van Bellemont* met twee honderd paarden naderen, en alsoo hy dien selven dag het Leger van de Vyanden aantasten wilde, soo beval hy een Brug over de Rivier, die het selve beschermde, te werpen, en bereyde sig om hem meester van die der Vyanden te maken. De Graaf van *Nassau* liet de Brugge en de Schepen afbranden, en begon in goede order weg te wyken. *Robles* bestreed den selve, en wierd wel haast over hoop gesmeten: de *Spaniaards* die met ses honderd *Albanoisen* verselt synde, de Rivier over swommen, onsetteden hem, en moedichlijk op de after hoede der Vyanden aanvallende, doodeden veel Volk. De Hertog het Land niet genoech kennende en vreesende dat syn Volk sig in eenig Moeras, waar van die Provintie vol is, belemmeren mogten, liet d'aftogt slaan, en bragt syn Leger weder naar *Groeningen*, van de verrigting dies daags heel voldaan synde: de selve had hem niet meer als twaalf man gekost; men gaf voor dat de Vyanden vier honderd

1568.

dooden

[illegible]. [illegible] hondert man in [illegible]. [illegible].

De [illegible] nagt die nagt in de [illegible]. Hy met duysend [illegible], die hem by na geen [illegible]. [illegible] sonk hy wat voor [illegible] den Vyand te [illegible]. Hy deed voor [illegible] van 't Land, [illegible] hondert [illegible] *[illegible]* Voet-[illegible] bevelen van den [illegible]. Met het opgaan van [illegible]; syn voortogt [illegible], de Slagorde-ning [illegible]. en de [illegible] uyt *Hoog-*[illegible]. die van den Graaf van *Megen* ge-[illegible]. *Hy* formeerde de [illegible] hondert Harquebusiers te [illegible]. [illegible] van de Reserve was aan het [illegible] het Leger ver-[illegible] Musquetiers [illegible], was [illegible] de wegen te recog-[illegible]. [illegible] de Moerassen palende, [illegible] synde, een schoon [illegible] voor een Vyand, die wakkerder als de [illegible] van *Nassau* was, sonde geweest hebben.

De Hertog in het Leger van *Soblet* gekomen [illegible], vertoefde aldaar twee dagen, soo veel [illegible] voor de marsch der Vyanden be-[illegible], om dat de Boeren, die het [illegible] eens waren, hertnekkelijk ontkenden, dat sy'er de minste kennisse van hadden. Hy quam des anderen daags tot *Reiden* op

d'Ems

d'Ems en liet die Plaats besetten, soo om aan de Geconfædereerden de gemakkelijkheyt, om levens-middelen uyt *Westfalen* langs die Rivier te doen komen, te benemen, als om sig een passagie naar *Oostvriesland* te openen, werwaarts hy besloten had haar te volgen. Syn neerstigheyt verspaarde hem die moeyte, hy trof de selve op den 12. July aan, met nieuwe Troepen versterkt synde, en wel versterkt leggende in een Leger-plaats, die de natuur alleen scheen ontoeganklijk te maken. 1568.

XXIII. HOOFDSTUK.

Afteykening van de Leger-plaats van *Gemmingen*.

OM de gansche grootheyt van de overwinninge van den Hertog te begrijpen, soo moet men aanmerkinge op de voordeelige situatie van dat Leger, welkers Hoofd-quartier in't Dorp *Gemmingen* was maken. Het selve lag op de *Ems*, een Rivier die soo befaamt door de nederlage van *Germanicus* is: diepe Moerassen omringden het selve van alle kanten, en strekten sig uyt tot een van de schoonste verschansingen van de wereld, de welke een talrijke Artillerye gedugt maakte. Dat Leger 't welk sig van de *Ems* tot aan het Dorp van *Gemmingen* uytstrekte, verhefte sig onbegrypelijk boven de Rivier en de Moerassen, en commandeerde het gansche nabuyrige Land. Men kon aldaar niet als door een breede kaaye aankomen, waar van de kruyn door een Batterye van tien stukken geschut, en de rest door twee Forten gedefendeert wierd: de rest van het terreyn was voor de Ruyterye niet te gebruyken, en was weynig veylig voor

 het

het Voetvolk; eyndelijk men kan seggen dat
1568. noyt Post beter uytgesogt, noch voordeeliger was; maar wie kan de vreese tegen de dapperheyd en het goet bestier beschermen? Graaf *Lodewijk van Nassau* sag in syn Leger veertien duysend man Voetknegten, en drie duysend Ruyters, alle uytgelesen Volk, de levens en Krijgs-voorraden onbraken hem niet: de Stad *Embden* aan de mond van *d'Ems* gelegen, verschafte hem de selve soo veel te gewilliger, om dat de Graaf van *Oostwiesland* desselfs Heer, sig in de partye der Geconfædereerden ingewikkelt vond.

Slag van *Gemmingen.*

De Hertog by de Leger-plaats gekomen synde, ging de selve met *Vitelli*, *Noircarmes*, en een kleyn getal van syne Bevelhebbers recognosceren, en quam na dat hy alles geexamineert had, niet als met veele moeyte wederom. Hy liet *d'Avila* van drie honderd Ruyters gevolgt synde vertrekken, om Boeren van welke men het Land soude konnen leeren kennen, en in't bysonder de voetpaden by welke men door eenige van die Moerassen soude konnen trekken, op te vangen. Die Bevelhebber sond aanstonds yemand aan den Hertog, om van hem een verstarking van Troepen te versoeken, waar mede hy de Vyanden soude konnen beletten, om de Dyken van die Rivier door te steeken, gelijk sy reeds begonnen hadden te doen; 't welk buyten twijfel een groot deel van 't Leger soude hebben doen omkomen: den selve detacheerde aanstonds, *Michiel Caravaxalla*, en *Francois Bavadilla* met vijf honderd Voetknechten, en drie Vaandels Ruyterye, en gelaste haar de beveelen van

d'Avila

d'Avila in te nemen. Die Bevelhebber bestreed de Geconfœdereerden, dreefse van de Dyken af, repareerde de gaten die reeds daar in gemaakt waren, en liet die Post van twee Vaandels *Spaanse* Voetknegten beslaan. Dog wat naarstigheyt hy ook mogt aanwenden, het water had reeds eenige nabuyrige Moerassen ter hoogte van twee voeten bedekt. De Graaf van *Nassau*, alhoewel al te laat, gewaar geworden synde de misslag die hy begaan had, liet vier duysend man uyttrekken, om de *Spaansen* weg te dryven, de Dijk weder in te nemen en de selve door te steeken. Sulks gelukte hem niet, *Ferdinand de Toledo* sig by geval met verscheyde vrywilligen op die post bevindende, weerstont de kracht van dat detachement: en hy de onderstanden die hy van syn Vader versogt had, ontfangen hebbende, dreef het selve tot in haar Leger te rugge: *Sanche d'Avila*, *Romero* en *Lodron*, die met duysend paarden daar by quamen, dreven den Vyand van den Dijk af, en grepen daar op post. 1568.

De Graaf van *Nassau* die tot doen toe niet geloofd had, dat de Hertog van *Alba* in 't Leger was: en die niet begreep, hoe dat soo een kleyn getal Troepen als hy sig verbeeld had, hem soude dorven aantasten, detacheerde eenige Chaloepen om daar van tyding in te halen; maar de selve bedrogen haar, hem gerapporteert hebbende, dat'er de Hertog niet was. 't Is waar dat de kanten van de Rivier seer hoog verheven, en de Landsdouwe vry lager synde, de selve het *Spaanse* Leger niet hadden konnen ontdekken, 't welk voor 't hoofd van een groot Moeras met boomen en stravel-

len beset synde, gecampeert lag. Op dat rap-
1568. port liet hy nieuwe Troepen uyttrekken, om de Dyken weder te winnen; de selve wierden noch slimmer onthaalt als d'eerste, en *d'Avila* sag sig meester van 't gansche terrain, 't welke sig van 't Leger tot de Rivier *d'Ems* toe uytstrekte: ondertusschen *Louis de Figueroa* en *Felix de Gusman*, Broeder van den Graaf van *Olivarez*, bespeurt hebbende, dat de Vyandelijke magten gade sloegen 't geen'er op den Dijk omging, baayden met drie honderd man, en honderd paarden door de Moerassen, om de Kaade te vermeesteren. Sy bemerkten wel haast dat sy sig al te veel gewaagt hadden, echter soo en aarseldense niet. *Figueron* de hulpe van de H. Maget, aan welke hy seer devoot was, aanroepende, viel van syne Troepen gevolgt wordende op die Kade aan, maakte sig meester van de Baterye die daar van het begin beschermde, en dreef de Vyanden tot in haare Forten. De Hertog die syne oogen over al liet gaan, en die aan syne vergulde wapenen seer wel gekent konde worden, liet hem door nieuwe Troepen ondersteunen, de welke die Forten haast besloegen.

Cæsar d'Avalos was niet minder gelukkig in't bespringen van het Dorp *Gemmingen*: hy dreef daar na een vry lang gevegt de Geconfedereerden uyt, en posteerde sig in 't selve. Soo veele quade uytslagen maakten de Geconfœdereerden neerslachtig: sy geraakten in wanordere, en namen gedagten om weg te vlugten. De *Spaanse* Generaal die sulks gewaar wierd, lieter syn Ruyterye op los gaan, de welke van alle kanten in haar Leger trekkende, daar

in

in een eyſſelijke ſlachting deed.. Graaf *Lodewijk* ontquam het met een Schuyt over *d'Ems*, 1568. en ſalveerde in een Boeren gewaad ſig by ſyn Broeder: *Hoogſtraaten* had het ſelve geluk, maar met een ongelooffelijke moeyte. De Vyanden ſig niet anders als over de Rivier of door de Moeraſſen hebbende konnen ſalveren, quamen daar in by na al t'ſamen om, ſommige van den arbeyd dies daags vermoeyt ſynde, konden niet ſwemmen, en andere wierden met musketten van de *Spaanſen* doot geſchoten, ter tijd wanneerſe op den Oever verſcheenen: een groot getal Ruyterye ſig op een kleyn Eyland geſalveert hebbende, en het terreyn haar niet toelatende noch om te vlugten, noch om te ſtrijden, ſneuvelde daar al t'ſamen. Het lot van de ſoodanige die ſig in de Moeraſſen begaven, was niet veel gelukkiger, daar warender, ſeyt men, die haar ſelven ombragten, om niet in de handen der overwinnaars te vallen. Verſcheyde hadden ſig in de Dorpen, of op de omleggende Kaſteelen geſalveert; *Figueroa*, *Vitelli*, en den Heere van *Hierges* gingen de ſelve aldaar ſoeken, en bragtender heel veel in 't Leger, de welke als Rebellen ſwaar geſtraft wierden.

De *Hooggduytſers* nemen de vlugt.

In die Slag ſneuvelde by na het ganſche Leger van de Geconfæderereerden; ſeven duyſend blevender op de plaats; men ſeyt dat'er drie of vier duyſend in de Rivier verdronken, of haar leven in de Moeraſſen eyndigden. De Overwinnaars hadden daar in niet meer als ſeven honderd man verloren, en dat onderſcheyd deed veele Luyden geloven, dat men die overwinninge voor een mirakel moeſt

aansien. Dat selve wil ik niet versekeren, en derf
1568. het ook niet onkennen; maar ten minsten soo kan ik wel seggen sonder vreese van gelaakt te sullen worden, dat indien de overwinninge van *Gemmingen*, geen mirakeleuse uytwerkinge van de beschermingе des Heeren der Heyrschaaren was, sy was ten minsten een mirakel van moedigheyt en van dapperheyt, vermits men niet minder van noden had, om een egaal Leger, gefortificeert leggende in een Legerplaats, waar in drie duysend man een groot Leger souden hebben konnen doen omkomen, te verkrachten. *Gabriel Maurique*, Broeder van den Graaf van *Osorno*, was de considerabelste van de *Spaniaards* de welke in die gelegenheyd sneuvelden.

De Bagagien der Vyanden waren de buyt van den Overwinnaar. Die van de Graven van *Nassau* en van *Hoogstraaten* waren heel kostelijk, want die Graven uyt de *Nederlanden* trekkende, hadden al 't beste dat sy daar in hadden doen wegvoeren, en hadden haare andere effecten verkoft of beleent, om'er geld van te maken, en alsoo de selve geen Plaatsen van veyligheyt hadden, soo voerdense alles met haar. Men gewon sestien stukken geschut, waar van'er ses in de nederlage van den Graaf van *Aremberg* genomen waren geweest, op welke men de wapenen van den Catholijken Koning vond. Ih spreek niet van de musketten en van d'andere wapenen, die'er in groot getal wierden gevonden, hebbende elk de syne weg geworpen, om sig met te meerder spoed en te minder belemmering te konnen salveren.

XXIV. HOOFD-

XXIV. HOOFDSTUK. 1568.

Men soude alle de Bevelhebbers en selfs tot de minste Soldaaten, van het overwinnind Leger toe moeten noemen, om de soodanige die haar wel gedroegen te doen kennen. Alle vogtense met heel veel drift, en alle lietense een onversaagtheyd die te verwonderen was blyken: niet te min nietwes geleek daar in meer buyten gemeen, noch 't welk meer losswaardig is, als het doen van den Hertog: men verwonderde sig dat dien *Fabius*, die met tijd af te wagten soo veele overwinningen had behaalt, een Vyand had laten aantasten, die niet minder stark als hy was, en die wyders soo wel begraven lag. Syn Soon *Ferdinand* vertoonde hem ter selver tijd, dat hy dat Leger met de uytterste opmerking gerecognosceert had, dat'er vermetelheyd in stak 't selve te bespringen, en dat hy hem versogt daar op agt te geven: hy antwoorde hem, *dat die verschansingen hem niet vervaarden, dat hy sonder sig te onsetten die Rivier en die Moerassen aansag, vermits al dat selve niet gedugt was, wanneer het de Vyand door sig niet was; 't welk hy van de Geconfadereerden niet geloofde.* Hy versekerde hem wyders, dat hy noyt op het punt wanneer hy een Vyand soude gaan aantasten, soo verheugt was geweest, en dat hy syn verheuging, als een sekere voorspelling van syn overwinninge aansag.

Aanmerkingen over die Slag.

Men moet niet te min bekennen, dat soo het den Hertog niet gelukt was, dat al de wereld hem gelaakt soude hebben; konnende de

overwinninge selfs bewaarheden een bestaan; 1568. waar in alles lichtvaardig scheen te wesen. Het is ook d'eenigste van syne overwinningen, die men aan het geval toegeschreven heeft; echter om het wel te considereren, hy had groote redenen om Slag te leveren, alwaar hy den Vyand aantreffen konde, boven al in de *Nederlanden*: 't welk hy niet soude hebben konnen doen: indien hy die gelegenheyd had laten verby gaan, vermits het seker is, dat de Graaf, of voort gevaren soude hebben den volgende nagt de Dyken door te steeken, of over *d'Ems* soude hebben getrokken, om naar *Duytsland* te wijken. Indien hy t'een of t'ander gedaan had gehad, soo souden de saaken van den Koning daar door een heel groot nadeel gekregen hebben; want die Graaf syne overwinnende Troepen by die van syn Broeder gevoegt hebbende, soude de saaken een ander gedaante hebben doen krygen, of gewapent blyvende, tot dat den selve syn Broeder de *Maas* gepasseert soude hebben, 't welk kort daar aan gebeurde, soo soude de Hertog met syn weynige Troepen seer belemmert hebben geweest, als twee machtige Vyanden te bestrijden hebbende. Aan d'andere syde wat souden de *Nederlanders* niet hebben dorven bestaan, indien de Hertog niet overwinnende was geweest? alle soudense de wapenen aangenomen hebben, en van de *Hoogduytsers* ondersteunt synde, soo soudense groote voortgangen hebben gemaakt. Wyders soo souden de *Duytsers* geen stoot hebben geleden, gelijk sy aan de *Maas* deeden; want men is versekert, dat sy minder door het wijs beleyd van

den

den Hertog, als door de stilheyt van de *Nederlanders*, die niet dorsten bewegen, geslagen wierden. Mitsdien soo kan men seggen, dat de behoudenis van *Vlaanderen*, en d'overwinningen van den Hertog in dat Land, de vrucht van de Slag van *Gemmingen* waren; en noyt had een Governeur starker redenen om yets aan 't geval te wagen. Maar laat ons tot onse Historie weder keren. 1568.

De Vyanden op de vlugt gedreven, haar Leger ingenomen, en haare Bagagie gekregen synde; soo liet de Hertog den Krijgsraad beroepen, om te overwegen of hy de Rivier *d'Ems* overtrekkende, de Graaf van *Oostvriesland*, die een Tributaris van syne Catholijke Majesteyt was, soude gaan straffen, om dat hy de Geconfædereerden onderstand verleent had. Dat voornemen wierd niet goet gekeurt, en de Hertog alhoewel hy het voorgeslagen had, vond het selfs ook niet goet: 't was niet geraden dat men *Duytsland* t'eenemaal soude verbitteren, *Vlaanderen* verschafte besigheyd genoech. Hy begaf sig mitsdien in marsch naar *Groeningen*: d'ongebondenheyt van eenige Soldaaten van het Regiment van *Sardaigne*, 't welk in de voortogt was, steurde de vreuchde, die de voorgaande overwinninge in alle de herten der *Spaansen* verspreyd had. Sy in een Dorp gekomen synde in 't welke Graaf *Lodewijk* na de nederlaag van den Graaf van *Aremberg*, veele Soldaaten van 't selve Regiment gevangen had, de welke hem door de Boeren ondekt waren geworden; soo stakense het selve Dorp in brand. De wind die vry ongestuymig wayde, onstak den brand wel haast swaarder, en de rook ver-

De Hertog casseert een gansch Regiment.

vulde in een oogenblik de lugt. De Hertog
1568. beelde sig in dat de Vyanden d'Auteurs van die wanordere waren, en twijfelde niet of den Graaf van *Nassau* was weder gekomen, of had ten minsten Troepen derwaarts gesonden. Met dat voor-oordeel liet hy syne Troepen in Slagordening marcheren, en naarderde selfs voor de front van een Esquadron Ruyterye, om die gewaande Vyanden te recognosceren. De Boeren openbaarden hem dat'er geen Vyand verscheenen was, en dat het Regiment van *Sardaigne* d'eenigste oorsaak van al die wanorder was. Die misdaad tegen de wetten van de Krijgstugt vergramde hem; hy liet aanstonds halte houden, en het selve Regiment in't midden van 't Leger in Slagordening stellen; liet d'Auteurs van de brandstigting by de kop vatten, en casseerde alle de Compagnien, behalven een, de welke geen deel noch aan die misdaad, noch aan de muyterye had gehad, die de Graaf van *Aremberg* had doen omkomen. Hy stak die Soldaaten onder andere Regimenten, casseerde derselver Bevelhebbers, en lietse voor slegte Soldaaten in andere Benden dienen, hy spaarde selfs den Heer van *Bracamont*, Colonel van 't selfde Regiment niet. Die Bevelhebber den welke een heel dapper man was, en die geen deel in de baldadigheyt van de syne had, was soo krachtiglijk van dat affront geraakt, dat hy besloot heen te gaan. De Hertog met die eerste gestrengheyd vernoegt synde, wilde een man van die verdienste niet tot het uytterste dringen, maar hy herstelde hem weder in syn ampt, na dat hy groote prysingen aan syn dapperheyd en gehoorsaamheyd gegeven had.

Na

Na die kastyding de welke de Troepen in haar pligt hield, soo quam de Hertog des avonds voor den Feest-dag van St. *Jacob* de Patroon van *Spanien*, binnen *Groeningen*. Hy liet aldaar danksseggingen aan God doen over een overwinninge, die de Borgers van die Stad een ogenblik daar na verstaan hadden. Hy sig van haar geinformeert hebbende, door wat middel sy onderrecht waren geworden van de uytslag van die actie, by na eer dat de selve geyndigt was geweest, soo antwoordense, dat sommige van haar op den inham van den *Dullart* synde, waar in *d'Ems* sig ontlast, daar een groot getal Hoeden en Standaards hadden sien komen aandryven, de welke sy bemerkt hadden dat van de *Hoogduytsers* waren, en dat sy doen toegelopen waren, om wyders van haare mede Vaderlanders die gelukkige tyding te verstaan. Ik heb vergeten op syn plaats te vermelden, dat soo ras als d'overwinninge sig t'eenemaal voor de Catholijken verklaart had, de Hertog *Andreas Salazar* aan Koning *Philippus* de II. en *D. Carillio de Merlo* aan den H. Vader afsond, om de selve daar van kennisse te geven. 1568.

XXV. HOOFDSTUK.

De Hertog doed voorsieninge tot de vey-

DE nederlaag van Graaf *Lodewijk van Nassau*, de tegenwoordigheyt van den Hertog in *Vriesland* onnut makende, soo gaf hy het Govenement van die Provintie aan den Graaf van *Megen*, liet aan hem goede Troepen om de grensen te beschermen, en beval hem om binnen *Groeningen* een Kasteel te bouwen, met dat

dat van *Antwerpen*, soo veel als het konde
1568. gelijk synde. Hy liet *Alfonso d'Ulloa* gevolgt
ligheyt synde van een Regiment *Spaans* Voetvolk,
van de van twee Esquadrons Ruyterye, en van veer-
Neder- tien stukken geschut uyttrekken, om het Ka-
landen. steel van *Halft* te belegeren. Het selve gehoorde aan den Graaf van *Wardemberg*; desselfs situatie op den *Rhyn*, in't midden van een groot Moeras, en op de grensen van *Duytsland*, maakte het selve seer considerabel. De Geconfædereerden hadden het beset, en begonnen sig daar in te versterken.

De Hertog had besloten d'uytslag van die belegering af te wachten: maar geinformeert synde, dat de Prins van *Orangen* van den dag van St. *Jacob* af, op de Oevers van den *Rhyn* gecampeert had, en dat hy sig bereyde om in de *Nederlanden* te trekken, soo begaf hy sig met groote marchen naar *Utrecht*. Hy kreeg aldaar de tyding van d'inneming van *Halft*. Van daar trok hy naar *'sHertogenbosch*, van waar hy een Renboode aan den Hertog van *Albuquerque* afsond, om hem te versoeken van den Graaf van *Anguisola* weder naar *Switserland* te senden, om aldaar een Regiment guardes voor den Graaf van *Burgundien* te werven. Hy beval ook aan de Governeurs van den selven Graaf, om de militie van het Land op de been te brengen, om sig van alle de starke Plaatsen die den Prins van *Orangen* toebehoorden, te versekeren, om starke besettingen in de Grens-steeden naar de syde van *Vrankrijk* te leggen, en om den Heer van *Genlis*, den welke aan dien Prins een considerabel corps Hugenoten van dat Koningrijk aanbragt, te steuyten.

Cresson-

Cressonnieres Generaal van de Artillerye, liet alle de Artillerye en Krijgs-voorraden, die men tot de Veldtogt geloofde noorsakelijk te wesen, naar *Maastricht* brengen. *Vitelli* last hebbende om alle de waaden van de *Maas* te peylen, rapporteerde dat de wateren soo laag waren, dat het Vyandelijk Leger de selve by na over al konde doorwaaden. Die tyding vergeemelijkte den Hertog: hy was alsdoen tot *Brussel*, alwaar hy de algemeene Staaten van de *Nederlanden* beroepen had, soo om van haar onderstand te versoeken, als om de selve te polssen en te weten, offe noch na opstand helden. De soodanige die in de selve Staaten saten aangekomen synde, en sig met de gewoone plechtigheden in de Saal van de Vergadering begeven hebbende, soo quam de Hertog daar in, en na dat hy syn sitplaats genomen had, soo versögt hy op een sagte en beleefde wijse van haar de bystanden, die hy tot den doemaligen Oorlog van noden had. Hy kreeg geen gehoor, de Gedeputeerden weygerden hem alles; voorgevende dat het Land ganschelijk geruineert was, en dat het met de rechtvaardigheyt, noch met het interest van syne Majesteyt niet over een quam, dat hy haar soude beroven van 't weynige dat haar noch overig was. Hy buyten hoop synde om yets van haar te verkrygen, soo besloot hy om van haar niet meer te versoeken, 't geen het recht der wapenen hem toeliet om te nemen, en 't geen de sorge om haar Vaderland te beschermen, haar soude nootsaken te geven, wanneer hy het geraden soude vinden. Alsoo nu de Prins van *Orangen* met groote marchen naarderde, soo verliet

1568. De Staaten weygeren hem het geld, 't welk hy van haar vorverd.

Hy trekt

verliet de Hertog de Staats-vergadering en quam tot *Campen*: van daar sond hy *Gaspar Robles* met een Regiment Voetvolk, om sig binnen *Roermond* te werpen, geinformeert synde dat de Prins van *Orangen* tragten soude door *Brabant* in de seventien Provintien te komen: hy liet vervolgens alle de Krijgs-voorraden in de starke Steeden brengen, versekert synde dat het gemakkelijkste middel om dat groot Leger te ruineren, daar in bestont, dat hy het selve de levens-middelen afsneed.

1568. den Prins van *Orangen* te gemoet.

Die voorsorgen gestelt synde, soo quam hy tot *Maastricht*, en ging van daar by het Kasteel van *Harnm* anderhalve myle van de *Maas* gelegen, camperen, hy liet van dat Kasteel af tot de Rivier toe linien trekken, over welke hy een Schipbrugge liet slaan, de welke hem een weg in het Hertogdom van *Gelder* openende, hem ook de toevoer van levens-behoeften in de starke Steeden gemakkelijker maakte, als welke dat Land hem in overvloed verschafte.

De Hertog was noch in dat campement, wanneer hy een expressen van syne alderchristelijkste Majesteyt bequam, den welke om te erkennen de gewichtige diensten die hy van hem ontfangen had, hem beloofde twee duysend paarden te sullen senden; mits dat hy de selve op de frontieren van een man van qualiteyt liet ontfangen, den welke de selve in veyligheyt tot in 't Leger soude geleyden. Hy sond *Carel de Croug*, Broeder van den Hertog van *Aarschot* af, den welke de selve te vergeefs afwagte, synde de Koning genoodsaakt geweest die Ruyterye terug te roepen, om de

selve

selve tegen de Hugenoten van syn Koningrijk te gebruyken. 1568.

De Hertog van die bystand beroofs synde, sond twaalf Kapiteynen naar *Spanien* om recreuten te maken. Koning *Philippus* de II. vond quaat, dat hy sulks had doryen doen, sonder van hem daar toe vergunning te versoeken. Men houd het daar voor, dat hy in gramschap tegen sommige van syne vertrouwelingen seyde: *de Hertog strekt syn gesag tot in't midden van* Spanien *uyt, hy send syne Kapiteynen om wervingen in die Koningrijk te doen, en sonder de minste eerbied voor de soodanige die ik selfs verkosen heb te hebben, soo nootsaakt hy haar om voor* Soldaaten *te dienen, of hy sendse te rugge. Daar is niet aangelegen, laat hem doen 't geen hem goetdunken sal; dat hy selfs binnen* Madrid *commandere, mits dat hy altijd diene, dat hy mijne Staaten defendere, en mijne wederspannigen tot haar pligt weder brenge. Rodrigo* en *Spinosa* vergaten nietwes om van die misnoegtheyt te profiteren, haar quade diensten werkten maar alleen uyt, dat sy haar nijd deeden kennen, en syne Majesteyt stont den Hertog toe, om souvereynelijk in al 't geen, 't welk tot de bevrediging van de *Nederlanden* toebrengen konde, te arbeyden.

Het vrije bestaan van den Hertog mishaagt *Philippus*.

XXVI. HOOFDSTUK.

DE Hertog van *Alba* weynig ongerust synde over 't geen syne Vyanden in't Hof wrogten, om hem verloren te doen gaan, was maar alleen met de sorgen beladen, om den Prins van *Orangen* te steuyten. Hy wilde voor

Staat van het *Spaanse* Leger.

dat

dat hy ſig in marſch begaf de reveu over ſyn
1568. Leger doen. Het ſelve beſtont uyt twee duy-
ſend *Italiaanſe Spaanſe*, of *Albanoiſſe* ligte paar-
den, in gelijk getal *Nederlanders*, die de Graven
van *Barlemont*, van *Megen* en van *Lallain* com-
mandeerden, en in duyſend vijf honderd Cu-
raſſiers. Het Voetvolk beſtont uyt drie Regi-
menten naturelle *Spaanſen*, uyt vier van *Waa-
len* onder de Colonels, *Philips van Lanoy*, *Ca-
rel d'Argille*, *Jacob de Brignac* en *Mondragon*;
uyt twee *Hoogduytſers*, namentlijk dat van den
Graaf van *Lodron*, en dat van den Graaf van
Herbeſteyn, d'een en d'andere moeſten ten eer-
ſten dage, van een Regiment *Spaanſen* nieu-
we Troepen, 't welk in marſch was, gecon-
jungeert worden.

Ferdinand de Toledo commandeerde de Ruy-
terye, *Frederik* Marquis van *Coria*, Groot-
meeſter van *Calatrava*, en outſte Soon van den
Hertog van *Alba*, was in 't hoofd van het
Voetvolk. De geboorte had eenige onder-
ſcheyding tuſſchen die twee Heeren gemaakt,
en ik heb reeds geſeyt dat d'eerſte een natuur-
lijke Soon van den Hertog was; maar de na-
tuur had de ſelve egaal geſtelt, ſy waren alle
beyde dapper, alle beyde van een ongemeene
verdienſte, beyde te gelijk Krijgſmannen en
van het Kabinet, en beyde haar onvergelijke-
lijke Vader waardig ſynde.

Frederik de Soon van den Hertog

't Sal niet buyten propooſte ſyn, dat men
alhier de reden van de reyſe van *Frederik* naar
de *Nederlanden* verklare. Men moet voor eerſt
weten dat hy ſeer wel gemaakt was; dat hy
ſchoon was, dat ſyne oogen glinſterende en
vriendelijk waren, dat hy een van de nobelſte
poſtuy-

postuyr, een stout gelaat, en een trotse gang had. Hy was levendig, stout, ondernemende, gepassioneert voor de schoone Sexe, en seer gelukkig in de liefkoseryen, syn welsprekenheyd, syn deftig gelaat, en syne miltdadigheden hem alle herten gewinnende. Die neyging tot de schoone Sexe, die gemakkelijkheyt om sig te doen beminnen, en syn natuurlijke onstantvastigheyt in syne minneryen, die niet als syn herte vleyden, sonder sig na syn hooge geboorte en na syn natuurlijke trotsheyd te schikken, veroorsaakten een gedeelte van de wederwaardigheden van syn leven.

1568. van *Alba*, betrekt sig quade saaken.

Syn Vader naar *Vlaanderen* vertrekkende, had hem aan 't Hof gelaten; alwaar syn weynich besigheyt se hem deed soeken; eene van de Staat Dochters van de Koninginne behaagde hem, hy beminde de selve, en was van haar bemint. Hy gingse selfs besoeken, hoe veele beswaarnissen dat daar ontrent in *Spanien* ook syn, boven al aan 't Hof, alwaar dat voordeel niet als aan weynige toegelaten is. Alhoewel de besoekingen met seer veel eerbied geschieden, en dat men daar in seer ongerust is, soo weten echter de onverschrokkene sig daar van te bedienen. Het is selfs somwylen gebeurt, dat de Dochters in 't vervolg geen genoechsame reden hadden om deswegen vernoegt te syn. Alsoo het Hof van de Catholijke Koningen heel talrijk is, soo trouwt de beste Adel van *Spanien* gemeenelijk aan 't selve. *Frederik* die syn verdienste kende, en die door ondervindinge wist, dat een Minnaar die gelieft is, alles vermag 't geen hy dorft, deed al 't geen hy geloofde te moeten doen, om sig gelukkig te ma-

ken. De Joffrouw die wenste een huwelijk van
1568. dat gewichte te doen, en die aan d'andere sy-
de door de snelheyd van haar eygene bewegingen, en door de kracht van haar liefde vervoert wierd, hield geen mate meer.

Koning *Philippus* verstont dien handel, en was'er over verstoort; hy spatte tegen die Gelieven uyt, en liet *Fredrik* in arrest setten. De Joffrouw bekende alles, en het sy dat sy de waarheyd seyde, of dat sy een verschooning tegen haar swakheyt wilde soeken, sy beweerde dat dien jonge Heer haar beloofd had te sullen trouwen. De Vyanden van den Hertog van *Alba*, de benyders van syn glorie, en de afgunstigen van de grootheyt van 't Huys van *Toledo*, drongen aan, dat die belofte volvoert mogt worden. Sy handelden daar in minder door een beweeg-reden van deugt, als om den Hertog spyt aan te doen, en syn familie door een ongelijk huwelijk t'onteeren.

Haare Majesteyten wilden dat huwelijk ook hebben, om te repareren, soo men het soo seggen mag, de oneere, de welke die handel alle de Staat Dochters van de Koninginne toegebragt had. *Frederik* voldaan synde, was onverserttelijk; traanen, smeekingen, beveelen van den Koning, dreygementen, alles was te gelijk onnut, hy wilde van geen huwelijk hooren spreken. *Philippus* over die tegenstreving vergramt synde, beval hem die Joffrouw te trouwen, of naar *Oran* in ballingschap te vertrekken, en condemneerde hem om op syn kossentien Ruyters, tot de bescherming van de Kusten van *Afrika* tegen de *Mooren*, te onderhouden, en om voor de front van syne tien

Mannen

Mannen te dienen. Die ballingschap scheen hem minder afschouwelijk als het huwelijk, 1568.
hy koos de selve ook. Hy maakte syn uytrusting en verkoos reeds de gene die hem versellen souden, wanneer men aan 't Hof de tyding van de Slag van *Gemmingen* ontfing. De selve herstelde daar in de vreugde weder, die'er door de nederlaag van den Graaf van *Aremberg*, en de marsch van de *Hoogduytsers* naar de *Nederlanden*, uytgebannen was.

Die overwinninge opende aan al de wereld de oogen; het scheen onbetamelijk te wesen, dat de Soon van die geen, door wien de vreuchde en de vermakelijkheden aan de gansche *Spaanse* Monarchie weder waren gegeven, alleen in verdriet en ballingschap soude wesen: men geloofde dat het van de uytterste gestrengheyt soude syn, dat men in het aldergevoeligste deel van syn selven soude bedroeven een Kapiteyn, die soo glorieuselijk over de Vyanden van den Staat zeegepraalde.

Die aanmerkingen troffen *Philippus* krachtiger als d'andere, en maakten op hem meer indrukking als op yemand: hy besloot mitsdien om *Frederik* aan den Hertog van *Alba* syn Vader weder te geven; en op dat die genade te suyverder soude syn, soo wilde hy hem den selve toestaan, eer dat men de tijd had om den selve van hem te versoeken. Hy liet over sulks dien Jongman by hem komen, en seyde tegen hem op een meer verpligtende wijse als volgens syn gewoonte, dat hy vrywillig syn ballingschap veranderde, en dat in plaats van hem naar *Oran* te senden, hy hem beval om naar *Vlaanderen* te gaan, om aan syn Vader

te betuygen, hoe voldaan dat hy van syne dien-
1568. sten was. *Frederik* beantwoorde syne Majesteyt alleen met duysend bedankingen, en met een betuyginge, dat hy geene gelegenheden soude laten verby gaan, om hem nuttiglijk te dienen. Waar na hy de Postryding nam, en begaf sig in de *Nederlanden* by syn Vader, den welke grootelijks wenste om hem in syn Leger te hebben, en die groote staat op syn dapperheyt en op syn verdienste maakte. 't Is waar dat hy 'er heel veel had, en de Hertog die syne kinders niet gaarne prees, en die niet beminde om yets van syn glorie af te snoeyen, seyde dikmaals, dat syn Soon hem t'eeniger tijd, soo hy leefde, soude te boven gaan: hy had inder daad een ongemeene grootheyd van gemoed. Hy was actyf, wakker en onvermoeyt, en soo versekert van den uytslag van syne ondernemingen, dat men hem noyt yets heeft sien mislukken. Maar laat ons weder tot onse Historie komen. Nauwelijks had de Hertog van *Alba* alle syne Troepen versamelt, of hy verstont dat de Prins van *Orangen* over den *Rhyn* getrokken was, en dat hy naar *Maastricht* quam. Op die tyding detacheerde hy *Vitelli* den generaal Veld-Marschalk van syn Leger, en andere Bevelhebbers, om een Leger-plaats over de *Maas* af te steeken, besloten hebbende het, soo het konde geschieden, soo te bestellen, dat de Vyand gansch geen voortgang soude konnen doen, noch in de Provintien van syn Governement bestaan soude konnen.

Eynde van het tweede Boek.

HET

HET LEVEN VAN FERDINAND ALVAREZ DE TOLEDO, *d'Eerste van dien Naam*, HERTOG van ALBA.

TWEEDE DEEL.

DERDE BOEK.

EERSTE HOOFDSTUK.

DE Prins van *Orangen* maakte die laatste voorsorge van den Hertog van *Alba* onnut. Hy van de goede wille en van de drift van syne Soldaaten profiterende, wende soo veel vlyd aan, dat hy op de Oevers van de *Maas* quam, wanneer men hem geloofde noch verre daar van af te syn, en trok in eene nagt over die Rivier. Den volgende dag op den 7. October

1568. De Prins van *Orangen* trekt over de *Maas*.

October des Jaars 1568. ging hy digte by *Maa-*
1568. *stricht* camperen, om meer by de hand te syn, en sig van de gelegenheyt te bedienen; want hy hoopte dat de *Nederlanders* door syn aankomste stouter geworden synde, opstaan, en hem eenige Steeden openen souden, hy beloofde sig niets minder als dat hy den Hertog van *Alba* wel haast uyt de seventien Provintien soude dryven, en om daar in een eynde van de *Spaanse* Heerschappye te maken. Syn hoop was niet qualijk gegrond; want sonder te spreken van syne intelligentien, die niet te veragten waren, soo sag hy sig voor 't hoofd van een talrijk Leger. Syn Volk bestont uyt twaalf duysend *Hoogduytsers*, en negen duysend *Fransen*, *Waalen*, en *Lotharingers*. Syn Ruyterye maakte negen duysend goede manschap uyt, die by na al t'samen in de binnenlandse Oorlogen van *Vrankrijk* gedient hadden: hy voerde twintig groote stukken geschut na, en een gevolg van Artillerye en Krijgs-behoeften, die heel compleet was, die de Vorsten van *Duytsland* hem met vermaak verschaft hadden.

De Prins had de selve weten te gewinnen, en verre daar van daan, dat het verlies van de Slag van *Gemmingen*, de selve t'synen opsigte verkouwt souden hebben, soo had hy sig daar van bedient omse over te haalen, d'een en d'ander met een begeerte van wraake aanmoedigende. Alsoo sy alle daar in niet verlooren hadden, en dat'er andere waren die scheenen te wankelen; soo wist hy haar te insinueren, dat de Hertog de *Nederlanden* soo ras niet onder het Jok soude hebben gebragt, of hy soude syne wapenen tegen de *Duytsers*

wenden,

wenden, vermits het Huys van *Oostenryk* al van langen tijd na de eyge en volslage souvereyniteyt van *Duytsland* getragt had, nemende tot een voorwendsel de Protestantse Godsdienst, tegen welke desselfs Staatkunde hem den Oorlog deed verklaren. 1568.

Die redenen hadden niet weynich gewigte op het gemoed van een Volk, 't welk uyt de natuur soo gepassioneert voor de vryheyd is, als de *Hoogduytsers* syn: mitsdien soo vernieuwde men de beloften en de Verbonden; en al wat onder de Protestantse Godsdienst gehoorde, maakte syn saak van die van den Prins van *Orangen*, en van de misnoegden in de *Nederlanden*.

De Paltsgraaf aan den *Rhyn*, de Hertog van *Wirtemberg*, de Stad *Straasburg*, en verscheyde andere Keyserlijke Steeden, verbonden sig om het *Hoogduyts* Voetvolk voor den tijd van vier maanden te betalen. De Koning van *Denemarken*, en de Keurvorst van *Saxen*, beloofden voor de selve tijd de Ruyterye te betalen, de Koninginne van *Engeland*, en de rijkste Koopluyden van *Antwerpen*, gaven haar woord van levens-middelen te sullen verschaffen.

De Prins van *Orangen* wierd voor 't hoofd van die partye, en voor Generaal van 't Leger verklaart: syne Luytenant Generaals, en de considerabelste van de Malcontenten waren, Graaf *Lodewijk* syn Broeder, de Graaven van *Hoogstraaten* en van *Lumey*, de dese was van't Huys van de Graven vander *Mark*: *Casimir* Prins *Palatin*, twee Hertogen van *Saxen* en een Graaf van *Swartsemberg*. Ik ga met stilswygen verby de namen van een groot getal

vrywilligen Adel van *Vrankrijk*, van *Duytsland*, en van de *Nederlanden*, de welke dat Leger considerabel quamen te vergrooten.

1568.

Bewegingen van den Hertog van *Alba*.

De Hertog van *Alba* wien dat groot getal niet vervaarde, liet dat Leger door een Kapiteyn recognosceren, den welke door het groot getal van Troepen bevreest synde geworden, hem heel onstelt quam rapporteren, dat de Koning van *Denemarken*, de Vorsten van *Duytsland*, den Adel van *Vrankrijk*, die van *Engeland*, en van de *Nederlanden*, in dat Leger, 't welk ontelbaar scheen, sig bevonden. Hy dien vervaarden aangenamelijk bespottende, seyde al laggende tegen hem: *Koningen die vry machtiger, en Hertogen die meer te vreesen syn, hebben een Verbond met den Koning van* Spanien *gemaakt: die Koningen syn die van* Sicilien, *van* Napels, *van* Sardaigne *en van* Amerika; *die Hertogen en die Princen, syn de Hertogen van* Milaan, *en de Graven van* Burgundien *en van* Vlaanderen: *die Potentaaten verschaffen hem haare Troepen, en syn soo volkomentlijk met hem vereenigt, en sodanig aan syne belangens verknogt, dat men seggen kan, datse al t'samen een enkele Natie uytmaken: haare belangen syn de syne: sy doen haare overwinninge in de syne bestaan, en haar geluk in syne voordeelen. Princen die soo machtig en soo wel vereenigt syn, syn veel geduchter als die syn, de welke gy gesien hebt, de welke alle bysondere, en mißchien tegenstrydige interessen hebbende, niet alle met de selfde dapperheyd vegten sullen, en sy sullen noyt langen tijd by een syn, sonder sig te verwarren.*

Hoedanige stantvastigheyd den Hertog ook in't openbaar liet blyken, om den Soldaat moed

moed te geven, soo is het echter waar, dat hy in't bysonder niet sonder ontroeringen was. 1568.
Hy weynich van de getrouwigheyd der *Nederlanders* verſekert ſynde, of om beter te ſeggen, gelovende dat ſy by d'eerſte gunſtige gelegenheyd ſig tegen hem ſouden verklaren; en geinformeert ſynde dat de *Franſen* ſig in de grens-Provintien van ſyn Governement ſouden werpen, en dat de *Engelſen* groote toebereydſels maakten om hem ter Zee aan te taſten, ſoo wiſt hy niet naar wat ſyde hy ſig keeren ſoude. Hy mogt ſig ſchoon voorſtellen, dat de dreygementen van die Volkeren ydel ſouden ſyn; hy kon ſig niet verbeelden, dat ſoo een wijs Staatkundige, als den Prins van *Orangen* was, na de nederlaag van ſyn Broeder, een inval in de *Nederlanden* dorſt wagen, ſoo hy niet van een machtige diverſie, en van't herte der *Nederlanders* verſekert was.

De tekenen die in de lugt verſchenen, bragten de neerſlachtigheyt in het gemoed van de ſoodanige ſelfs van de Soldaaten, op 't welke d'aannaardering van den Vyand de minſte indrukking niet had gemaakt. Men ſag dag en nagt in de lugt Legers die furieuſelijk ſtreeden: men geloofde het geknars der wapenen en het gekryſch der ſtervenden te hooren, een geſchal na dat der Trompetten en Trommelen gelijkende, vervulde de ooren, en de oogen waren verblind, door het ſchitteren van verſcheyde vuyr-ballen, de welke ſcheenen te breeken, en met een ſlag te barſten; die wonderen allarmeerden het Volk 't welk uyt de natuur by-gelovig is, en 't welk geloofde eer lange aan ſoodanige rampen bloot geſtelt te Wonderen in de lugt.

 ſullen

—— sullen syn : het gerugt van dat wonder-werk
1568. verspreyde sig in *Vrankrijk*, in *Duytsland*, in *Italien*, en ging selfs tot in *Spanien* over, alwaar het reden van veel murmureringen tegen de regering gaf. De Volkeren morden daar over, dat terwyle de Protestanten van *Duytsland*, van *Vrankrijk*, van *Engeland*, en van de *Nederlanden*, *Vlaanderen* waren verwoestende, Koning *Philippus* in wellustigheyt, en in de vermakelijkheden verflauwde; dat hy als een gierigaart overgroote rijkdommen versamelde, of dat hy de selve aan saaken die gansch onnut waren besteede, in plaatse van se tot de behoudenisse van syne Landen, de welke door gebrek van onderstanden verloren gingen, op te offeren. Alle riepense dat hy selfs tegen de Geconfædereerden marcheren, en de selve door de glans van die Majesteyt, de welke de Souvereyns omringt, afschrikken moest, dat hy den magthebber van genaden, van straffen en van beloonigen synde, alleen de wanordere kon doen ophouden: sy bragten sig te binnen de reysen van Keyser *Carel*, den welke soo dikmaals de Zee had over gevaren, om syne Provintien te gaan besoeken, den welke *Duytsland*, *Italien*, en een gedeelte van *Afrika* doorreyst had: den welke *Vrankrijk* alhoewel het niet seer veylig was, doorgetrokken was, om een enkele Stad tot haar pligt te brengen, en die alhoewel met swakheden en met ouderdom beladen synde, by na altijd in de wapenen was; in plaatse dat Koning *Philippus* jong en wakker, en machtig door de grootheyt van syne Staaten, de rijkdom van syne Schatkisten, en de liefde van syne Volkeren

De *Spaansen* laken het gedrag van haar Koning.

keren

keren synde, tot de versekertheyt van syne Onderdanen genoech meende te doen, in te beletten, dat syne vermakelijkheden niet getroebleert wierden, en aan die van syn Hof vreedsame wandelingen in syne Tuynen, en in de bygelegene Bosschagien van syn Paleys te versorgen; sy voegdender by, dat *Vrankrijk* opmerkende ontrent de gevolgen van dien Oorlog synde, onverduldig was om te sien, of de *Spaniaards* de pogingen der *Duytsers*, om een eynde van de *Spaanse* Heerschappye in *Italien* te maken, souden konnen uytstaan. 1568.

Die klachten waren soo openbaar, dat Koning *Philippus* daar van niet onwetende was, 't is waar dat hy'er sig niet te meer om beweegde, en dat hy verscheyde malen tegen de gene die hem daar van spraken, seyde, *dat hy versekert was, dat hoe geduchter de Legers die sig in* Vlaanderen *souden werpen, wesen souden, de overwinninge die de Hertog van* Alba *hem soude doen behalen, te meer glorieus en compleet soude syn.*

II. HOOFDSTUK.

DE Hertog gaf sig selfs groote bewegingen, om de hoop van syne Majesteyt te beantwoorden, en om te beletten, dat de Prins van *Orangen*, die reeds meester van de Frontieren van *Brabant* was, geen voortgangen in dat Land mogt maken. Hy voor genomen hebbende den selve de levens-middelen, soo veel als hy konde, af te snyden, en om hem in syne linien opgesloten te houden, soo quam hy in't Dorp *Bramburg* camperen. Hy ver-

De Hertog weygert Slag te leveren.

verschanste sig in die post, waar mede hy *Luyk*,
1568. *Tillemont* en *Leuven*, meende te dekken, en de groote voorhebbens van dat hoofd der Geconfædereerden, de welke daar van syn hoofdsake maakte, om communicatie met de Steeden te hebben; soo om daar uyt krijgs en levens-behoeften te trekken, als om door middel van syne intelligentien die groot waren, daar in te komen, omsmyten wilde.

De Prins van *Orangen* die niet als een Slag sogt, en die in de langwyligheden het verderf van syn Leger te gemoet sag, bood de selve alle dagen aan; *Frederik* en *Ferdinand de Toledo*, *Vitelli* en andere Bevelhebbers, sogten de selve met gelijke drift, en vertoonden aan den Hertog, dat'er de glorie van den Koning, en de syne in't bysonder aan gelegen was, de selve niet te weygeren; dat men de selve leveren moest, vermits de Geconfædereerden die vorderden; haar slaan en uyt *Nederland* verdryven moest: dat men niet wachten moest, dat haar vermetelheyd in een vertrouwenheyd veranderde: en dat sy stouter geworden synde in het herte van 't Land quamen te trekken, alwaar de Prins de gemoederen tè meer gesterkt soude vinden, om hem te ontfangen, dat hy voor een Vader des Vaderlands, en de wreeker van de openbare vryheyd wierd aangemerkt: dat hy door de onderstanden van de *Nederlanders* versterkt, en in de Steeden alwaar de misnoegden de sterkste souden wesen gebragt synde, het seer beswaarlijk soude vallen, op hem de minste voordeelen te verkrygen; dat men dan furieuse strijden soude moeten leveren, en stroomen van bloed uytstorten, om hem te verdry-

verdryven; 't welk men vermyden konde met hem geheelijk te verslaan, vermits hy nu wilde, en hem weder over de *Maas* deed trekken. 1568.

Die redenen deeden den Hertog niet overkomen, dien oude en ervarene Kapiteyn, die wist dat de Geconfædereerden in 't gemeen niet meer als een heete drift hadden, de welke haast verflauwde, en dat hy aan d'andere syde versekert was de Vyanden te sullen slaan, sonder het Swaard te gebruyken, bleef stantvastig by syn besluyt, om tot geen algemeene actie te komen; om de Vyand gestadig van digte by te volgen, om hem de levens-middelen af te snyden, en om hem het inkomen in de Steeden te beletten. Hy wist dat de Prins noch Steeden om sig in te begeven, noch geld had; dat hy wel haast geen levens-middelen meer soude hebben, en dat de *Duytsers* noch onderhouden noch betaalt wordende, muyteneren en weder naar Huys trekken souden.

De Prins tragt de *Spaansen* tot Slag te trekken.

De twee Legers lagen heel dicht by malkander, daar vielen alle oogenblik kleyne scharmutsels voor, waar in de Geconfædereerden het de meesten tijd te quaat hadden. De Prins die geloofde dat die swakke voordeelen het herte van de *Spaansen* souden verheffen, en de selve tot een Slag souden doen besluyten, vermoeyde de selve soo veel als hy konde, bood haar de Slag aan, dan eens de syne digt by de verschansingen van haar Leger in Slagordening stellende, dan eens de schijn makende van de selve te willen aantasten, of naburige Dorpen afbrandende, en de bygelegene Velden verwoestende.

Die

Die bewegingen waren niet machtig om den
1568. Hertog aan den Strijd te doen komen; hy genoechde sig met te laten scharmutselen, en partyen uyt te senden, versekert synde dat de geduyrige voordeelen, die de syne behaalden, haar dat groote Leger souden doen versmaden, en veel van de goede opinie die *Europa* daar van opgevat had, soude verminderen.

Kleyne geveg- ten. *Vitelli* in't midden van de nagt voor 't hoofd van een *Spaansse* partye genadert synde, versloeg vier hondert van de Vyanden, en vervulde haar Leger-plaats met schrik en met verwarringe.

Romero trok op bevel van den Hertog van *Alba* met syn Regiment uyt, bestreed vier Compagnien, de welke afsonderlijk van het groot Leger campeerden, hieuw de selve in stukken, en noodsaakte de weynige die'er overig waren, de vlugt te nemen.

Die gelukkige gevolgen den Hertog syn eerste besluyt niet hebbende konnen doen veranderen, gelijk als het Hoofd van de Geconfœdereerden gelooft had, den welke aan syne syde noch alles aanwende dat hy geloofde te moeten doen, om hem tot een gevegt te lokken, soo moest hy opbreeken. De Prins ging op een hoogte logeren; de Hertog, die'er aangelegen was, om hem die post te doen quiteren, quam in het Dorp *Squebise* logeren, en liet de volgende nagt door *Frederik de Toledo* syn Soon, een Heuvel de welke het Leger van de Geconfœdereerden commandeerde, beslaan.

Die Jongman had sig niet alleen van die last, met alle mogelijke dapperheyt en naarstig-

heyt

heyt gequeten; maar hy had wyders de Vyanden uyt een Dorp, 't welk aan den voet van dien Heuvel lag gedreven; had daar Musketiers in geleyt en een diepe verschansing gemaakt, die door verscheyde halve Maanen en andere kleyne Forten gedefendeert wierd, in welke hy Voetvolk leyde. 1568.

Het geschut op die hoogte op de Batterye gestelt synde, beschoot de Geconfœdereerden, de welke aan d'andere syde van het vuyr der voorschreve verschansing niet weynig geincommodeert synde, de selve nagt opbraken; de Hertog volgde de selve aanstonds op de hielen, en sonder een gevegt te begeren, soo trachte hy van de quade bewegingen, die sy in haar marsch souden mogen doen, te profiteren.

Ferdinand de Toledo, Generaal van de Ruyterye, viel op de agter hoede met vier Esquadrons ligte Ruyterye, en vijf honderd Kurassiers: hy drong de Vyanden dapper; maar de syne welkers drift om te plonderen haar te verre ingewikkelt had, bragten hem in gevaar van te beswyken. D'onderstand die syn Vader hem toesond, trok hem heel gelukkig uyt de saak; 't is waar dat sulks aan een groot getal van die greetigen het leven koste; maar de Geconfœdereerden verloren daar in by de seven honderd man.

De Hertog aan de Vyanden alle hoopen van weg te wyken, of sig in de Steeden te versterken willende benemen, detacheerde *Juliaan Romero*, om sig meester van *Tongeren* te maken. Die Stad vreesende strengelijk gestraft te sullen worden, datse den Prins begunstigt had, *Tongeren komt weder in syn pligt.*

had, floot haare Poorten, en opende de felve
1568. niet, dan na datfe een algemeene amneftie in goede forme bekomen had. Die Bevelhebber vond daar in verfcheyde wagens, die met levens en Krijgs-voorraden voor den Prins geladen waren, den welke die ftoot ontfette. Den felve ging in het Dorp van *Alefals* in het Land van *Luyk* camperen, en hield aldaar eenig verblijf: de Generaals van de Geconfædereerden op een dag in die Leger-plaats fig luftig makende, foo fprakenfe ter felver tijd van de *Spaanfen* met alle de verachting, de welke Luyden die van de wijn verhit fyn, doen konnen, de welke in foodanige gelegenheyd alles verflaan. Graaf Lodewijk van *Naffau*, den welke in die gelegenheyt wegens fyn nederlage van *Gemmingen* geraillieert wierd, feyde, of om fig te verfchoonen, of miffchien om de waarachtige gevoelens van fyn herte uyt te drukken, dat haare Vyanden een gelaat en de wapenen van een Leeuw hadden, en dat de Hertog van *Alba* een van d'eerfte Kapiteynen van de wereld was. De Graaf van *Hoogftraaten* berfte over die uytdrukking van laggen uyt, en vroeg aan den Graaf op een fteekende wijfe, *waar in beftaat de bequaamheyd van dien Generaal? waar blijkt van haar het gelaat en wapenen van een Leeuw? waar hebben wy fulks beproeft? wy hebben noch niet anders als den rugge van die gedugte Luyden gefien, fy hebben ons niet als verfchanfingen tegen geftelt; gelovenfe dat fulks het waare middel van dappere Luyden, die meefters in't Veld fyn, en die de wapenen in handen hebben, te beftrijden is? Lodewijk* wiens reden door de wijn noch niet bedorven was,
antwoor-

antwoorde koeltjes : *die koelheyt en dat geduld van onse Vyanden sullen ons bederven , sy syn als t'samen geketent , en beproeven haare krachten in haar Leger-plaats ; maar op het oogenblik als de Hertog van* Alba *haar los laten sal , soo sult gy gevoelen , Graaf , dat sy een gelaat en wapenen van een Leeuw hebben : sy sullen die verschansingen niet in't open Veld over brengen , sy drukken ons tegenwoordig van achteren ; maar sy sullen niet nalaten ons in't aangesigt te bestrijden , en te beproeven , of sy of wy in een gelegenheyd , te prefereren syn.* 1568.

III. HOOFDSTUK.

TErwyle dat de Generaals sig in die vermakelijkheden van de vermoeyenissen van den Oorlog verlustigden , soo was de Prins die minder vrolijk was , bedagt om syn Leger op te breeken, en *Genlis* die hem onderstanden uyt *Vrankrijk* toebragt, te gemoet te trekken. Hy brak op den 28. dag van syn komste in *Brabant* syn Leger op, en mangelde niet om onderwegen vier of vijf Steeden in te nemen , waar van hy de plondering aan syne Troepen tot betalinge van de soldyen , die men aan haar schuldig was, belooft had. Die quade uytslagen deeden de *Hoogduytsers* mutineren, de welke met ongebondenheyd haar betalinge en levens-behoeften eysten. De Prins de selve niet hebbende aan haar te geven , soo dreygdense hem stark, en hy vond'er een soo stout, die een musket-schoot op hem loste ; maar door een groot geluk vloog de kogel in het gevest van het rapier van den Prins, en deed hem

De Prins trekt *Genlis* te gemoet.

gansch geen hinder. Hy siende dat hy niet
1568. meer veylig was, soo salveerde hy sig, van een kleyn getal syner Trawanten gevolgt wordende, in't midden van een Regiment *Waalen*, 't welk hem beschermde. De muyterye soude misschien langer tijd geduyrt hebben, indien'er eenige uyren daar na niet een Renboode was aangekomen, en de tyding gebragt had, dat de Baron van *Genlis*, door lange omwegen gelukkig d'ontmoeting der Vyanden ontweken hebbende, in 't hoofd van vijf duysend Voetknechten, en twee duysend paarden, *Franssen* en het puykje der Hugenoten van dat Koningrijk, aannaarderde.

Die goede tyding bedaarde de gemoederen weder een weynig. De Prins van *Orangen* die een oogenblik daar na te voorschijn quam, bragt de selve wyders door schoone beloften tot stilte, waar na hy decampeerde om die onderstand t'ontfangen. Hy nam het kleyn Stedeken St. *Truyen* in, trok overgroote sommen vandesselfs Abdye, en van de voornaamste der Stad, vorderde swaare contributien van 't Land van *Luyk*, en maakte sig meester van *Tillemont*. Hy was in't uytterste ongeduld om met *Genlis* te conjungeren, die niet meer als een myle van hem af was; maar alsoo de *Gethe* overgestroomt was, en dat de Hertog van *Alba* hem van after drukte, soo sag hy daar geen groote kans toe: hy besloot echter om de selve Rivier, het koste wat het wilde, over te trekken. Hy liet de Bagagien voor af trekken, posteerde vijf duysend Harquebusiers, en eenige Muskettiers in de Hooven, en in een Dorp, 't welk de Rivier commandeerde, de

welke

welke hy peylen liet, en syn Ruyterye aan t'hoofd van syne Vleugels en in de staart, en syn Voetvolk in't midden gestelt hebbende; soo begon hy die Rivier over te trekken, die in waarheyd wel kleyn, maar niet te min seer behulpsaam was, en om van welke meester te syn, veel aangelegen was. 1568.

De Hertog die den Vyand van digte by volgde, ging die bewegingen observeren, en het terreyn recognosceren: hy merkte dat die plaats bequaam was om sig geheelijk te doen slaan, of om een volle overwinninge te behalen: maar syn ervarenheyd, syn beleyd, de grootheyd van syn moed, en de dapperheyd van syne Troepen, deeden hem gansch geen reden van vreese hebben: hy liet *d'Acunha* met een detachement Ruyterye avanceren, om de Vyand te bestrijden, en syn overtogt soo veel hem mogelijk soude syn, te stremmen. Hy stelde vervolgens syn Leger in Slagordening, en gaf aan het selve alle de uytspreyding, die d'oneffenheyt van het Terreyn hem konde toelaten, en beval hem om niet van syn post te wyken, als op het oogenblik dat hy het seyn soude geven. Dat gedaan synde soo ging hy de Vyanden nochmaal recognosceren. De Baron van *Chevreray* die met syn Regiment in de front stont, keurde die langwyligheden niet goet, en seyde tegen de Hertog met een vryheyd die hem seer eygen was: *gy kent de fortuyn niet, of gy derft, mijn Heer, de overwinninge die sy u aanbied, en die u soo weynich kosten sal, niet omhelsen.* Slag by de Gethe.

De vryheyd van dien *Duytser* vergramde den Hertog van *Alba* niet; hy nam in tegendeel

reden om dat schoone vuyr, en die grootheyd
1568. van gemoed die hy liet blyken, te prijsen; maar hy steuytte te gelijk ook de ongestuymigheyd van de Bevelhebbers, die hem baden om haar aan den Strijd te voeren; hy steuytte, seg ik, haar ongestuymigheyd door een aanspraak, die ten naasten by, die geen gelijk was, de welke hy op den Oever van de *Tronto* aan die van syn Leger deed, 't welk wilde dat hy aanstonds den Hertog van *Guise* soude gaan aantasten. Hy beloofde haar echter, dat hy de gelegenheyd niet soude laten verby gaan, om sig van de Vyanden t'ontslaan; maar dat hy syn Voetvolk moest afwagten, uyt vreese dat het ongeduld haar niet mogt doen verliesen een overwinninge, die sy by na seker hadden.

D'Acunha, den welke was gaan recognosceren al 't geen de overwinninge ligt konde doen vallen, of de selve verhinderen konde, quam den Hertog rapporteren, dat hy een Boer had gevonden, die tegen den Prins van *Orangen* vergramt was, om dat hy'er eenige schade van had bekomen: dat die Boer den welke een man van verstand scheen te syn, die de doorwaaden van de Rivier kende, hem berigt had, dat de selve seer diep was, en dat de Prins syn Leger niet weder kon doen overtrekken sonder alles te wagen: dat wyders die man *Spaans* verstont, en sig aangeboden had om hem voor Gidse te dienen, en hem een Waade aan te wijsen. De Hertog alsdoen opmerkende die voorsienigheyt, de welke hem voorhenen een Boer had doen vinden die vergramt was, om hem een Waade door *d'Elve* te doen vinden, en hem door dat middel de nederlaag van den

Hertog

Hertog van *Saxen* te faciliteren, en die hem een andere aanbragt, om hem aan te wijsen de plaatsen, waar door hy in veyligheyt soude konnen gaan verslaan het Hoofd van de misnoegden van *Vlaanderen*, gelijk d'eerste het van die van *Duytsland* was, keerde sig naar *Frederik* Marquis van *Coria* syn Soon; commandeerde hem met *d'Avila*, *Brachamont* en *Robles*, om de Vyanden van de hoogte en uyt de Hooven te verdryven; en gaf haar tot die verrichting ses Veld-stukken. 1568.

Frederik bestreed de Vyanden in de front met duysend *Spaniaards*; *d'Avila* nam een omweg met vier honderd man van de selfde Natie, en quam haar insgelijks bestrijden; *Brachamont* en *Robles* van agt honderd *Waalen* gevolgt synde, namen de selve op syde; dreven-se uyt een bygelegen Bosch, sloegen een van haare Esquadrons, 't welk sig in de Rivier begaf, en dreeven eenige Brigaden, die in den ingang van 't Bosch te voorschijn quamen, op de vlugt.

De Marquis van *Coria* onder de Vyanden alles in wanordere siende, bestreed haare linien, en maakte sig meester van een van de afschutsels van haar Leger-plaats, na dat hy de gene die de selve bewaarden in stukken had gehouwen. Hy conjungeerde sig vervolgens met *Brachamont* en *Robles*, rangeerde syne Troepen in Slagordening; stelde twee Esquadrons voor 't hoofd, en hervatte de Strijd weder. Hy sond ter selver tijd een Bevelhebber af, om den Hertog syn Vader bekent te maken, dat de Vyanden op de vlugt waren, dat de dappersten onder syne Slagen sneuvelden; dat

haar Voetvolk verstroyt was, en de Ruyterye
1568. gereet was om sig te salveren, alhoewel de selve geen plaats sag werwaarts sy het doen soude; dat eyndelijk de overwinninge seker was, indien hy met syn Leger aannaarderde, en indien hy dat voordeel wel aan syn Soon wilde verschuldigt syn.

De Hertog ten vollen opgetogen synde, dat hy hem soo gelukkig sag beginnen, en in de eerste gelegenheyd die hy gehad had, soo veele bewijsen van een waarachtige grootheyd van gemoed, en van heel veel drift geven, toonde echter een overgroote gramschap, en sond den Bevelhebber ruwelijk wederom, met dit quaat compliment: *gaat aan mijn Soon seggen, dat hy een Vader, die in het ambagt out geworden is, niet betrekke, in het bestaan van een jonge vermetele: dat hy syne Troepen op den Oever van de Rivier tegen houde, en dat hy my niet meer doe moeyelijk vallen, om naar de Vyanden te marcheren; want ik sweere dat ik straffe sal laten doen over die geen, die soo stout sal syn, om van synen twegen tegen my daar van te spreken.*

Hy liet niet te min aan eenige vrywilligen van qualiteyt toe, om tot onderstand van *Frederik*, als uyt haar eyge beweging, en sonder Vaandels heen te gaan; en verbood aan *Ferdinand* om hem eenige andere onderstand toe te senden.

De Prins van *Orangen* over die quade uytslag ontroert synde, liet een Batterye op een hoogte, die de gansche Oever commandeerde oprechten, van waar hy de *Spaansen* wel haast deed af trekken.

Sy souden in de Rivier gaan trekken, wanneer

neer *Frederik* de beveelen van den Hertog bequam, hy retireerde mitsdien heel geemelijk, en ging syn gramschap uytstorten op die gene, die hy reeds over hoop had gesmeten, de selve waren ontrent vier duysend man, van den Graaf van *Hoogstraaten* en van *Roberval*, gecommandeert wordende: de selve versamelden sig weder en naarderden in goede order de Rivier. De Marquis bestreed haar, en alsoo haar neerslachtigheyt ongemeen groot was, soo leverden sy by na geen Strijd, sy wierpen sig in de *Gethe* met soo een wanorder, die het leven aan een groot getal onder haar koste. Men gelooft dat de Vyanden digte by de drie duysend man in die gelegenheyd verloren, en men heeft willen doen geloven, dat de Hertog niet meer als dertig dooden, en twee honderd gequetsten had bekomen. 1568.

De Colonel *Roberval* wierd gequetst en gevangen. Den selve van verscheyde misdaaden overtuygt synde geworden, wierd tot *Brussel* onthalst. *Anthony de Lalain* Graaf van *Hoogstraaten*, wierd van een Muket-schoot gequetst, en stierf nader hand van syn quetsure. Men wil dat Graaf *Lodewijk van Nassau*, hem een weynich voor syn dood synde wesen gaan besoeken, den selve al spottende vroeg, of het niet waar was, dat de Generaal van de *Spaansen* een saltsame wijsheyd had; dat syne Soldaaten onverwinnelijk waren, en dat sy gedaantens en wapenen als Leeuwen hadden, en dat *Hoogstraaten* over soo een ontydige en laffe spotterye vergramt synde, hem antwoorde. *'t Is geen tijd meer, mijn Heer, om met my op soo een stekende wijse te spotten, gy soud my niet harder*

Dood en schoone woorden van Graaf *Lalain*.

hebben konnen bandelen, indien ik u geslagen Vyand
1568. *geweest was. Ik sterf Graaf, en mijne droeffenissen syn groot genoech sonder de selve te vermeerderen: maar wanneer wy de hand Gods over ons swaar voelen worden, soo laat ons de selve aanroepen, en erkennen, dat onse misdaaden alleen dese straffe en dese wederwaardigheden op ons laden. Ik gevoel die heden: en ik beproeve syn almachtigheyt, morgen sal het u beurt syn; want, mijn Heer, het is het geval niet 't welk ons dese rampen betrekt, het is de voorsienigheyt van een God, die rechtvaardicblijk vertoornt is, die ons straft wanneer hy het raadsaam oordeelt.*

Daar bleven ontrent honderd vijftig Soldaaten aan dees syde van de *Getho*, de welke in een bystaande Huys weeken; sy wierden daar in opgeeyst om sig over te geven; maar gewilt hebbende dat men haar ten minsten van hen leven soude versekeren, soo liet *Frederik* het vuyr in dat Huys steeken, de dapperste sprongen uyt de Vensters, en wierden van de *Spaansen* gedood, maar de bloohertigste lieten sig verbranden; men houd het daar voor dat het meestendeel malkander ombragt.

IV. HOOFDSTUK.

De Bevelhebbers laken het gedrag vanden Hertog.

ALle de Bevelhebbers geloofden dat de Hertog de Vyanden geheelijk verslagen soude hebben, indien hy de Rivier had willen passeren: men seyde opentlijk uyt, dat hy den Oorlog in langwyligheyt wilde trekken, om altijd nootsakelijk aan syne Majesteyt te wesen, van wien hy wist niet geagt te syn, als ter oorsake dat hy hem volslage nootsakelijk

lijk was. De Soldaaten scheenen d'aldermis- —— noegsten te syn; want alsoo de selve gansch geen 1568. soodanige redenen hadden, die haar Generaal verbonden om tijd te gewinnen, soo warense als wanhoopig te sien ontsnappen een Vyand, wiens nederlage haar ligt scheen te wesen.

Hy die wist dat het verderf der Vyanden onvermydelijk was, wilde sig niet wagen aan het geval, om met eene Veldslag alle de *Nederlanden* te verliesen, als de welke onwedersprekelijk de vrucht van de overwinninge van den Prins souden geweest hebben, den welke in geval van een nederlaag, niet meer als Soldaaten soude verloren hebben, een verlies 't welk *Duytsland* en *Vrankrijk*, haast weder vergoed souden hebben.

Hy versmaade die krachtige geruchten; maar in de ordinaris besoekingen soo seyde hy niet te min opentlijk, dat hy in't begin van November de Geconfædereerden aantasten soude, de welke alsdan door gebrek van levens-middelen, en van de vermoeyenissen en siektens verswakt souden syn, indien die incommoditeyten, en die hy haar bereyde, haar voor de selve tijd niet uyt de *Nederlanden* deeden vertrekken.

De Prins van *Orangen* over de quade uytslag van die marsch, en over de ramp van *Roberval* en van den Graaf van *Hoogstraaten* geemelijk synde, ging tot *Saigne* legeren, alwaar hy ten selven dage met de *Fransen* conjungeerde.

Met soo een merkelijke verstarking nam hy de weg naar *Brabant*, met een voornemen om *Leuven* of *Brussel* in te nemen, wegens de plon- De Prins van

—— plondering of contributien van die groote
1568. Steeden, en om syn Leger, 't welk sig in een
Orangen komt in *Brabant.* erbarmelijke staat bevond, te herstellen: de gequetsten, of niet of heel slegt verbonden synde, en geen ander voedsel als kool, krooten of andere wortelen hebbende, stierven by na alle, en veroorsaakten in 't Leger een soorte van Pest, de welke veel Volk deed omkomen.

De Hertog door syne Spions van de desseynen van 't Hoofd der Geconfædereerden, en van de wederwaardigheden van syn Leger, onderrecht synde, liet het selve van *Ferdinand de Toledo* syn Soon met twee duysend man te voet, en by na alle de Ruyterye volgen, en ging met de rest van het Leger onder *Leuven* camperen. Die Soon het selve ingehaalt hebbende, bemoeyde sig alleenelijk, om de Vyanden de levens-middelen af te snyden, en om sig van de naburige Steeden te versekeren. Hy sond den Heere van *Hierges*, Soone van den Graaf van *Barlemont*, met een Regiment *Waalen* binnen *Tillemont*. *Mondragon* en de Heer van *Xavors* hadden last om *Leuven* te beschermen, en de Graaf van *Roeux* was met de sorge beladen om *Brussel* te bewaren. Den Heere van *Hierges* al te swak binnen *Tillemont* synde, soo sond den Hertog hem *D. Octavio Cursa*, met vier Compagnien ligte paarden toe.

Den selve wil den Hertog van *Alba* aantasten. Die voorsorgen bragten den Prins van *Orangen* by na in vertwijfeling, en deeden hem het desseyn formeren om den Hertog van *Alba* in syn Leger aan te tasten. Dat voornemen scheen regt en wel overleyt te syn, want den Hertog had nauwelijk tien duysend man, maar die Oorlogs-bedreven waren, en die soo

wel

wel als sy konden verschanst lagen, en alhoewel in een kleyn getal synde, warense bequaam om een Leger dat veel starker, als dat van de Geconfæderereerden was, af te wijsen. 1568.

Haar Hoofd het selve hebbende wesen recognosceren, nam daar toe geen gedagten meer, hy sogt alleen de middelen om weder over de *Maas* te trekken, de welke door de regens grootelijks opgeswollen was, en waar van alle de passagien door de *Spaansen* beslagen waren. Die van *Luyk* meester van haar Brugge synde, soo versogt hy de selve om hem d'overtogt daar over te verleenen: maar sy die hem hateden, en die door twaalf Vaandels van de Troepen des Hertogs ondersteunt waren, de welke *Mondragon* en den Heere van *Hierges* commandeerden, gaven hem geen gehoor. Hy besloot om de selve te overweldigen, gelovende dat de Hertog noch onder *Leuven* lag, wanneer hy met leetwesen verstond, dat hy niet meer als vier mylen van hem was, en met groote schreeden naarderde. Hy gaf geen geloof aan dat rapport: hy konde soo een groote naarstigheyt niet geloven; en hy agte dat het niet meer als eenige Ruyterye was, die syne bevreesde Partygangers voor het gansche Leger hadden aangesien. In die waan soo quam hy voor de front van syn Ruyterye die van den Hertog bestrijden: die Strijd was in den aanvang hertnekkig: maar hy het Voetvolk hebbende sien avanceren om hem aan te tasten, soo wierd hy gewaar, dat hy het gansche Catholijke Leger tegen hem had. Hy retireerde mitsdien in goede ordere, en syn gramschap op de *Luykenaars* uytstortende, soo plonderde hy

De *Luykenaars* weygeren hem haar Brugge.

hy haar platte-Land, hy versamelde aldaar le-
1568. vens-middelen, en betrok sig heel veel gram-
schap.

Neemt syn marsch naar *Vrankrijk*. Hy voor sig in *Brabant* niemedal te doen siende, geloofde met syn Leger in *Vrankrijk* te moeten trekken, en aldaar met den Prins van *Condé*, die den derden inlandsen Oorlog aanving te conjungeren, om na dat hy syne alderchristelijkste Majesteyt genootsaakt soude hebben, om aan de Hugenoten al 't geen sy vorderden toe te staan, op de *Nederlanden* met alle de machten van de partye te komen storten. Hy nam tot dien eynde syn marsch door *Henegouwen*, smytende alles over hoop 't geen hy in syn weg vond, sonder Vrienden noch H. Plaatsen te sparen. *Genlis* verknocht sig alleenelijk tot de verwoesting van Kerken, en van de Huysen die aan God toegewijt waren, sulks was by na d'eenigste besigheyd van dien Hugenoot, den welke sig door een voorbeeld sonder weergade, *de Vicaris van de nieuwe Godsdienst*, *en Gods Tolk* deed noemen. Hy liet de Kerk van St. *Hubert* omhalen, en trachte de Reliquien van dien Heylig te verbranden, wiens bystand de persoonen die met rasernye syn besogt, met heel veel vertrouwen en gevolg aanroepen. Syn misdaad bleef geen langen tijd ongestraft, want hy was nauwelijks in *Vraukrijk* gekomen, of hy stierf.

De Hertog van *Alba* van het desseyn der Geconfœdereerden geinformeert synde, maakte een groot detachement van Ruyterye, het welke last had om alle Molens af te breken, om de levens-middelen naar de Steeden te doen vervoeren, en om de selve Steeden te

bescher-

beschermen, in gevalle de selve door den Vyand aangetast mogten worden. Hy sond 1568. een van syne Edelluyden naar het Hof van *Vrankrijk* af, om Koning *Carel* de IX. te versoeken, syne krachten in te spannen, om te beletten, dat soo een wreede Vyand, niet in *Vrankrijk* mogt komen, en om hem alleen syne Ruyterye tegen te stellen, welke hy hem in't begin van den Oorlog toegeseyt had: maar het selve was te vergeefs, want Koning *Carel* was reeds al te veel geoccupeert. De *Spaanse* Generaal soude de Vyanden hebben willen voorkomen; maar syne Troepen waren soodanig afgemat, dat sy heel veel moeyte hadden om de selve te volgen. *D'Acunha* die *Ferdinand* gedetacheert had, ontruste de selve somwylen, en hy liet met syne ses honderd paarden niet eene gelegenheyd verby gaan, om de trage, of de gene die moeskopten, op te ligten. Hy was niet altijd gelukkig, en de Soldaaten die een Vyand welke soo dikmaals geslagen was versmaade, ging hem op syn beurt bevegten. *Rodrigo d'Avalos* wierd gedood; *d'Avila* wierd gevaarlijk gequetst; *d'Acunha* was niet buyten gevaar; niet te min soo versamelde hy de bryssels, en met nieuwe Troepen versterkt synde, soo continueerde hy de selfde handel.

Eyndelijk ongeagt alle die verhinderingen, soo quam de Prins van *Orangen* in het Land van *Kamerijk*, en ging *Quesnoy* aantasten. *Johan Voort* enkeld Kapiteyn, maar een man van hert en van verstand, defendeerde die kleyne Stad met dertig Soldaaten: het getal der Vyanden was niet machtig hem te verschrikken, noch om hem van voornemen te doen veranderen;

Komt in't Land van *Kamerijk*.

deren;

deren; want hy geloofde datse sig met een for-
1568. mele belegering niet souden ophouden; hy wierd te rade om haar te doen afwyken, om op de Wallen niet alleen Borgers, maar ook haare Vrouwen en kinderen in de wapenen te doen verschijnen, doende de Vrouwen Mans klederen aantrekken, en hy beval haar, om met aarde en rijsbossen de Bressen, de welke het geschut van de Belegeraars maken soude, te vullen.

Schoone daad. De Kapiteyn *Molien* passeerde, van twee honderd man gevolgt synde, dwars door het Leger van de Geconfæderreerden, en vertoonde sig voor de Poorten van de Stad; *Voort* over soo een stoute daad verwondert synde, geloofde de sulks niet: hy beelde sig in dat het een arglistigheyd van de Vyanden was, om hem soo veel te lichter te overrompelen: hy vroeg aan *Molien* wie hy was, en van waar hy quam? die Kapiteyn over die vrage vergramt synde, antwoorde hem: *gy sult sien wie ik ben, van waar ik kome, en wie dat my gesonden heeft:* hy gaf te gelijk op de Vyanden vuyr, en na dat hy een goet getal van de selve op het aardkussen had te slapen geleyt, wierd hy van *Voort* gekent, die hem als in zeegepraal binnen de Stad ontfing.

De Prins als wanhoopig synde, dat alles syne desseynen tegen liep, brak de belegering op en ging onder St. *Quintin* camperen, met een voornemen, om de ondernemingen van den Prins van *Condé* te begunstigen.

V. HOOFD-

V. HOOFDSTUK. 1568.

DE Hertog van *Alba* die de oogmerken der Geconfædereerden sonder moeyte begreep, vervolgde de selve tot op de Frontieren van *Vrankrijk*, en campeerde digte by het Bosch van *Marneuil*: hy sond voor de tweede maal yemand aan het Hof van *Vrankrijk*, om syne Majesteyt te versoeken, hem te willen toelaten in syn Koningrijk te komen, om de gemeene Vyanden van de beyde Koningen te volgen; dreygende de Prins niet minder de Catholijken van *Vrankrijk*, als die van de *Nederlanden*. Hy liet ook den Governeur van *Guise* versoeken, om hem de doortogt door syn Stad te verleenen, om de Vyanden van haare Meesters naar te trekken, en om hem, mits betalende levens-middelen, te verschaffen, maar alles was te vergeefs; *Carel* de IX. géloofde niet, dat het met een goede Staatkunde over een quam, om aan soo een machtig Geallieerde den ingang in syne Landen te verleenen, en om syne grens-Provintien het Tonneel van den Oorlog te doen worden, in welke hy gansch geen deel had. De Hertog van *Alba* versoekt Koning *Carel* de IX. hem te willen toelaten, om den Prins in *Vrankrijk* te volgen;

De Prins van *Orangen* tot het uytterste gekomen synde, en de *Hoogduytsers* niet langer konnende tegen houden, als de welke met kracht brood en geld eysten, verkoft syn silver Servies, verpande syne uytrustingen, beneffens die van eenige Heeren van syn partye, en verbrak syn Leger in't begin van de maand November: hy week selfs in *Vrankrijk*, van een kleyne Troep Ruyterye, die De Prins dankt syne Troepen af.

hem

hem t'eenemaal toegedaan was, begeleyd
1568. synde.

Staat van het Protestantse Leger.

Noyt heeft men een ellendiger Leger gesien, als dat van den Prins was: over al geslagen, en door den honger, vermoeyenissen en siektens, half geruineert synde. Hy had het selve soo ras niet verlaten, of de Soldaaten, die voort meerendel sonder paarden, half naakt, by na sonder geld, en van al de wereld gehaat waren, begaven sig met kleyne Troepen, om heen te gaan, op den weg. De Boeren deeden haar soo een rouwen Oorlog aan, en de Ruyterye die de Hertog tot in't herte van de *Elsatz* afsond, om haar den weg af te snyden, doodender soo een groot getal van, dat men het daar voor houd, dat nauwelijks vijf duysend man van dat groot getal *Duytsers* te regt, en weder in haare Huysen quamen.

De Hertog komt weder tot *Brussel.*

De vlugt van den Prins van *Orangen* was wel haast door gansch *Europa* bekent: de selve verschafte vry langen tijd stoffe van onderhouding, en deed in al syn luyster het wijs beleyd van den Hertog uytschijnen, als den welke door niets aan het geval te geven, noch het heyl van de *Nederlanden* door een Veldslag in de waagschaal te stellen, syne Troepen bewaart, en die van de Geconfædereerden meer geheelijk verslagen had, dan of hy de selve in verscheyde gevallen in stukken had gehouwen.

Hy quam weder binnen *Brussel* in zeegepraal, alwaar hy Bededagen beval, om God en de H. Maget te danken, voor de groote weldaaden die hy'er van ontfangen had. Die godvruchtige pligt geeyndigt synde, soo deylde hy

de

de winter quartieren aan syn Leger uyt, betaalde de rest van de soldye die de *Hoogduytse* Ruyterye, en twee Regimenten Voetvolk van deselfde Natie ten agteren waren, en gaf haar verlof om te mogen vertrekken. Hy erkende de goede diensten van de voornaamste Bevelhebbers van syne Troepen door syne miltdadigheden, en door alle d'eeren die hy machtig was haar te verleenen, en deed haar verhopen dat het Hof haar tot verhevener ampten verheffen soude. 1569.

Hy had eenige dagen te vooren aan syne Catholijke Majesteyt geschreven, datter het welwesen van syne Landen vry veel aan gelegen was, dat hy aan de *Nederlanders* tekenen van syn miltdadigheyt gaf, na dat hy'er genoechsame van syn gestrengheyd had gegeven, dat die goetaardigheyt wederom alle de gene, die als noch veralieneert scheenen, inwinnen, en de soodanige die noch in haar pligt niet gemangelt hadden, veel krachtiger verbinden soude. Syne raadslagen worden by syne Majesteyt qualijk opgevat.

Soo heylsaam als die raad ook was, soo bleesse echter sonder werkstelligheyt, en bragt selfs eenig nadeel aan den Hertog toe: *Rodrigo* en *Spinosa*, syn geduyrige afgunstigen, vertoonden aan den Koning, dat de Goverrneur van de *Nederlanden*, door het bevorderen van genaden aan de *Nederlanders*, sig wilde doen aanmerken als den Auteur van al 't geen sy genieten souden, of van al 't voordeeligste dat sy genoten hadden, en op syne Majesteyt de blame van alle de daaden van gestrengheyt werpen; dat hy door syne ontydige miltdadigheden de Finantien soude uytputten, van wel-

ke men wel haast dringende behoeftigheden, tot de continuatie van den Oorlog soude hebben, die hy niet had willen ten eynde brengen, als hebbende gestadig hertnekkiglijk geweygert den Prins van *Orangen* aan te tasten, wiens nederlage onvermydelijk was. Sy bleven daar by, dat de handel van den Hertog, minder d'uytwerking van syn voorsichtigheyt, als de voortbrenging van syn hovaardye was; dat hy alleenelijk den Oorlog in langwyligheyt wilde trekken, om sig te langer nootsakelijk te maken, en te voltrekken het verderf van een Land, 't welk reeds niet dan al te veel door dien Oorlog quam te lijden.

1568.

De gierigheyt van den Koning, en de vertooningen van die twee Staat-amptenaars, haalden het op de goede meyningen van den Hertog te boven: syne Majesteyt congratuleerde hem over syne overwinninge; maar hy beval hem met eenen, om van syne miltdadigheden af te staan, en om hem deswegen niet meer moeyelijk te vallen. Dat bevel vergeemelijkte den Hertog, en vergramde de *Nederlanders*, die Volkeren bevroed hebbende, dat de Koning geen onderscheyd tusschen de schuldigen, en die het niet waren, was makende; straffen voor alle in't generaal bereyde, en geen belooningen als aan syne Onderdanen verleende; soo verbitterde dat voor-oordeel de selve, en sy bekrachtigden sig in't besluyt, om aan syne Majesteyt te doen bemerken hoedanige menschen hy versmaade.

De Hertog die haare gevoelens besefte, tragte de selve te doen verdwijnen, hy drong mitsdien op de bouwing van de Kasteelen, en

ging

ging dat van *Antwerpen*, waar van de werken in haar volmaaktheyd waren, besichtigen: hy liet daar een getrouwe besetting, Artillerye, Krijgs en levens-voorraaden in trekken, en stelde den dapperen *d'Avila* daar voor Gouverneur in. 1568.

De ruste in de *Nederlanden* bevestigt synde, soo sond hy tot onderstand van Koning *Carel* de IX. die krachtiglijk van de Hugenoten gedrongen wierd, den Graaf van *Mansfeld* in't hoofd van twee duysend Paarden, en van drie duysend Voetknechten. Die Troepen deeden heele goede diensten aan syne alderchristelijkste Majesteyt, den welke ten deele aan haar de overwinninge van de Slag van *Montoncour* verschuldigt was, want Graaf *Lodewijk van Nassau*, de Vleugel die tegen hem overstont hebbende doen buygen, en de selve met kracht drukkende, soo bestreed *Mansfeld* dien Graaf met syne *Nederlanders*, sloeg de selve en dreefse op de vlugt; dat voordeel de gene die geweken waren weder een herte hebbende doen gewinnen, en d'andere aanmoedigende, soo bestredense de Hugenoten soo ruw, datse de selve ganschelijk versloegen.

De Hertog send onderstand aan Koning *Carel* de IX.

Syne Heyligheyt niet vernoegt synde, met aan het goet beleyd van den Hertog van *Alba* in dien Oorlog groote prysingen gegeven te hebben, wilde hem op een veel gevoeliger wijse toonen, tot hoe verre hy hem agte, en hoe veel werk dat hy maakte van den dienst die hy aan gansch *Europa* quam te doen, en beschonk hem met een roode hoed, met een goude degen die met diamanten was beset, en met een goude tak: geschenken die minder

Hy verkrijgt van den Paus een gewyde hoed, een swaard,

1568. der te waarderen waren wegens haar prijs, als wegens haar destinering, vermits de H. Vaders de selve gemeenelijk niet als aan Souvereyns verleenen, en extraordinaarlijk aan Kapiteynen van een onderscheyden rang en verdienste, die de Kerk wel gedient hebben. De Hertog die de dingen wel wist te agten, maakte een groot werk van de dese, hy wilde de selve met alle mogelijke pragt en deftigheyt ontfangen. De ceremonie geschiede in de Bisschoppelijke Kerk van *Mechelen*, d'Aarts-bisschop van die Stad een Pontificale Misse gedaan hebbende, stelde hem de selve ter hand, onder het steeken van Trompetten, het geschal van het geschut, en onder de toejuygchingen van den Adel en van het Volk, 't welk die groote Kerk vervulde.

en een goude tak.

Hy liet de selve eenige Jaaren daar na in de Schatkist van St. *Steven* tot *Salamanca* brengen, waar van de Hertogen van *Alba* de Stigters syn, waar in sy haare Grafsteeden hebben, en de welke sy met soo veele deftige verciersels, met dierbaare Vaten, en met rijke geschenken begiftigt hebben, dat het schijnt dat men daar niet meer toevoegen kan.

VI. HOOFDSTUK.

De Hertog liet syn beeltenis in het Kasteel

NA sulke pralende overwinningen, en sulke loffelijke geschenken, geloofde de Hertog dat'er noch yets aan syn glorie onbrak: hy liet op 't midden van de wapen-plaats van het Kasteel van *Antwerpen*, syn beeltenis in metaal oprechten, sig inbeeldende dat het selve aldaar een eeuwig gedenk-teken van syne groote

te daaden soude syn. Maar te vergeefs vleyt men sig over de duyrsaamheyt van een Beeltenisse op een Plaats, alwaar het origineel niet bemind is: duysend vermaarde voorbeelden bewijsen ons genoech, dat het selve niet bestaat dan soo lange het gesag van de geen die het verbeeld, sig doed gevoelen.

1568.

van *Antwerpen* stellen.

Die beeltenisse vijftien voeten hoog, en die van de buyt in de Slag van *Gemmingen* gemaakt was; geleek den Hertog na 't leven en volmaaktelijk wel: het was met ongedekten hoofde, de rechter arm bloot en naar de Stad gestrekt, na de doening van een man die dreygt; of die vreede geeft. (Dat syn de twee toepassingen de welke de liefde en de haat aan dat postuyr gemaakt hebben), Het trapte twee ter neder gesmete Beelden met voeten, de welke sig deeden aanmerken door haar groot getal van handen, die met Beursen, met smeekschriften, met Bedelsakken, met Strijd bylen &c. met alle d'andere devysen die by de *Geusen*, (met die naam lieten sig de Protestanten in de *Nederlanden* noemen,) aangenomen hadden. Het aangesigt van die Beelden was met Momgesigten bedekt, en aan haare halsen hingen verscheyde Bedelaars Nappen.

Beschryving van het Beeld.

Dat Beeld en de gene de welke hy met voeten trapte, hebben een overvloedige stoffe van berispinge aan *Strada*, en aan de Auteurs, die gelijk hy, den Hertog van *Alba* niet bemint hebben, gegeven gehad.

Ik voor my die alhier syn lof niet maak, maar die getrouwelijk de Historie van syn leven beschrijf, sal my niet ophouden om alle de beledigende sin-uytingen, aan syn gekreuge-

Uytlegging van het Beeld.

nisse te-wederleggen, die syne benyders, of
1568. de soodanige die syne waarachtige gevoelens niet doorgrond hebben, aan die twee ter neder gesmeten Beelden gegeven hebben.

Ik geloof mitsdien, dat hy de nakomelingschap heeft willen informeren, dat hy de ketterye en de rebellye ter neder geploft, en met voeten getrapt had, maar geensints de *Nederlanders* die hy beminde. In die sin deed hy de selve dragen alle de verscheyde Devysen, waardoor de Geconfædereerden, van wat trampe dat sy ook waren, sig hadden doen onderscheyden; om te doen sien, niet dat hy over alle Ordens van *Nederland* gezepraalde; maar dat hy dien woedende *Cahos*, de welke dat rijke Land in de aldergrouwelijkste wanordere soude hebben gaan brengen, verstroyt had. Dat Momaansigt gaf genoechsaam te verstaan, dat hy daar door geen persoonen verbeelde; maar dat hy alleen daar mede de algemeene misdaad te verstaan gaf, of misschien wilde hy ons uytduyden, dat de ketterye en rebellye door haar selven vervaarlijk synde, sig bedekken, d'eerste met het Momaansigt van hervorminge en van liefde; en de tweede met de schijn van het gemeene best, en de liefde van het Vaderland, om de Volkeren soo veel te lichter over te halen.

De bloote en ongewapende rechter arm van den Hertog, betekende de Vreede, syn hoofd en syn aangesigt dat ondekt was, drukte de oprechtigheyt van syn genegenheyt voor het Volk, 't welk de Koning hem onderworpen had, uyt: hy had het ligchaam niet gewapent als om te doen begrijpen, dat indien de Vol-

keren

keren de Vreede die hy haar aanbood weygerden, en syn genegenheyt versmaadeden, hy de selve met de wapenen in de hand in haar pligt soude weten te houden. Hy mitsdien syn rechter arm bloot en sonder wapenen toonende en verheffende, en de linker arm de welke gewapent was latende hangen, soo gaf hy d'eerste plaats tot goedertierenheyd en sagtmoedigheyt. 1568.

Dat Beeld stont op een pedestal van marmer opgeregt. Men las daarop de volgende inscriptie in 't Latyn.

Voor Ferdinand Alvarez de Toledo, *Hertog van* Alba, *Gouverneur van de* Nederlanden, *wegens* Philippus *de tweede*, *seer getrouw Dienaar van een seer goedertieren Koning: wegens dat hy de rebellye gedempt, de Rebellen verstroyt en verjaagt, de Godsdienst herstelt, aan de Justitie al syn gesag weder gegeven, en de Vreede in de Provintien bevestigt heeft.* Opschrift des Beelds.

Op d'andere syden van dat pedestal waren letters en Sinnebeelden gegraveert, aan welke de afgunst een heel andere sin heeft gegeven, en onder aan stont in weynig kleynder letters: *werk van Jungeling, gemaakt van 't geschut de Vyanden ontnomen.*

Die prachtige tytels, ergerden niet alleen de Volkeren van *Nederland*; maar sy wekten ook de jalousye van *Rodrigo* en van *Spinosa* weder op. Sy die aan 't Hof geen ernstiger besigheyd hadden, als die om haar tijd aangenamelijk door te brengen, en om eeniger mate tot de vermakelijkheden van syne Majesteyt te contribueren, vonden daar tegen, dat een man die alle dagen syn leven spilde, om haar alle De Staatamptenaars laken het gedrag van den Hertog.

1568. alles in versekerheyt te stellen, gedenk-tekenen tot syn glorie oprechte: sy laakten opentlijk het gedrag van den Hertog, sonder echter te denken dat sy die van alle outheyd ook bestraften. *Alexander* liet syne Beeltenissen, en die van syne Kapiteynen oprechten in de Steeden die hy veroverde, en beval selfs dat die souden aangebeden worden. Men heeft dat van *Pompejus* in de *Pyreneen* gesien, alwaar die groote man het selve had laten oprechten. *Romen* was vol van die der Keysers en van die vermaarde Veroveraars, die de paalen van haar Heerschappye soo verre uytgebreyd hadden. *Athenen* en de andere Steeden van *Griekenland*, stelden op haare wallen een heel groot getal van Beelden, van haare vermaarde Kapiteynen, en van onderscheydene Redenaars en Poëten. *Constantinus* de groote, *Theodosius*, en verscheyde andere Vorsten, welkers zeedigheyt soo algemeen verwondert word, hebben sig Beeltenissen laten oprechten, en hebben door die gedenk-tekenen haare veroveringen en overwinningen vereeuwigt. Eyndelijk de Historie verschaft ons duysend voorbeelden. De Graaf van *La Rocho* segt, dat Koning *Philippus* de II. en de Hertog van *Alba* over een gekomen waren, dat de Hertog sig een Beeld soude laten oprechten, het welke daar na door bevel van den Koning weder afgeworpen soude worden, om door dat middel de vriendschap van het Volk weder te gewinnen, en alle haare afkeerigheyt op den Hertog te doen wenden: maar dat selve is gansch niet gelooffelijk, de Hertog was al te hoogmoedig, om syn glorie soo wankelende te stellen,

syn

syn believentheyt strekte sig tot sulk een geringheyt niet uyt: Koning *Philippus* was ook al te wijd van die wijsen van doen, en dat voornemen was al te kinderachtig en al te belaggelijk, om in het herte van soo een groot Koning te konnen komen. 1568.

VII. HOOFDSTUK.

De Keyser vordert de te rug roeping van den Hertog.

DE Vorsten van *Duytsland* geinformeert synde, dat de Prins van *Orangen* het te quaat had, en dat hy onder de wapenen van den Hertog soude gaan beswijken, versogten Keyser *Maximiliaan*, om syn gesag te willen interponeren in dien Oorlog te doen ophouden, en de *Nederlanden* te bevredigen, over welke hy alle gesag moest hebben, om datse van het Keyserrijk verheft wierden; sy vertoonden hem krachtiglijk, dat die saak de *Duytse* vryheyd grootelijks interesseren soude; dat het onmogelijk was dat *neder Duytsland* door dien Oorlog niet geincommodeert soude worden; dat'er geen twijfel aan was of *Nederland* onderworpen synde, soude het Keyserrijk doen ruineren; dat men mitsdien sig wapenen moest; dat soo hy daar niet in consenteren wilde, en dat hy de grootheyd van syn Huys, en de mogentheyd van de *Spaanse* Monarchie, de welke alleen daar voor passeerde van hem de Keyserlijke Kroon op syn hoofd te houden, prefereerde, sy sig met machtige Legers daar tegen souden stellen, hebbende *Duytsland* noch Kapiteynen en Soldaaten; sy dreygden hem, dat sy in die gelegenheyd een *Rooms* Koning souden kiesen, den welke niet als swakke vierin-

gen met het Huys van *Oostenrijk* te houden hebbende, *Spanien* nootsaken soude, om desselfs
1568. Onderdanen van de seventien Provintien in vreede te laten.

De Keyser verbaast en verschrikt synde van een compliment, 't welk te gelijk het Huys van *Oostenrijk* en de Godsdienst dreygde, was bevreest, dat de Vorsten van *Duytsland*, boven al de Protestanten, aan welke de magt van syn Huys te gelijk hatelijk en gedugt was, een *Rooms* Koning uyt een Vyandelijk, of misschien Protestants Huys mogten verkiesen. Hy sond mitsdien den Aarts-Hertog *Carel* syn jonger Broeder naar het Hof van *Spanien*, om van Koning *Philippus* de II. de te rug roeping van den Hertog van *Alba* te versoeken, als wiens wreetheyd niet alleen *Nederland*, maar ook *Duytsland* vergramt had, en om te gelijk van hem te versoeken, van aan de selve Provintien tot Governeur een Vorst uyt het Huys van *Oostenrijk* te willen geven, als het welke van de *Nederlanders* altijd geliefr en geëerbied was geweest. Hy vertoonde hem, dat de Vorsten van *Duytsland* in geval van weygering besloten hadden, een *Rooms* Koning uyt een andere familie, als uyt die van *Oostenrijk* te sullen verkiesen, 't welk sy niet meer beminden: datse het op den Koning van *Vrankrijk* scheenen gemunt te hebben, dewelke na alle schijnbaarheden meester van *Duytsland* geworden synde, het ook wel haast van de *Nederlanden* soude syn, soekende die Volkeren over al na een veel verdraagsamer Jok, als 't geen men haar opleggen wilde, en Meesters, die meer met haar zeeden over een quamen.

Koning *Philippus* den welke een lange ervarenheyd, den Staatkundigste en doordringenste Vorst, die het Huys van *Oostenrijk* oyt had gehad, gemaakt had, besefte wel haast, dat de raadgevingen van den Keyser maar strekten, om het Governement van de *Nederlanden* aan een van de Princen syne Broeders te doen geven. Hy had ganschelijk voor genomen sulks niet te doen, uyt vreese dat die Prins moede synde geworden Onderdaan te wesen, sig van die groote en rijke Provintien meester soude willen maken, en daar van een Koningrijk formeren: echter om aan de *Duytsers* niet te doen sien, dat hy noch door haare vertooningen bewogen, noch door haare dreygementen vervaart wierd, soo seyde hy tegen den Prins, dat hy'er in syn Raad van spreken soude, en trok die saak, soo veel als hy konde, in langwyligheyt.

1568. Die sulks niet verkrijgt.

Hy deed de selve niet te min, en selfs meer als eenmaal herleven; daar wierden Luyden gevonden, de welke van advijs waren, dat men aan den Hertog van *Alba* niet alleen het Governement van de *Nederlanden* afnemen, maar hem selfs over syn strengheyd straffen soude, om door het verlies van een enkeld man, de genegenheyd van een gansch Volk weder te gewinnen, en op dien selfden man de blame van al 't geen de *Nederlanders*, en de Vorsten van het Keyserrijk onaangenaam geschied was, te doen vallen.

Dat advijs mishaagde den Cardinaal van *Spinosa*; hy geloofde wel dat men den Hertog te rug moest roepen, hem selfs geen eerbewijsingen moest aan doen, noch hem danksegging

ging over syne overwinningen betoonen, maar
1568. hy meende dat men hem niet behoorde te straffen; alsoo die nalating van eer bewijsingen voor hem groote straffe genoech soude syn: hy besloot syn redenering met te vertoonen, dat men de *Duytsers* met kracht van geschenken moest doen overkomen, of het te wagen, van aan de *Franse* Monarchie *Duytsland* en de *Nederlanden*, te sien vereenigen.

Die advijsen mishaagden den Koning te gelijk; hy merkte daar in de Heersucht van sommigen, en besefte daar in nietwes 't welk aan hem niet onwaardig was: hy handelde d'een en d'ander hard, en deed haar sien, dat het niet alleen nadeelig aan syn glorie, maar ook onrechtvaardig en wreed soude syn, dat hy niet soude beloonen de gewichtige diensten van een getrouw en bequaam Kapiteyn, als met dood-straffen. *Want*, seyde hy, *wie sal mijne beveelen met stantvastigheyt dorven uytvoeren, soo men gelooft, dat het een seker middel is om verloren te gaan, en om mijn gansche verontwaardiging te verdienen? ik soude mijn liever geheelijk van de* Nederlanden *willen sien beroven, als de selve door soo een laffe en wreede daad te behouden. My sullen geen manschap noch machten onbreeken, om de* Duytsers *die reeds door gebrek van geld half gewonnen syn, te vermeesteren.* Vrankrijk *is niet te vreesen, het selve door inlandse Oorlogen beroert, en door syn eyge Inwoonders van een gescheurt wordende, soo heeft desselfs Koning al te veel werk binnens Huys, om ander daar buyten te soeken.*

Koning *Philippus* gaf noyt een stelliglijke antwoord aan den Aarts-Hertog *Carel*, dan

wan-

wanneer hy geinformeert was, dat de Prins van *Orangen* uyt de *Nederlanden* was verdreven; 1568. dat ſyn Leger by na geheelijk vergaan was; en dat de vreede en ſtilte in die Provintien regeerden. Na ſulke goede tydingen ſoo liet hy den Aarts-Hertog komen, en verſogt hem om tegen den Keyſer te ſeggen: dat de *Nederlanden* independent van het Keyſerrijk waren, of ten minſten dat hy nietwes ſag 't welk die afhangelijkheyt bewees: dat het hem niet mogelijk was den Hertog wederom te roepen, ter tijd wanneer de Proteſtanten *Nederland* met een algemeenen inval dreygden. Daar by komende, dat het hem onbetamelijk ſcheen, om eers halven te doen verloren gaan een treffelijk Generaal, die het ſtaal niet gebruykt had om ſyn byſonderen haat te verſadigen, maar om de beveelen van ſyn Koning uyt te voeren, en om de miſdaadigers van goddelijke en menſchelijke gequetſte Majeſteyt te ſtraffen: dat hy doof ſoude ſyn voor de verſoeken, die men aan hem met de wapenen in de hand ſoude doen: dat hy wel ſoude beletten, dat het Huys van *Ooſtenrijk* onder ſyn regering ſoude vervallen van die hooge magt, en van die verhevene eeren die het beſat; dat'er eyndelijk niemedal van de *Duytſers* te vreeſen was, welkers voornaamſte machten in *Nederland* van den Hertog van *Alba* verſlagen waren.

De Keyſer had Gedeputeerden naar *Bruſſel* geſonden, om den Goverpeur te verſoeken van de wapenen ter neder te leggen, en goedertierenheyt te gebruyken, om de miſnoegden weder tot haar pligt te brengen. De Hertog

van

—— van de wille van den Koning geinformeert
1568. synde, antwoorde haar, dat het in syn macht niet was, om dat geen 't welk sy van hem eysten, toe te staan; dat men sig aan Koning *Philippus* moest vervoegen, die alleen de Vreede verleenen, en de overwonnenen de wet opleggen kon: hy berichte de selve niet te min, dat het bequaamste middel, om syne Majesteyt te vermurwen, was, de gestalte van Supplianten aan te nemen, en haar misdaad te bekennen, om daar van pardon te verkrijgen, en hy betuygde nochmaals aan haar, dat hy geen autoriteyt had, als om aan de wereld te bewijsen, dat het leven der *Nederlanders* in de macht van den Koning, en de overwinninge in syne handen was.

VIII. HOOFDSTUK.

—— DIe saak was nauwelijks geeyndigt, of
1569. daar rees tusschen *Spanien* en *Engeland* een oorsaak van verwarring op, de welke den Hertog veel moeyte, en een merkelijk nadeel aan de saaken van syne Majesteyt toebragt. Het geweld van een Tempeest, of de vreese van de Reeders nootsaakte vijf Schepen van *Biskayen*, om in de Havens van *Engeland*, 't welk als doen Vriend van *Spanien*, ten minsten in de schijn was, in te lopen. Koninginne *Elisabeth* verstaan hebbende, dat die Schepen vier honderd duysend goude kroonen naar *Vlaanderen* over bragten; liet die somme in haar Schatkist brengen, daar toe door haar gierigheyt, of liever door een begeerte van de Protestanten te begunstigen, gedreven synde.

Ver-warringe tusschen *Spanien* en *Engeland*.

De

De Hertog liet haar door syne afgesondenen dat geld afvorderen; sy antwoorde aan de selve, dat het niet aan den Koning maar aan de *Genueesse* Koopluyden toebehoorde, de welke het hem geleent hadden; dat sy het selve alsoo veel als Koning *Philippus* van noden hebbende, het eygen geld en op veel hooger interest te leen nam. Die antwoord vergeemelijkte hem, en hy meende dat hy sig van middelen van repressalien moest bedienen, om *Elisabeth* veel handsamer te maken, hy liet mitsdien alle *d'Engelse* Koopluyden die in de *Nederlanden* waren arresteren, en verkreeg dat men het selfde in *Spanien* soude doen. De Koninginne opgetogen synde, dat sy een eerlijk voorwendsel vond, om de Protestanten onderstand te verleenen, liet ook alle de *Spaanse* en *Nederlandse* Koopluyden, die sig in haare Rijken bevonden arresteren, en haare Koopmanschappen confisqueren. Vijftien *Portugyse* Schepen komende uyt de *Indien*, voor rekening, soo men seyde, van de *Spaansen* geladen synde, quamen ook in de Havens van *Engeland* in, wetende nietwes van 't geen'er om ging, en wierden daar in gearresteert. *Vitelli* Gedeputeerde van den Hertog tot *Londen*, nam daar uyt een nieuwe reden om instantien te doen, van sig dat geld te doen wedergeven: verre daar van daan, van gehoor te verkrygen, soo kreeg hy bevel om aanstonds uyt *Engeland* te vertrekken, of sig met die saak niet meer te bemoeyen. 1569.

De Hertog wenste grootelijks soo veele beledigingen te mogen wreeken, maar hy had geen Vloot, men maakte rugtbaar, dat de

Duytsers

Duyssers meer geduchter Troepen op de been
1569. bragten, als die geweest waren, de welke sy't voorgaande Jaar in de *Nederlanden* gesonden hadden; mitsdien soo liep de schoone tijd verby, sonder dat hy sig in staat sag, om sig door de wapenen gelijk te laten doen; de Koopluyden wierden van d'een en d'andere syde weder in vryheyt gestelt, haare goederen wierden haar weder gegeven, en hy offerde syne gevoeligheden aan het gemeene best op: maar alsoo hy geen geld meer had, en dat Koning *Philippus* hem geen penningen deed ontfangen, bestedende de overgroote sommen die *Amerika* hem verschafte, aan uytgaven die minder nuttig waren, soo bevond hy sig in d'uyterste verlegenheyt: het quam met syne voorsichtigheyd niet over een; dat hy syne Troepen afdankte, wanneer hy op 't punt stont om besprongen te worden van een Vyand, die niet mangelen soude om van die afdanking te profiteren, en om aan alle de gene die afgedankt souden worden deel in syn Leger te doen nemen; aan d'andere syde hoe soude hy agt duysend *Spaniaards* aan de discretie van de *Nederlanders* over laten, de welke in haar Land niet als sulke swakke Troepen siende, niet gemangelt souden hebben de wapenen aan te nemen, de selve in stukken te houwen, of om haar daar toe te brengen, om schandelijk de vlugt te nemen.

Belemmering van den Hertog.

Wyders wat schijn had het, om Luyden die tot de uytterste elende gebragt waren, en waar voor men geen levens-middelen, noch klederen, noch geld te geven had, in de wapenen te houden? soude dat niet alles gewaagt

syn

syn geweest; vermits de Soldaaten in die staat niet bequaam syn, als om te muytineren, en om de Steeden en den Boer te plonderen, om sig te betalen en om te leven? daar by komende dat het grootelijks te vreesen is, dat sy aan de Vyanden de Steeden die men haar toevertrouwt heeft, verkopen, of dat sy ten minsten sig daar in versterken, en daar van meester maken sullen. Die aanmerkingen deeden den Hertog besluyten, die andersints voor een constante zetregel had, dat een kleyn Leger 't welk wel betaalt, wel gevoed, wel genegen en wel gedisciplineert is, veel geduchter is als een talrijk Leger 't welk noch levensmiddelen noch geld ontfangt, belemmerd, gansch geene genegenheyd voor syne Generaals heeft, noch tot de Krijgstugt bequaam is: hy besloot mitsdien om geene recreuten te maken, maar alle syne Troepen te behouden, en alles in 't werk te stellen, om geld te bekomen.

1569.

Hy drong by syne Majesteyt krachtiglijk aan om hem geld te senden, en vertoonde aan hem dat het voor den alder-geldigste Monarch van de wereld schandelijk was, door gebrek van betalinge, onverwinnelijke Troepen te laten vergaan. Syne versoeken waren ydel: de opstand van de *Morisken*, die sig deeden dugten, en een Vloot die tegen de *Turken* uytgerust wierd, hielden Koning *Philippus* t'eenemaal beset.

De Hertog niet meer wetende aan wat syde hy sig wenden soude, formeerde een desseyn 't welk inder waarheyd nootsakelijk was, maar waar van de gevolgen heel doodelijk waren; na-

Hy wilde de schatting

mentlijk om aan de *Nederlanders* te doen onderhouden een Oorlog, die niet als om haarent wil gevoert wierd, en die geen ander beginsel als haar halsterrigheyt had. Hy geloofde dat hy haar door dat middel straffen, en sig te gelijk van haar getrouwigheyt verfekeren soude: moetende die uytgave haar den Prins van *Orangen*, als den Vyand en den verwoester van haar Vaderland doen aanmerken, of ten minsten haar in de onmagt stellen, om dien Prins onderstand te verleenen.

1569. van den tiende, twintigste en honderste penning opstellen.

Hy communiceerde syne voornemens aan den Koning, en verkreeg syn toestemming tot een Schatting geduyrende den Oorlog, van een tiende penning wegens de roerende goederen; soo dikmaals als de selve verkoft souden worden, van een twintigste penning wegens de onroerende, en van een honderste van alle, een maal te betalen.

De Staaten kanten sig daar tegen.

Die schatting baarde veel beroerte in gansch *Nederland*, het Volk merkte de selve aan als een onverdragelijk Jok, die na datse haar uytgeput soude hebben, haare Provintien soude gaan verwoesten, sy deeden sien dat sy liever het leven souden verliesen, als sig daar aan t'onderwerpen. In 't gansche Land hoorde men niet anders als klachten, als verwytingen, als dreygementen, als versoeken, en als scheldingen tegen den Hertog. De Gedeputeerden van de Staaten tot *Brussel* vergadert synde, vertoonden aan hem, dat het haar niet mogelijk was den tienden penning te betalen, sonder ten minsten den Koophandel gansche lijk te ruineren, vermits die Schatting de Koopmanschappen tot soo een hoogen prijs

souden

souden doen steygeren, dat de Vreemdelingen de selve absoluyt niet souden willen kopen: sy deeden hem sien, dat de wollen, die de grootste rijkdommen van de seventien Provintien uytmaken, vier of vijf maal verkoft souden konnen worden, eer datse verwerkt wierden; en dat mitsdien tot hoe lagen prijs die by den Huysman ook verkoft wierden, de selve buyten mate duyr souden staan, eer datse eens verwerkt souden worden: dat het by na 't selfde met alle de waaren van de Provintien synde, die Schatting de verkooping van de selve beletten, de manifakturen doen ophouden, en de werk en Koopluyden nootsaken soude, om naar de naburige Koningrijken te vertrekken, alsoo het haar niet mogelijk soude syn in haar Vaderland langer te leven, of sig op te houden: dat soo sy sulks al niet quamen te doen, men haar met de wapenen in de hand alles liever soude sien wagen, als sig tot een schandelijke bedelarye te begeven, en liever, als om uyt haar eygen nootdruft te voeden persoonen, die sy voor Tyrannen en voor de Auteurs van haare wederwaardigheden souden aansien. 1569.

De *Spaanse* Bevelhebbers, en de vrienden van den Hertog versogten hem instantelijk, van sig door soo een haastig voornemen, en 't welk buyten werkstelligheyt scheen te wesen, in geen nieuwen Oorlog in te wikkelen. Hy ganschelijk vergramt synde, seyde tegen haar met heel veel stuursheyt, *wijst my dan een weg die min gevaarlijk is, verstrekt my daar op voor Gidsen, ik sal u volgen:* dog siende dat niemand sprak, maar dat sy alle met neergeslage oogen

naar d'Aarde keeken; *indien'er dan*, feyde hy

1569. wyders, *geen andere middelen fyn om* Nederland *te behouden, waar toe is het dan goet, moeyelijke Vrienden, mijn geemeliikheyt door uwe tegenftrevingen te vermeerderen? Hoe dog! fyt gy lieden in de gevoelens van de oproerigen? weet gy niet dat de enkele nootfakelijkheyt my tot dat middel doed treden? u fyn geene van onfe forgen onbekent: gy weet dat wy anderwaarts geen geld van daan konnen trekken; een wijs man en die alles voorfiet, verkieft van alle uytterlijkheden 't geen, 't welk het minfte fchadelijk is. Hoe! foude ik de ongewapende* Nederlanders *vreefen, ik die met haare pogingen gefpot hebbe; laatfe klagen, laatfe dreygen, 't een en 't ander raakt my weynich. Met haar geld fal ik Troepen op de been brengen, voor 't hoofd van welke ik* Duytfland *en* Engeland *fal ophouden. Ik fal de werkftelligheyt van de voornemens van den Prins van* Orangen *wel beletten, den welke fig weynich bekommerd om aan de* Nederlanden *weder te geven de vryheyd, die fy klagen verloren te hebben en haar maar foekt te onderwerpen; en* Duytfland *'t welk de wapenen niet aanneemt, als om deffelfs voorgaande verliefen te wreeken, fal de geemelijkheyt hebben van de felve te fien vermeerderen, indien het felve my dorft aantaften.*

IX. HOOFDSTUK.

Hy doed de felve van fom-

VAn wat behendigheyt de Hertog van *Alba* fig ook bedient had, om die befwaarde Schatting in de Staats-vergadering te doen doorgaan, was nochtans alles hem te gelijk onnut; niet te min alfoo hy in een drukkende

behoef-

behoeftigheyt van geld was, soo maakte hy van de nootsakelijkheyt een wet, door de magt van wapenen: hy besloot om gewillig of met geweld, te verkrygen 't geen hy geeyst had. Hy leyde groote besettingen in eenige Steeden, en beroofde andere van haare privilegien; hy nootsaakte'er eenige om aanstonds den hondersten penning te betalen, en dwong andere om sig van dat middel te bevrijden, met een groote somme gelds te betalen. Sommige over dat geweld vergramt synde, appelleerdender van aan den Koning. De Governeur was krachtiglijk gevoelig van dat appel, als 't welke soo haast niet uytgesproken kon worden, en het welke betwist soude worden van Luyden, de welke sig weynich bekommeren souden, om de gemeene belangen aan haar bysonderen haat op te offeren, en die niet mangelen souden hem in die gelegenheyt te vergeemelijken. Hy wilde in't begin gansch geen agt op dat appel geven, maar na ernstige aanmerkingen, soo geloofde hy 't best te syn, de uytspraak des Konings af te wagten, om den haat van syne Vyanden geen ruyme baan te geven.

1569. mige Steeden betalen.

Hy eenig middel soekende om die vertoornde Luyden te doen bedaren, en te gelijk de selve ter goeder trouwe in haar pligt te doen treden, soo liet hy het pardon 't welk de Paus haar verleende, afkondigen, als mede de amnestie die hy van den Koning voor haar verkregen had.

Afkondiging van een amnestie.

Hy wilde dat die ceremonie met alle mogelijke glans en deftigheyt soude geschieden: hy verkoos daar toe de Stad *Antwerpen*, de rijkste

en de meest bevolkste van alle de *Nederlanden.*
1569. Hy begaf sig in de Bisschoppelijke Kerk van die Stad, verselt synde met een talrijk gevolg van Adel. De Magistraats-persoonen van *Antwerpen* bevonden sig ook in die Kerk, en na de Misse die Pontificalijk gecelebreert wierd, soo las d'Aarts-bisschop van *Kamerijk* de Bullen van Paus *Pius* de V. overluyd, waar by hy absolutie gaf aan alle de gene, die de Kerkelijke censure door de misdaad van ketterye verdient hadden.

Ten selve dage des namiddags, begaf sig de Hertog van den selve treyn gevolgt wordende op de groote Markt van de selve Stad: hy was rykelijk gekleed, had dien hoed op, en die deftige degen op syde, waar mede de Paus hem begenadigt had: hy klom op een Stellagie die op 't midden van de selve Markt opgeregt was, en sat in een soort van een Troon die gansch van gout blonk, op de selve Stellagie onder een deftig verhemeltsel geplaastt synde. Hy was omringt van syne Lijfwagten, en van een heel groot getal Krijgs-Bevelhebbers, van de Justitie en van de Politie, en had aan syn rechter hand een Heraut van wapenen. De Markt was met een ongelooffelijk getal van menschen vervult, sommige waren daar gekomen om te hooren, andere om de Toehoorders te ontroeren, en andere om te kyken. De Gouverneur soude in 't midden van dat gemeene Volk niet veylig geweest hebben, indien de Troepen die hem omringden, en die onder het selve vermengt waren het niet afgeschrikt hadden: hy een stilswygen hebbende doen maken, soo las de Heraut het Plakkaat, by

'twelke

't welke syne Majesteyt een algemeene amnestie aan de *Nederlanders* verleende, behalven aan de gene, die van selfs weg gevlugt waren, of die de wapenen tegen hem gedragen hadden. 1569.

De Heraut geen starke stem genoech hebbende, om sig van al het Volk te doen hooren, soo vroegen de gene die twijdst afstonden aan de soodaanige die dichter by stonden, wat dat hy seyde. De uytgesondenen van den Prins van *Orangen*, die in een groot getal onder de Toehoorders waren, antwoordeden op die vrage: dat de Koning inder waarheyd een amnestie verleende, maar in captieuse woorden, en met soo veele uytvlugten, dat het minder was om het Volk in veyligheyt te stellen, als om haare gemoederen te belemmeren, het selve onder die schijn van pardon in slaap te wiegen, het te verstrikken, en het te straffen, wanneer het 't minst daar op denken soude.

't Welk niet wel aangenomen word.

Die quaataardige antwoord, die sommige Auteurs in haare werken gestelt hebben, niet als een voortbrenging van de quaataardigheyt der wederspannigen; maar als een waarheyd; die antwoord, seg ik, maakte sulk een indruk op de gemoederen, dat elk een peynsende en geemelijk, en sonder eenig teeken van vreuchde te toonen van de Markt afging. Des avonds stakense geen vuyren aan, sy doofden selfs de ligten van gebruyk in haare Huysen uyt, om dien nagt te afschouwelijker te maken, en tropten in de Straaten by een, op eenige quade saak verdagt synde. De Hertog wierd sulks gewaar, liet de besetting van het Kasteel dien nagt in de wapenen blyven, en

liet ronde door alle de Straaten van Benden
1569. Ruyters doen.

De woede en de misnoegtheyt van dat Volk verbaasden hem, hy kon niet dulden, dat sy met ondankbaarheyt betaalden de genaden, die hy haar deed verleenen, hy merkte de selve voor onversettelijke Luyden aan, en aan welke de sagtmoedigheyt en de strafheyt te gelijk onnut waren. De saaken eeniger mate bevredigt schynende te wesen, soo versogt hy om 't huys geroepen te mogen worden, en nam tot een voorwendsel, om *Anna van Oostenrijk*, de Dochter van Keyser *Maximiliaan*, die door een Gemagtigde met Koning *Philippus* de *II.* getrouwt was, naar *Spanien* te brengen. Hy wende voor, die bediening alleenelijk te versoeken, om dat hy geloofde het van syn pligt te syn, en om dat hy haar die eere moest doen, maar het was in de grond maar om het gemoed van de Koninginne te gewinnen, de welke schoon en vry verstandig synde, heel veel vermogen op het gemoed van Koning *Philippus*, een Vorst die reeds vry bejaart was, soude moeten hebben. Hy verkreeg syn te rug-roeping, maar niet het geleyden van de Koninginne, die *Ferdinand de Toledo* syn Soon, den welke voor Viceroy van *Catalonien* geschikt was, aan vertrouwt wierd, en hy kreeg bevel, om tot de komste van den nieuwen Governeur in de *Nederlanden* te blyven, onder voorwendsel dat hy den selve van den staat der saaken van dat Govermement onderrechten moest.

Hy versoekt syn te rug roeping.

De Hertog van *la Cerda*, een Prins van Koninglijken bloede, wierd tot Governeur van de seventien Provintien genomineert. Alsoo den selve

De Hertog van

selve sagtmoedig en vreedsaam was; soo wey- gerde hy in 't eerst die bedieninge met heel veel stantvastigheyt: de keure was niet voor- deelig aan de saaken van den Koning, want de *Nederlanders* weygerden den Hertog van *Alba* te gehoorsamen, onder voorwendsel dat hy te rug geroepen was, en de wederspannigen van de qualiteyten des nieuwe Governeurs onder- regt synde, vatteden daar uyt nieuwe hoopen op, om sig in vryheyd te stellen.

1569. *La Cerda* werd tot Go-verneur van de *Nederlanden* genomineert.

De Prins van *Orangen* liet die gelegenheyd niet verby gaan, om de drift van die van syn partye weder t'onsteeken: hy schreef, of deed syn uytgesondenen by de *Nederlanders* handelen, om de selve op te wekken van de wapenen aan te nemen, en den nieuwen Governeur af te schrikken, eer dat hy de Soldaaten kon kennen, of daar van gekent worden, en voor dat hy de tijd had gehad, van sig van de *Nederlanders* te doen vreesen of beminnen: hy liet haar ver- toonen, dat het geensints te geloven was, dat die Governeur andere gevoelens als de Hertog van *Alba* soude hebben; dat de *Spaniaards* noyt pardonneerden; en dat de sagtmoedigheyt van den Hertog de *la Cerda*, niet minder als de ge- strengheyt van syn Voorsaat te vreesen soude syn; vermits hy sig daar van soude bedienen, om de *Nederlanders*, die uyt de natuur goet en ligtgelovig syn, te misleyden en te ver- strikken, wanneerse 't minst daar om denken souden: mitsdien dat hy in die verandering niet meer als een ding sag 't welk goet was, na- mentlijk dat die Hertog geen Krijgsman synde, van de Soldaaten niet gelieft noch geërbied soude syn: dat hy met minder kracht als

Woelingen van den Prins van *Orangen* om de *Nederlanders* de wapenen te doen aannemen.

1569. den Hertog van *Alba* soude handelen, en dat sy by gevolge van de tijd van syn Governement souden moeten profiteren, om sig in vryheyd te stellen.

X. HOOFDSTUK.

1570. *De Hertog van Alba ontfangt de Koninginne van Spanien in de Nederlanden.*

TErwyle dat de Hertog van *Alba* groote toebereydsels tot den ontfang van de Koninginne maakte, soo deed hy de selve door den Hertog van *Aarschot*, en den Baron van *Noircarmes* complimenteren. De selve waren tot *Keulen* toe gegaan; sy haar aldaar aangetroffen hebbende, soo deedense aan haar de groetenisse van wegen den Hertog van *Alba*, en booden haar syne diensten aan. Hy den dag verstaan hebbende op welke sy tot *Nymegen* soude komen, soo trok hy haar te gemoet, van den Adel gevolgt synde, en gevoert wordende in een kleyn Jagt geheelijk van gout en Hemels-blauw blinkende. Hy ontfing die Vorstinne in een trots Schip. Na dat hy haar van syne eerbiedigheden versekert had, soo voer hy de Rivier over. Sy deed haar intrede binnen *Nymegen* onder een gout verhemeltsel, 't welk van de Magistraats-persoonen gedragen wierd, met de Aarts-Hertogen *Rudolphus* en *Ernestus* haare Broeders, de welke noch kinderen waren, verselt synde.

De Bisschop van *Munster* en de Groot-meester van *Brussel*, met het geleyde van die Vorstinne beladen synde, met bevel om de selve niet te verlaten, dan wanneerse 't Scheep soude syn gegaan om naar *Spanien* te varen, meenden

den de voorrang van den Hertog te nemen, voor brengende dat sy op den Boodem van het Keyserrijk waren, en dat wyders d'Ambassadeurs van syne Keyserlijke Majesteyt, de voorrang voor alle die van andere Monarchen hadden. *Frederik* en *Ferdinand de Toledo*, Soonen van den Hertog, vonden tegen dat doen yets te seggen, en beweerden dat een man van de verdienste en van den rang van haar Vader, niet als aan Souvereyns moest cederen, en soo hy uyt beleeftheyd aan die *Duytse* Vorsten de voorrang al soude willen laten, soo soude syn waardigheyt van Viceroy sulks niet lijden.

1570.

Verschillen over den voorrang.

Dat poinct d'honeur soude veel gerugt, sonder de groote gematigtheyt van den Hertog, gemaakt hebben, den welke bemerkt hebbende dat die *Duytsers* d'eerste plaatsen ingenomen hadden, en dat syne Soonen en d'andere *Spaniaards* sig waren bereydende, om de selve daar uyt te dryven, soo ging hy aan de syde van *Magdalena de Gusman* sitten. Die Joffrouw hem bedankt hebbende, wegens d'eere die hy haar aan deed, versogt hem om by de Koninginne de plaats, die syn verdienste en syn rang toequam, te gaan nemen. Hy antwoorde de selve, dat voor dat hy de Koninginne van syne eerbiedigheden versekerde, soo wilde hy haar toonen, dat hy niets meer wenste als haar te dienen, en datse hem gevoeliglijk verpligten soude, soo sy hem verwaardigde onder het getal van haare Vrienden aan te nemen, dat hy na die genade nietwes meer wenste; versekert synde dat haar vriendschap en de goetheyt van de Koninginne, de rest souden vervullen. *Magdalena de Gusman* was schoon, de selve had

Aardigheyt van den Hertog.

heel veel verstand en bevalligheyt, mitsgaders
1570. believentheyt en sagtmoedigheyt, en was in haare conversatien seer aangenaam. Sy door de bekorende manieren van den Hertog ingewonnen synde, 'wiens hooge ouderdom en syn statigheyt, geen reden van beswaarnissen meer gaven, soo verknogt sy een conversatie met hem, en nam daar soo veel te meer vermaak in, om dat hy heel kortswylig was, en om dat hy syne gesprekken met goede woorden en kortswyligheden vermengde, de welke niet te min niet onbetamelijks noch aanstootelijks behelsden. Sy wierd op het goet gelaat van *Frederik* bekoort; sy versogt den Hertog haar te willen seggen, wie dat die persoon was die soo wel gemaakt was? hy antwoorde dat het syn Soon was. Die antwoord deed heel veel uytwerking op het gemoed van die Joffrouw; siende dat de Hertog een Soon van die verdienste had, sy sag d'een en d'ander veel gunstiger aan. *Frederik* aan wien sy behaagde, en die, gelijk ik reeds geseyt hebbe, heel bevattelijk van liefde was, had'er aanstonds voor de selve, nam van dien dag af aan gedienstige sorgen, en vergat nietwes om sig te doen beminnen, en slaagde daar in.

Magdalena de Gusman informeerde de Koninginne van al 't geen tusschen haar, en den Hertog om gegaan was, en gaf seer deftige pryssingen van dien vermaarden man: de Koninginne liet hem des anderen daags roepen, en seyde na d'eerste beleeftheden tegen hem: *Ik bid u te willen geloven, mijn Heer, dat gy my gisteren een gevoelig vermaak deed, 't welk ik mijn leven niet vergeten sal; en dat ik aan den*

Koning

Koning bekent sal maken, wat voor een man, en wat voor een Governeur dat hy in Nederland 1570.
heeft: wyders, mijn Heer, soo beloof ik u, dat ik sorge voor u, voor u fortuyn, en voor die van de uwe, sal dragen. Hy antwoorde op sulke voordeelige aanbiedingen, met betuygingen dat hy sulks onwaardig, en dat hy geheelijk de beveelen van sod een groote Koninginne, onderworpen was.

Louis de Varegas, Ambassadeur van syne Catholijke Majesteyt tot *Weenen*, bevroed hebbende de twisten, die d'eere van den voorrang in *Nederland* souden konnen veroorsaken, vertoonde krachtiglijk aan den Keyser, dat hy de selve niet moest wagen, soo dat syne Keyserlijke Majesteyt, alhoewel hy van het wijs gedrag van den Hertog gepersuadeert was, bevel aan den Groot-meester en aan den Bisschop sond, om de Koninginne aan hem over te geven, 't welk sy deeden.

De Governeur deed groote maar vergeesse pogingen, om die Vorstinne tot *Brussel* te doen komen: hy had aldaar een trotse intrede en speelen die eenige dagen lang geduyren moesten, doen bereyden: sy was bevreest dat sy te veel tijd met die Schouw-spelen verliesen soude, en sy brande van ongeduld, om sig by haar Bruydegom te bevinden.

De Vloot op anker leggende en gereed synde om zeyl te maken, soo begaf sig de Koninginne 't Scheep, als wanneer de tegen-winden haar in de Havens deeden vertoeven. Alsoo het saysoen reeds verre was ingeschoten, soo geloofde de Hertog met reden, dat hy aan die groote kosten gehouden soude syn: welke

De Koninginne gaat 't Scheep om naar

hem

hem grootelijks tot een last souden geweest hebben, hebbende selfs niet geld genoech tot de ordinaris uytgaven; maar de hemel wierd eensklaks helder, en het onweder hield op.

1570. Spanien te varen.

De Graaf van *Bossu*, Admiraal van de *Nederlanden*, en *Mondragon* hadden het bevel over de Vloot; maar d'een en d'ander gehoorsaamden aan *Ferdinand de Toledo*, Groot Prioor van *Calatrava*; die de Koninginne naar *Spanien* moest geleyden. Het moy weder continuerende, de winden gestadig goet synde, en een Piloot van *Biskayen*, een seer bequaam man, den Hertog versekerende, dat'er ganſch geen gevaar was, soo trad de Koninginne in de Vloot, de welke haar anker op den 20. September van den Jaare 1570. ligte.

De selve word verhindert aan de Kusten van *Engeland* ten anker te komen.

D'Admiraal van *Engeland* quam met tien Oorlog Scheepen verselt synde, de Koninginne van *Spanien* van wegens de Koninginne syn Meestresse complimenteren: hy quam aan haar boord, en leverde haar de Brieven van Koninginne *Elisabeth* over, de welke haar versogt, in eenige Haven van *Engeland* in te lopen, om van de vermoeyenissen der Zee uyt te rusten, en deed haar alle vermakelijkheden en de veyligheyt die sy wenschen konde verhopen. De Koninginne scheen driftig tot die reyse te syn, sy beelde sig in, dat sy den Koning haar toekomende Bruydegom gevoeliglijk verpligten soude, indien sy het goed verstand tusschen de *Spaansen* en *Engelsen* weder herstellen konde. *Ferdinand* kon geen smaak in dien raad krygen; hy gaf de Koninginne te verstaan, dat die van *Engeland* aan haar vryheyd wilde, en dat men ganſch geen vertrouwen moest stellen

op

op een Koninginne, die *Maria Stuard* Koninginne van *Schotland*, en haar Bloedmage in een eyſſelijke gevangenis hield, en hy proteſteerde dat hy alles eer wagen ſoude, als te lijden dat ſy voet aan Land ſoude ſetten in een geweſt, waar in alles voor haar te duchten ſcheen te ſyn, ſonder dat hy daar yets ſag te verhoopen. De Koninginne had niet veel moeyte om in dat advijs over te komen. Sy liet *d'Engelſe* Admiraal roepen, verſocht hem om ſyn Meeſtreſſe te verſekeren, dat ſy gewenſt ſoude hebben dat het mogelijk was geweeſt in haar Koningrijk te komen; maar dat haar drift om by den Koning haar Gemaal te ſyn, en het ingeſchooten ſayſoen, haar het minſte vertoef niet toelieten: ſy belade hem met een ſeer verpligtende Brief aan die Vorſtinne, vervolgde haar weg, en quam na een ſeer gelukkige overvaring op de Kuſten van *Biskayen*, en wierp het anker in de Haven van St. *Andries*. 1570.

Sy wierd aldaar ontfangen van *Gaſpar de Zuniga*, Cardinaal van *Burgos*, de Broeder van den Hertog van *Bejar*. Na dat *Ferdinand* haar met de twee Aarts-Hertogen haar Broeders, de welke in *Spanien* opgevoed moeſten worden, aan dien Cardinaal, gepreſenteert had, ſoo volgde hy haar tot *Segovia*, werwaarts de Koning ſig begeven had. Haare Majeſteyten onthaalden hem op een heel onderſcheyden wijſe, waar na hy ſyn afſcheyd van haar nam, en ſig naar *Catalonien* begaf, 't welk hy governeerde met een voorſichtigheyd, de welke opentlijk bewees, dat hy wiſt te profiteren van de groote leſſen, die ſyn Vader hem gegeven had.

De

1570. In-breuk van Dyken.

De Hertog van *Alba* was na het vertrek van de Koninginne naar *Brussel* weder gekeert, en hy was op middelen verdagt, om de Schattingen waar van ik gesproken hebbe, en die hy een weynig gemodereert had, te doen doorgaan, wanneer een furieus onweder de *Nederlanden* verwoeste: de ongemeen hooge Zee verbrak de Dyken die de selve tegen hielden, overstroomde eenige Eylanden van *Zeeland*, en alle de Kusten van *Holland* en van *Vriesland*. Die overstroming die heel groot was, deed meer, seyt men, als sestig duysend man, bedekte en verdronk gansche Steeden, smeet de Huysen om, en sleepte de Boomen mede: de tijd en d'arbeyd haalden het verdronken Land van *Holland* en *Vriesland*, weder uyt het water; maar eenige Eylanden van *Zeeland* syn'er in gebleven. Die Watervloed gebeurde op Alderheyligen dag, en veroorsaakte groote rampen. De Hertog had daar heel veel deel in, en stelde tot een bequamer tijd de heffing van de Schatting uyt, gelovende dat hy door die strengheyt, de rampen van soo een bedroefd Volk, niet vermeerderen moest: maar alsoo hem geld tot de Soldye, en onderhouding van syne Troepen mangelde, soo sond hy duysend Ruyters weder naar de Garnisoenen van *Italien*, liet de nieuwe recreuten in't selve Land blyven, en deed d'overige Soldaaten aan den opbouw van de Kasteelen arbeyden, om den uytgaaf die hy anders soude hebben moeten doen, indien hy sig van gewoone werkluyden, die hy had moeten betalen bedient had, te versparen; maar de Soldaaten geen betalinge ontfangende, half naakt en

somwy-

somwylen sonder brood synde, weygerden te werken, en waren maar bedagt hoe dat sy leven, en uyt de ellende geraken souden konnen. 1570.

XI. HOOFDSTUK.

DE Hertog van *Alba* gebruykte het geld 't welk hem noch overig was, tot verquikking der Troepen, waar na hy geld van syne Majesteyt vorderde, die hem het selve weygerde. Op die weygering soo besloot hy het uyt de *Nederlanden* te trekken, op wat wijse het ook mogt wesen. In 't begin van de maand Maart des Jaars 1571. liet hy tot *Brussel* de Schatting van den 10. penning, een weynig gematigt synde, afkondigen. Die afkondiging vervulde de gansche Stad met geschreeuw en met beroerte, de Slagters, de Bakkers, en de Herbergiers slooten haare winkels, swerende dat sy liever alles souden gaan verlaten, als sig tot den Bedelsak te sien brengen: d'andere Borgers geen levens-middelen te koop vindende, en de Koophandel afgebroken siende, liepen naar de Poorten van het Paleys, roepende luyd keels, dat men die Schatting weg nemen, of dat men haar ter dood-straffe voeren soude. De Hertog over dat geschreeuw ontroert, ende vergramt synde te sien, dat men syn gesag en dat van den Koning, in de Hoofdstad van 't Land, en in een Stad die hy met syn residentie honoreerde, met soo veel ongebondenheyt versmaade, besloot daar van openbaare wraake te nemen: hy liet des nagts Galgen voor de deuren van de Herbergiers,

1571. Begin van de Repu-blijke van *Holland*.

1571\. van de Slachters, en van de Bakkers stellen, en beval dat men de grootste Muytmakers daar aan hangen soude, op dat de Borgers des anderen daags sien souden, met wien sy te doen hadden, en dat sy door soo een Schouw-spel afgeschrikt synde, sig onderwerpen mogten. Alles was tot de dood-straffe bereyt, de Galgen waren reeds geplant, en de Beulen maakten sig gereet, wanneer een Renboode van den Graaf van *Bossu* den Hertog quam berigten, dat den *Briel* van de *Watergeusen* ingenomen, en dat *Holland* in opstand was. Die tyding deed hem andere schikkingen nemen, hy verschoof de dood-straffe van de wederspannigen, en de heffing van de Schatting tot op een ander tijd. Hebbende de goddelijke voorsienigheyt het misschien soo toegelaten, op dat de *Nederlanders* niet met een onderlinge toestand, en te gelijk de wapenen souden aannemen: 't welk buyten twijfel gebeurt soude hebben, indien den Hertog de saak tot het uytterste gebragt had.

De *Watergeusen* nemen den *Briel* in.

De Prins van *Orangen* die gestadig op de gelegenheden, om syne groote voornemens te doen slagen agt gaf, had ook die, de welke hem die Schattingen verschafte, niet laten verby gaan. Hy kende de *Nederlanders*, en boven al de *Hollanders* en *Vriesen*, Luyden die gepassioneert voor haar vryheyd waren, die de Schattingen niet konden verdragen, en die aan d'andere syde wegens de dood van de Graven van *Egmont* en van *Hoorn*, en wegen het verbod van de openbaare en bysondere oeffeningen van den Protestantse Godsdienst, krachtiglijk ontroert waren, hy liet de selve

door

door ſyne uytgeſondenen polſen, de welke niet veel moeyte hadden, om haar ſmaak te doen krygen in een voornemen, naar welkers uytſlag ſy waren hakende: den Prins mitſdien ten halven van haar genegenheyt verſekert ſynde, en gelovende dat ſy hem de Poorten van haare Steeden ſouden doen openen, voer voort haar te doen beſluyten, belovende haar groote onderſtanden, en haar doende geloven, dat hy met een talrijk Leger in de *Nederlanden* ſoude komen, gelijk hy ook metter daad quam te doen. 1571.

De Hertog van *Alba* ſwak ter Zee ſynde, ſoo geloofde de Prins dat hy hem aan die ſyde aantaſten moeſt, hy wiſt wel dat men in lange tijd van geen Vloot ſoude konnen uytruſten, die ſoo talrijk als die der ſoo genaamde *Watergeuſen* was, de ſelve was machtig; want men moſt aanmerken, dat de miſnoegden in *Nederland* ſig in haare Huyſen niet herſtellen, noch op een eerlijke wijſe beſtaan konnende, Kapers wierden, en het *Kanaal* met een overgroot getal Schepen vervulden, ſy verwoeſteden de Kuſten van de *Nederlanden*, en ruineerden eeniger mate den Koophandel: ſy vonden langen tijd Schuylplaats in de Havens van *Engeland*; maar Koninginne *Eliſabeth* haar daar van het inkomen op het verſoek van den Hertog, en de Ambaſſadeurs van ſyne Catholijke Majeſteyt verboden hebbende, ſoo vondenſe ſig genootſaakt, om ergens anders een intrede te ſoeken. *Holland* ſcheen haar daar toe bequaam te ſyn; het Volk aldaar was tot den Prins van *Orangen* ſeer genegen, haatteden den Hertog van *Alba* doodelijk, en merkten de nieuwe

Oorſprong van de *Watergeuſen*, en by wat gelegenheyd, de ſelve ſoo genaamt wierden.

Schattingen voor een ondragelijk Jok aan. De fortuyn begunstigde de selve, en sy van den Graaf van *Lumey* begeleyd synde, die de Prins van *Orangen* haar voor een Generaal had gegeven, soo deedense het Eyland *Voorne* aan, en maakten haar meester van den *Briel*, de welke haar van de Inwoonders overgegeven wierd; sy plonderden daar in de Kerken en Kloosters, en pleegden seer veel ongebondenheden. Sy versterkten sig in de selve Stad, de welke men voor de wieg van de Republijke van *Holland* moet aanmerken. *Ferdinand de Toledo*, de Broeder van den Hertog van *Alba d'Alista*, Colonel van het Regiment van *Milaan*, liet vier honderd Muskettiers in platbodemde Schepen gaan, en sig met den Graaf van *Bossu* geconjungeert hebbende, soo begavense sig op het Eyland van *Voorne*, begeleyd synde van eenen *Schultet* een vermaard Piloot, sy lieten haar Vloot op een Reede blyven, welke die ontrouwe Piloot haar seyde veylig te syn, en marcheerden regelrecht naar den *Briel*. Sy plonderden reeds de Voorsteeden van die Stad, wanneer haar Vloot door *Schultet* verraden synde, door de Vyanden ganschelijk genomen, verstroyt of verbrand wierd. Die stoot deed haar de hoop verliesen, om sig weder meester van een starke en wel gedefendeerde Stad te maken. Sy namen derhalven den weg naar de Zee, om de kleyne arm de welke dat Eyland van het vaste Land afscheyd, voor de wederkomst van de Vloet over te steeken; sy wendeden daar toe heel veel vlyd aan; dog sy konden echter het verlies van een gedeelte der Troepen niet vermyden; maar salveerden sig

1571.

Inneming van den *Briel*.

Welke de *Spaniaards* te vergeefs tragten weder te nemen.

soo

Den Briel door de Water geusen ingenomen.

soo sy konden met de rest. De Graaf van *Bossu* trok binnen *Dordrecht*, na dat hy eenige Borgers die sig daar tegen wilden stellen in stukken had gehouwen; hy trok vervolgens naar *Delft*, alwaar de Vyanden sig versterkten. Hy dreef de selve uyt die Stad, en leyde daar een starke besetting in, en ontfing aldaar de beveelen van den Hertog, om naar *Antwerpen* te komen. 1571.

De *Watergeusen* verrassen *Vlissingen*.

Terwyle men in *Holland* die bewegingen maakte, soo vond *Osorio* die den Governeur met drie Brigaden van het Regiment van *Sicilien* afgesonden had, om *Vlissingen* te defenderen, de Poorten daar van gesloten, en was genootsaakt om ten spoedigsten weder naar *Vlaanderen* te keeren. Drie Brigaden *Waalen* en een Esquadron Ruyterye, de welke den Hertog in die Stad tot besetting had geleyt, sig in de nabuyrige Dorpen verspreyd hebbende, om levens-middelen, die sy hooglijk nodig hadden te soeken, soo profiteerden de Borgers van die gelegenheyd, en stelden sig in vryheyd. Sy braken de deuren van het Tuyghuys op, en sig in de wapenen begeven hebbende, soo vielense aan op al 't geen in de partye van de *Spaansen* scheen te wesen. *Alvarez Pacheco* een Bloedmage van den Hertog van *Alba*, wilde sig tegen die woede stellen, den selve wierd omgebragt, syn ligchaam wierd door de Straaten gesleept, en was aan alle baldaadigheden van een woedend, en vergramt kanaille overgegeven.

1571. XII. HOOFDSTUK.

Geheel *Holland* geraakt by na in opstand.

D'Afval van *Vlissingen* trok in die Stad, een by na ongelooffelijk getal van *Franse* en *Engelse* vrywilligen, de welke by de militie van het Land gevoegt synde, sig ſtark genoech geloofden te ſyn, om haar meeſter van *Middelburg*, de Hoofſtad van *Zeeland* te maken. Men verſtont by na te gelijk, de opſtand van *Enchuyſen*, van *Hoorn*, van *Alkmaar*, van *Edam*, van *Gouda* en van *Leyden*; met een woord geſeyt, van ganſch *Holland*, behalven *Amſterdam* en *Schoonhoven*, welke Steeden den Koning getrouw bleven. De Proteſtanten quamen tot die trap van ongebondenheyt, dat ſy het afbeeldſel van den Hertog van *Alba* op de hoeken van de Straaten aanplakten, vertoont ſynde als een raſernye, knagende een breydel, en hebbende een groote Bril op ſyn neus. Men ſag den Graaf van *Lumey* after hem, den welke hem met d'een hand dien breydel, en met d'ander dien Bril hield: ſy maakten daar over een ſin-ſpeling op het woord *Briel*, 't welk in't Duyts een Bril-geſigt betekent. Die wederſpannigen munteden aanſtonds in haare Kerkſchenderyen uyt: en ſig daar van verſadigt hebbende, ſoo deedenſe den Eed van getrouwigheyt aan den Prins van *Orangen*, die voor het Hoofd van haar partye aangemerkt, en door *Lumey* gerepreſenteert wierd.

Sy deeden al 't geen haar in de gedachten quam, ſonder dat eenig Soldaat ſig daar tegen ſtelde; want daar warender by na geen in't meeſtendeel van de Steeden; de beſettingen niet

niet betaalt noch onderhouden synde, liepen op de Dorpen om te plonderen of te roven; 1571. mitsdien soo viel het de Borgers ligt om op te staan, om de Poorten te sluyten voor de soodanige die'r uytgegaan waren, om aan te vallen of te verdryven de soodanige die'er gebleven waren, en die van den honger en elende vermagert synde, geensints gedugt waren; daar waren eenige Steeden waar in de besettingen al te swak, om tegen te streven synde capituleerden, en sonder wapenen uyttrokken.

Die wanorderen souden niet gebeurt syn geweest, indien de Hertog geld had gehad; want behalven dat hy een gedeelte van syne Troepen niet weder weg gesonden, noch de wervingen niet gestaakt soude hebben, soo soude hy de besettingen betaalt, en haar levens-middelen verschaft hebben; 't welk de selve in haare posten souden hebben doen verblyven, en de Borgers in gehoorsaamheyt gehouden synde geworden, souden in vreede verbleven hebben: soodanig was de vrucht van de Huyshouding van Koning *Philippus*, en van de geduyrige vertooningen van de Staat-amptenaars, die jaloers van de glorie van den Hertog waren.

De opstand van *Vlissingen*, die van het meeste gedeelte van *Holland* en *Westvriesland*, en van de Provintien van *Sutphen* en *Overyssel*, ontrusteden den Goverueur van de *Nederlanden* grootelijks. *Middelburg* belegert synde verdubbelde syne bekommeringen: die Stad was goet, niet te min soo konse niet omgaan om sig haast over te geven, en haar inneming soude het verlies

De Belegering van *Middelburg* word opgebroken.

van *Zeeland* na sig gesleept hebben. Hy sond mitsdien *Frederik de Toledo* syn Soon, *d'Avila* en *Noircarmes* tot ontset van die Stad: *Frederik* die en Chef commandeerde, quam aan de Kusten van *Walcheren* met dertig zeylen ten anker, en liet syne Troepen daar voet aan Land setten, welke alle uytgelese mannen uyt de Soldaaten, en Bevelhebbers waren.

1571.

Na dat hy kondschap van de Vyanden had laten innemen, soo verstond hy datse de Stad krachtiglijk benauwden; maar dat'er in haar Leger geen nauwe wagt wierd gehouden. Op die tyding soo detacheerde hy den Heere van *Liques*, den welke met twee honderd man binnen *Middelburg* quam; *d'Avila* die hem van digte by volgde, forceerde de verschansingen der Vyanden, sloeg de selve, en haar gestadig vervolgende, quam met sommige van hen in het Kasteel van *Rammekens*, 't welk sy gefortificeert hadden.

Middelburg ontset, en *Rammekens* ingenomen synde, soo ging *Frederik Vlissingen* aantasten, wanneer hy een Renboode ontfing, den welke hem berigte, dat de Hugenoten van *Vrankrijk*, *Bergen* en *Valencyn*, overrompelt hadden.

Mons en *Valencyn* van de Protestanten verrast.

Koning *Carel* de IX. verleende de Vreede aan syn Koningrijk, en had door een Plakkaat van pacificatie de Hugenoten ontwapent. D'Admiraal van *Chatillon*, die na de dood van den Prins van *Condé*, de ziele en het Hoofd van die partye was geworden, gaf het puykje van syn Leger aan Graaf *Lodewijk van Nassau* over, om het selve naar de *Nederlanden* in dienst van den Prins van *Orangen* syn Broeder, te

te brengen. Die Graaf van syn Broeder geinformeert synde van de goede wille van die van *Mons*, trok met groote marchen naar die Stad toe, en hy wierd daar in by na sonder tegenstand ontfangen. 1571.

Alsoo nu die Stad stark van haar selven, rijk en wel bevolkt, en datse wyders de Hoofstad van *Henegouwen* was, en tot een voorbeeld aan d'andere Steeden van de Provintie soude konnen verstrekken; soo was de Hertog van *Alba* waarachtiglijk over haar verlies ontroert; maar syn groot herte nieuwe krachten in syne nadeelen schijnende te vinden, soo liet hy sig niet ter neder ploffen. Hy deelde Commissien uyt, om vijf duysend *Duytse* Ruyters, en drie Regimenten Voetvolk te werven, en om dertig *Walse* Compagnien op de been te brengen; maar alsoo het geld 't welk hy uyt *Spanien* bekomen had, tot die wervingen, noch tot de rest van de onkosten die hy aanwenden moest; niet genoech was, soo verkoft of verpande hy een gedeelte van syne roerende en onroerende goederen, en leende van de *Spaanse* Koopluyden groote sommen gelds, met een woord geseyt; hy trok vier honderd duysend Rijksdalers van die verkopingen, verpandingen en leeningen.

Hy was t'sederd d'opstand van de *Hollanders* tot *Antwerpen*; hy deed daar syn Soon en *d'Avila* komen, de welke die van *Vlissingen* grootelijks incommodeerden. In een Krijgsraad die over de nootsakelijke operatien in dat voorval wierd gehouden, trachte *Frederik* te doen geloven dat het raadsamer was, om den Oorlog ter Zee te continueren, en om de Zee

Provintien geheelijk weder over te brengen, waar na men de wederspannigen uyt het midden van *Nederland* verdryven soude. *Want*, seyde hy, *hoe weyniger tijd dat men aan de wederspannigen van* Zeeland, *en van d'andere Zee Provintien geeft, om sig te versterken, hoe ligter dat het sal vallen de selve te onderwerpen: het Land is beswaarlijk, en is niet wel als op sekere tijd te gebruyken; alsoo sy gestadig over Zee bystanden uyt* Engeland *en uyt* Duytsland *bekomen; want de Zee bespoelt de wijdst-afgelegene Provintien: wyders die wederspannigen sonder eendragt synde, en verscheyde Hoofden gehoorsamende; soo hebbense noch tijd gehad om sig te versterken, noch selfs om haar selven te herstellen van de beroerte en verwarringe, de welke haar lieder opstand onder haar verwekt heeft: mitsdien soude men de selve ligt weder tot haar pligt konnen brengen, met aan haar een algemeene amnestie te verleenen, of ten minsten met het Leger dat op de been is tegen haar aan te voeren: alle de voordeelen die wy nu op haar hebben, sullen in weynig tijd ophouden; de winden sullen niet toelaten om Vlooten in Zee te houden, de wateren sullen de Landen die uyt de natuyr moerassig syn bedekken of doorweeken, en de koude die stark is, sal haar buyten belediging stellen.*

1571. Verscheyde Krijgs-raden gehouden.

De Hertog van *Alba* die de gaaf van profetie niet had, maar die soo wel van de gevolgen van elke uytkomste oordeelde, als eenig mensch konde doen, keurde dien raad af, en beweerde *dat men den Orlog in Henegouwen moest brengen, een Provintie die 't meest afgelegen was, soodanig dat nietwes de selve van* Vrankrijk, *een seer machtig Koningrijk afscheyde. Dat* Duytsland

land *de* Franſen *ſecunderen ſoude, en dat de Prins van* Orangen *ſyn Leger niet op den Oever van de Zee, maar tot* Roermond *verſamelde; dat ſoo men de* Franſen *niet uyt* Bergen *verdreef, ſy daar van wel haaſt een Krygs-Stad ſouden maken, en haare magten by die van de* Duytſers *en de wederſpannigen voegende, ſig in* Brabant *en in* Artois *ſouden werpen, welke Provintien in heel weynig tijd onderworpen ſouden worden gemaakt; dat ſy daar na haare wapenen in de Zee-Steeden brengende, en met de* Watergeuſen *vereenigende, een magt ſouden formeren die niet ligt te vermeeſteren ſoude ſyn. Wat ſoude het ons baten,* vervolgde de Hertog, *om met de winden, met de wederſpannigen, en met* d'Engelſen *over het gebied van de Zee te twiſten, terwyle dat* Vrankrijk *en* Duytſland, *ons de Provintien die nauſt haare Staaten gelegen ſyn, ſouden afnemen? Laat ons ons ſelven gaan ſtellen tegen 't geen 't meeſt te vreeſen is: gy ſiet genoechſaam dat het verlies van* Bergen, *en den inval der* Franſen *ons grooter rampen kan toebrengen, als die ſyn die wy gevoelen, en het blijkt niet; dat ons ſlimmer van de ſyde der Zee overkomen kan, als ons overgekomen is: laat ons in de Grens-Provintien zeegepralen, en onſe overwinninge ſal de ſchrik in de Zee-Steeden brengen, de welke ſelfs onſe wapenen niet ſullen dorven afwagten: de overwinninge is ons ſeker te Land en niet te water; in tegendeel ſoo ſchijnt de ſelve naar de ſyde van onſe Vyanden te moeten hellen: laat ons derhalven te Land overwinnen, vermits, gelijk ik ſegge, onſe overwinninge ons de machtigſten over al ſal maken. Ondertuſſchen in wat ſtaat dat de ſaaken ook ſyn, ſoo dunkt my dat men wyders over die materie raadplegen moet, om in geval*

1571.

val van een sloot, onse misslag niet op onse onweten-
1571. *heyd te leggen, vermits die verschoning nietwes weg neemt van 't gevaar, 't welk de overwonnenen lopen, en dat de selve haar schande en smaad vermeerdert.*

Die laatste woorden hielden elk een inschorsing. Maar alsoo de Hertog genoechsaam had doen sien, dat hy de Belegering van *Bergen* wenste, soo stemdese alle tot die Belegering. 't Is waar dat nietwes voor alsdoen dringender scheen te syn, wesende Koning *Carel* de IX. blyde, dat de Hugenoten den Oorlog in *Nederland* voerden, alsoo hy geloofde dat sy aan die kant geoccupeert synde, sig allengskens ruineren, of ten minsten hem de Vreede die hy aan syne Rijken bevordert had, laten genieten souden.

XIII. HOOFDSTUK.

De Protestanten doen een Landing op de Kusten van *Vlaanderen.*

DE gelukkige gevolgen der wederspannigen deeden van alle kanten onderstanden, van Manschap, en van Schepen naar *Holland* komen, en de *Hollanders* maakten sig daar in sterk genoech, om yets aan de Land syde te ondernemen: sy gaven aan *Zaraza* een machtige Vloot, en twaalf duysend man, en bevalen hem een Landing aan de Kusten van *Vlaanderen* te doen, om die Provintie, indien het mogelijk was, mede te doen opstaan. *Zaraza* deed groote verwoestingen by *Brugge*, sonder nochtans de getrouwigheyt van de Inwoonders dier Stad te konnen doen wankelen: *Gent* alhoewel het gedreygt wierd beweegde sig niet, en die Bevelhebber verstaan hebbende

bende dat hy de Vyanden met Troppen op den hals soude krygen, trok in goede ordere af, begaf sig weder 't Scheep, en quam *Vlissingen* 't welk krachtiglijk van de Catholijken benauwt wierd ontsetten. 1571.

Joan de Mendoza en de Heer *de la Mothe*, van een Regiment *Walse* Infanterye, en drie Vaandels Ruyterye gevolgt wordende, verrasten ter selver tijd de *Fransen*, en hernamen *Valencyn*. Maar niet was rugtbaarder, als de schoone actie van *Roderik Zepata*, de welke ik sal beschrijven met de selfde snelheyt als hyse uytgevoert heeft. Hy geinformeert synde dat *Robles* met agt Schepen uyt den *Briel* was getrokken, om *Rijnsburg* te plonderen, soo begaf hy sig op den Oever met veertig brave Mannen verselt synde, en dreef de Vyand weder in syne Schepen met al het verlies, 't welk het getal en het terreyn toelaten konde. Na die schoone daad quam hy weder in den *Haag* daar hy Governeur van was, en alsoo hy noch wapenen noch Krijgs-voorraaden had, en van Vyanden omringt synde niet wist werwaarts hy sig keeren soude, soo trok hy met drie honderd ligte paarden en sestig Lanciers, uyt het selve Vlek, sloeg door agt honderd Vyanden die sig tegen syn doortogt stelden, heen, en quam zeegepralende binnen *Amsterdam*. Die Stad noch heel getrouw aan syn Koning synde, soo voorsag *Roderik* sig daar in van kruyd en van andere Krijgs-voorraaden, en nam de weg naar *Sparendam*, wesende hem onmogelijk om door de selve weg, langs welke hy gekomen was, weder te keren, alsoo de Bruggen en Sluysen afgebroken waren: hy

Heldhaftige dapperheyd.

hy had aldaar geen mindere hinderpalen te
1571. overwinnen : hebbende die van *Haarlem* alle de doortogten doen beslaan, en *Robles* was voor de front van ses honderd man weder gekomen, om sig te wreeken. In die uytterlijkheyt besloot hy om te overwinnen of te sneuvelen: hy bestreed de Vyanden, dreef de selve op de vlugt, en quam tot *Santvoort*. Syne gevangens rapporteerden hem dat die Plaats besetting had in gekregen; maar dat desselfs bressen noch niet hermaakt waren. Op die tyding taste hy de selve aan, namse in, liet d'Inwoonders over de kling springen, en verbrande de selve. Hy geloofde geen Vyanden meer te sullen ontmoeten, wanneer hy dichte by *Leyden* komende, hy'er vijftien honderd vond de welke uyt die Stad getrokken waren, die met twintig stukken geschut hem de doortogt stopteden, en sig reeds verschanst hadden. Hoe groot het gevaar ook was, soo sag hy het nochtans niet eens aan, maar waagde alles. Hy viel mitsdien op de selve Luyden, dreesse op de vlugt, smeet haar geschut in't water, begaf sig met alle syne Krijgs-voorraaden naar den *Hage*. Hy verloor, ten minsten na 't geen men daar van seyd, niet meer als dertig man; niet te min soo wierd hy seven maal bestreeden, of bestreed hy de Vyanden, en had over al d'overhand. Dien dappere voer voort *Holland* te verwoesten, en de Protestanten hadden geen wakkerder Vyand, noch die haar meer gedugt was in dat gansche Land, 't welk hy seer wel kende.

XIV. HOOFD-

XIV. HOOFDSTUK.

1571.

SOdanig was de staat van de seventien Provintien, wanneer de Hertog van *la Cerda* in de Havens van *Vlaanderen*, met een Vloot van vijftig zeylen ten anker quam. De Hertog van *Alba* ontfing hem tot *Brussel* met heel veel deftigheyt; en die twee groote Mannen handelden over en weder malkander, met heel veel beleeftheyt. De complimenten geeyndigt synde, soo vroeg de Hertog van *Alba* aan die van *la Cerda*, de reden van syn komste in de Provintien van syn Governement: *ik ben daar gekomen, groote Kapiteyn*, seyde den laatste, *om onder uwe Vaandels te strijden, en da onder het getal van uwe Soldaaten aangenomen synde, van u de kracht en het middel te leeren, om waarachtige prysingen te verdienen. Seeker het soude van u syn*, antwoorde de Hertog van *Alba*, *dat ik die kracht wilde leeren: maar ik soude een Vyand van mijn Vaderland en een Verrader van mijn Vriend syn, indien ik soo een kostelijk verciersel van* Spanien, *aan een woedend onweder ging wagen; de saaken syn tot daar toe gekomen, dat niemand d'opstand der* Nederlanders *en de bewegingen die* Europa *in haar faveur doed, wederstaan kan, als die geen, den welke door een lang gebruyk, een volle ervarenheyd in de gevaaren van die natuur heeft bekomen; als die geen, seg ik, die de schrik en vreese in't herte van de* Fransen *en van de* Duytsers, *door een groot getal van overwinningen, die hy op de selve behaalt heeft, heeft gebragt: wy door soo veele verrichtingen van de wijse op welke men de* Nederlanden *governeren, en haare*

De Hertog van *Alba* weygert het Governement aan den Hertog van *la Cerda* over te geven.

haare Beschermers ter aarde werpen moet, onder-
1571. *wesen synde, soo sullen wy misschien glorieuselijk daar uyt geraken, en ons met voordeel uyt het midden der wapenen van onse Vyanden, en uyt de Baaren van dien grooten Oceaan die ons dreygt, rukken konnen: maar gelooft my, mijn Heer, wat grootheyd van ziele gy ook hebt, wat Leger gy ook commanderen soud, die Vyanden die u onbekent syn, sullen u nochtans over al slaan. Gy hebt niet ervarenheyd in den Oorlog genoech, gy kent de wapenen, noch het Land der wederspannigen niet: u is onbekent wat de Soldaten vermogen, en hoedanig de gewoontens van de Inwoonders deser Provintien syn: gy weet de wijse niet om een Leger in Slagordening te rangeren, noch om te regt een Legerplaats uyt te kiesen: gy hebt de gunstige gelegenheden niet geleert om een Vyand aan te tasten, of om weg te wyken. Indien u Excellentie dese Volkeren in een tijd van Vreede was komen regeren, soo had gy u schoon naturel tot den Oorlog konnen formeren; maar tegenwoordig daar alles in wanorder is, soo moet men een heel bequaam Meester en geen leerling hebben. Alles ademt hier niet als vuyr en bloed uyt; men hoord niet anders spreken, en men sal in't vervolg ook niet anders hooren spreken, als van innemingen of plonderingen van Steeden, als van geleverde Veldslagen, en van quartieren die geslagen syn. Al het voordeel van die verrichtingen hangt niet als van een oogenblik af, en de swarigheyt bestaat daar in, om het selve te kennen en sig daar van te bedienen. Wyders soo soude het onbetamelijk syn, dat wy u voor de gevaaren en nijd bloot stelden. Is het volgens alle regelen niet rechtvaardig, dat een Kapiteyn een Oorlog die hy begonnen heeft eyndige, om daar van alle d'eere te*

hebben indien de selve rechtvaardig is en hy daar in slaagt; en alle de schande soo de selve onrechtvaardelijk ondernomen, en met weynich beleyt aangevangen is? mitsdien, waarde Vriend, alhoewel het voor my veel beter soude syn weder naar huys te keeren, en alle de glorie daar ik mede beladen ben vreedsamelijk te genieten, niet te min vermits het interest van den Koning, en die van syne Landen alhier mijne tegenwoordigheyt vorderen, soo weygere ik niet mijn selven te wagen aan alle de vermoeyenissen, gevaaren, en uytslagen van desen Oorlog. 1571.

De Hertog van *la Cerda* den welke dat compliment niet verwagt had, bedankte den Governeur van syne goede wille; wyders hem de Patenten van den Koning toonende, soo versogt hy hem om syn reputatie niet op den „ Tuyn te hangen; en protesteerde, dat syne „ Majesteyt hem de regering van die Provintien aan vertrouwt hebbende, hy dan geweld soude moeten gebruyken, om'er hem „ van te beroven, en dat hy selfs syn leven „ soude wagen, om de genaden van den Koning, noch de glorie van syne Voorouders, „ niet onwaardig te schijnen.

Soo gy dit Governement niet goet schiks afstaat, antwoorde de Hertog van *Alba*, *soo sult gy het met geweld moeten verlaten: ik weet hoedanig het voornemen van den Koning is, en om dat ik het heb doen geboren worden, soo kan ik het sonder vreese ook verklaren. Syne Majesteyt maakte u Governeur van de* Nederlanden, *om aldaar de Vreede te mainteneren, die ik aldaar quam te bevestigen, en niet om daar in den Oorlog te voeren; en ik ben versekert, dat soo hy geinformeert was ge-*

—— *weest van de beroerten, die'er opgeresen syn; ik ben,*
1571. *seg ik, versekert, dat soo hy'er voor u vertrek uyt* Spanien *van geinformeert was geweest, dat hy syn bevel weder in getrokken, en dat hy u noyt verkoren soude hebben, om met een soet en aangenaam gelaat te komen vervaaren wederspannigen, die tot rasernye toe vergramt syn. Ik quetse in nietwes u eere, noch u agting; in tegendeel soo draag ik'er sorge voor, u weygerende saaken die strydig tegen de selve souden syn. Indien mijn doen u bloot aan quaat sprekenheden komt te stellen, ik neem die op my, wie siet niet, dat gy niet gewapent synde, het niet hebt komen uythouden tegen een man, die de wapenen in handen heeft, en die over een machtig Leger gebied.*

Sonder hem de tijd te geven van op dat compliment te antwoorden, soo eyste hy van hem de Vloot, de Troepen en het geld, 't welk syne Majesteyt hem mede gegeven had: hy dorst de selve niet weygeren. Daar loopt een gerugt door de wereld, 't welk de oude Mannen tot ons hebben doen overkomen, dat de Hertog van *la Cerda* de Soldaaten liet polsen, om te weten of sy hem gehoorsamen souden, in gevalle hy sig in het Governement waar mede de Koning hem gehonoreert had, wilde doen aannemen. Ik geef gansch geen geloof aan dat verhaal, en soo het selfs al andere gronden als soo een onseker gerugt had, soo soud ik het echter volkome vals geloven. Die Hertog was de sagtmoedigheyd selfs, syn vreedsaam humeur maakte hem tot soodanig gevoelen onbequaam: wyders soude hy sonder de grootste Schelm van de wereld te wesen, wel yets hebben willen voegen tot de beroer-

ten

ten van een Provintie, die soo furieus gaande was? hy was al te wijs om te geloven, dat de Soldaaten een ervaren en bequaam Generaal, en in wiens behoud sy haar heyl stelden, souden willen verlaten, om sig over te geven aan een Heer, die sy niet als by den naam kenden, en die men noyt in't hoofd van de Legers gesien had. 1571.

D'Eerste bewegingen van de gramschap van den Hertog van *la Cerda* over synde, soo ondersogt hy den staat van de Provintien, waar van syne Majesteyt hem Governeur had gemaakt, en betuygde aan den Hertog van *Alba*, dat hy hem grootelijks over syn tegenstreving verpligt was, vermits het hem onmogelijk soude geweest hebben, soo een verwarde klomp te regt te brengen. Hy betuygde hem ook, dat het syn voornemen niet was om alleen de Provintien te regeren; maar om met hem de sorge en de glorie van de regering te deylen, dat hy wist dat de selve boven syne krachten was, en dat die niet als door den Hertog van *Alba* alleen in syn geheel konde beseten worden. Den selve was door de beleeftheyd van syn Competiteur bekoort, hy verwonderde sig daar over al soo veel, als hy staat op syn sagtmoedigheyt en op syn goetheyd gemaakt had. Hy bood hem het Governement van de seventien Provintien aan, op conditie, dat hy hem het bevel over de Legers, als syn Stedehouder soude laten, en betuygde dat hy sonder moeyte aan hem den Eed van getrouwigheyt soude doen, agtende sig gelukkig van onder soo een groot man te staan. Dat hy hem als syn Vriend beminnen, hem als syn Soldaat

beschermen, en aan hem als syn Meester eer-
1571. biedigheyt bewijsen soude. Hy weygerde sulks volstandichlijk, en betuygde gestadig, dat hy niet lijden soude, dat een man wiens glorie en deuchden hem boven de Koningen stelde, onder hem soude staan. Hy wilde alsoo weynig een Vertrek in het Paleys, tot de Vreede van *Nederland* toe nemen, op welke tijd de Hertog van *Alba* hem het Govenement aanbood.

De Hertog van *Alba* informeerde den Koning in syne Brieven, van de reden die hem van voornemen had doen veranderen, en syne Majesteyt keurde de selve voor goet: men gaf groote prysingen aan de volstandigheyt van dien Generaal, den welke de *Nederlanden* had willen verlaten ter tijd wanneer de selve in Vreede waren,en weygerde daar uyt te vertrekken soo ras als d'Oorlog sig daar in met al syn woede deed blijken. Hy met Troepen, met geld, en met een goede Vloot verstarkt synde, soo scheen hy geschikt te syn, om de Vyanden ter Zee aan te tasten, wanneer hy verstont dat Graaf *Lodewijk* van *Nassau*, Troepen in *Henegouwen* wierf, door de Inboorlingen van't Land begunstigt synde, de welke hem alles beloofden. Men onderschepte by na ter selver tijd Brieven, door welke de Volkeren van verscheyde Oorden van *Brabant*, aan dien Graaf haare wapenen en diensten waren aanbiedende. Men wist dat d'Admiraal van *Châtillon* een machtig Leger op de been bragt, om sig in *Nederland* te werpen. D'Ambassadeur van *Spanien* aan het Hof van *Vrankrijk* schreef aan den Hertog, dat syne Majesteyt aan de Hugenoten

genoten van syn Koningrijk op groote straffen verboden had, om den Oorlog in syne Landen te voeren, en dat hy haar in gevalle sy soo een groote begeerte tot strijden hadden, toestont, om dienst in vreemde Landen te gaan nemen. 1571.

Men merkte dat Plakkaat tot *Brussel* aan als een bevel aan de Hugenoten, om naar *Nederland* te trekken; en men deed het gerugt lopen, dat syne Majesteyt selfs deed geloven, dat hy eenig voornemen had, om de rechten van syn Kroon, op eenige van de seventien Provintien te doen gelden.

Hoe dat het ook was, de Belegering van *Bergen* wierd besloten; de Hertog liet die Stad door *Frederik* Marquis van *Coria*, syn outste Soon berennen. Hy had last, om sig soo veel als hem mogelijk was, tegen de poogingen van de *Fransen* te stellen, tot d'aankomste van de *Duytsers* die tot het Catholijke Leger geschikt waren. 't Was niet dat hy geen Troepen genoech in *Nederland* had, om dat Leger compleet te maken, maar men dorst de selve niet uyt de Garnisoenen trekken, versekert synde dat de selve daar soo ras niet uytgetrokken souden syn, of de Borgers souden opstaan.

XV. HOOFDSTUK.

DE Marquis van *Coria*, die niet anders als gelegenheden sogt om uyt te munten, begaf sig op den 22. July voor *Bergen*, verselt synde met *Vitelli*, Veld-Marschalk Generaal van 't Leger, en met *Noircarmes*, Governeur van *Henegouwen*. Hy nam syn Leger-plaats een

Belegering van *Bergen* in *Henegouwen*.

een half quartier uyrs van de Stad af, na een
1571. gevegt 't welk lang en bloedig was. *Vitelli* wierd daar in van een musket-schoot in syn dye gequetst, en *Roderik de Toledo* kreeg daar in negen quetsuyren: *Bernardino de Mendoza* was gelukkiger, alhoewel hy sig niet minder waagde, hy vervolgde de Vyanden tot aan de kanten van haare Graften, doodede der verscheyde met syn rapier, en retireerde onder een hagelbuy van Musket-schooten, sonder eenige quetsuyr bekomen te hebben. Den volgende dag liet *Frederik* d'Abdye van *Espinay*, de welke aan de Graften van de Stad gebouwt was bespringen, maakte sig meester van de selve na een gevegt van vier uyren, en logeerde in de selve. Hy liet drie kleyne Forten op eenige avenuen opwerpen, de welke hem 't ligst scheenen te wesen, om eenige onderstand in de Stad te doen komen.

D'Admiraal van *Châtillon* had soo ras die Belegering niet verstaan, of hy benaarstigde sig om een Leger op de been te brengen, 't welk machtig was de selve te doen opbreken: hy gaf tien duysend man te voet, en duysend paarden aan *Joan d'Angest*, Baron van *Genlis*, Successeur van de groote goederen en van den Protestantsen yver van syn Broeder. Hy beval hem geen Strijd te leveren, dan na dat hy met den Prins van *Orangen* geconjungeert soude syn, en ondertusschen sig soo digte by de *Spaansen* als hy soude konnen, te verschansten, om haar te belemmeren, wanneer de gelegenheyd sig daar toe op doen soude, en haar te beletten om het Land te verkondschappen. *Genlis* syne Troe-

Troepen met ontrent vijf duysend Voetknechten, en duysend Ruyters vermeerdert hebbende, en door syne Spions en Brieven van den Graaf van *Nassau*, van de swakheyt der Belegeraars geinformeert synde, wilde met niemand deelen de glorie van de selve geslagen te hebben: hy trok mitsdien in het *Artois*, alwaar hy verschrikkelijke wanorderen maakte. De Boeren van dat Land, die de Krijgsbedrevenste van gansch *Nederland* syn, namen de wapenen tot haar bescherming aan, en hieuwen verscheyde van syne partyen tot hutspot, en nootsaakten haar om meer gesloten te marcheren. 1571.

Frederik van d'aannaardering van *Genlis* berigt gekregen hebbende, trok hem met een detachement van syn Leger te gemoet, en liet de rest tot de bescherming van syn Leger, 't welk hy met soo veel sorge als behendigheyt verschanst had. *Juliaan Romero* commandeerde de voortogt, waar van syn Regiment het beste gedeelte uytmaakte. De *Spaniaards* maakten het ligchaam van de Bataille uyt; de Ruyterye was aan de Vleugels en in 't Hoofd, en daar was geen after hoede, *Joan Salazar* van honderd ligte *Spaanse* paarden gevolgt synde, begon kleyne Schartmutsels te houden, *Juliaan Romero* en d'Heer van *Capres*, onderssteunden hem; *Genlis* smeet de selve over hoop; *Alphonso de Vergas* en *Francois Bobadilla*, van twee honderd paarden en ses honderd man te voet gevolgt synde, waren niet gelukkiger: de *Fransen* liepen haar over 't lijf, en nootsaakten haar om in een Bosch 't welk sy after den rug hadden, te wijken. *Frederik* den welke

Nederlaag van *Genlis*.

ke die wanordere sag, deed de rest van syn
1571. Ruyterye en van syn Voetvolk aannaarderen tegen den raad van *Vitelli*, die sig in den Strijd had laten brengen, alhoewel hy noch niet ten vollen genesen was. De fortuyn begunstigde het groot herte en de onvertsaagtheyt van den Generaal, en de dapperheyd van de *Spaansen* wonderlijk. *Lopes Zapata*, *Ferdinand* en *Antonio de Toledo*, *Bernardino de Mendoza*, en d'Heer van *Capres*, steuytten den Vyand, en deeden den selve na een gevegt 't welk vry hertnekkig was, buygen. *Romero* wist van die wanordere te profiteren, hy deed de Lanciers avanceren, die de nederlaag voltrokken. Het Voetvolk wierd alsdoen van alle kanten bestreeden, en terwyle dat het selve de kracht van de Catholijken uytstont, soo herstelde *Genlis*, die in een Bosch, 't welk syn linker syde bedekte, was geweken, aldaar syn Ruyterye, en quam weder aan den Strijd van vijftien honderd paarden gevolgt wordende, de welke in drie groote Esquadrons verdeylt waren. *Frederik* ging de selve in 't hoofd van drie Esquadrons *Spaansen*, die veel swakker waren, en een ander van *Waalen* ontfangen, de welke soo een groot vuyr maakten, dat de *Fransen*, sig niet bedekt konnende stellen noch haar breeken, de vlugt kosen, en weder in het Bosch weken.

De nagt die reeds heel verre in geschoten was, en de nabyheyt der Bosschen verminderde de sneuveling, de *Spaansen* in vry kleynder getal als de *Fransen* synde, geloofden niet dat sy de overwonnenen vervolgen moesten, vernoegt synde dat sy ontrent de drie duysend man gedood hadden. *Genlis* door een laf hertigheyt die men

niet

niet genoech laken kan, vlugte die ſelve nagt weg, en verliet ſyne Soldaaten, de welke nergens meer op bedagt waren, als om weg te gaan: en alſoo ſy ſulks ſonder order en by Troppen deeden, ſoo beſetteden de Boeren de paſſagien en de engtens, en doodenſe by na al t'ſamen: de ſelve moede geworden ſynde haar het leven te benemen, ſoo namenſer agt honderd van gevangen, die ſy by *Frederik* bragten. 1571.

Dien Heer opgetogen ſynde dat hy een overwinninge behaalt had, die men niet als aan ſyn beleyt en aan ſyn voorſichtigheyt verſchuldigt was, begaf ſig des anderen daags naar St. *Gelayn*, alwaar de Reliquien van Sainte *Leoccadia* bewaart worden. Hy deed voor de Tombe van die groote Santinne, de Beſchermſter van de Stad van *Toledo*, waar van de Hertogen van *Alba* naam dragen, dankſeggingen aan God: hy ſond *Francois Bobadilla* aan den Koning, en *d'Avila* aan den Hertog ſyn Vader af; om aan haar de tyding van dat voordeel te brengen. In de Brieven de welke hy aan haar daar over ſchreef, gaf hy groote lof aan het gedrag van de Bevelhebbers, en aan de dapperheyd van de Soldaaten; en ſeyde niemedal van ſig ſelven, dan dat hy ſyne Troepen in Slagordening had geſchikt, en dat hyſe den Vyand had doen beſtrijden.

Die dingen afgedaan ſynde, ſoo nam hy weder den weg naar *Bergen*: hy ontmoette vier duyſend vijf honderd *Waalen*, twaalf honderd *Spaanſen*, en vier Vaandels Ruyterye, die ſyn Vader hem tot onderſtand ſond: hy ontfing te gelijk ook laſt, om het bevel van het Leger voor *Mons* aan den Graaf van *Lalayn* te laten, en

en sig naar *Brussel* te begeven. Hy gehoorsaamde en assisteerde in de Krijgsraaden die aldaar gehouden wierden, en stemde tegen het advijs van syn Vader, dat men de wederspannigen ter Zee moest aantasten. De Hertog daar in niet hebbende konnen consenteren, vermits de Prins van *Orangen* met groote marchen naar de *Nederlanden* quam trekken, soo besloot men om de Belegering krachtiglijk voort te setten. *Ferdinand de Toledo*, wierd met syn Regiment *Spaans* Voetvolk, en de Graaf van *Erbesteyn* met seven Vaanen *Duytse* Ruyters derwaarts gesonden: *Frederik* quam in de selve weder, liet aan de linien van circumvallatie arbeyden, Batteryen maken, en de Belegerden krachtiglijk benauwen.

1571.

XVI. HOOFDSTUK.

Vervolg van de Belegering van *Bergen*.

De Hertog van *Alba* geinformeert synde, dat de Prins van *Orangen* in de *Nederlanden* was gekomen, van een talrijk Leger gevolgt synde, liet de sorge van den Oorlog van *Zeeland* en van *Holland* aan *Sancio d'Avila*, en aan *Mondragon* bevolen. Hy begaf sig in 't Leger voor *Bergen*, verselt synde van den Hertog van *la Cerda*, den welke beveelen uyt *Spanien* tot syn wederkering verwagte. Alsoo hy nu van den uytslag der Belegering die van den Veldtogt deed afhangen, soo begaf hy sig t'eenemaal om de selve krachtiglijk voort te setten: hy besag de werken, liet aan nieuwe verschansingen arbeyden, en deed een Beukerye van twintig stukken geschut opregten, om bresse in de Wallen te schieten.

Onder-

Ondertusschen soo quam de Prins van *Orangen*, die *Roermonde* in nam en plonderde, in't begin van de maand July in *Brabant*, wierd binnen *Mechelen* ontfangen, en stiet syn hoofd voor *Verden*, 't welk *Joan de Montiel* met twaalf *Spaniaards* en sestig *Waulen* beschermde; hy besetting in die groote Stad geleyt hebbende, begaf sig in marsch naar *Diest*, van waar hy naar *Tillemont* en *Leuven* trok, leyde wyders besetting in *Dendermonde*, en in *Audenaarde* op het versoek van de Inwoonders van die twee Steeden. Hy versekerde sig wyders van eenige andere Plaatsen die minder considerabel syn, en ging daar na d'inneming van *Brussel* beproeven, de welke hem niet gelukte. Hy wraakte sulks op de Gehugten en Dorpen die daar om heen leggen, de welke hy in d'assche leyde: soo als hy de Stad *Amersfoort* met d'uytterste strengheyt gehandelt had, de *Nederlanders* waren daar over gebelgt, en eensklaks d'agting die sy voor hem hadden verliesende, alsoo se hem voor een Beschermer van haar vryheyd aan sagen, soo agtense hem in tegendeel voor den Verwoester van haar Vaderland, en d'Auteur van haare ellenden. Noyt sag men in *Brabant* diergelijke wanorderen, het Leger van dien Vyand gevolgt van Protestanten, en het meestendeel *Hoogduytsers* synde, beging sulke Kerk-schendingen, dat mense by na met geen tonge uytspreken kan.

1571.

Verrichtingen van den Prins van *Orangen*.

Die Prins genaakte *Bergen* in't hoofd van vijftien duysend Voetknegten, en seventien duysend Paarden, terwyle dat de Graaf van *Wardemberg* syn Shoon-broeder, de Provintien van *Zutphen* en *Overyssel* onderwierp, dat

Lumey

Lumey de Stad *Goes* belegerde, en dat de *Vriesen* de *Spaanse* besettingen uyt haar Land dreven.

1571.

Die het ontset van *Bergen* beproeft.

Alhoewel alles scheen t'samen te lopen, om de Belegering van *Bergen* te doen opbreken, echter liet de Hertog van *Alba*, wiens groote moed hem boven alles stelde, nietwes na, 't welk d'inneming van die Stad verhaasten konde. Hy geinformeert synde dat de Prins van *Orangen* digte by was, soo liet hy syne Soldaaten dag en nagt arbeyden, om de linien van syn Leger op te maken. De Hertog van *la Cerda*, die als de schaduwe van dien groote Kapiteyn was, kon sig over syn gestadigheyt in den arbeyd niet genoech verwonderen, noch over de sorgen die hy nam, om sonder syne Troepen te wagen, de Stad in't gesigt van dien Prins weg te nemen, den welke op den 7. September daags voor syn geboorte dag, onder het bereyk van het geschut van die verschansingen syn Leger quam ter neder slaan. Den selve ging in persoon de werken van de Belegeraars nauwkeuriglijk recognosceren, en trok weder af, om dat hy geloofde het onmogelijk te syn de selve te konnen forceren. In die belemmering de welke hy niet voorsien had, soo stelde hy alles in 't werk om den Hertog in't volle Veld te lokken; hy liet gestadige Scharmutsels doen, rangeerde syn Leger somwylen in Slagordening maar een musket-schoot van des Hertogs linien af, sonder dat die tweede *Fabius*, tot een beslissende actie wilde komen: syne Troepen die alleen naar den Strijd waaren wenschende, keurden dat gedrag qualijk; alle de Bevelhebbers vonden het selve al te laf, en

en *Frederik* selfs was'er misnoegt over: hy ging syn Vader vinden, versogt hem instantelijk om de Vyanden te willen bestrijden: hy versogt hem, seg ik, om hem ten minsten een gedeelte van 't Leger te geven, en beloofde hem dat hy het overwinnende soude wederom brengen. Hoe! seyde hy, *sal men ongestraft wereldkundig maken, dat de Prins van* Orangen *de Beschermer van de vryheyd der* Nederlanders *is? dat hy alleen bepaalingen aan onse overwinnende wapenen stelt? sult gy lijden dat hy ons langer beschimpt; dat hy ons als in onse linien belegert houd; dat hy ons baldadiglijk dreygt; wat sal* Europa *van u gedrag seggen? sal het sulks niet aan de vreese, of misschien aan de bloohertigheyt toeschrijven? sal het dien wederspannigen niet voor een Overwinnaar aansien, alhoewel hy gestadig geslagen is geweest? wyders soude het niet van het interest van syne Majesteyt syn, om agting aan syne wapenen te geven? een rugtbaare daad soude die de drift, met welke de nabuyrige Vorsten de wederspannigen bystand verleenen, niet doen aarsselen? wy moeten ons in die gelegenheyd alles beloven, en de Hemel die regtvaardiglijk tegen een ontrouw en Kerk-schendig Leger, 't welk in woede uytgespat heeft, om de selve te vertoornen, sal ons alle d'onderstanden die wy van noden hebben verschaffen, en ons een van de volslagenste overwinningen doen behalen:* 1571.

De Hertog aan wien de moed, en het vuyr van syn Soon een groot vermaak toebragten, antwoorde hem met een vriendelijk lagje: *uwe gevoelens bekoren my, maar sy syn niet anders als die van een Jongman: sy syn na u drift en na u Jaaren geproportioneert, ik hebse voor desen*

desen ook gebed, maar sy hebben voor wijser en
1571. gematigder plaats gemaakt, en het syn die laatste die men volgen moet. Wyders soo komt gy al te laat om te onderwysen een Vader, die reeds out en al te ervaren is. U wijsheyd is die van een jong mensch, de selve maakt u tot een goet Soldaat, en een moedig Bevelhebber, en doed ons hoopen, dat gy t'eeniger tijd een groot Kapiteyn suls worden. Gy hebt Genlis geslagen, ik heb geen swarigheyt gemaakt om u tegen hem te senden, om dat de ervarentheyd egaal was, haalende het de dapperheyd en moedigheyd altijd te boven: maar gelooft gy dat het ook t'selfde met dien ouden en listigen Kapiteyn soude wesen? beeld gy u in, dat een Man die ik niet als met kracht van beleyd, van arglistigheden, en van ondervinding in't Ambagt overwonnen hebbe; voor de ongestuymigheyt van een Jongman sal wyken? weet mijn Soone, dat men sonder schaamte kan bekennen, dat de Prins van Orangen een Generaal is, die men vreesen moet: maar sult gy tegen mijn seggen, het is de saak van den Hemel, de selve sal ons geen bystanden weygeren die ons nootsakelijk syn; 't is daarom dat men de selve met te meer voorsichtigheyt en eerbiedigheyt behandelen moet, vermits sy de selve niet verleent als aan de soodanige, diese met geduld verwagten, en niet aan die geene, die sig door haar vermetelheyt laten vervoeren.

XVII. HOOFDSTUK.

Verscheyde Schar- DE Hertog antwoorde ten naasten by t'selfde, op d'aandringingen van de generale Bevelhebbers, die de Slag vorderden; en standvastig in syn besluyt gebleven synde, om niet

niet uyt ſyne linien te trekken, ſoo belaſte hy ſyn Soon tot onderſtand van den Heere van *Capres* te trekken, den welke met ſyn Regiment in het Dorp van *Nimi* gepoſteert was; gelovende dat ſoo den Prins ſyne linien ſoude willen beſpringen, het ter dier plaatſe ſoude ſyn. *Frederik* begaf ſig in't hoofd van eenige Lanciers, en met ſes honderd ligte paarden derwaarts. Alſoo hy nu geſtadig een Strijd wenſte, ſoo ſcharmutſelde hy den ganſchen dag met ſyn Ruyterye, drong krachtiglijk de gene die *Hendrik* van *Naſſau*, de Broeder van den Prins van *Orangen* tegen hem ſtelde, en nootſaakte de ſelve met verlies van vier honderd man weg te wijken. De Prins quam dien eyge avond in't Dorp *Tremer* camperen, met een voornemen, om het quartier waar in *Nicolaas de Polviliers* commandeerde, te beſpringen. Sy waren inder waarheyd heel ſwak, maar de Hertog die de meening van 't Hoofd der miſnoegden bemerkt had, liet een Regiment *Spaanſen* derwaards trekken, 't welk de ſelve buyten belediging ſtelde. *Frederik* deed wyders ook aldaar nieuwe pogingen, om ſyn Vader, hoe ongaarne hy het ook deed, tot een Strijd te trekken: hy liet eenige Ruyterye uyttrekken dog te vergeefs; vindende de Prins ſig niet gediſponeert om te vegten, en was maar alleen bedagt om het Dorp *Genu* te fortificeren, om van daar te trachten ſig een doortogt in de Stad te openen.

1571. mutſels.

Het ſelve was te vergeefs, de Hertog had over al ſulk een goede order geſtelt, dat hy ſig verſtarkte in de gedagte, dat het ſyn Leger aan een ganſche nederlage gewaagt ſoude ſyn,

de

de linien van de Belegeraars te hebben willen
1571. bespringen. Hy geen middel meer siende om de Stad *Bergen* anders als door een diversie t'ontsetten, soo brak hy syn Leger weder op. *Frederik* begaf sig met een gedeelte van syne Ruyterye op dessels hielen, en hieuw de traagste, of die de welke om te plonderen afdropen, in stukken: de volgende nagt deed hy van een andere syde een Esquadron Ruyterye, van een groot getal van Trompetters voor gegaan synde, aannaarderen, welke Trompetters d'een van d'ander verwydert synde, en blasende, deeden geloven, dat alle de Ruyterye van den Hertog uytgetrokken was. Hy hoopte door die vond het Leger der Vyanden in onsekerheyt te houden, terwyl dat *Romero* aan een andere syde in haar Leger ging vallen voor de front van twee honderd *Spaansen*, die om malkander te kennen, witte hemden over haare klederen hadden aangetrokken. 't Is te geloven dat die twee honderd man veel menschen in dat Leger, 't welk niet op syn hoede was, als aan de syde aan welke het de Trompetters hoorde, souden gedood hebben, soo sy sig niet ontdekt hadden, door onvoorsichtelijk het vuyr in eenige Barakken te steeken, waar van de helderheyt haar kleyn getal ondekte, de Vyanden doodender mitsdien een deel van, en nootsaakten de rest om sig te salveren, en *Frederik* om te rug te wijken. Hy was op eenige afstand van 't Leger gepostcert, en hy soude ter tijd van dat voorval, 't welk alle syne schikkingen verbrak, op de Vyand los gegaan hebben.

Men segt van twee *Spaanse* Soldaaten, die

tot

tot de Kamer van den Prins van *Orangen* toe door drongen, besslooten hebbende hem te dooden. Sy souden het misschien ook gedaan hebben, indien een kleyn hondje, 't welk op syn bedde sliep hem niet gewekt had; krabbende hem op't aangesigt. Syne Domestyken en eenige Soldaaten tot syn hulpe toegelopen synde, sloegen die twee *Spaniaards* dood: de Prins decampeerde den volgende dag smorgens met soo veel verhaasting, dat hy een gedeelte van syn swaare bagagien en veel geweer after liet, hy begaf sig in weynig dagen naar *Mechelen*, gestadig van *Frederik* gevolgt wordende, den welke sonder ophouden syn after hoede vermoeyde, veel Volk doode, en eenige wagens met buskruyd, en gereetschappen om d'aarde mede te roeren, weg nam.

1571. Een Hondje maakt den Prins wakker.

XVIII. HOOFDSTUK.

GRaaf *Lodewijk van Nassau* verloor alsdoen de hoop om *Bergen* te behouden, hy defendeerde het echter tot den 27. der maand September toe, wanneer hy het op eerlijke conditien over gaf, en begaf sig naar de Steeden van syn patrimonie. De Hertog liet met vlyd syne werken afwerpen; gaf syne beveelen tot de reparatie der Bressen, liet binnen *Bergen* den Heere van *Vaux* met een starke besetting, en ging den Prins van *Orangen* op soeken, besloten hebbende den selve te attakkeren indien hy daar toe gelegenheyd vond. Hy nam *Diest* in't gesigt van den selve in, den welke ten spoedigste in't herte van *Holland* quam weg te wijken.

Inneming van *Bergen*.

De Hertog na die wegwyking niets meer te
1571. vreesen hebbende, deed verscheyde detache-
menten van syn Leger, om met heel veel spoed
de genomen of opgestaane Steeden weder te
nemen. De Graaf van *Roeux* maakte sig mees-
ter van *Audenaarde*, *Mondragon* nam *Roermond*
in, en *Frederik* wierp syn Leger voor de Wal-
len van *Mechelen*, en liet de Borgers sommeren
om haar over te geven. Sy die staat op haare
Vestingen maakten, en op haar besetting die
uyt *Fransen* bestont, en het meestendeel van haar
Jeugt, die de wapenen aangenomen had, be-
tuygden dat sy al t'samen liever sterven souden,
eer dat sy sig souden over geven. Haar trotsheyd
begaf haar by na al soo ras, en sy capituleer-
den wanneer de *Spaniaards* de Poorten om sme-
ten, en de Stad stormender hand in namen:
de selve wierd geplondert; maar men doode
niemand; en men spaarde d'eerbaarheyd van
de Vrouwen. Die gematigtheyt was een uyt-
werking van de goetheyd der Soldaaten, de
welke daar toe gansch geen bevel gekregen
hadden.

De Hertog neemt de afgevalle Steeden weder.

Die plondering, de welke de Steeden, die de
wederspannigen beslagen hadden, verbaasde,
herstelde het Catholijk Leger een weynig we-
der. Het selve was seer vervallen. De Her-
tog syne Troepen weder geconjungeert heb-
bende, trok over de Brug der Stad *Grave* over
de *Maas*, en naarderde *Nymegen*, volgende
gestadig het Leger der Vyanden van dichte by.
Hebbende het selve niet konnen aantreffen, en
siende dat de Ruyterye hem van geen groote
dienst in *Holland* en in *Vriesland* soude syn, soo
betaalde hy de *Duytse* Ruyterye af, en sondse

weder

weder naar Huys. Hy liet de sorge om de Vyanden te vervolgen aan *Frederik* Marquis van *Coria* syn Soon bevolen, en bleef binnen *Maastrigt*, om digter by te syn, om in geval van nood aan de syne onderstanden te senden. Hy was daar maar weynich tijd, alsoo syne onpasselijkheden hem nootsaakten, om sig naar *Brussel* te laten brengen. 1571.

Verrichtingen van *Frederik*.

Frederik trok in *Holland*, van waar hy sig in't Graafschap *Sutphen* werpende, soo sloeg hy den Graaf van den *Berg*, en bragt dat gansche Land weder in syn pligt, door het in nemen van de Hoofdstad, die het niet meer als twee dagen uythield, en geplondert wierd. Hy daar in besetting gelaten hebbende, quam weder aan den *Rhyn*: *Rhenen*, *Wijk te Duyrstede* en *Utrecht*, openden hem haare Poorten, sonder sig te laten belegeren, d'andere Steeden volgden haar voorbeeld, en het Land wierd in minder als agt dagen weder over gebragt. Hy quam weder in *Holland*, nam *Naarden* en plonderde het selve, waar na hy aan *Amsterdam* 't welk krachtiglijk van de wederspannigen gedrukt wierd, de welke by de honderd Schepen in dessels Haven verbrand hadden, onderstand verleende.

De Heer van *Hierges*, had sig van eenige kleyne Steeden van de selfde Provincie weder meester gemaakt; maar alsoo hy onvergelijkelijk swakker was, als de Graven van *Waardemberg* en van *Waimburg* waren, de welke ses duysend Voetknegten en ses honderd Paarden by haar hadden, soo dorst hy by na het Veld niet houden.

Lumey die van de Vyanden t'meest te vreesen

was, had sig meester van't Eyland van *Zuyd-*
1571. *Beveland* gemaakt, en had de Stad *Goes* met seven duysend man, en een Vloot van veertig zeylen belegert. Hy een ruyme Bresse gemaakt hebbende, soo liet hy met drie duysend man een storm doen. *Isydorus Pacheco* Governeur van de Stad, sloeg de selve af; maar alsoo het hem onmogelijk was, om het sonder een spoedig en machtig onset langer uyt te houden, soo liet hy sulks aan den Hertog van *Alba* weten, den welke aan de Generaals *Mondragon* en *d'Avila* bevel gaf, om alles tot het ontset van die Stad aan te wenden.

Mondragon doed de Belegering der Stad *Goes* opbreken.

Sy alles sonder succes beproeft hebbende, soo onderstond *Mondragon* die geinformeert was dat de overstrooming, de welke een gedeelte van dat Eyland bedekte, heel laag, en dat d'arm van de *Schelde*, die het selve van't vaste Land afscheyd, doorwadelijk was, om de selve overtrekken. Hy liet mitsdien drie duysend man op den Oever naarderen. De nagt gekomen synde, soo begaf hy sig voor haar front, trad t'eerst in't water, trok door die overstrooming heen, de welke by na twee mylen land besloeg, quam gelukkiglijk aan den andere Oever, ontsette de Stad *Goes*, en sloeg de Vyanden, en al dat selve in minder dan agt uyren tijds. Na die groote verrichting, de welke by na van't geheel verlies der Belegeraars gevolgt wierd, soo bragt hy syne Soldaaten gesont en behouden, en gansch met glorie gekroont, weder in *Brabant*. Die daad tot doen toe sonder exempel, wierd van al de wereld verwondert, alhoewel de selve een weynig ligtvaardig scheen. 't Was ontrent ter selver tijd, dat de Hertog

Hertog van *la Cerda* fyne beveelen van fyne Majesteyt bequam, om weder naar *Spanien* te komen. Den selve nam syn weg door *Vrankrijk*, en begaf sig by Koning *Philippus*. Alsoo den selve d'Oorlog niet gewoon was, en dat hy duysend maal in't Leger van den Hertog van *Alba* geziddert had, soo vergrootte hy aan 't Hof heel veel de gevaaren, de welke die Generaal alle dagen liep, en de gewichtige diensten die hy aan syne Majesteyt deed, en betuygde verscheyde maalen, dat een man van geringer verdienste niet bequaam soude syn, om het gewichte der regering van de *Nederlanden* te konnen dragen. 1571.

XIX. HOOFDSTUK.

Amsterdam ontset, en de wederspannigen op de vlugt gedreven synde; soo bragt *Frederik de Toledo*, Marquis van *Coria*, syne Troepen voor *Haarlem*. Die Stad de welke niet meer als twee kleyne uyren van de Zee, en drie uyren en een half van *Amsterdam* afleyt, was met een breede aarde walle versterkt, bekleed synde met een steene muyr die vry breed was, gedefendeert wordende door verscheyde bolwerken, en door eenige afgesonderde werken; dessels situatie in een verdronken Land in 't midden van eenige Moerassen, die men niet als langs een Dijk konde passeren, de welke het Fort van *Sparendam* commandeerde, scheen de selve onwinnelijk te maken. Belegering van *Haarlem*.

De Marquis deed de selve opeyssen, soo ras als hy syn Leger ter neder had geslagen: sy ontfing de Trompetter wel: en men was reeds al

al in onderhandeling, wanneer d'aankomst van
1571. vier Vaandels Voetvolk, die van den Prins van *Orangen* gesonden waren, het herte aan de Borgers weder gaf. Die Soldaaten vertoonden met sulke welsprekende woorden, de wijse op welke de *Spaniaards* eenige andere Steeden gehandelt hadden, en het weynig geloof dat men aan haare beloften kon geven, dat d'onderhandeling geheelijk afgebroken wierd.

Frederik over die wispeltuyrigheyt vergramt synde, liet den Dijk en syn Fort door *Rodrik Zapata* attakkeren, den welke met verlies van syn linker arm, en een goet gedeelte van syne Troepen afgewesen wierd. Hy over die quaade uytslag geemelijk synde, liet Beukeryen opregten, wanneer een harde Vorst alle de Moerassen bevroor. *Romero* en *Ferdinand de Toledo* bedienden sig heel voordeelig van die hulpe des Hemels; sy besprongen het Fort, namen het selve met het rapier in de hand, hieuwen vier honderd man der besetting in stukken, sloegen het ontset 't welk de Prins van *Orangen* sond, en hermaakten de Dyken die de Vyanden door gesteken hadden.

Frederik van de dapperheyd der syne heel voldaan synde, naarderde met syn Leger soo dichte by de Stad als hem mogelijk was, en sloeg het selve op een vry hoog verheven Land ter neder. Hy syne quartieren hebbende uyt gedeelt, soo liet hy een Beukerye van veertien stukken geschut maken. De selve speelden eenige dagen lang by na sonder op houden op de Stad.

De Graaf van *Lumey* die als d'arm van den Prins van *Orangen* was, van de staat der Belegerden

gerden geinformeert fynde, besloot om haar een groot Convoy van Krijgs en levens-behoeften, en vier duysend man toe te brengen. Hy liet haar sulks weten, en sy beloofden hem een starke uytval op de Belegeraars te sullen doen, terwyle hy de selve aan een andere syde bespringen soude. *Frederik* verstond 't selve, trok *Lumey* te gemoet, sloeg hem, nam syn Convoy, veroverde van hem agt Vaandels en vier stukken geschut, en soude alle syne Soldaaten over de kling hebben laten springen, indien de nagt die aan quam, hem toegelaten had, om sig wyder in een Moerassig Land, en 't welk met Vlieten en Slooten doorsneden is, in te wikkelen. 1571. Nederlaag van den Graaf van *Lumey*.

Dat voordeel verhefte het herte van de Soldaaten; sy eysten instantelijk dat men haar aan den storm soude voeren: *Frederik* stont sulks te gewilliger toe, om dat hy geloofde de Vyanden in d'uytterste neerslachtigheyt te sullen vinden, en om dat syne Troepen felle koude leden. Een Regiment *Spaniaards* wierd gecommandeert den storm te doen, de selve wierden van *Francois de Vergas* aangevoert, den welke de Bresse gerecognosceert had. Na dat het teken gegeven was, soo stormden de *Spaniaards* met heel veel dapperheyd. Maar sy vonden Vyanden die haar ook dapper ontfingen: wyders soo waren sy genootsaakt over een Brugge te trekken, die sy over de Graft geleyt hadden. Alsoo nu de selve voor het vuyr van de Belegerden bloot was, soo deeden sy'er soo veel van sneuvelen, dat *Frederik* gram synde van soo veele dappere Luyden te sien om komen, eer dat de selve aan Geduyring van de Belegering.

 den

den Vyand konden geraken, de aftogt liet
1571. slaan.

Die stoot deed hem niet aarselen, hy liet de Loopgraven tot aan de kant van de Graft voort setten, en hy voer voort in de Bolwerken met de selfde kragt te laten beschieten, maakte sig vervolgens door verscheyde stormen meester van een Ravelyn, 't welk de Poort dekte, en poogde de Graft met Stammen van Boomen te doen vullen, alsoo de Belegerden alle de Rijsbossen die hy daar in deed werpen, quamen te verbranden.

Hy liet op dat Ravelyn een Kat op werpen, de welke hoog genoeg was om de wallen te commanderen, en selfs het midden van de Stad t'ondekken, hy liet ook een Beukerye op de Kat maken, de welke haast om verre wierd gesmeten. De Ingenieurs werkten met verknogtheyt om mijnen te graven, en de Soldaaten om hutten tegen de koude te hebben, om de linie van 't Leger tegen bespringing te hoeden, en om aan de Belegerden alle middelen te benemen, om uytvallen te doen.

1573. De Belegerden krygen onderstand.

De Prins van *Orangen* die niets meer wenste als om te ontsetten Luyden, die sig soo wel defendeerden, sond haar ses honderd man toe, de welke het Land kenden, en die of in de Stad of daar om heen gewoont hadden: sy verdeelden sig in verscheyde Troppen, en geraakten der by na al t'samen binnen. Die versterking maakte de besetting heel machtig; de selve bestont uyt vijf duysend man gereguleerde Troepen, en uyt twee duysend man vrywilligen, uyt de netste Jeugt van de Stad gekosen. Dat getal soo groot als het ook was, verbaas-

de

de den *Spaansen* Generaal niet, hy liet het vuyr in alle de mijnen steeken, de welke alle de uytwerking deeden, die men sig daar van beloofd had, waar na hy het teeken tot de storm gaf. *Ferdinand de Toledo* klom d'eerste in de Bresse met agtien Vaandels, hy wierd van vijf hondèrd *Spaniaards* gevolgt, alle gedroegen se haar wel, maar wierden niet te min met heel veel verlies, na een gevegt van vier uyren afgeslagen. 1573.

Men verwonderde sig over de dapperheyt en onversaagtheyt van een Portugys, *Laurens Perez* genaamt: den selve klom alleen op de Bresse, stont de kracht van een groot getal Vyanden ook alleen met syn rapier uyt, eyndelijk met verscheyde steeken doorboort synde, soo liet hy sig in de Graft afsakken, en trok een van de Belegerden met hem. Heldhaftige daaden.

Maar niets munte meer uyt als de Heldhaftige liefde van *Ferdinand d'Avalos*, een *Spaans* Edelman, den welke gequetst en in 't Leger gekomen synde, *Joan de Stunica* syn Schoon-Broeder niet vond. Den selve quam weder op de Bresse, sogt dien Schoon-Broeder, vond hem onder een hoop Lijken, gereet om den geest te geven, hy leyde den selve op syne Schouders, en bragt hem weder in 't Leger in 't midden van de musket-schooten, die de Vyanden op hem deeden. *Frederik* door soo een schoone daad bekoort synde, droeg een gansch bysondere sorg voor die twee Edelluyden, de welke ook van haare quetsuyren genasen.

Geduyrende de storm, wierd een onderstand door den Prins van *Orangen* afgesonden, van de

Waalen en *Duyssers*, die de linien bewaarden, geslagen: men ontnam hem honderd festig wagens, die met Krijgs en levens-voorraaden geladen waren, de welke hy in de Stad wilde doen komen. Dat voordeel verminderde een weynig de spyt, die de quade uytslag van de Storm, en de ongemakkelijkheden van het Sayfoen in 't Leger veroorsaakte.

1573.

XX. HOOFDSTUK.

Staat van de Belegeraars.

DE Soldaaten hebben noyt meer als geduyrende die Belegering geleden gehad, wesende geduyrende een heel strenge winter, in 't midden van een Moerassig Land, by na sonder hout gecampeert, half naakt, en in een groote behoeftigheyt van levens-middelen synde, sy hielden haar selven niet als door d'enkele dapperheyd op; wanneer de koude toenemende de regens op hielden, en de Vorst van dat gansche doornatte Land, eene klomp ys maakte. Het was niet mogelijk om linien of loopgraven te maken, en sy waren genoorsaakt om alle werken te staaken, terwyle dat de Vyanden zeegepraalden: de welke de strengheden van 't Climaat gewoon synde, die sy heel gemakkelijk uytstonden, wesende wel gelogeert, wel gekleed en wel geschoed: niet anders als een weynig honger leden, de welke op hield wanneer het ys quam, het Meer, de Moerassen, en de Vlieten waren alsdoen een geheel Veld, en de *Hollanders* d'alderbeste Schaats-ryders van *Europa* synde, lagren met alle de poogingen van de *Spaniaards*, en deeden alle onderstan-

derstanden die sy wilden, in de belegerde Stad komen.

1573.

Frederik continueerde de Belegering niet, als om dat het syn Vader volslage hebben wilde, en deed alle dagen wenschingen tot de wederkoming van het schoone saysoen, of ten minsten van een goede doy. Het laatste gebeurde tegen het begin van de maand Maart, sonder hem 't minste voordeel toe te brengen; in tegendeel soo vermeerderden de wateren, en het aardrijk doorwatert synde, wierd onbruykbaar; de belegerden trokken alsdoen van haare Schuyten het selfde voordeel, 't welk haar het ys had gegeven, sy bevonden sig geen besetting maar een Leger, 't welk in goede wallen, en een menigte van affnydingen begraven lag. *Frederik* begon alsdoen op het nemen van die Stad geen staat meer te maken; hy geloofde sulks te meer onmogelijk te syn, om dat de levens-middelen hem ontbraken, en dat men rugtbaar maakte, dat de *Engelsen*, de Hugenoten van *Vrankrijk* en de *Hoogduytsers*, Legers op de been bragten; en dat sy Vlooten waren uytrustende, om de Belegering te doen op breken. De Soldaaten, de Bevelhebbers, en het gansche Leger baden hem yder dag, om in 't midden van Moerassen soo veele dappere Luyden niet te doen om komen, en niet langer halsterrig te blyven in een Belegering, de welke noyt d'uytslag soude hebben, die hy sig daar van beloofd had. In die belemmering soo sond hy *Bernardino de Mendoza*, om aan den Hertog van *Alba* te vertoonen, dat het geraden scheen quartieren van verfrissinge aan de Troepen te geven, als die sonder de selve

Frederik slaat aan syn Vader het op breken van de Belegering voor.

niet

niet langer bestaan konden, en om hem te
1573. verklaren al 't geen men in die Belegering leed, als ook de staat van de Belegerden. De Hertog hoorde de *Mendoza* heel vreedsaam; waar na hy hem vroeg of'er siektens in 't Leger regeerden, dan of de Soldaaten muytineerden; dog hy hem geantwoord hebbende, datse alle welvarende waren, en met geduld de ongemakken waar aan sy bloot gestelt waren verdroegen, soo laakte hy opentlijk de onstantvastigheyt van syn Soon, en gansch toornig synde schreef aan hem den volgende Brief.

Indien gy hebben wilt Frederik, *dat ik u voor mijn Soon sal erkennen, soo moet gy de Stad nemen, of in de Belegering sterven: soo gy komt te sneuvelen, soo sal ik met u verlies vernoegt, alhoewel met swaare pynen wegens mijne onpasselijkheden, en wegens mijn geemelijkheyt, beladen synde, henen gaan om u plaats te bekleeden: indien ik het selfde lot bekome, eer dat ik te regt gerake, soo sal u Moeder op de tyding van onse Lykstatien uyt* Spanien *komen, de Belegering ten eynde brengen, of haar leven eyndigen: soo sy sterft, soo sal haar verlies vervullen al 't geen wy aan den Koning onsen Souvereyn, en aan de onvertsaagde standvastigheyt van de Hertogen van* Alba *onse Voorsaaten, verschuldigt syn: maar soo sy glorieus uyt die onderneming geraakt, soo sal sy sorge dragen om aan haar Soon, en aan haar Gemaal gedenk-tekenen van een eeuwige gebeugenisse, op de Brysels van een hertnekkige Stad in haar opstand, op te rechten.*

Frederik over dien Brief verbaast synde, gevoelde dat hy alle syn vertrouwentheyt weder kreeg; hy las de selve aan de *Spaanse* Bevelhebbers.

hebbers en Soldaaten voor, de welke al t'samen tot antwoord gaven, dat sy bereyd waren de laatste druppel van haar bloed uyt te storten, om de glorie van den Hertog niet ter neder te ploffen, sig versekerende dat sy onfeylbaar met een Belegering, die op syne beveelen ondernomen en gecontinueert was, te regt souden geraken. 1573.

De Vreemdelingen de welke in een groot getal in't Leger waren, sig inbeeldende, dat men gebrek van goede sinnen moest hebben, om te volherden in een onderneming, de welke na alle schijnbaarheden niet gelukken, en het gansche verlies van 't Leger veroorsaken soude, vroegen aan de *Spaniaards*, waar haar die vertrouwentheyt van daan quam. *Het is daar om*, gavense tot antwoord, *dat onse oude Generaal de continuatie van die Belegering beveelt, en wy weten dat hy geene beveelen geeft, sonder dat hy van derselver uytslag versekert is: hy weet uyt de beweging der saaken, wat daar van worden sal; hy dringt selfs tot de gedachten van syne Vyanden door, en de vlugt van't gevogelte ondertegt hem grondelijk, al 't geen'er in de wereld voorvallen moet.* Die Soldaaten aan welke de lange reeks van de gelukkige uytslagen des Hertogs had doen geloven, dat hy onverwinnelijk was, verleende haar al haar geloof wegens die vermakelijkheyt, en sy riepen al t'samen dat men de Belegering vervolgen, en de hertnekkigheyt der Vyanden, met een Heldhaftige stantvastigheyd overwinnen moest.

XXI. HOOFD-

1573.

XXI. HOOFDSTUK.

Continuatie van de Belegering.

DE Brieven van den Hertog van *Alba*, en de onderstanden van manschap, van levens-middelen en van geld, die kort daar op volgden, deeden de Belegering met meer kracht weder hervatten. *Frederik* beval dat men nieuwe mijnen graven, en dat men de soodanige die men reeds begonnen had, voltrekken soude. De Beukeryen wierden beter gedient als oyt: men deed furieuse stormen; men trachte alle de passagien, waar door de Vyanden onderstanden bequamen of eysten, te stoppen. De Belegerden toonden geen minder kracht: hoe meer dat men haar drukte, hoe meer onversaagt en geresolveert datse scheenen te wesen, alles te onderstaan, om niet in de magt der Belegeraars te vallen. Sy niet wetende op wat wijse datse tydingen van den Prins van *Orangen* souden konnen bekomen, of hem bekent maken de staat waar in sy gebragt waren, soo bedienden sy sig van Duyven, de welke sy daar toe gewent hadden; sy maakten Brieven aan de selve vast, die sy ter plaatse daar het behoorde heen bragten, en quamen met een vlugheyd, die verwonderlijk was, weder van de Plaatsen werwaarts sy gevlogen waren geweest. De Belegeraars hadden geen kennis van dien handel, tot dat een van die Duyven, die te veel vermoeyt was, in haar Leger quam rusten; een Soldaat de selve geschoten hebbende, soo wierd de konst-greep ondekt; t'sederd die tyding gaf men geen quartier meer aan die vogels, de onnoselen

Duyven verstrekken aan de Belegerden voor Boodschappers.

droegen

droegen de straf van de schuldigen, en men deed de selve met meer sorge als de menschen den Oorlog aan. 1573.

Men ondekte sulks niet eer als in de maand van April: de Belegerden leeden alsdoen reeds vry grooten honger, nemende haar kracht, indien men het soo seggen mag, door haar wanhope toe, sy signaleerden sig elken dag door furieuse uytvallen, de welke de Belegeraars in een geduyrig allarm hielden. De Graaf van *Bossu*, Admiraal van de *Nederlanden*, wierd gecommandeert om aan de Protestanten de passagie te water, wesende d'eenigste, die haar noch overig was, te stoppen. Hy quam van veertig kleyne Schepen gevolgt wordende in dat groote Meer, 't welk men gemeenelijk het *Haarlemmer-Meer* noemt; hy nam eenige Schepen van de Vyanden, en boorde andere in de grond, sonder haar echter die weg t'eenemaal af te snyden. *Frederik* geloofde dat sy de selve alrijd behouden souden, soo lange als sy Meesters van de Schans van *Heye* souden syn; hy liet aan de approches op die Schans arbeyden, en liet de trencheen daar van openen in een kleyn Bosch, 't welk voor een wandeling aan d'Inwoonders van *Haarlem* verstrekt; sy die d'aangelegenheyd van die Post kenden, als de welke haar meester maakte van de Vaart; de welke tot een communicatie van het *Haarlemmer Meer*, en van de Rivier het *Y* verstrekte, onderstonden alles om desselfs verovering te beletten. Sy vergrootteden haar Vloot met honderd Schuyten, en waagden een Slag, in welke sy het t'quaatst hadden; sy quamen eenige dagen daar na weder aan den Strijd, en

De Belegerden word de communicatie over het Meer afgesneden.

waren

1573. waren niet gelukkiger, en de twee duysend man die sy hadden doen uyttrekken, om de werken der Vyanden te ruineren, ter selver tijd wanneer de twee Vlooten Slag leveren souden, wierden afgewesen.

De Prins van *Orangen* die met drift het op breken van de Belegering van *Haarlem* wenste, commandeerde den Generaal *Phyf* met vijf honderd man, en een groot getal Pionniers, om een Fort te bouwen op den weg, langs welke de *Spaniaards* haare Convoyen in 't Leger bragten. *Phyf* verkoos tot de opbouwing van dat Fort een heel bequame plaats, op den *Rhyn* een uyr van *Utrecht* gelegen, en liet daar aan met alle mogelijke naarstigheyt arbeyden. *Tassis* die wist hoe veel daar aan gelegen was, besloot om 't selve te beletten, hy begaf sig mitsdien in 't hoofd van ses honderd Voetknechten, en van een Esquadre Ruyterye; quam de Arbeyders bestrijden, dreef de selve op de vlugt, smeet de gene die haar ondersteunden over hoop, en liet haare werken slechten. De vlyd van *Tassis* deed alleen syn desseyn gelukken, een ogenblik daar na soude hy geslagen hebben geweest; want hy had nauwelijks de vijf honderd man van *Phyf* geslagen, of hy sag vijf Vaandels der Vyanden aan komen, die aanstonds de weg weder naar *Leyden* namen: maar laat ons tot onse Belegering weder komen.

Die van *Haarlem* behielden als noch het Meer, *Bossu* deed een uytterste poging om haar daar van te dryven; hy besprong de selve met sestig Schuyten, die met *Spaniaards* beset waren; nam twee en twintig van haare kleyne

kleyne Vaartuygen, en boorde verscheyde andere in de grond: *Frederik* liet ter selver tijd een storm op de Schans de *Heye* doen, de welke aanstonds in genomen wierd: hy liet ook sonder tijd verlies een Schipbrugge over dat Kanaal leggen, 't welk in de beyde stroomen komt, en benam daar van aan de Belegerden de communicatie. 1573.

Soo veele quade uytslagen deeden den Prins van *Orangen* niet aarselen, hy liet verscheyde Soldaaten als Boeren kleeden, de welke de Belegerden eenige sakken koorn toebragten: maar het selve was een swakke onderstand, voor Luyden die reeds t'sederd eenigen tijd van den honger gedrukt waren, Koning *Philippus* de II. was niet minder ongerust, hy in de grond van den staat des Oorlogs, en van de gestalte der gemoederen door *Bernardino de Mendoza*, die de Hertog aan hem gesonden had om onderstanden te bekomen, geinformeert synde, soo was hy maar op middelen bedagt, om een saak ten eynde te brengen, waar van de gevolgen hem gansch ruineus scheenen te syn. Hy liet den Hertog groote sommen gelds toekomen, en sond syne beveelen aan *Louis de Requesens* Governeur van het *Milanees*, om twintig Vaandels naturelle *Spaansen*, en het Regiment van *Partis*, 't welk *D. Lopes de Figueroa* commandeerde, naar *Nederland* te senden.

De Hertog door *Frederik* geinformeert synde, dat de Prins van *Orangen* een talrijk Leger op de been bragt om *Haarlem* te ontsetten, schreef aan *D. Lopes d'Acunha*, die de Troepen van het *Milanees* commandeerde, om hem

met alle vlyd de Musketiers toe te senden.
1573. *Dom Lopes* gehoorsaamde, en belade met de sorge van die vlyd *Gaetano*, den welke sulke groote marchen deed, dat hy minder als in negen dagen meer als honderd mylen afleyde. *d'Acunha* die hem van digte by volgde, begaf sig eenige dagen daar na in't Leger, hy en het Regiment van *Partis* quamen daar in by na even ras.

XXIII. HOOFDSTUK.

Continuatie van de Belegering.

FRederik een Leger van meer als agtien duysend man, alle oude Troepen slende, twijfelde niet meer aan d'uytslag van de Belegering: hy liet een hoope Forten op werpen, en stopte alle de passagien te Lande soo wel, dat het voor de Belegerden onmogelijk was de minste bystanden te konnen bekomen. De Graaf van *Bossu* sloot die te water met syne overwinnende Vloote: de besetting van *Haarlem* bemerkte alsdoen, dat'er geen hoop voor hen meer was in haar vertwijfeling; sy continueerden echter haar bescherming met het selfde succes, en lieten aan den Prins van *Orangen* weten, datse sonder een machtige onderstand, souden moeten capituleren.

Nederlaag van het ontset.

Hy bragt ses duysend Voetknechten en een Esquadron Ruyterye in't Veld, onder het geleyde van *Zaras*, den welke met Eede beloofde de Stad te ontsetten, of te sneuvelen. Hy nam ses Veldstukken mede, en belade sig met het geleyde van een groot Convoy van Krijgs en levens-voorraaden; een Vloot van honderd Schepen had sig reeds sekretelijk op de

Reede

Reede begeven, en de Belegerden moesten een starke uytval doen, dragende over haare kleederen witte hembden, om elkander in de actie te konnen kennen. 1573.

Frederik smeet alle die schoone ontwerpen om verre, de welke hy te weten quam door behendigheyt van een syner Soldaaten, den welke twee Duyven schoot, die alle de beveelen van den Strijd over bragten: hy maande syne Troepen aan om dien nagt in de wapenen te blyven, en om in die gelegenheyd alles te doen 't geen haar mogelijk soude syn, en stelde selfs de Schildwagten en buytenste wagten uyt. Die voorhoeden souden echter onnut syn geweest, indien de Vyanden sig niet getroebleert hadden; sy hadden reeds het quartier van de *Hoogduytsers* geforceert, en genaakten dat van de *Spaansen*, wanneer een Trompetter tegen *Zaras* seyde, dat het tijd was om het teken aan de Belegerden te geven, 't welk hy geloofde; dat gerugt maakte de *Spaansen*, die noch gansch geen beweging hadden gedaan wakker; *Frederik* rangeerde deselve in Slagordening, gelijk of men op vollen dag was geweest, en liet'se soo van passe vuyr geven, dat de Vyanden na een krachtige defensie de vlugt namen, de welke haar twee duysend man, en vijftien Vaandels koste; sy verloren ook by na vijf honderd wagens, die met Krijgs en levens-voorraaden geladen waren.

De Borgers van *Haarlem* hadden na die nederlage gansch geen hoope meer, gaven sig op discretie over, en koften haare plondering voor een groote somme gelds af. *Frederik* quam na

Inneming van *Haarlem.*

na agt maanden Belegering in haar Stad, ont-
1573. wapende de *Duytsers*, sond de selve weder naar Huys, liet den Governeur en het meestendeel der Bevelhebbers het hoofd afslaan, en de rest van de besetting op hangen of verdrinken, of van honger sterven; eyndelijk meer als twee duysend man wierden ter dood-straffe gesonden. En alhoewel haar opstand en hertnekkigheyd soodanige straffe verdiende, soo wierdender echter Luyden, en selfs onder de Overwinnaars gevonden, die de selve geloofden een gelukkiger lot waardig te syn.

XXIII. HOOFDSTUK.

Aanmerkingen over die Belegering.

SOodanig was d'uytslag van die befaamde Belegering van *Haarlem*, waar van men soo veel in de wereld gesproken heeft. D'outheyd heeft'er geen vermaarder gehad, en men heeft'er naderhand geen gesien, die daar by te vergelijken is: de Belegeraars en de Belegerden deeden daar in wonderen van dapperheyd; maar nietwes bragt haar meer glorie toe, als haar volstandigheyt, om alle ongemakken van 't leven te lijden. De Belegerden gaven sig niet over als op het uytterste; sy stonden vier algemeene en een groot getal bysondere stormen uyt. Haare Vrouwen queten sig niet minder als sy, men sag haar met de Byle of de Schop in de hand, de Bressen repareren, aan haare kinderen, Broeders of Mannen, spysen toebrengen. Sommige gingen noch verder, sy namen de wapenen in de hand, en vogten met een Heldhaftige moed. Het verlies aan weder syden was groot: daar was niet een van

de

De Gouverneur van Haerlem onthalst.

de Belegeraars die daar in niet eenige quetsuyr bequam : *Frederik* was'er niet van uytgesondert, 't is waar dat hy sig tot alles als de minste Soldaat waagde. *D. Lopes d'Acunha* stierf een oogenblik na de overgaaf van de Stad van siekte. Hy was de Neef van den Graaf van *Bondia*, en een man van moed en van verstand, te gelijk bequaam tot den Oorlog en het Kabinet, maar weynig gelukkig: hy had in het *Milanees* gedient; *Pescaire* handelde hem daar in qualijk, en hy was genootsaakt geweest uyt dat Land te vertrekken: en hy quam den Hertog van *Alba* in de campagne van *Romen* vinden, den welke hem tot d'eerste Ampten bevorderde. 1573.

Ik heb vermeld dat de Borgers van *Haarlem* groote sommen betaalden, om de plondering af te koopen: de *Spaniaards* vergramt synde, om dat men de selve tot betalinge van de vreemde Troepen besteed had, en dat men hen haare Soldyen onthield, muytineerden, en sig meester van de Stad gemaakt hebbende, dreygden het Land te sullen verwoesten, soo men hen haare Soldyen, die men haar schuldig was, niet betaalde, voorwendende haare behoeftigheyd, die in der waarheyd heel dringende was, vermits sy half naakt waren. *Frederik* sig inbeeldende, dat het genoech soude syn sig aan haar te vertoonen, om de selve weder in haar pligt te brengen, wilde de selve gaan vinden, dog syne Vrienden beletteden hem sulks, als synde voor syn leven bedugt.

De *Spaniaards* muyteneren.

Hoe groot dat syn gramschap ook tegen haar was, soo bedaarde hy niet te min sonder moeyte, wanneer hy overwoog wat sy in de

tijd van agt maanden geleden hadden, en de
1573. erbarmelijke staat daar sy in gebragt waren. Hy geloofde lichtelijk dat haar muyterye geen uytwerking van haar heerssugt, maar alleenelijk uyt schaamte was, om dat sy haar selven by na naakt sagen. Hy schreef daar over aan syn Vader, eer als een Middelaar dan als een vertoornt Generaal, en hy verkreeg voor haar vergiffenis van haar misdaad; maar sy moesten haar elk met twaalf pistoletten, voor de Soldye van dertien maanden te vreden houden: die somme de welke haar aanstonds getelt wierd, bragt haar weder in haar pligt, en vervulde haar met vreuchde.

Verschoyde verrichtingen. De Hertog van *Alba* die den Oorlog van *Holland* ten spoedigsten wilde eyndigen, begaf sig naar *Utrecht*, alwaar hem de jigt noodsaakte te blyven: hy gaf bevel aan den Graaf van *Bossu*, om alle syne krachten in te spannen, om de Vlooten van de *Water-Geusen* te ruineren; en terwyle dat *Frederik* de Bressen van *Haarlem* deed repareren, soo sond hy *Noircarmes* met het puykje van 't Leger, om *Alkmaar* een Stad in *Noord-Holland* gelegen, te gaan belegeren. Alhoewel desselfs Vestingen niet t'eenemaal volmaakt waren, soo kon *Noircarmes* de selve echter niet belegeren, hy wierd daar in belet door de muyterye van de Soldaaten, die men niet te vreden konde stellen, als met haar drie maanden Soldye te betalen. *Frederik* die wenste sig voor het eynde van de Veldtogt meester van *Leyden* te maken, liet binnen *Haarlem* een besetting van *Waalen*, detacheerde *Francois Verdugo* met drie Compagnien *Spaniaards*, en drie andere van

Waalen

Waalen en *Hoogduytsers*, om sig meester van de Schans van *Alphen* te maken: hy volvoerde dat bevel ook, en begaf sig vervolgens tot *Leyderdorp*. 1573.

Frederik liet alle d'andere nabuyrige Schansen van *Leyden* in nemen: hy liet wyders alle de Krijgs en levens-voorraden, die hy geduyrende de Belegering geloofde van noden te hebben, aldaar brengen. Hy maakte al een begin van de selve, wanneer hy bevel van den Hertog syn Vader kreeg, om die van *Alkmaar* welke Stad van *Goin* berent was, te formeren. Hy begaf sig in't begin van September derwaarts, en nam met den degen in de vuyst in een Fort, 't welk aan de Stad de communicatie van de Rivier benam, door welke de Vloot van de *Water-Geusen* de selve ondersteunen konde. Des anderen daags begon hy de Belegering van de Stad, liet een Beukerye oprechten, de welke bresse geschoten hebbende, soo liet hy een storm doen, en wierd afgeslagen: hy bemerkte als doen dat *Alkmaar* een Stad was, die met een slag niet konde genomen worden, want desselfs Vestingen waren redelijk, en haar besetting talrijk en Krijgs-bedreven. Alsoo hy niet anders als Veldstukken had; soo sag hy sig genootsaakt om grof geschut af te wagten, 't welk niet als lange tijd daar na aan komen konde, alsoo de wegen gansch gebroken waren. De Belegerden bedienden sig van die tusschen tijd, om haare Fortificatien te voltrekken, en de Prins van *Orangen* om een Leger op de been te brengen, 't welk machtig was om haar t'ontsetten. Belegering van *Alkmaar*.

Alsoo het te geloven was, dat het voorschreve

onset te water soude aankomen, soo kreeg de
1573. Graaf van *Bossu* last om sig daar tegen te stellen. Hy ruste syn Vloot in de Haven der Stad *Amsterdam* toe, opende de Vliet, die de Vyanden gestopt hadden, met Schuyten vol sand daar in te doen sinken, en nootsaakte een Vloot van vijftig zeylen, die de Haven van *Amsterdam* t'sederd eenigen tijd beset had gehouden, om weg te vlugten, en sig op de Reede te begeven, gelovende den Graaf derwaarts te sullen lokken, den welke groote Schepen had, die buyten twijfel daar aan de grond souden hebben geraakt. Hy besefte haare oogmerken, genoeghde sig met den Kapiteyn *Gorcoeur* aan Land te doen treden, die van twee honderd man gevolgt synde, sig met het rapier in de hand, meester maakte van het Fort, 't welk de Vyanden op den Dijk, die daar after lag, hadden doen maken. De Vyanden bleven daar by de veertien dagen op anker leggen, maar geinformeert synde van het gevaar daar sig de Stad *Alkmaar* in bevond, soo gingen sy sig in de Haven van *Enchuysen*, door het conjungeren van verscheyde Schepen verstarken, en gingen onder zeyl, om de Belegerden onderstand te verleenen. De Graaf van *Bossu* die de voortogt genomen had, leverde haar Slag, de syne verlieten hem; hy defendeerde sig niet te min tot den volgenden dag in syn Schip, op 't welke seventien *Spaniaards* waren, en hy'er niet meer als veertien overig hebbende, soo maakte hy conditien of hy in een Oorlogs-Stad geweest was: hy wierd naar *Hoorn* gebragt, en de Prins van *Orangen* weygerde hem op rantsoen te stellen, alhoewel

Gevangen neming van den Graaf van *Bossu*.

den

den Hertog van *Alba* hem daar toe had laten versoeken. 1573.

Die nederlaag vergeemelijkte *Frederik*, den welke nochmaals in een furieuse storm afgeslagen was. Hy brak mitsdien de Belegering op, siende de weg tot het onset open, het Saysoen seer verre in geschoten, en syn Leger soo vol water, dat men niet als met Schuyten, of met een breed Balkvlot, 't welk hy had laten maken, van t'een quartier tot het ander varen konde; en eyndelijk wetende, dat de Vyanden de Dyken souden gaan doorsteken; 't welk de geheele ruine van syn Leger veroorsaakt soude hebben. Opbreking van de Belegering.

Hy week weder naar *Haarlem*, latende het Governement van *Egmond* en van *Waterland*, aan den Baron *Chevreau;* detacheerde *Francois de Verdugo* met de beste Troepen van syn Voetvolk, om dat gedeelte van *Holland*, 't welk het wijdst van Zee af gelegen is in syn pligt te houden, en betrouwde de bewaring van de Kusten aan *Juliaan Romero*, die d'een en d'ander, gehouden waren *Noircarmes* te gehoorsamen, den welke Governeur generaal van de gansche Provintie was.

D'Heeer van *Bevors*, die de Hertog van *Alba* Admiraal van *Vlaanderen* gemaakt had, was niet gelukkiger op de Zee, de welke de Eylanden formeert, waar uyt *Zeeland* bestaat. Na bestipte beveelen om *Rammekens*, 't welk van de Protestanten belegert was te onsetten, soo liet hy *Mondragon* met het puykje van syne Troepen op syn Vloot klimmen, en ging daar op 't zeyl. Hy bragt eenige dagen op de Reede van *Vlissingen* door, daar na eensklaks van Nederlaag van *Bevors*.

gevoelen veranderende; soo begaf hy sig in 't
1573. Kanaal van *Ter-Veere*, en liet *Mondragon* met syne Troepen binnen *Middelburg* trekken. Hy wierd by na al soo ras van de *Water-Geusen* aangetast, die hem sloegen en noodsaakten, om met heel veel verlies in de Havens van *Vlaanderen* te wijken. De Prins van *Orangen* was even soo ongelukkig voor *Bergen*. Den *Spaansche* Bevelhebber den welke in die Stad, met een besetting van twee honderd man commandeerde, nootsaakte hem af te wijken, met agterlating van syne Ladders, en de Vaandels die hy reeds boven op de Wallen geplant had. Die stoot deed hem niet aarselen, hy maakte groote toebereydsels, om *Armuyden* en *Middelburg*, d'eenigste Steeden van *Zeeland* die hem niet onderworpen waren, te belegeren.

Gelukkig geval voor de *Spannsen.*

De Generaals die *Frederik* in *Holland* had gelaten, deeden daar in merkelijke veroveringen. *Verdugo* maakte sig meester van verscheyde Schansen rondom *Leyden*: hy liet'er ook eenige andere maken, om die Stad geheelijk te besluyten: waar na hy syne Troepen op de nabuyrige Dorpen verdeylde, en ging de rest van de Winter in den *Haag* door brengen.

Romero deed geen mindere verrichtingen, syne Troepen met de Regimenten van *Ferdinand de Toledo*, en van *Gonsalvo Bracamonte* vergroot synde, soo nam hy verscheyde Forten in, die Kaaden of Vlieten defendeerden, en maakte sig meester van *Muyden*. Het Sayson hem niet langer toelatende om in 't Veld te blyven, soo bragt hy syne Troepen in de Schanssen en op de Dorpen rondom *Leyden*,

soo

soo om te beletten datter niets in die Stad soude komen, als op dat hy de selve soo veel te ligter souden konnen versamelen op het oogenblik, dat men de Belegering van die Stad soude moeten aanvangen.

1573.

XXIV. HOOFDSTUK.

1574.

De Hertog versoekt onderstanden van syne Majesteyt.

HOe voordeelig dat die uytslagen ook waren, soo verlosten sy echter den Hertog van *Alba* niet van de geemelijkheyt, die hem desen Oorlog veroorsaakte: hy kende het gewichte daar van, hy voorsag'er alle de gevolgen van; hy kende ook de middelen om de selve te eyndigen; en hy had daar toe maar alleen goede Vlooten en geld van noden, dog t'een en t'ander onbrak hem. Hy schreef krachtiglijk aan syne Majesteyt met alle die vryheyd, die hem syn bysondere verdienste, syn liefde voor syn Vorst, en syn yver voor het gemeene best, was gevende. Hy vertoonde hem dat sonder een Vloot het onmogelijk was de wederspannigen te ruineren, de welke veel meer als de *Spaansen* ter Zee vermogten, daar by komende dat sy den Oorlog voerden in een Land, 't welk met Vlieten doorsneden, en soo vervult met Meeren en Moerassen is, dat het by na voor de Ruyterye niet te gebruyken was; dat men *Zeeland* 't welk by na geheel van de wederspannigen beslagen was, moest agten als een versameling van Klippen, in 't midden van 't water gelegen, en met Wallen en Vestingen omringt synde: hy versogt hem instantelijk of om hem een Vloot in *Spanien* uytgerust toe te senden, of geld om'er een in 't Land te doen uyt-

uyt ruſten; 't Geen met minder koſten en met
1575. meer gemakkellijkheyt ſoude geſchieden. Hy klaagde grootelijks over de quaatwillicheyt van de Treſoriers, en ſcheen met een ſyne Majeſteyt ſelfs wegen ſyn giericheyt te laken. Hy verklaarde wijders de doemalige ſtaat van de *Nederlanden*, wat dat ſyne Troepen, ſyn Soon, en hy alle dagen genootſaakt waren te lyden, om de wederſpannigen weder tot haar pligt te brengen. Hy eyndigde met den Koning te verſoeken hem een Vloote en geld te ſenden, of om hem een Gouverneur die ſyne Majeſteyt aangenamer was te ſubſtitueren, alhoewel hy 'er geen vinden ſoude, die getrouwer noch die bequamer was, om de Vrede en ſyn geſag in die Provintien te herſtellen.

Die hy niet konde verkrygen.

Die Vryheyd vergramde den Koning, en alſoo de gramſchap die hy 'er over op vatte, door de liſticheden van de Vyanden van den Hertog vermeerdert wierden, ſoo ſchreef hy hem tot antwoord: *Dat hy noyt gelds genoech ſoude hebben, om ſyne begeerlijkheyt te voldoen; Maar dat hy ſonder moeyte voor hem een bequaam en getrouw ſucceſſeur ſoude vinden, die door ſyn gematigtheyt en ſyne goedertierenheyt ſoude eyndigen een Oorlog, die hy met de Wapenen in handen, noch met kracht van ſyn waarheyd niet kon eyndigen.* En hy voegde daar by, *dat hy gelds genoech ſoude hebben, om ſyn Vloot uyt te ruſten, en de Legers te betalen, ſoo hy het maar ſoo maakte, dat de Volkeren van de* Nederlanden *ſyn Perſoon beminden, en een ſchrik voor ſyne Wapenen hadden.*

Die Brieven den Hertog doende giſſen, dat hy begon verſmaad te worden, en dat de

Ko-

Koning aanwien hy ſulke merkelijke dienſten had gedaan, toonde gebrek van eerbied voor hem te hebben, ſoo vatte hy daar uyt een geweldige ſpijt op, dewelke hem belette de ganſche nagt te ſlapen. Den volgende dag ſmorgens liet hy ſyn Soon roepen, op wien hy heel groot vertrouwen ſtelde. *Frederik* wiſt niet wat dat Koning *Philippus* aan ſyn Vader weder geſchreven had; Maar hy ſag genoech uyt ſyn aangeſigt, en uyt de gramſchap die uyt ſyne oogen ſcheen, dat 'er niet als quade tydingen waren. De Hertog hem gevraagt hebbende, wat dat hy geloofde dat hy in die gelegenheyd doen moeſt; *Vergunninge te verſoeken om weg te gaan*, antwoorde hy, *op dat de gebreken, d'onweetenheyd, en de laſbertisheyd van onſen Naſaat, een nieuwe opheffing aan onſe glorie geven, en deſelve in haare volle klaareyt ſtellen moge, Dat de ganſche aarde, en dat de Koning ſelfs, de Menſchen mag kennen die hy verſmaad, en de gene die hy voor haar gepreſereert heeft; Dat hy leere, dat men noch dapperder noch voorſichtiger vinden kan, noch die beter met een Heldhaftige onvertſaagtheyd, de Wapenen van een Krijgs bedreven Volk, de ſlaagen van een onſtuymige Zee weet af te weeren, en het tegen d'alderſtrengſte injurien van de lugt, en d'alderverdrietigſte ongemakken van het leven uyt te houden. Hy ſal beproeven of het uyt ſagtmoedicheyt of ſwakheyd, dan of het door een grootheyt van moed en de kracht der wapenen is, dat men de wederſpannigen weder onderworpen kan maken; d'Auteurs van quade Raadſlagen, en onſe benyders ſullen wel haaſt bevroeden, dat de glorie van de* Spaniaards, *die onſe overwinningen ſoo hoog opgeheven hebben, ſoo*

1575.

1575. *soo ras als wy vertrokken sullen syn, weder ter neder sal vallen. 'Tis tyd, Vader, dat gy rustte neemt, na syn seventig Jaaren moet men niet meer denken om Laurieren te vergaderen; Maar gy moet alleenelijk rusten onder de schaduwe van de gene die u omringen, en die glorie, die gy door soo veele schoone daaden verkregen hebt, vreedsamelijk genieten: aan d'andere syde de ruine van dese Provintien, dewelke ons vertrek op de hielen sal volgen, sal ons glorieuse gedenktekenen oprechten, dewelke niet als met de Werekd vergaan sullen.*

Hoe overeenkomende dat die gevoelens ook waren met die, dewelke de Hertog genomen had, niet te min syn liefde voor syn Vorst, syn yver om de Heerschappye van de Kerk in de *Nederlanden* weder te brengen, en die van de *Spaansen*, deeden hem andere besluyten nemen: Hy antwoorde syne Majesteyt op een eerbiedige en onderworpe wyse; Hy nam daar in de toon en de woorden van een Suppliant aan, en vergat nietwes van al 't geen 't welk hy geloofde dat syn gramschap versagten moest, maar het was te vergeefs.

Hy versogt den Koning om hem te rug te roepen.

De hardicheyt van den Koning deed hem wel haast gedachten nemen om *Nederland* te verlaten. Aan d'andere syde soo wierd hy van de Jigt opgegeten, hy kon niet meer te paard steygen, noch daar op sitten; De Rosbaar en de Karosse waren hem selfs onverdragelijk; Wijders soo had hy besloten om de sorge van syn glorie te bewaren, en om de Provintien, waar van syne Majesteyt hem Gouverneur gemaakt had, aan niemand wie het ook was aan te vertrouwen. Hy maakte heel veel staat op de verdienste, en

op

op de dapperheyd van syn Soon, maar hy dorst hem tegen den Prins van *Orangen* een 1575. out en ervaren Kapiteyn, die wist te overwinnen sonder Strijden te wagen, dan wanneer hy wist, dat hy syne Vyanden in stukken konde houwen, niet stellen. Wijders soo hield hy het daar voor, dat die eyge Soon noch niet geloofs genoech in 't Leger had; Dat 'er niet meer als een Hertog van *Alba* was, die de Soldaaten dewelke half naakt en qualijk betaalt waren, konde doen ageren, en deselve niet alleen in een nauwkeurige gehoorsaamheyt, maar ook in vreuchde houden. De Medicyn-meesters deeden hem besluyten, hem vertoonende dat syn groote ouderdom reeds de natuurlijke warmte van syn Maag verswakt hebbende, hy niet langer in een vogtig en heel kout Land leven konde; Dat 'er niet als syn geboorte-lugt was, als warm en droog synde, die de loop van syn leven soude konnen vernieuwen, en de gestrengheden van syn Jigt verminderen, welke de al te groote vochtigheyt ende ongemeene koude van de *Nederlanden*, merkelijk vermeerderden.

De Hertog gevoelende dat hy metter daad stierf, konde het tegen sulke dringende redenen niet uythouden: Hy versogt syne Majesteyt hem toe te staan om weg te mogen gaan, en bediende sig om hem daar toe te brengen van het getuygenis van syne Genees-Heeren; Hy verleende hem deselve door Brieven vol van liefde en van goetwillicheyt, gevende tot een voorwendsel aan die te rug roeping, de begeerte om den Hertog te sien, en om de raadslagen van soo een groot Man in te nemen,

men, wiens leven en gesontheyt hy voor de
1575. behoudenis van de *Nederlanden* prefereerde. Koning *Philippus* al de Wereld de oprechtigheyt van syne woorden willende doen geloven, en te verstaan geven, hoedanig hy met het gedrag van den Hertog vernoegt was, deed hem een pensioen van twaalf duysend guldens, op een van de Steeden van *Nederland* assigneren.

Louis de Requesens groot Commandeur van de Order van St. *Jacob*, wierd voor Gouverneur van de *Nederlanden* genoemt: Hy was een Man van een groote sagtmoedicheyt, heel braaf van persoon, en die men geloofde alle de noodsakelijke hoedanicheden te hebben om den Oorlog te doen eyndigen, en de *Nederlanders* weder in haar pligt te doen komen.

XXV. HOOFDSTUK.

Verscheyde gevoelens van het gedrag van den Hertog.

INdien de Hertog veel van syn Jigt en van syne andere swakheden leed, hy leed noch veel meer in te sien, dat men van syn vertrek op een heel nadeelige wijse sprak: Syne Vyanden beweerden dat hy door syne manieren veroordeelde een Oorlog, die hy heel qualijk aangevangen had; Dat de wanhoope van deselve met geluk te eyndigen, of liever de vreese om daar in te beswijken, hem syn te rug-roeping deeden versoeken, en dat syne siektens geen deel in dat oogmerk hadden; Dat hy na het voorbeeld van Keyser *Carel* de V. onder wien hy opgebragt was, het bevel varen liet, uyt vrese, dat de fortuyn die hem niet meer gunstig begon te worden, hem ganschelijk den rugge mogt toekeeren. Andere noch

noch veel slimmer onderregt synde, verseker- 1575.
den dat syne Majesteyt den Hertog te rug riep, vermits hy hoopte, dat hy uytte *Nederlanden* verwyderende een Man, die men voor een Auteur van alle desselfs rampen aansag, het hem ligt soude vallen de *Nederlanders* weder te doen overkomen, haar gevende een Gouverneur, wiens sagtmoedig en gematigt gedrag, alle 't geen het geweld, en de gestrengheyt van den Hertog toegebragt had, weder verhelpen soude, om dat de tegenwoordicheyt van dien Gouverneur haar hatelijk was; Dat sy niet als een afschrik hadden van een Man, den welke om haar onder het jok te brengen, doodstraffen en Wapenen gebruykt had: Dat niemand syne gevoeligheden matigen soude konnen, soo lange als hy in 't midden van haar sonde syn; Dat sy aan hem, en niet aan syne Majesteyt den Oorlog verklaart hadden; Dat syn geweldig humeur, syne tyrannissche bevelen, en syn wreetheyd, de *Spaanse* Heerschappye aan die Volkeren onverdragelijk had gemaakt.

De sulke die regtmatiger oordeelen hadden, en die in de grond wisten, hoe dat sig alles toegedragen had, en die mitsdien geen andere partye als die van de rechtvaardicheyt kosen, maakten gansch geen swaricheyt om te voorspelden, dat het vertrek van den Hertog van *Alba*, het verlies van de *Nederlanden* soude gaan na sig slepen; Sy twijfelden niet, of de *Nederlanders* verlost synde van de vreese van een Man, die sy wisten dat onverwinnelijk was, souden alle de Wapenen gaan aannemen, vermits sy verseker waren, dat die

Volkeren, tot noch toe, niet als door syn tegenwoordicheyt weerhouden waren; Dat hy
1575. alleen *Vrankrijk*, *Duytsland*, en *Engeland* verbaast en deselve belet had, om sig opentlijk voor de wederspannigen te verklaren; Dat soo syn komste in de *Nederlanden*, en eenige geweldige doodstraffen, de saaken van syne Majesteyt eenige schaden toegebragt hadden; De selve echter tot die trap waren gekomen, dat men hem daar niet uyt konde trekken, sonder haar te doen verloren gaan; Vermits syn vertrek gelijk als de Trompet soude wesen, die alle de Nabuyrige Volkeren opwekken soude de Wapenen aan te nemen, om de *Spaansen* daar uyt te verdrijven; Dat de Koning aanmerkinge moest maken, dat die van de nieuwe Godsdienst, op 't eerste gerugt dat 'er van liep, malkander belooft hadden, dat de Hertog van *La Cerda* Gouverneur soude wesen. Dat 'er eyndelijk niemand als *Alba* alleen onder de *Spaansen* was, die men tegen den Prins van *Orangen* stellen, ofte die het tegen dien ouden en ervaren Kapiteyn ophalen konde.

D'ondervindinge heeft niet dan al te wel geleert, hoe regtmatig dat die redenering was, en daar soude geen Republijk van *Holland* syn, indien de Hertog noch een Jaar in de *Nederlanden* was verbleven geweest, en indien Koning *Philippus* hem alle de onderstanden van geld die hy eyste, verleent had: De wederspannigen hadden in *Holland* niet meer als de Steeden *Leyden* en *Hoorn*, en een gedeelte van *Zeeland* was den Koning noch getrouw, en het was te geloven, dat

eene

eene Veldtogt dien Oorlog soudé geeyndigt hebben, en die selfde Veldtogt stelde de wederspannigen in 't besit van de rest van *Holland*, van *Zeeland*; van *Gelderland*, van *Overyssel* en van *Vriesland*. 1575.

Requesens had soo ras de bevelen van syne Majesteyt niet bekomen, of hy verliet het *Milanees* waar van hy Gouverneur was, en begaf sig met groote dagreysen naar *Nederland*, van twee Compagnien Ruyters begeleyd synde. De Hertog ontfing hem tot *Brussel* met heel veel deftigheyd, onderrechte hem van alle 't geen hy weten moest, om dien Oorlog gelukkig ten eynde te brengen. Hy maande hem boven al aan, om een Vloot toe te rusten, om de wederspannigen den Oorlog krachtiglijk aan te doen, en gaf hem te verstaan, dat de wederspannigen wanneer deselve beminden grooter misdaaden begingen, dan wanneerse vreesden.

Requesens komt in de *Nederlanden*.

Eyndelijk soo trok hy na dat hy de *Nederlanden* geduurende den tyd van ses Jaaren geregeert had, daar uyt, van vier Vaanen Ruyters begeleyd synde. De *Spaniaards* en syne Vrienden waren gevoeliglijk over syn vertrek bedroeft, en het gansche Leger had daar over een geemelijkheyt, die alle uytdrukkinge te boven ging. De Bevelhebbers versochten vergunninge om weg te gaan, en de Soldaaten die aan *Requesens* een slap en swak Man vonden te hebben, en die nietwes van de grootheyd der moed van haar treffelijke Generaal had, dienden niet als met leetwesen, en signaleerden sig meer door haare Muyteryen, als door haare Krijgsdaaden.

1575. De Hertog van *Alba* tot *Genua* gearriveert synde, ging naar *Spanien* t'scheep, en quam gelukkelijk tot *Madrid*. Syne Majesteyt ontfing hem op d'aldereerlijkste en beleefste wijse van de Wereld: Hy hernam ook met syn Ampt van groot Meester van het Huys des Konings, tegen de opinie van al de Wereld, en tegen de wenschen van syne Vyanden, al syn gesag weder.

Eynde van het derde Boek.

HET LEVEN VAN FERDINAND ALVAREZ DE TOLEDO,

d'Eerste van dien Naam,

HERTOG van ALBA.

TWEEDE DEEL.

VIERDE BOEK.

EERSTE HOOFDSTUK.

DEr dat wy de Historie van de laatste daaden des Hertogs van *Alba* beginnen, en vermelden, hoedanig hy een groot Koningrijk aan de *Spaanse* Monarchie voegde, so geloof ik met weynig woorden te moeten gewagen, wat dat hy geduyrende de vijf Jaaren, dewelke voor die verovering gingen, verricht heeft. Wesende maar alleen bedagt, om de He-

1575. 1576. Gedrag van den Hertog.

Hemel te verdienen, en om uyt de glorie
1576. van de Wereld tot die van de zalige Zielen over te gaan, soo hield hy sig niet als met oeffeningen van Godvruchtigheyd besig; Hy versmaadde de slinkse bedrijven van 't Hof, en alle de grootheden der Aarde aande syde van haar nieticheyt beschouwende, soo bekommerde hy sig niet meer wegens 'tgeen syne benyders en Vyanden deeden. Hy hield sig in syn Paleys opgesloten, ging niet te Hoof dan wanneer hy daar geroepen wierd, verydelde de slagen van die selfde Vyanden, en hield den Koning 't synen opsigte als in schorssing.

Soo dikmaal als men in den Raad saaken van gewigt verhandelde, soo liet syne Majesteyt hem komen, en besloot nietwes dan na dat hy syn raad ingenomen had.

In die befaamde Raads-vergadering die tot *Madrid* wierd gehouden, waarin de Koning tegenwoordig was, om te overwegen of syne Majesteyt *Dom Jan*, syn natuyrlijke Broeder, naar de *Nederlanden* soude senden; Of hy de *Spaniaards* daar uyt soude laten vertrekken, gelijk de Staaten van 't Land hem solliciteerden, vonden sig de advysen verdeelt. By na alle de Raaden en in 't bysonder den Graaf van *Chinaon*, die naast *Rodrigo* en de Cardinaal *Spinosa* t'meest in gunst was, stemden dat men de *Spaniaards* te rug soude roepen; De Koning selfs scheen van dat gevoelen te syn. De Hertog van *Alba* kon daar geen smaak in krijgen, en gaf een heel tegenstrydig advijs. *Ik heb nooyt*, seyde hy, *in de*
De Her- *groote saaken die ik in het Kabinet; Of in 't hoofd*

hoofd van een Leger verr gt hebbe, myn bysondere glorie, maar die van uwe Majesteyt, en die van u Doorluchtig Vader, hoog loffelijker Memorie, gesogt: Ik heb veel maalen de baat en de nyt van de Grooten beproeft, somwylen selfs heb ik ook de gramschap van u Majesteyt op my betrokken, alhoewel ik niet anders sogt, als om het gemeene best te bevorderen. Tegenwoordig nu myne hairen grys syn, en dat het groot getal van Jaaren, 't welk ik met genoechsaame agting door gebragt hebbe, my berigten, dat ik naar het Graft lope, soo sal ik my niet te min soodanig vertoonen? als in de tyd dat ik my voor de glorie van myn Vorst aan alles waagde, Vermits ik niemand yet gedaan hebbe, waar over ik behoeve beschaamt te worden, noch 't geen myn vreese kan geven: Myn getrouwicheyt, myn dapperheyt, en myn tederherticheyt voor myn Koning, hebben my moed in de Strijden, en vrymoedicheyt in de Raads-Vergaderingen van uwe Majesteyt geinspireert. Desen arm die noyt overwonnen is geweest, heeft soo veel zeegtekenen voor de glorie van u regering opgeregt, als myn raadgeving u Koningrijken behouden heeft. Ik altyd tot vleyerye onbequaam synde, heb aan uwe Majesteyt geen mindere diensten in 't midden van syn Hof, als in 't hoofd van syne Legers gedaan: Ik segge niet wes uyt heerssuchtigheyt, maar alleenelijk om u te kennen te geven, wie dat u raad geeft, en na wien dat gy hooren moet: Maar eer dat ik u myn raad verklare, wegens het onderwerp dat my spreken doed, soo geloof ik de saak van wat verder te moeten ophalen.

1576. tog kant sig tegen het voornemen, om de *Spaniards* uyt de *Nederlanden* te doen vertrekken.

De *troebelen van* Vlaanderen *namen een begin onder de regeringe van de Hertoginne* Margareta,

wanneer men de inquisitie in de Nederlanden *wil-*
1576. *de invoeren, alwaar de nieuwe leere seer grote voortgangen nam; soo lange als die Princesse de Wapenen in de handen had, soo hielden de* Nederlanders *by Nagt en heel sekrete Vergaderingen: Maar sy was soo ras niet ontwapent, of sy hielden geen mate meer: Doen uwe Majesteyt my de regering van dat Land aan vertrouwt had, heb ik de Hoofden der Rebellen doen straffen; Ik heb de gedugte Heyr Legers der wederspannigen verslagen en geruineert; Ik heb haare Steeden ingenomen, en ik heb Kasteelen in haare beste Plaatsen laten bouwen: Ik had die wederspannigen in een hoek van* Holland, *en in eenige Eylanden van* Zeeland *gedreven, ik bereyde my om de selve ook daar uyt te verdryven, wanneer myne swakheden my tot eenige verrichting onbequaam makende, myn genootsaakt hebben daar van daar te gaan.* Requesens *die my gesuccedeert is, heeft alles bedorven. Tot veragting van myn raad, soo heeft hy niet als sagticheyt aan de Geconfœdereerden getoont, die sig daar van bequamelijk bedienende, haar van gansch* Holland, *van heel* Zeeland, *van de Provintien van* Zutphen *en* Overyssel, *en van het beste gedeelte van* Vriesland *hebben meester gemaakt. De Raad die de* Nederlanden *na de dood van den Gouverneur regeerde heeft voortgevaren, om de* Spaanse *Heerschappye daar in uyt te doven. Die Voorbeelden geven genoechsaam te kennen, dat de sachticheyt niet meer te pas komt, en dat deselve gevaarlijk is, dat het niet meer mogelijk is, om de* Nederlanders *door goedertierenheyt de Wapenen te doen ter neder leggen, so men haar ten minsten haar gansche Vryheyd niet wedergeeft, want sonder dat isser van haar geen Vreede als in de Wapenen te verhopen. Sire, het is der*

Ketters humeur, om nooyt onderworpen te syn, dan wanneer sy vresen. Sachte hulpmiddelen doen somwijlen wel d'aldergrootste quaalen ophouden, maar de Ketterye werd niet als door 't Swaard en 't Vuyr uytgeroyt, te geloven dat de vergiffenis de Vreede sal wederbrengen, is niet wijs te syn, en ik heb daar d'ondervindinge van gehad; Indien het soo swaar valt om nu het gesag van u Majesteyt in de Nederlanden *te mainteneren, wat sal het dan wesen als hy daarin ontwapent sal syn; Hoe veel bloed en dappere Luyden sal het niet kosten, om alle die Steeden weder te nemen, waarin wy althans besetting hebben, en die ons voor Plaatsen van veylicheyt en voor soo veel breydels verstrekken; door welke wy de ongetrouwe* Nederlanders *in toom houden. Aldermachtigste Monarch, wat souden die Volkeren niet dorven bestaan, wanneer se de Meesters van so veele Steeden waren geworden, daar sy tegenwoordig met soo veel ongebondenheyd opstaan, om het Jok af te schudden? Wie sal sig in 't vervolg tegen haar woede derven stellen, en ondernemen haar te temmen?* 1576.

Wijders hoe kan het in 't verstand van een redelijk Mensch vallen, om den Prins Dom Jan *ongewapent naar de* Nederlanden *te senden; Dien Prins een van de aldervolmaakste van* Europa, *en die schoone Planeet van* Spanien, *sal die der selver woede door syn enkele tegenwoordicheyt tegen houden? Niet minder als dat; Laat ons eerder vresen, dat sy haare handen in 't bloed van den Broeder van onsen Koning, en van de Soon van Keyser* Carel *sullen wassen. 'T is niet te geloven dat sy daar swaricheyt in sullen maken. Wat ondernemen sulke Volkeren niet, die God selfs aantasten, die met haare Voeten trappen 't geen de Godsdienst t' alderheyligst heeft, en die de Wapenen tegen haar Koning werkelijk in handen hebben?*

Ik ben missdien van advys, dat men den Prins
1576. Don Joan, *maar in 't hoofd van een machtig Leger naar de* Nederlanden *sal senden: indien de Koninglijke Schatkist die onkosten niet uytleveren kan, dat men dan de geheylige Vaten en de vercierselen neme, en sulks sal een daad van Godvruchtigheyt syn, als wesende dien Oorlog suyver voor de Godsdienst: hoe verknogt dat ik ook onder het gewigte van myne Jaaren en van myne swakheden ben, soo sal ik nochtans gaarne dien beminnelijken Prins volgen, en ik sal het my tot een vermaak stellen, om voor slegt Soldaat te stryden in een Land, waar in ik als Generalissimus soo dikmaals groote Legers in stukken heb gehouwen. Ik sal het doen, Sire, indien u Majesteyt 's selve begeert, en ik sal door die daad aan al de wereld toonen, dat de Hertog van* Alba *minder den Oorlog voor syn Koning, en om voor sig glorie te verkrygen, als voor den dienst van sijn God, en de verhoging van de Kerk, is voerende.*

II. HOOFDSTUK.

1577. De Hertog blyft t'huys.

DIe redenering mishaagde aan Koning *Philippus*, die niet hebben wilde, dat men sig tegen syne gevoolens soude kanten, en hy had genoech gemerkt, dat die van den Graaf van *Chincon* de syne waren. De Hertog wierd sulks gewaar, en vernam in 't vervolg, dat het gansche Hof hem van heerssuchtigheyt beschuldigde: En dat niet wes trotser noch hoovaardiger als het begin van syn redenering had geschenen; Dat syne Majesteyt sig daar over grootelijks vertoornde; Dat het te vresen stont, dat hy den toom aan syn gramschap soude geven, die veele

veele Luyden tragteden te vermeerderen. Hy sonder sig te verbaasen verbleef eenige dagen in syn Huys, en sonder op 't Hof te gaan; en ging daarop naar syn Stad *Alba*, soo om ordere op de saaken van syn Huys te stellen (dewelke in een quade staat waren, door de onkosten die hy in de *Nederlanden*, tot onderhouding van de Troepen die niet betaalt wierden, gemaakt had) als om syn gedachten over het Huwelijk van syn Soon te laten gaan? 1577.

Daar gebeurde een saak die alle andere menschen, als den Hertog vergeemelijkt souden hebben. Ik heb in 't voorgaande Boek gesegt, dat hy syn Beeltenis op het midden van de wapen plaats van het Kasteel van *Antwerpen* had laten stellen. *Requesens* had het selve in een plaats die minder openbaar was laten brengen, op dat als de Vreede herstelt soude syn, gelijk als hy sig belooft had, de *Nederlanders* het hertseer niet souden hebben, van op die plaats een Beeld te sien, 't welk hoe onmachtig het ook was, haar een schrik soude baren.

Syn beeltenis werd afgebroken.

Na de dood van *Requesens*, maakten de misnoegden sig van dat Kasteel, soo wel als van by na de geheele *Nederlanden* meester: het Volk woede geweldig met alle soorten van uytsporicheyt tegen dat Beeld, na dat sy daar aan veele scheldingen hadden geseyt, die sy niet geseyt souden hebben tegen de geen die het selve verbeelde; alhoewelse soo als sy sig waren inbeeldende niet als tegen hem spraken: soo smetense het om verre, en verkneusden het met hamers, daar warender die stukken mede namen van het marmer, waar van de voetbank gemaakt

1577. gemaakt was, die sy vergruysden, en over haare spyse stroyden, en in haar drank mengden. Sy vergooten het Beeld en maaktender geschut van; 't welk genoechsaam te kennen gaf, dat die personagie haar, terwyle hy by haar was geweest, had doen zidderen, en dat sy na syn vertrek eerst gewapent waren geworden.

1578. De Hertog van *Alba* verselde Koning *Philippus* op syn besoeking, of gesprek van *Guadaloupa*, en wierd aldaar qualijk onthaalt van *D. Sebastiaan* Koning van *Portugaal*, den welke afsdoen dien doodelijken Oorlog tegen de *Mooren* in welke hy sneuvelde, voor had.

De Hertog volgde de Koning op het gesprek tot *Guadaloupa*.

De twee Koningen in't openbaar van dien Oorlog sprekende, en van de middelen om de selve met gevolg te voeren, soo antwoorde de Hertog aan *D. Sebastiaan*, den welke hem syn advijs gevraagt had: dat die onderneming noch regt, noch niet wel overleyt was: dat soo hy echter de selve volslage wilde, hy ten minsten vijftien duysend man oude Troepen, by de soodanige die hy reeds geworven had moest voegen: dat hy sorge moest dragen wanneer hy syn Leger in Slagordening soude stellen, om het een groote front te geven, om van de *Mooren* niet omringt te worden: om in die front een groot getal Harquebusiers te stellen, om d'ongelovigen soo wijd af te houden als hem mogelijk soude syn; om boven al een goede Ruyterye te hebben; en de selve in kleyne Esquadrons te rangeren, op datse sig te ligter soude konnen stellen, tegen die der *Mooren* die alrijd in beweginge is, op geen vaste voet strijd, met een ongemeene snelheyt

Bedient den Koning van *Portugal* van goede raadslagen.

aan't

aan't gevegt komt, op gelijke voet weder heen vlugt, en sig sonder moeyte weder herstelt. Hy vertoonde, seg ik, aan D. Sebastiaan, dat hy soo veel hem mogelijk was, niet als in engtens moest strijden, waar in de dapperheyd alleen d'overhand heeft, sonder dat het groote getal van eenige nuttigheyt is, en dat hy langs de Rivieren moest camperen, of op Heuvelen, van welke eenige Beeken afvlieten: met een woord geseyt, hy seyde tegen hem noch verscheyde andere goede dingen, die hy selfs door bevindinge geleert had, wanneer hy met Keyser *Carel* in den Krijg van *Tunis* was geweest, of die hy verstaan had van de soodanige, de welke in dat Land tegen de *Mooren* gedient hadden. 1578.

Dom Sebastiaan nam heel veel vermaak en wel behagen in de redenen van den Hertog. Hy vroeg hem, of hy hem in dien Oorlog volgen wilde, tegen Volkeren, die de Koningen van *Spanien* soo dikmaals ter aarden geploft hadden: *Ik heb altijd*, seyde hy tegen hem, *van God de genade versogt, om my met het bloed der Sarracenen te mogen versadigen, ik sal u met vermaak volgen, in dien gy aan een out en ervaren Kapiteyn, als ik ben, wilt onderwerpen dat vuyr, en die moed sonder ervarenheyd, de welke ik in u doorluchtige Hoogheyt* * *bespeur, alsoo ik van geen humeur ben, om aan de onbesuysde drift van een jong Prins, in de waagschaal te stellen de glorie, die ik in soo een lange reeks van Jaaren, en door soo veele schoone verrichtingen verkregen hebbe: ik kan u niet versellen, soo men my de vryheyt niet*

* Men gaf alsdoen niet anders als dien tytel aan de Koningen van *Portugal*.

— *niet laat, om al 't geen ik door soo een lange oeffe-*
1578. *fening in't ambagt van den Oorlog geleert hebbe, in't werk te stellen, en soo men niet ganschelijk deferere aan mijne raadslagen, die nimmer als op de ervarenheyd sullen gegrond syn. Indien gy mijn op die conditien hebben wilt, soo beloof ik u de overwinninge, ende gy sult haast bevroeden tot hoe hoogen trap gy mijn verpligt sult wesen.*

De Koning van *Portugaal* die uyt de natuyr oplopende was, en door een fataal nootlot getrokken synde, kon die vrymoedigheyt niet lijden. *De soodanige, mijn Heer,* *antwoorde hy hem in gramschap, is veel bequaamer en veel bedreevener, den welke door de groote daaden van syne Voorouders onderwesen synde, sig wyders in een nootsakelijkheyd bevind om te overwinnen. Die grootheyt van ziele, die met de Majesteyt van de Koningen geboren word, versmaad die ydele en vreesachtige te werkstellingen: sy alleen vermag alles, sy alleen is verseekert van te regt te sullen geraken. Wy sullen in desen Oorlog, waar in wy niet alleen Koning, maar ook Generalissimus sullen syn, doen sien, hoe ydel dat uwe raadslagen syn: wyders indien wy onse glorie en ons geluk aan yemand anders als aan ons willen vertrouwen, soo heeft de Koning van* Portugaal *noch Kapiteynen, die veel bequamer syn, als gy syt.*

Dom *Sebastiaan* beledigt hem met woorden.

De Hertog soude met de selfde moedigheyt geantwoord hebben, indien Koning *Philippus* hem niet had doen stilswygen. Hy ging uyt de Kamer, en seyde in't uytgaan tegen de *Portugyse* Heeren, dat haar jonge en vermetele Koning haast straffe soude ontfangen, dat hy syne raadslagen versmaad had. Hy quam met het Hof weder tot *Madrid*, en alsoo hy niet afliet om voor den Marquis van *Corie* syn Soon,

Den Hertog van Alba, gevangen.

te intercederen, alhoewel syne Majesteyt het hem uytdrukkelijk verboden had, soo kreeg hy bevel om sig naar syn Stad *Alba* te begeven, en om daar niet als op een nieuw bevel weder uyt te komen. 1578.

III. HOOFDSTUK.

De Hertog van *Alba* en syn Soon worden vast geset.

OM de reden van de gevangen-setting van *Frederik de Toledo*, Marquis van *Coria*, en van den Hertog van *Alba* wel te verstaan, soo moet men indagrig syn, dat ik hier vooren gemeld hebbe, dat *Frederik* van een heel minnelijke complexie, uyt de natuur galant, wel gemaakt, miltdadig, driftig en van een heel vrolijk humeur synde, hy weynig beminde sonder weder bemint te syn. Na de dood van *Maria Pimentel*, Dochter van *Alfonsus Pimentel*, Graaf van *Benevento*, syn tweede Vrouw, soo wierd hy op een van de Staat Dogters van de Koninginne verlieft. Alsoo hy geen kinderen van syn twee eerste Vrouwen had, en dat men versekert was dat hy weder trouwen wilde, soo begunstigde de Koninginne syne Minnaryen, en vergunde hem om die Joffrouw die hy beminde, en waar aan sy wel soo een voordeelig huwelijk soude hebben willen bevorderen, te mogen komen besoeken. Die schoone persoone, die noch niet wist hoe groot de krachten van de liefde waren, gaf sig daar aan t'eenemaal over. Sy beminde vierichlijk, en nam vermaak in die sekrete besoekingen, die dikmaals al heel verre gingen, sy spaarde om haar Minnaar te verbinden, geene eenvoudige streelingen, en selfs soo men gelooft de kortswylige

ge niet, ſy deed alles wat ſy vermogt, om van
1578. hem een trouwbelofte te verkrygen. Men weet niet of *Frederik* in die oogenblikken, die vol van lief koseryen waren, de ſwakheyd niet had, van de ſelve aan haar te geven: maar hy heeft ſulks altijd onkent: en ſy heeft geduyrig betuygt, dat'er niets waarachtiger was. Alſoo men in die gelegenheden geen getuygen wil hebben, ſoo weet men niet ter degen wie van beyden t'opregſt verklaarde. Hoe dat het ook was, *Frederik* kreeg een weerſin, en ſyn omwending bragt ſyn Meeſtreſſe in wanhoop: ſy ſchreyde; ſy ſugte; ſy ſtelde alles in 't werk om dien onſtantvaſtigen weder by te roepen; doch daar in niet te regt gerakende, ſoo ſpatte ſy uyt, ging ſig voor de voeten van de Koninginne neder werpen, verklaarde aan de ſelve dat ſy haar agting en eere quyt ſoude weſen; dat ſy in waarheyd wel niets gedaan had, 't geen haar kuysheyd konde quetſen; dat ſy niet te min *Frederik* met al te veel vryheyd geſien had, t'ſedert dat ſy hem voor haar toekomend gemaal had aangemerkt: dat haar Minnerye openbaar ſynde, ſy mitſdien een ſpreukje van 't Hof en van de Stad ſoude worden, en dat het niet te geloven was, of men ſoude quaat vermoeden van haar kuysheyt hebben: ſy voegde daar by, dat het ganſche Hof van haare Majeſteyt deel in dat affront ſoude hebben, want ſoo *Frederik* die belediging aan een Joffrouw van d'eerſte qualiteyt dorſt doen, ſoo ſouder niet een Heer meer weſen, die ſyn Dogter aan 't Hof tot den dienſt van de Koninginne ſoude dorven ſenden.

Die redenering, de ſtoutheyt van *Frederik*,

de

de traanen van die Joffrouw, en de laſtige verſoeken van haare medgeſellinnen, maakten ſoo veel indruk op het gemoed van de Koninginne, dat ſy beſloot *Frederik* van 't Hof af te doen dryven, indien hy dat huwelijk niet ten eerſte voltrekken ſoude: ſy ſprak'er tegen den Koning op een krachtige wijſe van, om dat haare traanen veel indringender waren als ſy welſprekende was: ſoo had ſy derhalven te minder moeyte, om hem haare gevoelens te doen toeſtemmen, alſoo dat hy wegens dat huwelijk in de ſelfde diſpoſitie was. Hy ſoude ſelfs uytgeſpat hebben, indien hy door de erkenteniſſe van de groote dienſten, die de Hertogen van *Alba* aan hem gedaan hadden, niet weerhouden was geweeſt, en ſoo hy niet gevreeſt had, dat hy ſig door den Marquis van *Coria* niet ſoude konnen doen gehoorſamen; weſende dien Heer een man om alles uyt te ſtaan, eer dat hy een ſaak ſoude doen, die hy geloofde tot ſyn oneere te ſullen ſtrekken: de Vyanden van het Huys van *Toledo* lieten die gelegenheyt niet verby gaan, om hem te verootmoedigen: ſy vertoonden aan ſyne Majeſteyt, dat de miſdaad al te krytende was, om ongeſtraft te blyven, en dat het niet betamelijk was, dat een particulier de wille van ſyn Koning wederſtreven ſoude, boven al niet in een ſaak, die geenſints infamerende noch ſelfs nadeelig aan hem bleek te weſen, alſoo die Joffrouw van ſoodanige qualiteyt was, dat ſy het Huys van *Toledo* niet onteeren ſoude, hebbende vry veel goed en ſchoonheyt. 1578.

De Koning door die redenen, en door ſyn eygen beweging beſluyt genomen hebbende,

liet den Hertog van *Alba* en syn Soon ontbie-
1578. den, dreygde de selve dat hy opentlijk de oneere van syn Hof soude wreeken, indien *Frederik* die Joffrouw niet ten eersten trouwde. Dien jongen Heer loogchende alles, vermits *hy* geloofde het een saak te syn, die buyten bewijs was.

De Hertog antwoorde, dat hy noch nietwes van die Minnerye wist; dat hy bevreest was voor de schande die syn Huys daar door bekomen soude, maar dat hy geen gratie begeerde; niet te min alsoo het selve een saak van gewichte was, en dat de selve wel verdiende, dat men daar over syn gedagten ter degen liet gaan; soo gaf syne Majesteyt haar eenige dagen tijd om te besluyten, waar na sy heen gingen. Die kleyne saak gaf de stoutheyd aan haare Vyanden, om rugtbaar te maken, dat syne Majesteyt den hoogmoet van de Hertogen van *Alba* niet langer konnende verdragen, de selve van syn Hof soude verbannen, en om eenige sekrete misdaaden in een eeuwige gevankenis verwijsen. Die quaatsprekenheyt, en de schijnbaarheyt van haare aanstaande ongenade, deed haar lieder Huys schuwen; en men dorst de selve niet meer gaan besoeken of toe spreken.

De Hertog en syn Soon waren daar over geemelijk, sonder echter van besluyt te veranderen: sy waren alleen trachtende haare Majesteyten te vermurwen: de Koninginne weygerde haar gehoor te geven, en liet haar met strenge kastydingen bedreygen, indiense de beveelen van den Koning, en selfs voor den bestemdem dag niet na quamen.

De

De Hertog van *Alba*, *Frederik*, *Ferdinand de Toledo* groot Prioor, en *Anthonio de Toledo* Generaal van de Ruyterye, gingen te samen by den Koning sonder audientie te versoeken. Sy wetende dat syne Majesteyt in syn Kabinet was, soo opendense de deur daar van onbeleefdelijk, en traden alle vier binnen. Koning *Philippus* daar over verbaast synde, vroeg haar heel onstelt synde, of sy hem geweld wilden aan doen, en ging sonder haar te willen hooren in een ander Kamer, in welke hy haar met syn eygen hand een bevel schreef, om niet als tot het celebreren van het huwelijk, in't Paleys te komen. 1578.

De dag tot de celebrering van dien verstreken synde, soo liet Koning *Philippus* syn Raad vergaderen; by na alle de Raaden gaven haar stem, om *Frederik* tot het aangaan van dat huwelijk te dwingen; andere gingen noch vry verder, en quamen een voorbeeldelijke straffe van het Huys van *Toledo*, te vorderen, om datse in het Kabinet van den Koning hadden dorven treden, sonder sig te laten aan dienen, of geroepen te syn; sy vergaten niet wes om een quade verwe aan die daad te geven, en om de selve voor een openbaare gewelderarye te doen door gaan.

De Koning die tusschen de sachtigheyd en gestrengheyd balanceerde, en die weerhouden wierd door de aanmerking van de groote diensten van den Hertog, genoechde sig met *Frederik* naar het Kasteel van *Tordesillas* te senden, en te beveelen dat hy aldaar strikt bewaart soude worden. De Hertog ontfing die tyding gerustelijk; en alsoo alles tot syn en syn Soons

vertrek al was vaardig geweest, soo liet hy
1578. aanstonds door *Antonio de Toledo* een versoek-
schrift aan syn Majesteyt presenteren, om hem
te versoeken, dat den selve hem vergunnen
wilde, syn Soon geselschap te mogen houden,
vermits hy meer smerte soude gevoelen sig
bloeyende en vry, en syn Soon in onderdrukkinge
te sien, dan wanneerse beyde in gelijke gevankenisse
waren. Koning *Philippus* syn gramschap
ontveynsende, gaf tot antwoord, dat
hy op den Hertog niet t'onvreden was, als om
dat hy voor syn Soon tegen hem gesproken had,
na dat hy hem sulks had verboden, dat hy niet te
min, indien hy sig die saak soodanig ter herten
liet gaan, weg gaan kon, dat hy niemand
als door syne weldaaden wederhield; dat hy
goede Dienaars wist te behouden, en sig daar
van te bedienen wanneer hy de selve had, en
de selve t'ontbeeeren wanneerse weg gegaan
waren. De Hertog van *Alba* besefte sonder
moeyte de sin van die antwoord, hy verkleede
sig aanstonds, begaf sig naar het Hof, bedankte
Koning *Philippus* dat hy hem vergunt had
de rest van syne dagen in ruste door te brengen,
en versekerde hem, dat hy die genade voor een
van de grootste, die hy oyt van syne Majesteyt
ontfangen had, soude aansien. Hy ging vervolgens
weder uyt de Kamer van den Koning,
sonder een eenig woord van syn Soon gesproken
te hebben, en vertrok ten selven dage naar de
Stad *Alba*, toonende in syne oogen en aangesigt
een gerustheyd des gemoeds, die deed geloven,
dat hy een volmaakte vreuchde genoot
over al 't geen'er voor gevallen was.

Soo ras als hy aldaar gekomen was, deed
hy

hy een Renboode vertrekken, om aan syn Soon te seggen, dat alles tot haar voornemen vaardig was: *Frederik* quam hem ter post vinden, trouwde ten selven dage *Maria de Toledo* syn Nigte, een Dochter van *Garzias de Toledo*, Marquis van *Villa-Franca*, consommeerde het huwelijk den volgende nagt: en versekert synde dat hy niet meer gedwongen konde worden tot een huwelijk, 't welk tot syn oneere gestrekt soude hebben, soo keerde hy den volgende dag weder in syn gevangenis. 1578.

De Koning die tyding verstaan hebbende, was over de stoutheyt van den Hertog en over die van syn Soon vergramt, hy beval dat den laatsten nauwer bewaart soude worden, en liet den eersten naar het Kasteel van *Uzeda* brengen.

De gevankenis van den Hertog van *Alba* maakte heel veel gerugt in *Spanien*: men sprak daar heel verscheydentlijk van, sommige presen de stantvastigheyt en de rechtvaardigheyt van den Koning, en andere laakten syn ondankbaarheyt: die laatste konden niet verdragen, dat men om een lief koserye gebannen, en daar na gevangen had geset een Generaal, die *Duytsland* en *Catalonien* voor Keyser *Carel*, *Italien* voor Koning *Philippus*; de seventien *Nederlandse* Provintien doen beven, en in haar pligt behouden; de neerslachtigheyt in alle de nabuyrige Staaten gebragt, en *Europa* in vreese gehouden had. Hy had de beveelen van den Koning overtreden, syn Soon had syn gevankenis geschonden; en dat waren de twee misdaaden waar mede sy beschuldigt wierden: maar de Soon had syne boeyen weder aan genomen,

en de Vader was syne Majesteyt niet ongehoorsaam geweest, als om geen oneere toe te brengen aan een Huys, 't welk sig nietwes te verwyten had, noch waar over het selve beschaamt behoefde te wesen.
1578.

IV. HOOFDSTUK.

1579.
Men sprak heel verscheydentlijk van de reden der gevangenis van den Hertog.

D'Uytlanders verstonden wel haast de gevankenis van den Hertog, en daar warender die uytstroyden dat Koning *Philippus* de II. de selve niet bevolen had, als om de *Nederlanders* vermaak aan te doen, met welke hy een verdrag negotieerde, 't welk niet geschiede.

Andere, die misschien beter onderregt waren, versekerden dat de ongenade van den Hertog, niet als van de jalousye van Koning *Philippus* voort quam, den welke geen man van dat gesag, die sig als syn Vader en syn Meester aanmerkte, en die hem dikmaals als syn Soon handelde, in syn Hof sien konde. Die Monarch had sulks seer quaat gevonden; en hy hield sig gebelgt over de antwoord die de Hertog gaf aan de soodanige, die hem van synent wegen spraken: *Ik kan* antwoorde hy, *voor hem geen meerder agting en tederheyt betuygen, als door aan hem als een Vader heylsaame raadgevingen en waarschouwingen te geven, en hem te beminnen als mijn Soon.*

Men seyde wyders dat Koning *Philippus* niet kon verdragen het gesigt van een man, die aan hem gewichtige diensten had gedaan; die hy echter niet waardichlijk had konnen beloonen, vermits hy tot dien eynde syne Staaten soude

hebben

hebben moeten ontleden: dat de Hertog al te vrymoedig sprak tegen een Vorst, die niemand beminde als de soodanige, die met syn sinnen over een quamen; en die niet als een afkeer had van de soodanige, welkers Heldhaftige deuchden hem syn gemakkelijkheyt scheenen te verwyten. Het Hof van *Spanien* was niet vervult als met Luyden van het Kabinet, die al t'samen de waare verdienste deeden bestaan, om een saake van Staat wel te behandelen, en niet om de dood in't midden van de Legers te braveren. Koning *Philippus* beminde den Oorlog niet; men seyde dat hy niet dapper genoech was om de selve in persoon te voeren. Syne Hovelingen wilden hem al t'samen gelijk syn, 't welk misschien daarom was, om dat sy de geheugenisse van Keyser *Carel* soo qualijk behandelt, en van syne Heldhaftige deuchden met soo veele veragting gesproken hadden. De Koning had sulks goet gekeurt, en de Hertog van *Alba* had, sonder sig door die stroom mede te laten slepen, in den vollen Raad deftige prysingen aan dien grooten Keyser gegeven, en op de krachtigste wijse van de wereld wederleyt, al 't geen men tegen de glorie van dien Vorst had dorven seggen; wyders wie wist in de wereld niet, dat de Hertog in den Raad de partye aan nam, die hem scheen t'rechtmatigste te wesen, schoon dat hy van al de wereld, en van den Koning selfs verlaten was geweest. 1579.

Misschien dat God die ongenade niet had laten voorvallen, als om de glorie van den Hertog te rugtbaarder te doen worden, en aan de gansche wereld te doen weten, hoe waar- De Christen Vor-

waardig dat die man aan alle Christen Vor-
1579. sten was.

ſten verſoeken de vryheyd van den Hertog.

De Paus ſchreef met advijs van ſyn Conſiſtorie, in krachtige termen aan ſyne Catholijke Majeſteyt; dat al de wereld over ſyn handel verwondert was; dat het onbetamelijk was dat een man die d'eer en de vryheyt van den H. Stoel op gehouden had; en dat ſoo een voortreffelijk Generaal door ſyn dapperheyt, en door duyſend rugtbaare daaden, onderdrukt wierd; dat eyndelijk die geen, door wien ſoo veele Staaten in haar vryheyd waren gebleven, met ketenen wierd beladen. Hy verſogt hem om aanmerkinge op de verdienſte van dien man te willen maken, als den welke gewaakt had in de Oorlogen, die voor het welweſen van ſyne Landen, en de beſcherminge van het geloof ondernomen waren, en te willen duchten, dat ſoo hy onder het gewigte van ſyne hooge Jaaren, van ſyne ſwakheden, en van ſyne geemelijkheden overladen ſynde, in ſyn gevangenis ſtierf hy beſchuldigt mogt worden, dat hy t'eynde van ſyne dagen bevordert had; 't welk een eeuwige laking van ſyn regering ſoude ſyn, die de Hertog ſoo bloeyende en ſoo gedugt had gemaakt.

De Keyſer, de Koning van *Vrankrijk*, de Republijk van *Venetien*, de Hertogen van *Savoyen* en van *Toskanen*, de Vorſten van *Duytsland* en de Princen van *Italien*, deeden ſtarke inſtantien by ſyne Majeſteyt tot de verloſſing van den Hertog en van ſyn Soon: de Staaten van het Koningrijk verſogten de ſelve en corps: Koning *Philippus* nam alle 't geen men tegen hem in faveur van de gevangens quam te

ſeggen

seggen wel aan; maar hy gaf niet als goede woorden; hy had selfs geemelijkheyt, om dat 'er sig soo veele en soo machtige bemiddelaars op gedaan hadden; hy wilde den Hertog wel weder in vryheyt stellen, maar hy wilde niet hebben dat hy soude geloven, die genade aan yemand anders als aan hem verschuldigt te syn, en dat was het, seytmen, 't welk hem verbond om deselve uyt te stellen tot een tijd, datse niet anders als aan sijne enkele goetheyd soude konnen toegeschreven worden. Niet te min hy verleendese, soo men de schyn daar van slooft, tot wel wesen van sijne saaken, en dat is 't geen 't welk wy wel haast sullen gaan beyroeden. 1579.

V. HOOFDSTUK.

IK heb hier vooren vermelt, dat Koning *Philippus* de II. en D. *Sebastiaan* Koning van *Portugaal* malkander wegens den Oorlog die sijne *Portugyse* Majesteyt de Mooren wilde aan doen, besogten. De Hertog keurde die onderneming quaat, en gaf raadslagen die versmaad wierden. *Dom Sebastiaan* ging naar *Afrika*, verloor de overwinning en sijn leven, in de vermaarde Slag van *Alcacerquivir*, of van *drie Koningen*; deselve geschiede op den 4. Augustus van 't Jaar 1578. De Cardinaal *Dom Henrik* syn Out-Oom succedeerde den selve. 1580. Staat van *Portugaal.*

Alsoo die Vorst al vry hooge jaaren had, om te geloven dat hy kinderen soude konnen krygen; soo sagen de *Portugysen* sig aan voor Luyden die gereet stonden, om aan alle de woeden

van den Oorlog, die de pretendenten van haar Kroon haar lieden souden gaan maken, overgegeven te syn.

1580.

Pretendenten de Kroon van *Portugaal.*

Die pretendenten waren in een groot getal, Koning *Philippus* die voor der selver front als d'aldermachtigste te voorschyn quam, was een Soon van de Infante *Isabella*, de Dochter van Koning *Dom Manuel*, de Vader van Koning *Dom Hendrik*, Groot-Vader van Koning *Dom Sebastiaan.*

Catharina van Portugaal Guimaraens, was de Dochter van Prins *Dom Eduard*, de Soon van den selve Koning *Dom Manuel*, de selve had *Dom Jaques* Hertog van *Bragance* getrouwt; sy pretendeerde Koning *Dom Henrik* haar Oom te moeten succederen, soo om dat sy een *Portugyse* van haar selven, en uyt hoofde van haar man was, en om dat gelijk men seyt, d'uytheemsen door een grondwet van het Koningrijk uytgesloten syn, als om dat volgens de wetten van *Portugaal* de Soons Dochter met agterstellinge van de Dochters Soon de Kroon erft.

D'andere pretendenten waren de Hertog van *Savoyen*, en de Hertog van *Parma*, de welke schenen het selve recht als de Hertoginne van *Bragance*, en de Koning van *Spanien* te hebben; maar de selve waren uytheemsen en al te onvermogend, dan haar recht te doen gelden. *Catharina de Medicis* Koninginne van *Vrankrijk*, maakte insgelijks haare pretensien bekent, de welke om datse verre af quamen geen groote indruk maakten; men seyde selfs dat deselve op een verdigte grond gebouwt waren.

Dom Antonio, Prioor van *Crato*, en die men wy-

wyders onder den naam van *Tercera* kende, maakte *Philippus* meer moeyte als alle d'andere pretendenten; hy was een natuurlijke Soon van *Louis van Portugaal*, Hertog van *Beja*, de vyfde Soon van Koning *Dom Manuel*. Hy wende voor dat hy wettig was, en beweerde dat die Hertog syn Vader, *Violante Gomez*, de *Pellikaan* genaamt, syn Moeder, een van de schoonste persoonen in haar tijd, dog in 't heymelijk getrouwt had. 1580.

Koning *Philippus* en de Hertoginne van *Bragance*, waren d'eenigste van de pretendenten die het meeste recht schenen te hebben: de Hertoginne was bemint, haar Gemaal was een Prins van den Bloede van de Koningen van *Portugaal*, van 't Volk geliest en heel rijk sijnde: wyders soo betuygden de *Portugysen* een generale tegensin van een uytheemse Heerschappye, en boven al van die der *Spaniaards* te hebben.

Koning *Philippus* die daar van versekert was, liet een Leger van dertig duysend man op de been brengen, een talrijke Vloot toerusten, en liet t'een en t'ander de Grensen van *Portugaal* genaken. Hy sond voor Ambassadeur aan 't Hof van *Hendrik*, *Dom Christoffel de Moura* en de Hertog van *Offonna*, om aan dien ouden Monarch de geregticheyt van sijne rechten te vertoonen, en te gelijk te trachten om de Grandes van *Portugaal* te gewinnen. *Dom Henrik* liet de Staaten van syn Koningrijk in de Stad *Almerin* vergaderen; en sprak daar in stark tot voordeel van Koning *Philippus*: de Geestelijken erkenden de rechten van sijne Catholijke Majesteyt, een gedeelte van den Adel

Ongeresolveertheyt van Koning *Hendrik*.

1580. Adel volgde deselve na, d'andere quamen tot nietwes; maar de derde Staat wilde een *Portugys* Koning hebben.

Dom Henrik konde of dorst die groote saak niet afdoen, hy liet d'afdoening daar van aan elf Rechters, de welke tot dien eynde genomineert wierden, en aan vijf Regenten die de bedieninge van het Koningrijk geduyrende het *inter-regnum* souden hebben. Hy soude sig misschien noch verklaart hebben, was hy niet gevaarlijk siek geworden. De Hertoginne van *Braganca* ging hem in syn siekte besoeken, vergat om hem daar toe te brengen, van deselve voor syn Erfgenaam te erkennen, noch traanen noch smekingen; maar hy gestadig geresolveert blyvende, accordeerde nietwes, en stierf op den laatsten Januarius des Jaars 1581., ter selver plaatse en op 't selfde uyr daar hy sestig Jaaren te vooren geboren was.

Syn dood.

De dood van syn *Portugyse* Majesteyt bekent sijnde geworden, soo versogt *Phœbus Munis*, Gedeputeerde van de Stad *Lisbon*, dat men andere Rechters soude verkiesen, vermits drie van de gene die den overlede Koning genomineert had, ganschelijk in het interest van Koning *Philippus* waren. Die voorslag wierd qualijk opgenomen, en de saaken bleven in de staat daar deselve in waren, en de Regenten traden in haar ampten, en openden het Testament van den Koning. Hy verklaarde voor syn Successeur die geen, aan wien de wetten van het Land, en de naby bestaanheyt van bloede, het beste recht soude geven.

1581. *Philippus* stelt sachte middelen in 't werk, om de *Portugysen* onderworpen te maken.

Philippus de II. was tot de Grensen van het Koning-

Koningrijk aangenaardert, als wanneer hy met ſyn eygen hand aan de Regenten en Staaten van *Portugaal* ſchreef. Hy maande deſelve aan om hem goet ſchiks een Koningrijk toe te ſtaan, 't welk hem van rechts wegen toequam, en hem niet te nootſaken om het ſelve te veroveren, en een Koning die haar niet als genaden aan bood, te præfereren voor een Vorſt, wiens wapenen en gramſchap in geval van weygering ſy ſouden gaan beproeven. De *Portugyſen* door haare afkeericheyt tegen *Spanien* vervoert ſijnde, verſmadeden de aanbiedingen van ſijne Majeſteyt, quamen ſig tot een dappere tegenweer te bereyden, ſonden in *Vrankrijk*, in *Engeland* en tot *Venetien*, om onderſtanden te verſoeken, deeden den H. Vader ſmeeken, om door ſyn geſag te ſteuyten een Oorlog, die een bloeyend en heel Catholijk Koningrijk ſoude gaan verwoeſten, en ſonden Gedeputeerden aan Koning *Philippus* de II., om hem te ſmeeken van ſijne Legers te doen weg trekken, en af te wachten dat de genomineerde Rechters die groote ſaak gedecideert ſouden hebben; als weſende het vry voordeeliger voor hem, de *Portugyſen* aan haar ſelven verſchuldigt te laten, als deſelve door magt van ſijne wapenen te willen betrekken. 1581.

VI. HOOFDSTUK.

DOm *Antonio*, Prioor van *Crato*, waar van ik hier boven vermelt hebbe, wilde het Koningrijk hebben, en hy deed ſyn beſt om het te bekomen. Hy had ſyn recht by de voorgaande regering al bekent gemaakt: hy had rechſelfs

Dom Antonio wil ſijne rech-

selfs getragt na rechten te bewysen, dat hy wettig was. Koning *Hendrik* had hem niet alleen natuurlijk verklaart, maar ook dat hy een Soon van een Joodinne was, en had hem van syn Hof verbannen. Die verklaring had aan dien jongen Prins de hoop van op den Troon te klimmen niet doen verliesen; de verklaring van den Koning was niet na rechten, het proces 't welk naar het Hof van *Romen* geëvoceert was, bleef onafgedaan. Het Volk beminde *Dom Antonio*, en het sag hem voor d'eenigste mannelijke oir van het oude Huys haarer Koningen aan. Koning *Philippus* begon voor hem bevreest te syn, en liet hem door *Dom Christoffel de Moura* een pensioen, van honderd vijftig duysend ponden rente, met den tytel van Hertog voorslaan, mits dat hy hem sijne pretensien cederen wilde. *Moura* kreeg geen gehoor, de Prins wilde Koning syn of niemedal hebben.

1581. ten doen gelde.

Koning *Philippus* draalde mitsdien niet langer over 'tgeen hem te doen stont, hy sond bevel aan syn Vloot om van *Cadix* te vertrekken, en om aan de Kusten van *Portugaal* op anker te gaan leggen, en liet syn Leger naar de Grensen van 't selve Koningrijk marcheren. Alsoo hy besloten had sig aan de gevaaren van den Oorlog niet te wagen, alhoewel hy rugtbaar had laten maken dat hy deselve in persoon voeren soude, soo om de *Portugysen* een schrik aan te jagen, als om soodanige Grandes die t'huys gebleven souden hebben, in dien sy geweten hadden dat een ander als de Koning het Leger commanderen soude, naar sijn Leger te trekken; en hy hield Krijgsraaden over de verkiesing

van

van een Generaal. Alle warense van advys dat men den Marquis van *Mondexar* nomineren moest, den welke de *Moriskens* van *Grenade* tot haar pligt had gebragt. Syne Majesteyt die veel gesonder als sy oordeelde, geloofde dat 'er niemand als de Hertog van *Alba* alleen was, die den selve Oorlog gelukkelijk ten eynde soude konnen brengen. Hy nomineerde den selve ook tegen de verwagting van al de wereld, en schreef aan hem met syn eyge hand, waar by hy hem afvroeg of sijne siekte hem kon toelaten, om sig voor 't hoofd van het Leger te stellen, 't geen hy tot de verovering van *Portugaal* destineerde.

1581.

De Hertog verbleef lange tijd ongeresolveert: hy maakte swaricheyt sig op syn seventig jaaren daar toe in de waagschaal te stellen, met gevaar van syn glorie te verliesen, die hy in een lange reeks van jaaren verkregen had: hy vreesde dat de fortuyn die een Vrouwe is, hem verlaten mogt, gelijk sy Keyser *Carel* gedaan had, om sig in de armen van een Jongman te werpen. Op dat soo hy het t' quaatst kreeg, men hem niet te last mogt leggen, dat hy sig door soo een onbetamelijk middel, wegen syn gevankenis en die van syn Soon had willen wreeken: Eyndelijk hy besloot eeniger mate dat het hem voordeeliger soude syn, geheelijk met Lauwren beladen in syn gevankenis te sterven, als syn glorie te missen, en het leven in een groote bedieninge te verliesen.

Koning *Philippus* stelt den Hertog in vryheyt, en maakt hem Generaal van sijne Legers.

Maar wanneer hy considereerde dat 'er niets glorieuser is, als uyt een gevankenis te treden, om naar een zeegepraal heen te gaan;

om

—— om de vryheyt aan een beminden Soon we-
1581. der te geven; om te gelijk syn glorie en de Staaten van syn Koning te doen aangroeyen, en syn leven in de schoot van de overwinster te eyndigen, soo draalde hy niet meer; maar schreef aan syne Majesteyt, dat d'yver om soo een groot Koning te dienen, hem syn gesontheyt en krachten weder gaf, en dat hy, die niet anders als de dood verwagte, eer dat hy van desselfs wille onderregt was, in sig een dapperheyd gevoelde, die tot alles bequaam was.

VII. HOOFDSTUK.

Rede-nerin-gen over het doen van Koning *Philippus*.

SOo d'ongenade van den Hertog tot een stoffe van veele discoursen had verstrekt, soo deed 'er syn gunste niet minder van spreken: sommige namen daar uyt reden, om Koning *Philippus* te prysen, en andere om hem te laken; maar alle quamense daar in over een, dat noyt de verdienste van den Hertog van *Alba* met meerder glans had uyt geblonken. De Koning wist een gedeelte van 't geen men seyde, sonder sig daar aan te kreunen, vernoegt met de verkiesing, en versekert sijnde, dat deselve niet beter had konnen wesen.

De Hertog de saaken van syn Huys gereguleert hebbende, begaf sig naar *Baraxas*: hy ontfing aldaar een Renboode met Brieven van sijne Majesteyt, om sig ten spoedigsten en langs de kortste weg naar het Leger te begeven. Hy wilde alvorens aan den Koning en aan den Prins *Dom Diego* den eed van getrouwicheyt afleggen, die de Grandes van het Koningrijk

in

in d'algemeene Staats-vergadering gedaan hadden, waar in dien Infant voor Prins van *Spanien* was erkent. Syne Majesteyt verschoonde hem daar van, en liet hem weten, *dat schoon hy tegenwoordig of afwesig was, hy soo wel van syn getrouwe verknochtheyd en van syn oprechtigheyd versekert was, dat hy gansch geen eed van getrouwicheyt van hem vorderde.* Die antwoord, of liever dat teken van vertrouwentheyd, gaf den Hertog van *Alba* een recht vermaak, en deed hem een gedeelte van sijne hertseeren, die hy geduyrende syn gevankenis geleden had, vergeten. Hy begaf sig daar op naar *Leiria*, alwaar het Leger bevel had sig te versamelen. Het selve was gedugt, niet door syn getal, 't welk kleyn was, maar door de dapperheyd van de Soldaaten, d'ervarenheyd en moedicheyt van de Bevelhebbers, en d'oneyndige verdienste van den Generaal. Men rekende vier duysende *Italianen* in drie Regiment verdeylt sijnde, de welke tot Collonels hadden *Prosper Colonna*, *Vincent Caraffa*, en *Carlos Spinelli*, en de welke gehoorsaamden aan *Pedro de Medicis*, Broeder van den Groot Hertog van *Toskanen*. Vier duysend Duytse Voetknechten, onder de bevelen van den Graaf van *Lodron*, en seven duysend *Spaniaards* die Colonels * van de selfde Natie hadden.

1581.

De Hertog doed de monstering van 't Leger.

Dom Sanchio d'Avila was Quartier-meester Generaal, en *Ferdinand de Toledo* commandeerde de Ruyterye. Onder het groot getal vrywilligen, tekende men aan den Marquis van

* *Louis Henriques Antonio Morena, Gabreel Ninius, Pedro de Mendoza, Ayala, en Soto Majer.*

Mondexar, van *Priego*, van *Dauss*, en van
1581. *Montmajor*, de Graaf van *Bondia*, *Martin de Padilla*, erffelijk groot Leger-meester van het Koningrijk van *Castilien*, ende een groot getal andere, die geloofden dat sijne Majesteyt in persoon commanderen soude.

Koning *Philippus* sijne Leger-bagagien hebbende doen komen, als mede die van de Edelluyden de welke de Koningen van *Spanien* in haare Krijgs-verrigtingen volgen moeten, begaf sig naar *Guadaloupa*. Hy liet aldaar de Leyk-plichten van Koning *Hendrik* houden, waar na hy sig voor *Beja* een Stad in *Portugaal*, de welke hy reeds gerecognoscèert had vertoonde. Hy aldaar gekomen sijnde wilde een generale monstering van syn Leger doen. *D. Sanchio d'Avila* gaf door de wyse, op welke hy het selve in slagordening stelde, te kennen, dat hy van de schoone lessen die de Hertog, onder wien hy het Ambagt had geleert, hem gegeven had, wist te proffiteren. Noyt sagmen een lustiger en netter Leger, het selve deed syn exercitien voor haare Majesteyten, en hield een spiegel gevegt, 't welk haar heel veel vermaak gaf. D'Adel liet sig onderscheyden door desselfs geamalieerde wapenen van gout en van silver, op welke de Sonne die als doen in syn kracht was, een behoorlijke uytwerkinge deed.

Gelaat van den Hertog.

De Hertog van *Alba* trok d'oogen van elk een op hem, men sag nietwes op sijne wapenen 't welk hem onderscheyde; maar syn Martiaal en Majestueus gelaat, en sijne gryse hairen deeden hem genoech kennen. Alsoo hy den heelen voorgaanden dag het bedde had

gehou-

gehouden, en dat hy seer van de Jigt gequelt was, soo was Koning *Philippus* verwondert dat hy hem soo gauw sag, als of hy in de volmaakste gesontheyd was geweest. Die Monarch was met de Koninginne syn Gemalinne, de Princen syne kinderen, en de twee Aarts-Hertogen Broeders van de Koninginne, onder een Boom die heel digt was. 1581.

Syne Majesteyt den Hertog van *Alba* aansiende, vroeg of hy het was, en of het ook mogelijk was dat het dien man kon wesen, die men seyde dat het bedde hield: de Bystanders alle te samen van jaa geantwoord hebbende: *men moet dan gelooven*, antwoorde hy wyders, *of dat hy ons bedriegt, of dat de wapenen, en de Troepen hem voor de allerkrachtigste geneesmiddelen verstrekken.* Hy was inder daad nauwelijks te paard geseten, op 't welke syne Bevelhebbers hem met heel veel moeyte helpen moesten, of hy gevoelde in sig een nieuwe kracht. Syne wapenen, het geklank der Trompetten en der Trommels, en het vreuchden geschreeuw der Soldaaten op het sien van haar Generaal, deed hem vergeten dat hy de Jigt had: hy reed door het gansche Leger op een sagte galop; besag de Bataillons en de Esquadrons, d'een na d'ander, en deed een nauwkeurige oversiening, om voor dat hy syn ampt aannam te sien, of alles conform syn Krijgstugt was; noch de beweging, noch den arbeyd, noch de hitte van de Sonne, die heel stark was, scheenen dien ouden Grysaart, die altijd onverwinnelijk was, niet te vermoeyen. Koning *Philippus* wierd'er door bekoort, hy wilde hem omhelsen; de Hertog steeg van syn

paard af, alhoewel syne Majesteyt de goetheyd
1581. had van'er hem van te verschonen; hy wilde den selve de handen kussen, maar de Koning belette het hem, en hem omhelsende, soo vroeg hy hem waar dat syn Soon *Frederik*, en of hy noch in goede gesontheyt was, veynsende het niet indachtig te syn, dat hy hem niet weder in vryheyd had gestelt.

Koning *Philippus* stelt *Frederik* weder in vryheyt.

De Hertog wiens grootheyt van gemoed hem boven alles stelde, en die de konst van smeeken niet kende, antwoorde dat hy in syn gevankenis een volkome gesontheyt genoot, alwaar hy van de gevaaren des Oorlogs bevrijd synde, leefde sonder voor syn leven bedugt te syn. Koning *Philippus* sig daar op naar die van syn gevolg keerende, seyde tegen de selve; *siet daar de gematichtheyt van den Hertog van* Alba: *ik wil aan syn Soon syn vryheyt weder geven, en hy versoekt de selve van mijn niet.* Sig als doen naar den Hertog keerende; *Hoe!* seyde hy, *twijfelt gy als noch aan onse liefde, en aan ons voornemen om u toe te staan 't geen gy van ons versoeken sult; wy die onse glorie, de machten van ons Koningrijk, en ons eygen veyligheyt aan u vertrouwt hebben, alhoewel het scheen dat gy reden had, om u over ons te beklagen. My syn,* antwoorde de Hertog van Alba, *geen van de weldaaden waar mede uwe Majesteyt my overvloedichlijk beladen heeft onbekent: maar, Sire, de selve syn soo groot, dat ik rondelijk bekenne, dat ik niet meer wenschen moet. Indien dan uwe Majesteyt my eenige nieuwe genade bewijsen wil, en soo hy die doed sonder dat ik'er hem toe versoeke, soo sal ik'er hem soo veel te meer over verschuldigt syn; maar dat hy niet gelove, daar ik niet meer waar-*

dig

dig ben als 't geen hy my verleent heeft, dat ik de stoutheyt soude hebben, van hem verder moeyelijk te vallen. Koning *Philippus* sig over de stantvastigheyt van dien Man verwonderende, wilde in die gelegenheyt hem wel wijken: hy beval mitsdien dat *Frederik* in vryheyt soude worden gestelt, en dat'er van syn misdaad niet soude gesproken worden, was dat niet stantvastelijk gelieft, en geen affront te konnen verdragen? 1581.

De Hertog klom na duysend dankseggingen weder te paard, sond de Troepen weder naar haare Logementen, en vertrok tegen den avond ook weder naar Huys. Alsoo hy sig ongemeen vermoeyt had, soo was hy genootsaakt sig door syne Huysgenooten in't bedde te laten dragen: hy gevoelde alsdoen weder alle smerten die hem in't Leger begeven hadden; in voegen dat men alsdoen met Koning *Philippus* seggen konde, dat de wapenen en het Leger voor hem treffelijke hulp-middelen waren.

VIII. HOOFDSTUK.

D'Overdadigheyt van de Bevelhebbers en van den Adel, dien lange treyn van knechts en van bagagie, die Koning *Philippus* soo veel vermaak hadden toegebragt, bragten den Hertog in een rechte geemelijkheyt. Hy door syn ondervindinge geleert hebbende, dat'er niets onnut in een Leger moet syn, en dat al die lange nasleep het selve soo veel te loomer, en minder in staat om dienst te doen maakt, soo twijfelde hy niet, of hy was verpligt

De Hertog brengt syn Leger onder de tugt.

pligt syne saaken te doen. Wyders soo had hy
1581. niet als nieuwe Troepen, en d'oude hadden syn Krijgstugt, die de selve onverwinnelijk had gemaakt, al vergeten.

In die belemmering besloot hy de groote uytrustingen af te schaffen, en de Soldaaten onder de Tugt te brengen. Hy maakte een begin met de laatste; alhoewel hy noch heel verre van den Vyand was. Hy deed de selve camperen, sig in haar Leger-plaats verschanssen, op schildwagt staan, ter wagt trekken, sig in Slagordening stellen, nagt en dag in de wapenen overbrengen, dikmaals exercitie doen, en sig sober behelpen: hy deed dikmaals ronde, strafte de soodanige die in doening moetende syn, waren gaan nederleggen, of op het paard saten en sliepen. Hy liet alle Speel-taffels verbranden, en verbood op groote straffen te sitten speelen.

Hy verbind de Bevelhebbers om een gedeelte van haar uytrustingen weg te senden.

De Soldaat onder tugt gebragt synde, soo liet hy de voornaamste Bevelhebbers en den Adel vergaderen; verklaarde tegen haar dat sy sig van die langen treyn van knegts, en van bagagien ontdoen moesten, of dat sy selver weg souden moeten gaan, vermits hy sig liever van de tegenwoordigheyt, en van de bystand van soo veele edelmoedige Vrienden wilde beroven, als syn Krijgstugt te sien versmaden, de welke met die van de voortreffelijkste Kapiteynen van de oudheyd gelijk was.

Dat compliment verbaasde en vergenoegde haar; sy vertoonden aan hem: *dat het haar in dien deele beneden de Portugysen soude gestelt syn, op welke sy met het rapier in de hand alle voordeel gingen behalen: dat die rijke bagagien, en alle d'andere*

ders dingen, welkers verlies kommer baarde, tot glorie op wekten, en als tot Pandsmannen voor de 1581.
getrouwigheyt van haare Meesters verstrekten: dat men syn Leger-plaats niet minder als syn Huys beminde, wanneer het met rijkdommen vervult is, die men met de selfde dapperheyt beschermt: dat Cyrus *en d'andere Koningen van* Persien, *wijsselijk bevolen hadden, dat men de Vrouwen en kinderen, en 't geen men t'alderdierbaarst had, in haare Legers soude mede voeren, op dat het gesigt van die dierbaare onderpanden, een nieuwe drift inspireren mogt: dat de* Persiaanen *aan die loffelijke gewoonte de verovering van't Oosten verschuldigt waren: dat de* Gothen, *de* Wandalen, *en alle d'andere Volkeren van't Noorden, die het groote* Romeynse *Rijk geruineert hebben, niet onverwinnelijk souden geweest hebben, als om datse haare wyven en kinderen na sig voerden.* Die vertooningen gingen met murmureringen, met dreygementen om daar over aan den Koning te klagen, en met betuygingen om het Leger niet te sullen volgen, met een uytrusting die haar affront soude aanbrengen, vergeselschapt.

De Hertog van *Alba* wilde om de selve te bevredigen, haar de reden van syn besluyt wel te verstaan geven: *soude het recht syn, mijne Heeren,* seyde hy tegen haar, *en soude de reden wel willen hebben, dat gy door een gedrag 't welk tegen alle Krijgs-regelen strydig is, u Generaal dwingen soud om u reden te geven van de bevoelen die hy aan u geeft? 't is byna al soo schandelijk aan een Leger, om sulks door dessels ongebondenheyt aan syn Generaal op te willen leggen, als het schandelijk voor hem is dat hy verslagen is geworden. Soude het wel volgens orders syn, dat gy wijn op het ogenblik*

 van

van een Veldslag of van een generale storm nootsa-
1581. ken soud, om aan u te verklaren de reden, waarom
ik aan u sulk of sulk een saak commandere? Indien
gy dappere Luyden syt, indien gy tot den Tempel van
eere wilt in gaan, weet dat sulks door gehoorsaam-
heyt moet geschieden. Weest versekert dat ik soo
een stoutheyt strengelijk straffen soude, wanneer den
Oorlog begonnen sal syn, ondertusschen om u te ver-
staan te geven, dat ik u nietwes beveele 't welk
niet recht is, en 't welk niet steunt op de ondervin-
dinge die ik daar van hebbe; maar ook op de alder-
vermaarste Voorbeelden van de outheyt; ik wil u
toonen dat'er niets ruineuser in een Leger, als die
lange nasleep der bagagien is. Konde Darius met
die overgroote versameling van alle de rijkdommen
van 't Oosten, die hy in syn Leger na voerde, met
alle dat gevolg van Vrouwen, van Kinderen, van
Bysitten en Slaven, kon hy, seg ik, alhoewel voor
het hoofd van eenige honderd duysend man, den
grooten Alexander wel tegenstaan, wiens Leger
't welk maar uyt dertig duysend man bestont, geen
ander bagagie by sig had, als welke het volstage
nootsakelijk had? Sloeg Alexander Darius niet
verscheyde maalen? veroverde hy het gansche Oosten
niet met meer snelheyt, als die Persiaanse Monarch
het selve soude hebben konnen doorlopen? Dien sel-
ve Overwinnaar, gewaar geworden synde, dat de
rijkdommen die syn Leger na sig deed voeren, t'se-
derd dat het selve het Rijk van Persien onderwor-
pen had gemaakt, het onmachtig tot naarstigheyt
maakte, en daar aan die Krijgs-drift, 't welk het soo
gedugt maakte, had doen verliesen; liet hy doen die
selve rijkdommen niet verbranden? willende liever
arme en onbeslommerde Soldaaten, als rijke Troe-
pen hebben, die sig niet als met moeyte beweegden.

Wel-

Welke van beyde Voorbeelden mijne Heeren, moet men prefereren? Is het niet dat van den Overwinnaar? 1581. Numancien *lagte met de krachten van de* Romeynen, *soo lange als de wellust in het Leger van die Meesters der wereld regeerde; maar* Scipio *had de selve daar soo ras niet uytgedreven, of die vermaarde Stad was genootsaakt te buygen. Gy segt tegen ons, dat de Volkeren van't Noorden niet onverwinnelijk waren, dan om datse haare Vrouwen en kinderen met sig voerden, ik wil dat wel toestaan; maar hadden die wel andere bagagien als haare wapenen? droegense selfs wel levens-middelen mede? namense die niet alwaar sy sig bevonden. Wyders, is het wel mogelijk, dat deftige Luyden als gy lieden syt, een Troep van knegts en eenige overtollige klederen, by Vrouwen en kinderen konnen vergelijken? dat sy souden dorven seggen, dat de naslecp haar al soo waard als die Vrouwen, en die kinderen syn? dat de selve haar tot glorie opwekt, en tot een onderpand van haar getrouwigheyt verstrekt? God gehenge niet, dat gy soodanige gevoelens soud hebben; en ik kenne u lieden al te wel, mijne Heeren, en ik ben wel versekert dat gy al te edelen gemoed hebt, om gedachten volgens u seggen te hebben: ik geloof en ben versekert, dat gy my niet sult doen kennen, dat ik my bedriege: maakt voorraad van wapenen en van moed: soekt waarachtige prysingen, beygt niet als naar glorie, trekt in* Portugaal *vol van hoope, van kracht en van dapperheyd. Houd voor gewis, dat dat groote Koningrijk de vrucht van uwe overwinninge sal syn, boven alle die toestel van saftigheyt en van pragt, waar van gy u ontdoen moet.*

Die redenering bevredigde de Bevelhebbers en den Adel, en stelde de selve soodanig over-

tuygt van de nootsakelijkheyt om sig t'ontslom-
1581. meren, van al 't geen sy overtollig hadden, dat sy sulks aanstonds deeden: vijf duysend knegts en andere onnutte monden, vertrokken des anderen daags uyt het Leger.

De Hertog een Leger siende 't welk met syn waardigheyt over een quam, liet het selve in Slagordening stellen, en begaf sig op de middag daar in. Hy stak de nieuwe recreuten onder de oude Troepen, stelde de oude Soldaaten in de front en aan 't agterste der gelederen, en hy schikte de nieuwe soodanig, dat yeder van haar aan de syde van een out Soldaat stont. Hy besag het geweer van een yegelijk; deed ook een nauwe besichtiging van de artillerye, latende de Bevelhebbers in haare ampten, als niet raadsaam agtende Luyden te vertoornen, die een opofferinge deeden, die sommige onder haar grootelijks mishaagde. Sulks gedaan synde, soo sond hy de Troepen weder in haare Logementen, en verwagte gerustelijk de beveelen van den Koning.

IX. HOOFDSTUK.

Verscheyde Krijgsraaden.

KOning *Philippus* onthield sig gestadig tot *Bejo*, onseker synde van de wijse, op welke hy in desen Oorlog ageren moest: hy hield wyders verscheyde Krijgsraaden, namentlijk of hy selfs sig in 't hoofd van syn Leger soude gaan begeven, dan of hy het selve onder de beveelen van den Hertog soude laten. Het grootste gedeelte van syn Raad was van advijs, dat hy sig niet wagen moest, dat hy dien ouden en bequamen Kapiteyn met dien handel soude

laten

laten geworden, 't welk voor hem geen groote saak soude syn. De Vyanden van 't Huys van *Toledo* beweerden geheelijk het tegendeel, en gaven prachtige prysingen aan de dapperheyd van de *Portugysen*, sy geloofden dat de Koning door syn tegenwoordigheyt alleen, haar soude konnen een schrik aanbrengen en overwinnen; dat die Natie de welke de versmading niet verdragen kan, geloven soude, dat syne Majesteyt haar niet agte, vermits hy sig niet verwaardigde tegen haar te marcheren; dat het selve vooroordeel hem een starker tegenstand soude doen maken. Sy vertoonden wyders, dat indien syne Majesteyt niet geraden vond syn geheyligde persoon in de waagschaal te stellen, dat hy dan ten minsten den Hertog van *Alba* niet tegen de *Portugysen* moest senden, vermits die Volkeren reeds niet dan al te veel over de *Castiliaanse* trotsheyt klaagden, en dat de Hertog voor de alderttrotste en hovaardigste, van alle de *Spaniaards* passeerde. 1581.

Die redenen maakten gansch geen indrukking op het gemoed van Koning *Philippus*: hy bemerkte sonder moeyte, dat de selve uyt een groote grond van jalousye voort quamen: en hy soude aanstonds syne beveelen gegeven hebben, om syn Leger in *Portugaal* te laten trekken, soo hy niet gehoopt had dat Koningrijk door sachtigheyt onderworpen te maken. Hy wierd in dat besluyt verstarkt, door de gewillige overgeving van de Steeden *Elvas* en *Olivencos*, en door de tyding, dat de Regenten met het Volk gebrouilleert waren; maar hy was wel haast genootsaakt van gevoelen te veranderen. De *Portugysen*, alhoewelse door d'aanpaarderling

van

—— van het Leger en van de Vloot bevreest waren,
1581. konden het echter onder haar niet eens worden: sy door verscheyde bewegingen gedreven wordende, wilden duysend verscheyde saaken, en quamen nergens in over een, als om sig *niet* aan de *Spaniaards* t'onderwerpen. Ondertusschen soo sogtense geensints de middelen, om dat besluyt werkstellig te maken; daar waren onder haar niet als wanorderen, als oproeren en als verwarring; het gesag van de Regenten was swak; het Volk erkende de selve niet, als om haar met versoek-schriften te overladen, en soo sy'er sommige verwierpen, soo vondense sig genootsaakt om'er weder andere toe te staan.

Dom Antonio word tot Koning verkoren.

Het Volk en d'alder-geresolveerste onder den Adel, wilden hebben dat men de Kroon aan *Dom Antonio* soude opdragen, alle versekerdense dat hy d'eenigste Prins van Koninglijken bloede was; uyt Koning *Dom Emanuel* gesproten, en dat hy tot doen toe niet gedaan had, 't welk hem de Scepter van syne Voorouders onwaardig kon maken, dat sy van advijs waren, dat men straffe, als over criminelen van begane gequetste Majesteyt soude doen, aan alle de gene, de welke dien Prins niet erkennen wilden: sy waren wyders tot dat oogmerk aangeset door den befaamden *Pedro des Anges*, den welke onder schijn van een bondige godvruchtigheyt, en van een volmaakte zeedigheyt, heel veel koppigheyt en heerssugt, gelijk men seyt, verborg. Die Devotaris liet niet af aan de *Portugysen* te prediken, dat *Dom Antonio* haar wettig Koning, en de rechte Nasaat van *Dom Hendrik* was, en dat sy sonder onrecht-

rechtvaardicheyt geen ander Monarch kennen konden. 1581.

De Hertog van *Ossonna* en *Dom Christoffel* de *Mourra* sagen die wanorderen met d'uyttersste geemelijkheyt: de selve lieten niet af om de Regenten aan te dringen sig te verklaren; sy booden aan de Grooten en 't Volk geld, ampten, vernietiging van schattingen, en groote voorrechten aan: die bevorderingen hadden dien uytslag niet, die men sig daar van belooft had; want soose al sommige in de belangen van sijne Catholijke Majesteyt brachten, soo sagen de quade geintentioneerden het daaren tegen voor een uytwerking van de swakheyt van Koning *Philippus* aan, en sy hadden de stoutheyt van te verkondigen, dat soo dien Vorst sijne rechten geloofde rechtvaardig en onwedersprekelijk te syn, hy minder sijne schatten, sijne genaden en voorrechten soude verquisten, om de selve te doen gelden.

Op dat vooroordeel soo beslotense de selfde wapenen aan te nemen, die haar over het gansche Oosten, en dikmaals selfs over de *Castiliaanse* magten hadden doen zeegepralen: sy besloten, seg ik, om de wapenen tot de beschserminge van haar Vaderland aan te nemen, en om niet te vallen onder de Heerschappye van een Volk, 't welk sy voor haar Vyand aansagen.

Men hoorde in de Steeden niet als geklank van Trompetten en het slaan van Trommels, de Vaandels woeyen van alle kanten, alles scheen tot het verderf van den *Spaniaard* t' samen te sweeren; de Regenten wierden versmaad en het Volk nam geene bevelen als van desselfs woede aan. De

1581. De tyding van d'overgave van *Elvas* en van *Olivença*, besnoeyde niets van haar gewoone trotsheyt; sy geloofden echter dat sy wel haast het onderspit souden delven, soo sy geen goet hoofd verkosen. Sy verkoren mitsdien *Dom Antonio* voor haar Generalissimus, en gaven hem de prachtige tytels van *beschermer der gemeene vryheyt*. Hy sag die nieuwe waardicheyt voor een Trap aan, om op de Troon te klimmen, waar toe alle syne oogmerken strekten. Hy was als doen tot *Santaran*, hy wilde sijne bedieningen van Beschermer van 't Vaderland aanvangen, door die Stad in staat te stellen, om voor dessels wallen de krachten der Vyanden uyt te mergelen: Hy begaf sig op den Oever van de *Tag*, de welke dessels graften vervult, met een voornemen om aldaar het ontwerp of Schetse van een Kasteel af te teykenen. Hy was in 't midden van de Bisschoppen van *la Gardia*, en van *Porto*, van eenige persoonen van qualiteyt, en van een groot getal volk, wanneer *Antonio Baraxa* hem soo wel verselschapt siende de hand kuste, en als Koning handelde. Het Volk maakte een toejuyging op dat compliment, en galmde duysend roepingen van *lang leve Dom Antonio* uyt. Hy nam vervolgens dien jongen Prins, en bragt hem weder in de Stad alwaar hy als Koning ontfangen wierd, bragt hem naar de groote Kerk, en van daar naar het Stadhuys, alwaar de Magistraats-persoonen aan hem den Eed van getrouwicheyt, als aan haar wettigen Souvereyn deeden.

Doed sig bin- *Dom Antonio* sig voordeelichlijk van dat goet geluk bedienende, vertrok naar *Lisbon*, en maak-

maakte sig ongeagt de inspanningen van *Joan Tello*, een van de Regenten, daar meester van. 1581.
Hy ging naar het Stadhuys, deed sig plechtelijk voor Koning van *Portugaal* en van *Algerven* proclameren, en deed de gewoone paard-ryding onder toejuygingen van al het gemeene Volk. *Tello* begaf sig heel geemelijk sijnde naar *Setubal*, alwaar de andere Regenten hem heel qualijk ontfingen, alsoose hem voor d'Autheur van een gedeelte dier wanorderen aanmerkten.

nen *Lisbon* ontfangen.

De nieuwe Koning ging in het Paleys logeren, sig meester van de Koninklijke Schatkist gemaakt hebbende, soo sond hy den Graaf van *Vimioso* in 't hoofd van eenige Troepen, om sig van *Setubal* en van de personen der Regenten te versekeren, indien het hem mogelijk was. De Graaf was gelukkig, de besetting opende hem de poorten, de Regenten ontquamen het met moeyte, behalven d'Aarts-Bisschop van *Lisbon*, wiens waardicheyt hem tegen alle belediging beschermt stelde. De Hertog van *Bragance* die tot *Setubal* was, om eenige drift aan syn party te geven, vertrok uyt die Stad op de tyding van d'aannaardering van den Graaf. Niet meer hopende dat hy sig meester van *Portugaal* soude sien: hy sond Gedeputeerden aan Koning *Philippus* de II., om met hem over desselfs pretensien te handelen; maar alsoo de conditie op welke hy de selve wilde afstaan sijne Majesteyt al te hard schenen, soo luysterde men daar niet na, in tegendeel soo deed Koning *Philippus* hem groote dreygementen, om dat hy van alle Christen Vorsten onderstand tegen hem had dorven eyschen,

schen, en protesteerde dat hy hem als syn
1581. Vyand en voor een verstoorder van de gemeene ruste soude handelen, soo hy in 't vervolg geen heel ander gedrag hield.

D'Adel besloot nietwes, en wist niet wat partye dat sy nemen soude: die van den Hertog van *Braganca* was geruineert, Koning *Philippus* was niet bemint, en *Dom Antonio* sig d'afkeericheyt van alle de Grooten betrokken hebbende, door het aannemen van de Kroon en de tytel van Koning van het geringe Volk: mitsdien soo kan men seggen, dat nietwes hem meer quaat als die hooge waardicheyt quam te doen: niet te min soo besloot hy sig daar in te mainteneren, hy maakte sig meester van verscheyde starke Plaatsen, koft het Kasteel van *St. Gian; Tristan de la Vega* die daar Governeur van was wierf Troepen, om de Vyand geduyrende de rest van de campagne tegen te houden, gelovende dat *Philippus* noyt Koning van *Portugaal* soude wesen, in dien de beslissing van dat verschil tot het naast volgende jaar soude konnen verschoven worden, als wanneer de onderstanden die hy uyt *Vrankrijk* en *Engeland* verwagte, aankomen moesten.

X. HOOFDSTUK.

Verrichtingen van den Hertog.

DIe selfde redenen deeden Koning *Philippus* de II. tot den Oorlog besluyten: de Hertog voerde het Leger in *Portugaal*, het selve was daar in geen lange tijd sonder den haat van de Boeren te gevoelen: hy het selve niet willende doen verderven, soo scheef hy aan de Regenten, datse aan de Plaatsen die onmach-

machtig tot tegenstand waren, bevelen souden, sig aan den starksten sonder eenige tegenstand te onderwerpen, om te vermyden de kastyding die haar vermetelheyt verdiende. 1581.

De Steeden *Campo-Major* en *Portalegro* openden hem op d'eerste sommatie haare Poorten. *D'Avila* van vijf honderd paarden, en van soo veele Voetknegten gevolgt synde, quam in de Burgt van *Villaviciosa*, waar van hem de Poorten door een *Castiliaans* Soldaat, die syn Koning altijd getrouw was gebleven, alhoewel hy hem uytgebannen had, geopent wierden.

De Hertog besetting in die Plaats geleyt hebbende, liet *Pedro Manriquez* met twee Compagnien Voetvolk binnen *Elvas*, en ging voor *Estremoz* syn Leger slaan. Het selve wierd den volgende dag verovert door de swakheyt van den Governeur, den welke na dat hy op de trotste wyse van de wereld den Trompetter, die hem sommeerde om sig over te geven, geantwoord had, syn stantvasticheyt niet langer als tot middernagt behield. Hy vlugte bloohertiglijk weg, eer dat men noch eene schoot gedaan had. Die swakke Governeur wierd gevangen, de Hertog wilde hem het hoofd laten afslaan, dog syn groote Jonkheyt verhinderde hem sulks, hy genoechde sig met den selve in arrest te laten setten, sonder syn Lot te willen beslissen.

Den volgende dag quam het Leger voor *Setubal*, souder 't sederd desselfs intrede in dat Koningrijk, de minste wanordere ten platten Lande gepleegt te hebben. Syn aankomst verbaasde de soodanige, die de besetting van de Stad commandeerden: alsoo de selve geld ge-

brek hadden, soo deedense het Volk kneve-
1581. lingen aan, die haar dessels haat betrokken-
en sy spaarden selfs de vercierfels noch de ge-
heyligde Vaaten niet.

De Regenten verklaren *Philippus* voor Koning van *Portugaal*.

De Regenten van het Koningrijk tegen *Dom Antonio* vergramt synde, hadden sig, gelijk ik reeds vermeld hebbe, met heel veel moeyte uyt *Setubal* gesalveert, sy waren de *Quadalquivir* overgetrokken, en hadden sig naar *Ayamonte* begeven, dog sig daar niet veylig achtende, soo vlugtendese tot *Castro-Marim* toe. 't Was in die laatste Plaats, dat sy Koning *Philippus* de II. voor *d'eenigste en de wettige Nasaat van Dom Hendrik* verklaarden.

Die verklaring behaagde syne Catholijke Majesteyt ongemeen wel, hy geloofde dat de selve hem d'onderwerping van het gansche Koningrijk soude doen erlangen. Alsoo hy nu liever wilde de *Portugysen* niet als aan haar selven verschuldigt te laten, als de selve te noodsaken om hem te erkennen, soo sond hy syne bevelen aan den Hertog van *Alba*, om onbewegelijk voor *Setubal* te blyven leggen. Die wyse Kapiteyn vertoonde hem het ongelijk dat hy syn selven aan deed, met te geloven, dat de *Portugysen* tegen de Regenten vergramt synde, noch eenige eerbied voor haare raadslagen souden hebben. Hy trachte hem te doen begrypen, dat soo die verklaring niet door de wapenen ondersteunt wierd, de selve onnut soude worden; dog hy kon hem niet van gevoelen doen veranderen, en hy moest om hem over te brengen voorwenden, dat de *Portugysen* selfs oordeelden, dat hy gelijk had van die gedagten te hebben.

XI.

XI. HOOFDSTUK.

1581.

DE verklaring van de Regenten was als een donderslag voor *Dom Antonio*: niet te min alsoo hy een grootheyt van gemoed had, die alle proeve kon uytstaan, soo liet hy sig daar door niet neerslachtig maken: hy vernietigde de selve door een Plakkaat, en verklaarde haar voor deserteurs en voor criminelen van gequetste Majesteyt. Hy stelde wyders alle syne gedachten op den Oorlog, wierf Troepen, en gaf daar het bevel over aan *D. Diego de Menesses*, d'alder bequaamste Kapiteyn die als doen in *Portugaal* was. Hy geen geld hebbende, en de staat syner saaken hem niet toelatende om schattingen op te stellen, soo trok hy een groote somme gelds van eenige privilegien, men beschuldigde hem selfs dat hy aan d'Order van *Christus*, nieuwe Christenen of Leeden toegevoegt had: 't gunt hem de gramschap van alle de Ridders van die Order betrok. Alle de wereld weet dat die nieuwe Christenen, die van de *Jooden* of van de *Mooren* afkomstig, en onder de regering van *Dom Emanuel* gedoopt syn, noch in groote Ampten, noch in eenige van de Orderen der Ridderschap aangenomen worden. Wyders soo was een gedeelte van den Adel reeds by syne Majesteyt gewonnen, en de rechtvaardicheyt van syn saak by haar erkent. D'andere wilden sig niet als met fortuyn verklaren.

Toebereydsels van *Dom Antonio*.

Dom Antonio alhoewel hy van een sagt en wel doende naturel was, liet een bloedig Plakkaat tegen alle die Edelluyden, die aan de be-

langen van syn Vyand verknogt waren uytgaan.

1581. Die manieren van doen deeden Koning *Philippus* haast weder tot syn selven komen; hy liet mitsdien aan den Hertog bevelen brengen, die contrarie waren met de soodanige, die hy eenige dagen te vooren afgesonden had.

Innemiug van *Setubal*. Hy die niet anders als dat afwagte, liet aanstonds de Stad *Setubal* sommeren om sig over te geven, indien de selve sig niet wilde wagen aan alle de gestrengheden van den Oorlog. *Francois Mascarenhas* die daar Governeur van was, en *Dom Diego Boteiro*, Krijgsraad over die sommatie gehouden hebbende, geloofden niet dat het Garnisoen en de Borgers haar souden toelaten om te capituleren: sy sonden mitsdien den Trompetter sonder antwoord te rug; maar sy besloten, seytmen, sig maar swakjes te defenderen, en om slegte wagt aan de Poorten te doen houden; de Hertog die daar van berigt was, liet een storm doen, de Stad wierd ingenomen en geplondert: *Mascarenhas* en *Boteiro* hadden vergunning om te mogen vertrekken. De Soldaat verloor niet als syne wapenen, en den selve wierd op levens straffe bevolen, om de selve tegen Koning *Philippus* meer aan te nemen.

De Stad ingenomen synde, soo liet de Hertog een groote Toorn, die de *Taag* ten Zuyden en ten Westen ontoegankelijk maakte, en die heel steyl ten Noorden was, en maar van 't Oosten en dat noch door ruwe paaden, die wyders met Rotsen en Stravellen door sneden waren, konde werden aangetast, belegeren: Die Toorn was van syn selven onwinnelijk, indien de vrese de Governeurs niet soodaning had

bese-

beseten gehad, dat sy haar selven niet meer kenden. Niet te min soo antwoordedense trotselijk op de sommatie die aan haar gedaan wierd, om sig over te geven; maar *Prosper Colonna* sig van den voet van den Berg meester gemaakt hebbende, soo versogtense om te capituleren, en *Colonna* vergunde haar om met wapenen en bagagie uyt te trekken: de Hertog vond sulks quaat, hy wilde haar op discretie hebben, en eenige insigten voor *Prosper* beletteden hem om de capitulatie te breken. 1581.

D'inneming van dien Toorn maakte hem meester van de Haven: hy liet daar aanstonds de *Spaanse* Vloot in komen, die by *Alvarez de Bacan* Marquis van *Santa Croce* gecommandeert wierd. De selve bestont uyt ses en dertig Galeyen, en uyt drie en veertig hoog boords Schepen. De selve bragt de Regimenten van *Francois de Valenca*, van *Roderik Zapata*, en van *Martin d'Agourto* over. De tyding van de belegering van *Setubal* wierd tot *Lisbon* met geemelijkheyt verstaan. *D. Antonio* commandeerdeerde om de selve te onsetten, den Graaf van *Vemioso* Connestabel van *Portugaal*. De drift van 't Volk tot die verrichting was wonderlijk; persoonen van allerley ouderdom en van allerley Sexe, gingen op de Vloot de welke tot het onset geschikt was; daar wierd selfs een goet getal Geestelijken onder gevonden, de welke de wapenen aannamen, soo groot was de haat van de *Portugysen* tegen de *Spaanse* Heerschappye. Dat onset was onnut, wesende *Setubal* al in de handen der Vyanden, eer dat het selve zeyl ging.

Staat van de *Spaanse* Vloot.

Die stoot bragt *Dom Antonio* in soo groote
1581. neerslachticheyt, dat hy 'er misschien niet van bedaart soude hebben, indien de Connestabel en de Bisschop van *la Gardie* hem door haare vertooningen niet weder tot syn selven hadden gebragt: *Hoe! wat swakheyt en onstantvastigheyt is dat*, seydense, *gy verliest de hoope voor den Stryd; hervat die grootheyt van gemoet, die u bezielde wanneer men u voor Koning heeft erkent, die u soo natuurlijk is, en die ons u voor d'eenigste spruyt van den grooten* Dom Emanuel *doed kennen: wy sien niet dat gy soo groote reden van vrese hebt. Hoe bedreven dat de Hertog van* Alba *ook is, hy is niet meer als een mensch, en een mensch die onder het gewichte van syne swakheden en van syne jaaren overladen is, die noch te paard kan sitten, noch selfs ageren kan. Hy heeft de* Duytsers *overwonnen, en de* Nederlanders *geslagen; wat steekt daar ongemeens in. Hy commandeerde een Leger 't welk Keyser* Carel *geformeert had, 't welk gewoon synde onder dien grooten Keyser te overwinnen, over al van de overwinninge verselt wierd. 't Is soodanig met dat 't welk hy nu commandeert niet gelegen; 't selve bestaat uyt Soldaaten die noyt den Oorlog gesien hebben gehad, doense in uwe staaten gekomen syn: wyders wat behoort men van de* Portugysen *niet te verhopen, die overwinnaars van 't Oosten, die de* Castilianen *soo dikmaals verslagen en vertreden hebben, en die nietwes sien 't welk voor haar dapperheyt niet wijkt. Verwogt in desen d'uytslag van de Stryd van* Aljubareta. *Neemt eens dat gy het te quaat had; is het ter goeder trouwe niet beter het leven als de vryheyt te verliesen? wat verwagt gy van* Philippus, *die sal u alles beloven en nietwes houden, gy sult wel*

De Bisschop van *la Gardie*, &c. moedigen *Dom Antonio* aan.

haast

haast het slagtoffer van syn wreede Staatkunde syn, hy sal sig noyt geloven een vreedsaam besitter van 1581.
Portugaal *te syn, soo lang als gy leven sult; of soo hy aan u leven niet wil komen, soo sult gy ten minsten in een eysselijke gevangenis verquynen. 't Sal genoech syn, om u daar van te overtuygen, u te doen aanmerken, dat* Ferdinand *den Catholijken Koning, aan* Frederik *Koning van* Napels, *syn na bloedmaag geen woord hield, en dat hy om syn Koningrijk 't welk hy geusurpeert had, gerustelijk te besitten, den selve de rest van syne dagen in een strenge gevangenis hield: verwagt niet minder van* Philippus, *de* Spaanse *Staatkunde is onveranderlijk; vreest selfs de aldergrootste beloften van u Vyand, en prefereert de dood of de ballingschap voor een schandelijke of onveylige vrede.*

Die vertooningen deeden op nieuw aan *Dom Antonio* een besluyt nemen, om te sterven of te overwinnen. Hy hoopte selfs het laatste, of ten minsten dat hy den Oorlog in lang wyligheyt soude trekken, wanneer hy d'aankomst van den Cardinaal *Riario* verstont, die de Paus * in *Spanien* sond, om kennisse van dat groote verschil te nemen: maar Koning *Philippus* die bevreest was, dat de Cardinaal meyningen tegen syn interest mogt hebben, en dat hy sig tegen de verovering van *Portugaal* mogt stellen, soo als het gerugt ging, verbood hem om in dat Koningrijk te komen.

* *Gregorius* de XIII.

XII. HOOFDSTUK.

DE komste van den Legaat ontruste Koning *Philippus*, en gaf vleugels aan syn Generaal, den welke het voornemen nam om van *Cas-*

Inneming van *Cascaes.*

Cascaes te nemen. Die Stad, die althans met
1581. de tytel van een Marquisaat geëert is, legt op 't hoogste van een Rotse, de welke ten deele de Golf van *Sintra* commandeert. *Antonio de Castro* Heere van die Plaats, had 'er het Plan van aan den *Spaansen* Generaal gegeven, en had hem een nauwkeurige beschryving gedaan van den Rotsteen waar op de selve gelegen is. De Hertog liet om de *Portugysen* te abuseren syn Leger t' scheep gaan, en maakte mynen om het selve naar *Santaren* te willen brengen. *Dom Antonio* voor het verlies van die Plaats bevreest synde, sond Troepen derwaarts. De Hertog die niet beter wenste, keerde doen syne Stevens naar *Cascaes*, en quam het anker aan den voet van den Berg uytwerpen. Alhoewel het terreyn seer ongemmakkelijk was, en dat de weg die naar de Plaats leyt hem seer ruw scheen, soo liet hy niet te min eenige Soldaaten aan Land setten, en volgde haar selfs eer datse tijd hadden gehad, om een Battaillon te formeren: Niet te min soo haddense sig reeds in een driehoek geschikt, volgens de bevelen die hy haar gegeven had.

Een out Soldaat, die hem in d'Oorlogen van *Duytsland* en *Nederland* gevolgt had, seyde tegen hem aangenamelijk, wanneer hy in syn *Chaloup* wilde treden: *Ik wens u geluk, myn Heere*, en ik *gevoel een volkome vreuchde in te sien, dat gy weder jong geworden syt! want eerwaardige Grysaard, wie erkent althans die seltsame voorsichtigheyd, die u soo veele overwinningen heeft doen behalen? en segt my ter goeder trouwe of dese landing wel van de smaak soude geweest hebben van dien wysen* Fabius, *die de* Duytsers *en de Volke-*

ren van Nederland *soo veel maal geslagen heeft*, *sonder het Swaard in de hand te nemen*, *en of de selve niet van een Jongman voort komt.* 1581.

De Hertog nam vermaak in de vryheyt van dien Soldaat: *mijn Vriend*, antwoorde hy *aan den selven*, *wy hadden in* Nederland *en in* Duytsland *verschrikkelijke Vyanden*, *en men moest met de selve de tijd en de gelegenheden versparen; maar wat konnen wy hier vreesen. De Generaals die wy tegen hebben, konnen nauwelijks haare Troepen rangeren; en hoe soudense dan d'andere konst weten om van een gelukkige ontmoeting te profiteren? Weshalven men, waarde Vriend, yets aan de reputatie moet verleenen, wanneer men siet dat'er nietwes in de waagschaal kan gestelt worden.*

Soo als hy die laatste woorden uytte, stapte hy aan Land, maakte een groot Battaillon van de gene die albereyds uytgetreden waren, en marcheerde recht op de *Portugysen* aan, de welke haare hielen keerden; en sy souden geslagen syn geweest, indien *Dom Diego de Menesses*, haar niet in goede ordere had doen aftrekken. Hy in de Plaats gekomen synde, trachte de selve door syne redenen een moed in te spreken, en sy geloofden ook dat haar moed weder gekomen was: sy deeden een uytval om de *Spaniaards* te bestrijden, de welke met moeyte quamen opklouteren; maar sy hadden de moed niet van een eenige musket-schoot uyt te staan; en namen de vlugt.

Sy hervatteden als doen haar hoogmoedigheyt, en antwoordeden met swaare musketschooten op de sommatien die de Hertog aan haar deed, om sig over te geven; niet te min soo wierdense den volgende dag geforceert,

 heb-

hebbende door een sotte bravade de Poorten
1581. van de Stad open laten staan, soo men ten minsten niet geloven wil, (gelijk het gerugt als doen liep), dat sy door *Tristan Vas d'Aveiga* Governeur van de Plaats overgelevert wierden. Hoe dat het ook sy, de Hertog quam in *Cascaes* met het rapier in de hand, deed genade aan de *Portugyse* Soldaaten die sig aldaar bevonden, en liet *Dom Diego de Menesses*, en *Hendrik de Pereira*, de welke daar in voor *Dom Antonio* commandeerden, het hoofd afslaan.

Die strengheyt was verderffelijk aan de *Spaanse* Koopluyden, die handel tot *Lisbon* dreven: de selve wierden als Verraders en Spions aangemerkt, sommige wierdender om gebragt, en men plonderde de Huysen van d'andere. De vervolging strekte sig selfs tegen eenige *Portugysen* van d'eerste qualiteyt uyt, die beschuldigt wierden verstand met de Vyanden gehouden te hebben. D'alderconsiderabelste was *Dom Georges de Mascarenhas*, Groot Admiraal van het Koningrijk, die in't diepste van een gat geworpen wierd. Op de tyding dat de Hertog naar *Lisbon* quam, soo trok *Dom Antonio* hem met tien duysend man tegen. Alsoo de hitte ongemeen groot was, en dat syne Soldaaten die by na alle Borgers, en heel weynich fatiguen gewent waren, gansch geene voorraaden by sig hadden, soo deeden de hitte, de honger en de dorst, haar wel haast weder t'huys komen. *Dom Antonio* wanhopig synde, dat hy soo lafhertiglijk verlaten was, wilde den Hertog in 't hoofd van vijftien honderd man die hy noch overig had, gaan bestrijden, besloten hebbende een eerlijke dood in't midden van

syne

syne Vyanden te soeken. Men had moeyte om hem van besluyt te doen veranderen, en hy quam weder in de Stad, alwaar hem de Borgers met soo veele toejuygingen en vreugden-geschreeuw ontfingen, al of hy een gansche overwinninge behaalt hadde. 1581.

XIII. HOOFDSTUK.

DE Hertog van *Alba* meester van *Cascaës* synde, quam het Fort *St. Julian* belegeren, hy liet syn Vloot in de *Taag* komen, en liet op de overlopen eenige stukken kanon setten, de welke dat Fort heftiglijk beschooten, terwyle hy met twintig stukken geschut liet speelen, die op twee Beukeryen op een bygelege hoogte geplant waren. Dat geschut maakte waarlijk veel meer geschal, als het uytwerking deed; wesende de Plaats volkome goet: ook soo was *Dom Antonio*, die de bewegingen der Vyanden van eenige heuvels sag, opgetogen, dat sy sig verknogt hadden aan een Plaats, die het ten minsten de rest van de Campagne moest uythouden; maar hy bedroog sig, vermits de vreese sig noyt veylig bevind, alhoewelse in een onwinnelijke Plaats is.

Belegering van het Fort *St. Julian.*

Die Belegering vervaarde de voornaamste van *Lisbon*, die op het Stadhuys vergaderden, en aan *Dom Antonio* vertoonden, dat soo hy sig niet stark genoech bevond, om de Vyanden af te dryven, het raadsaam was in tijds bedagt te syn, om sig over te geven, en alsoo sy het lot van *Cascaës* niet ondergaan wilden, soo waren sy desselfs antwoord maar verwachtende, om Gedeputeerden naar het Leger der

1581. Belegeraars te senden. De Prins toonde heel veel onversaagtheyd in die gelegenheyd, versekerde de Borgers, dat soo hy maar een weynich ondersteunt wierd, hy de Vyanden soude doen afrrekken, en dat hy haar haast uyt syne Landen hoopte te verdryven, en dat soo ras als den vierden dag van Augustus, die doodelijk door de nederlaag van *Dom Sebastian* was, gepasseert soude syn, soo soude hy de *Spaniaards* tot in haare verschansingen toe, gaan aantasten.

Dom Antonio laat den Hertog van *Alba* de Vreede aanbieden.

Hy deed syn beste om sig in staat te stellen van syn woord te houden; hy versamelde geld, wierf nieuwe Troepen, beval dat men de soodanige die geworven waren, exercitien soude laten doen, en liet de Fortificatien van de Stad verbeteren. Die sorgen hielden hem t'eenemaal besig, wanneer *Dom Diego de Carcamo*, een personagie die voortreffelijk door syn verdienste, door syn geboorte, en door syn oprechtigheyt, en een van de eerste Edelluyden van de Kamer was, hem vertoonde, dat hy ernstelijk op Vreede moest bedagt syn; dat het te vermoeden was, dat hy geslagen en gevangen, of ten minsten genootsaakt soude worden, om de rest van syne dagen in ballingschap door te brengen; dat hy om soo veele onheylen voor te komen, een verdrag moest maken, terwyle hy noch in staat was om sig te doen vreesen: hy versekerde hem dat hy conditien soude konnen bekomen, die voordeelig genoech souden syn om aangenamelijk, en selfs met luyster te leven: hy voegde daar by, dat hy gaarne die onderhandeling op sig soude nemen, welkers uytslag hem t'onfeylbaarder scheen, om

dat

dat hy van goeder hand wist, dat de Hertog uytgedrukte last had, om de Vreede, hoedanig het ook wesen mogt, te maken, in gevalle hy daar toe eenige gunstige gelegenheyd quam te vinden. Hy eyndigde met den selve by vinger en mond te vertoonen, dat syne Troepen in nietwes by die van Koning *Philippus* te vergelijken synde, 't welk reeds aan een gedeelte der *Portugysen* bekent was, die Vreede aan syn glorie gansch geen ongelijk soude toebrengen, en dat in tegendeel de gansche wereld hem van onvoorsichtigheyt, en vermetelheyt beschuldigen soude, soo hy in een Veldslag syn agting, en alle syne verhoopingen wagen dorst. 1581.

Dom Antonio liet sig door die redenering gewinnen, hy omhelsde *Dom Diego*, en belade hem met een Brief, in welke hy aan den Hertog van *Alba* liet weten, dat hy sig van syn bemiddeling wilde bedienen, om van Koning *Philippus* te verkrygen een Vreede, die in de staat daar de saaken in waren, niet als heel voordeelig aan syne Majesteyt soude konnen syn; wesende de *Portugysen* noch niet te versmaden; daar by komende dat het beter was de Kroon van haar, als door syne eyge machten te besitten, vermits dat Volk van nature trots synde, noyt mangelen soude om op te staan tegen een Overwinnaar, die sy altijd voor haar Tyran souden aansien.

De Hertog antwoorde hem aanstonds; handelde hem gestadig met heel veel eerbiedigheyt, beloofde hem daar over aan Koning *Philippus* te sullen schrijven, en versekerde hem, dat hy geen reden soude hebben om te klagen, De Hertog doed dat voor-

1581. klagen, dat hy hem voor Middelaar gekoren had.

nemen buyten syn gedachten verdwynen. Hoe verpligtende dat die Brief ook was, soo kon *Dom Antonio* de selve echter niet sien sonder van gramschap te beven: hy sag sig daar in niet anders als met den tytel van *Heerlijkheyt* gehandelt, en men weygerde hem selfs de tytels van *grootheyt* en van *Excellentie*. Hy scheurde dien Brief, de welke hy geloofde al te beledigende aan syn glorie te syn, betuygende dat hy liever het leven soude verliesen, als sig te wagen aan een Natie, die soo weynig eere gaf aan gedistingueerde persoonen, door haare verdiensten of door haare waardigheden, en dat het seeker was, dat soo lang als'er *Portugysen* souden syn, sy liever tot den laatsten droppel van haar bloed toe souden vergieten, als te dulden, dat men soo weynig eerbied voor de Majesteyt van haare Koningen soude hebben.

De Hertog tragte de gramschap van dien jongen Prins, door meer beleefder Brieven te doen bedaren; maar het was te vergeefs: en hy seyde tegen de gene die hem de selve overleverden: *segt mijnent halven aan den Hertog van* Alba, *dat Koningen altijd Koningen syn, in wat staat dat de fortuyn haar ook brengt, en dat de Hertogen, in wat verhevenheyt dat sy ook souden mogen wesen, niet als Dienaars en Onderdaanen van de Koningen syn. Segt tegen hem, dat de overwinninge van God alleen afhangt, en niet van de bequaamheyt der menschen; dat ik een Koning ben, en dat ik als Koning wil overwinnen of sterven: dat het van de pligt van die van mijn rang is, om sig aan alles te wagen, en het leven voor het heyl van haare Onderdaanen te verliesen; dat soo ik eyndelijk*

lijk mijn Kroon ben behoudende, de vryheyt aan mijne Volkenen sal verseekeren, of dat ik de selve niet verlaten sal, als op het oogenblik dat ik het leven sal verliesen. 1581.

Het doen van den Hertog van *Alba* wierd van al de wereld niet vóór goet gekeurt, daar waren Luyden die geloofden, dat hy *Dom Antonio* op een andere wijse had moeten handelen, en men versekert dat de Koning het ook quaat vond, niet te min geloofden alle Luyden van verstand, dat hy op geen andere wijse kon handelen, noch pompeuser tytels aan dien Prins geven, sonder hem voor Koning te erkennen, en te gelijk toe te staan, dat d'Oorlog die men hem aan deed, onrechtvaardig was, en dat het mitsdien syn voorsichtigheyd betaamde, om hem geen andere tytel te geven, als waar mede hy sig voor syn verkiesing genoechde, dat is te seggen die van *Heerlijkheyt*.

Die onderhandelingen ganschelijk afgebroken synde, soo hield de Hertog sig nergens anders mede besig, als met d'inneming van het Fort *St. Julian*: hy liet den Governeur *Tristan de la Vega* sommeren, om sig over te geven of niet anders als een streng onthaal te verwagten. *De la Vega* die niet veel staat op de starkheyt van de Plaats maakte, alhoewelse vry stark was, en die de partye van *Dom Antonio* gereet sag, om ten eynde te lopen, was ganschelijk bedagt, om een voordeelige Capitulatie te bedingen. Hy bediende sig van den dienst van syn Vrouw, de welke in het Fort gekomen was, om haar Dochter daar uyt te halen: sy informeerde den Hertog, dat soo hy Pandsmannen

Het Fort *St. Julian* Capituleert.

mannen aan haar man wilde senden, by dat
1581. met hem wegens d'overgeving van de Plaats
soude handelen: hy consenteerde daar in, *de la Vega* quam'er uyt, en beloofde aan den Hertog die Plaats te sullen leveren, indien syne Majesteyt hem vier duysend Rijksdalers Jaarrente, die *Dom Antonio* hem belooft had, geven wilde. De Hertog antwoorde hem, dat hy hem niets soude toestaan, als om met bagagie en geweer uyt te trekken, en dat sulks noch al te veel was voor een man, die syn Trompetter qualijk gehandelt had: hy antwoorde weder, dat hy den selve niet gesien, en dat men hem niet gesommeert had. Daar op deed men den Trompetter komen, den selve bekende dat de vreese van een gelijk onthaal, als syn Kameraad voor *Cascaës* bekomen had, hem weerhouden had de beveelen die men hem gegeven had, te volvoeren. Die leugen vergramde den Hertog, hy liet dien ellendigen ter dood-straffe lijden, om tot een voorbeeld aan anderen te verstrekken, die door een gelijke bedriegerye, het omkomen van veele eerlijke Luyden, souden konnen veroorsaken.

De la Vega verkreeg 't geen hy geeyst had, en trok uyt de Plaats met alle de tekenen van eere, die men verleent aan de soodanige, die sig dapperlijk defenderen, en die door een spoedige Capitulatie de Belegeraars voor komen.

D'overgave van de Sterkte *St. Julian*, veroorsaakte het verlies van dat van *Caposecco*. *Pedro Boppa* die daar Governeur van was, het daar in niet konnende uythouden, verliet het

by

by tijds, en week met syn gansche besetting binnen *Lisbon*. 1581.

D'Inneming van die twee Forten, maakte den Hertog meester van de mond van de *Taag*, hy liet syn Vloot daar in komen, de welke sig onder het geschut van die twee Kasteelen bedekt stelde; hy had aldaar wegen de pogingen der Vyanden, noch voor d'onweders niet te vreesen; wyders soo wasse heel breed, hebbende die Rivier ter dier plaatse by de twee mylen breedte.

XIV. HOOFDSTUK.

Die verliesen, soo groot alsse ook waren, waren niet machtig om *Dom Antonio* het herte te doen sinken; het sy dat hy voort getrokken wierd door de grootheyt van syn moed, of door syn eygen ramp; hy wilde van geen Vreede meer hooren spreken. En alsoo de Borgers hem niet getrouw waren, soo vertrouwde hy de bewaring der Poorten van *Lisbon* aan de Priesters, en aan de Monnikken van die groote Stad. Men kan niet uytspreken tot hoe verre d'yver van die Luyden de selve vervoerde. Gelovende dat sy alles verliesen souden, op het oogenblik dat sy onder de *Spaanse* Heerschappye souden syn. Sy boesemden in haare Predikatien, het Volk niet anders als een groote afkeerigheyt van de *Castiliaanen* in, en men sag de selve de Troepen aanmanen, om alles te dorven bestaan, liever als haar beminde vryheyt te verliesen.

Dom Antonio gaat onder Bethlehem syn Leger ter neder-slaan.

Dom Antonio trok voor 't hoofd van eenige Militie uyt de Stad, en ging onder het Kloos-

ter *Bethlehem* syn Leger ter nederslaan. Syn
1581. Leger was in d'uytterste wanordere, sonder wagten, sonder verschanssingen, en sonder Wapen-plaatsen. Alles was daar in verwart, wanneer *Sforza des Ursins*, een *Romeyns* Edelman, en een goet Bevelhebber daar in quam, door d'enkele drift om uyt te munten aangedreven synde. Dat Leger gaf hem deernis; hy deed *Dom Antonio* van die post vertrekken, en deed hem camperen op een Heuvel, voor t'hoofd van de Brugge van *Alcantara*; hy wilde sig aldaar verschanssen, maar hy wierd daar in belet door den Graaf van *Vimioso*, die gestadig door een quade hovaardye beweerde, dat de *Portugysen* geen andere verschanssing, als van haare armen nodich hadden.

De Hertog quam na dat hy besettingen van naturelle *Spaniaards*, in de beyde Forten gelaten had, onder d'Abdye van *Bethlehem* camperen. Hy liet alleen een Verklaring van den Koning afkondigen, by welke syne Majesteyt in genade aannam alle de *Portugysen*, die tot doen toe de wapenen tegen hem gedragen hadden, en die sig onderwerpen wilden. Die Verklaring deed syn uytwerking, de besetting van die Abdye, en die van een Fort 't welk op de Rivier gebouwt was, gaven sig over soo ras als men haar gesommeert had, waar na het Leger in de tegenwoordigheyt van dat der Vyanden ging camperen: het selve was daar van niet anders, als door de Stroom van *Alcantara* afgescheyden, welkers hooge en steyle Oevers voor een goede Graft, aan 't Leger van de *Portugysen* verstrekten.

De

1581. De Hertog de situatie van dat Leger gerecognosceert hebbende, oordeelde niet raadsaam de selve meer tijd te geven, om sig aldaar te verschanssen, hy was bevreest dat *Vimioso* niet altijd geloofr soude worden. Op den dag van *St. Bartholomeus* recognosceerde hy al het Terreyn daarom heen, en na dat hy nauwkeurichlijk het gedrag der Vyanden agt geslagen had, soo was hy verseker dat hyse slaan soude. Hy moede synde dat hy by de tien dagen tijd verspilt had, soo besloot hy de selve aan te tasten, en om van geen Vreede meer te spreken, hy liet den Marquis van *Santa Croce* komen, wien hy beval de Vyanden op het teken 't welk hy hem geven soude, en wegens 't welke sy reeds over een gekomen waren, te beschieten. Den selve liet een Beukerye opregten die het gansche Leger der Vyanden bestreek, sond duysend musketriers heen, om de Troepen die op de Vloot waren, te versterken, gaf bevel aan het beste gedeelte van syn Leger om uyt te rusten, en liet niet als een kleyn gedeelte van Soldaaten in de wapenen blyven, om de Vyanden in actie te houden, op datse des anderen daags minder in staat, om te strijden souden syn.

Wyders onder *Alcantara.*

Die voorsieningen gedaan synde, soo liet hy de Bevelhebbers komen, gaf aan de selve syne beveelen tot den Strijd, gaf haar met een die van syne Majesteyt tot de bewaring van *Lisbon* te verstaan; en liet haar den Eed doen, dat sy de plondering soo veel als haar mogelijk was, beletten souden, en dat sy in sulk voorval geen swarigheyt souden maken, om de Soldaaten met het rapier in de hand, af te keeren.

1581. Die Heeren heel laat weg gegaan synde, soo vroegen *Ferdinand de Toledo*, en *Dom Sancio d'Avila* die gebleven waren, den Hertog seer aangenamelijk, hoe dat het mogelijk was, dat daar hy den Vyand noch niet eens verslagen had, hy sig soo stark voor de behouding van die Stad bekommerde? *Weest versekert*, antwoorde hy haar, *dat de overwinninge my niet belemmert: 't syn nu tien dagen dat ik de selve vermijd, en dat ik my langs de Oevers van de* Taag *op gehouden hebbe, om my meester te maken van verscheyde Sterktens, die daar van de vrugt souden hebben geweest; maar soo gy wilt dat ik vertrouwelijk met u sal gaan, soo weest versekert, dat ik de* Portugysen *morgen slaan sal. Gy moet daar niet aan twijfelen, soo gy indagtig syt; dat ik u noyt yets belooft heb, 't welk ik niet gedaan hebbe, en dat de overwinninge niet in de waagschaal gestaan heeft, in alle de Veldslagen die gy mijn hebt sien doen.*

XV. HOOFDSTUK.

Slag van *Alcantara*.

HY stont den volgenden dag eer het ligt was op, deed sig wapenen, ging te paard sitten, en stelde het Leger in Slagordening: syne Soldaaten lieten noyt meer vreuchde, en meer vertrouwenheyt blyken, alle groettense den Generaal met groote toejuygingen, baden hem instantelijk om haar aan den Strijd te leyden, en versekerden hem alle, dat sy souden gaan overwinnen of sneuvelen. Hy liet'er eenige van tot de bewaring van het Leger en van de bagagie blyven, en trok met de rest uyt. *Prosper Colonna* had de voortogt met de *Italiaanse*

-*liaanse* Infanterye, *d'Avila* en *Ferdinand de Toledo* begaven sig elk voor de front van twee duysend man, en deeden een vry groote omtrek, om den Vyand in de zyden te vallen. De Hertog bleef met de *Hoogduytsers* op een hoogte staan; hy verdeelde de selve in ses Battaillons, en hield sig gereet, om onderstanden te senden ter plaatsen, daar het hem nootsakelijk soude schijnen. 1581.

De Marquis van *Santa Croce* liet ter selver tijd syn Vloot op die der Vyanden aanvallen, de welke hy met verscheyde Coopvaardy-schepen ook geheelijk weg nam. *Colonna* had last om geen Strijd te leveren, als op het oogenblik dat *Ferdinand* en *d'Avila*, begonnen te schieten; maar hy besloten hebbende om met niemand, wie het ook was, de glorie te deelen, van de *Portugysen* verslagen te hebben, soo trok hy regt naar de Brug, en attakkeerde de selve dapperlijk; hy smeed in den aanvank d'eerste wagt over hoop, maar hy wierd gesteuyt door dwars-snydingen, after welke Muskettiers waren geplaatst, die een heel swaar vuyr gaven. Hy stont wyders gansch bloot voor dat, 't welk van een nabuyrige Schuyr, eenige Troepen Voetvolk gaven. *Des Ursins* had de selve ongeagt den Graaf van *Vimioso* versterkt. *Dom Antonio* verscheen voor 't hoofd van de Brugge, sittende op een Strijd paard; hy wekte de syne op om wel te doen, minder door syne woorden als door syn Voorbeeld. *Prosper* soude afgewesen hebben geworden, soo hy niet een kleyne hoogte, die de Brug geheelijk commandeerde in genomen had: syne Musketticrs welkers vuyr dat van de *Portugysen*

overtrof, gaven tijd aan de rest van het Voet-
1581. volk om sig weder te hersamelen; het selve deed
het ook met een ongemeene vlytigheyt, quam
aanstonds weder aan den Strijd, vermeesterde
de Schuyr met het rapier in de hand, en verover-
de ook de Brug, over welke *Prosper Colonna*
drie Battaillons liet trekken. Sy vonden daar
Vyanden die sig als Leeuwen defendeerden.
Dom Antonio verscheen aan d'eerste gelederen
met blooten hoofde, en deed sig minder aan-
merken door syne rijke wapenen, als door de
groote slaagen die hy gaf: hy stont al de kracht
van de *Italiaanen* uyt, tot dat *Ferdinand* en
d'Avila syne Troepen op de zyde in vielen, en
aanstonds in wanordere bragten.

De Hertog van *Alba* 't selve gewaar gewor-
den synde, seyde tegen syne Lijfwachten,
Vrienden, de overwinninge is aan ons. Hy was
in een armstoel op een kleyne Heuvel geseten;
waar van hy het gansche Strijdveld beschouw-
de; hy had eenige uyren te paard geseten,
maar de stekende smerten van syn Jigt, had-
den hem genootsaakt om weder af te steygen.
Dom Antonio hield het noch eenige tijd uyt,
maar de syne op de vlugt siende, soo week hy
ook heenen, gevolgt wordende van den Graaf
van *Vimioso*, van *Dom Emanuel van Portugaal*,
van den Bisschop van *la Gardie*, en van eenige
andere Heeren, en trok dwars door de Stad
van *Lisbon*, uyt welke hy d'alderkostelijkste
meublen van de Koningen van *Portugaal* had
doen vervoeren: hy reed sonder t'ontmoomen
tot *St. Antonio de Quiesta*, ontrent vijf mylen
van *Lisbon* gelegen: en hy liet sig aldaar verbin-
den van een quetsuyr aan 't hoofd, die hem
een

een van de *Spaanse* Ruyters had gegeven, die aan den Hertog van *Alba* belooft hadden, dat sy hem gevangen nemen of dooden souden. 1581.

De overwinnende Soldaaten maakten sig meester, van een van de grootste en rijkste Voorsteeden van *Lisbon*, en sy begonnen de selve te plonderen, wanneer *Ferdinand* en *Pedro de Toledo*, voor de front van een Esquadron Edelluyden derwaarts reden. Sy deeden de selve Soldaaten te rug komen, en bragten haar te gelijk in allarm, rugtbaar makende dat de Vyanden weder aan den Strijd waren gekomen, en dat sy het Camp en de Bagagie van het Leger verovert hadden, en met een ongemeene dapperheyd vogten.

Sy hersamelden sig ten spoedigsten, en liepen na die gewaande Vyanden toe. Sy wel haast bemerkt hebbende dat men met haar spotte, soo sogtense nieuwe middelen om haar gierigheyt te voldoen: sy verstroyden sig op de nabuyrige Dorpen, en maakten aldaar te grooter buyt, om dat de Borgers van *Lisbon*, die maar voor haar Stad bevreest waren, haare beste goederen derwaarts hadden doen brengen. Men sprak heel stark van het verlies van sekere Tuygen, die met paarlen van een onwaardeerlijke prijs beset waren: *Dom Emanuel* had de selve aan de Infanten syne Soonen vereert, om de selve in het seltsaam geluk, 't welk hem meester van de rijkdommen van een gedeelte van 't Oosten gemaakt had, deel te doen hebben. Men maakte groote bewegingen, om die Tuygen weder te vinden.

1581. De Hertog doed syn intrede binnen Lisbon.

De Hertog van *Alba* deed syn intreede binnen *Lisbon*, 't welk hy conserveerde, verselt synde met een groot getal van Bevelhebbers en van Adel alle gewapent; hy verbood op swaare straffen, dat men de Borgers het minste leet niet soude aan doen: hy liet de soodanige straffen, die als noch in de partye van *Dom Antonio* waren volhardende, of die hem met de meeste drift ondersteunt hadden: hy sette uyt het Parlement die Beampten, die dien Prins daar in had doen komen, en ontnam de ampten aan de soodanige, die de selve van hem hadden; hy bekrachtigde ook de privilegien van de Stad, en deed verhopen dat syne Majesteyt haar noch considerabelder verleenen soude. Die van *Lisbon* leyden in syne handen aan Koning *Philippus* de II, den Eed van getrouwigheyt af; sy wilden hem een trotse intrede aan doen, maar hy weygerde de selve, haar versoekende dat sy alle haare deftigheden bewaren souden, om syne Majesteyt den welke in weynich dagen aankomen soude, te waardichlijker, t'ontfangen.

Komste van de *Oostindische* Vloot.

De vreuchde van die verovering wierd seer vermeerdert, door d'aankomste van de *Oostindische* Vloot in de Haven van *Lisbon*: de selve was voor eenige dagen op de Reede van *Cascaës* gekomen, en verwagte maar de gerustheyd van de Stad, om sig in de Haven te begeven. De selve was seer rijk, en bragt seer veel geld voor rekening van den Koning mede. De Hertog liet het selve in de Koninklijke Schatkamer brengen, en nam'er voor als doen af, waar mede hy 't geen men aan de Soldaaten schuldig was, betalen konde.

Ko-

Koning *Philippus* was gestadig tot *Beja*, heel ongerust synde over den uytslag van syne wapenen. Hy had niet een Renbode 't sedert de inneming van *Setubal* ontfangen; de Vyanden van den Hertog duydeden die stilswygentheyt heel qualijk uyt, en merkten de selve aan als een uytwerking van een verouderden haat tegen syne Majesteyt, aan wien sy met groote sorgen haare gevoelens te kennen gaven. 1581.

Koning *Philippus* was 'er geemelijk over, maar hy was het noch te meer, wanneer de Koopluyden hem berichteden, dat sy de Slag van de Vloot, en die van de beyde Legers gesien hadden; dog dat sy niet wisten wie van de beyde partyen daar in het voordeel had bekomen. Men geloofde dat de Hertog geslagen was, of dat ten minsten syn overwinninge niet compleet was, vermits hy niet gemangelt soude hebben syne Majesteyt daar van te informeren; wanneer *Ferdinand de Toledo*, de Broeder van den Marquis de *Velada*, na bloed verwant van den Hertog van *Alba*, de tyding van de overwinning quam brengen; hy gaf aan Koning *Philippus* de Brieven van syn Generaal over, de welke een nauwkeurig verhaal van al 't geen 'er t' sederd de inneming van *Setubal* voorgevallen was, behelsden; en te gelijk verschooningen aan syne Majesteyt, dat hy hem niet had willen schryven, als om hem te doen weten, dat *Lisbon* sig onderworpen had, dat het selve met ongeduld verlangde desselfs Koning te sien, en dat de *Portugysen* niet als gehoorsaamheyt en onderdanicheyt uyt ademden.

1581. XVI. HOOFDSTUK.

Siekte van Kóning *Philippus*.

DE vreuchde daar die tyding het Hof van *Philippus* mede vervulde, was van geen lange duyr. Die Vorst wierd siek; men wanhoopte van syn leven, men verkondichde selfs syn dood. De Hertog gevoelde een rechte geemelijkheyt over dat verdrietig geval, vermits hy alle de gevolgen daar van kende. Hy twyfelde niet of den Oorlog van *Portugaal* souder weder met meerder kracht beginnen, en dat de *Portugysen* wel haast het jok 't welk hy haar quam op te leggen, souden afwerpen. 't Was derhalven dat hy tot den 10. September toe gecampeert bleef leggen, op een hoogte die de Stad commandeerde, de selve bedekt stelde, en in eerbied hield.

Dom Antonio nam weder een herte, wanneer hy de siekte van syne Catholijke Majesteyt verstont, en als men hem de valse tyding van de dood van den Koning bragt; hy was doen binnen *Porto*, en hy tragte aldaar Troepen te maken, die bequaam waren, om hem de nederlaag van *Alcantara* te doen wreeken.

D. Antonio neemt *Coumbre* en andere Plaatsen in.

Die Prins had sig, soo hy had gekonnen, uyt die Slag gesalveert: die van *Coumbre* hadden hem haare Poorten geopent: hy had twee duysent man om heen haar Stad geworven, in 't hoofd van welke hy *Aveiro*, 't welk hem den ingang had derven weygeren, stormender hand innam: Hy liet het selve uytplonderen, en begaf sig daar na voor *Porto*. Die Plaats een gelijk lot vresende, ontfing *Dom Antonio* als

haar

haar Koning. Die Prins de welke geduyrig standvastig was, geloofde dat na dat gevolg van saaken niets voor hem onmogelijk soude syn: hy vermeerderde syne Troepen, en maakte daar een kleyn corps van vier duysend man van, 't welk hy meer als genoech geloofde te syn, om syne verliesen te herstellen, dewyle Koning *Philippus* dood was, gelijk men hem had doen geloven. 1581.

't Leed geen langen tijd of hy geraakte uyt den dut: de Hertog van *Alba* detacheerde *Sanchio d'Avila*, van vier duysend man te voet en van vier honderd paarden gevolgt wordende, om hem te volgen, gevangen te nemen, of uyt het Koningrijk te verdryven. Dat detachement in weynich dagen door desertie, of de besmettelijke siektens, de welke veel menschen wegrukten, verswakt synde geworden, soo voegde de Hertog daar het Regiment van *Dom Diego de Cordua* toe.

Word door *d'Avila* geslagen.

D'Avila wierd selfs met blydschap binnen *Aveiro* ontfangen, en begaf sig met alle vlyd op de Oevers van de *Douera*. *D. Antonio* defendeerde de selve met ses duysend man, de welke hem beloofden alles te sullen doen, om hem de Kroon te behouden. Die Luyden belemmerden *d'Avila* minder, als het gebrek van Schuyten om die Rivier over te trekken, die de regens merkelijk doen opswellen hadden. De *Portugysen* hadden de selve verborgen in de Dorpen, die langs de Oever die sy besloegen lagen. *D'Avila* alles van het goet geluk van den Hertog verhopende, liet *D. Antonio Serano* in 't hoofd van eenige Ruyterye vertrekken, om in de nabuyrige Dorpen, of Schuyten, of hout, en

en werkluyden omse te maken, te gaan soeken.
1581. De Visschers van het Dorp van *Marelle*, vergramt synde, dat de *Portugysen* haare Huysen verbrand hadden, gaven alle de Schuyten die sy hadden. *Serano* nam de selve met blydschap, liet daar een gedeelte van syn detachement intreden, sond de rest terugge, en ging 't laatste op die kleyne Vloot. Door kracht van riemen soo ondekte hy wel haast de Schuyten der Vyanden; hy liet daar op de syne aanstonds verbergen, en haar bevolen hebbende om hem eenige tijd daar na te volgen, soo trok hy syne klederen uyt, en begaf sig al swemmende by eenige *Portugysen*, de welke men gelaten had om die Schuyten te bewaren. Sy ontfingen hem noch soo veel te gewilliger, om dat hy haar versekerde, dat de wreetheyd van den Hertog hem nootsaakte om de vlugt te nemen. Sy gaven hem een kleed en wapenen, waar van hy sig tegen haar bediende, want soo ras als syn kleyne Vloot te voorschyn quam, soo overlade hy haar met groote rapier-slagen, wanneerse daar 't minst op bedagt waren. Die belading en het gesigt van de Soldaaten die naar haar toe quamen, verbaasde haar, sy namen de vlugt, en verlieten haare Schuyten. De *Spaniaards* maakten sig daar meester van, en bragtense naar *d'Avila*, die de selve met ongedult verwachte. Alhoewel 'er niet meer als vijftig waren, en dat hy by gevolge syn Leger daar mede niet als in verscheyde reysen konde overvoeren, soo draalde hy echter niet om syn avantgarde te doen scheep gaan, en was haast gereet om te vertrekken.

Dom Antonio aan d'andere Oever op een kley-

kleyne hoogte gecampeert leggende. Soo
beloofde hy ſig de *Spaniaards* te ſullen ſlaan, 1581.
wanneer hy ſyne Troepen gereet ſag om de
hielen te ligten: hy moedigde de ſelve aan
't beſte dat hem mogelijk was; ſelfs met bloo-
ten hoofde, om ſig te beter te doen kennen,
ging hy van rye tot rye elk een opwekken, om
wel te doen: alle gavenſe hem ſchoone belof-
ten, en alle namenſe de vlugt ter ſelver oogen-
blik dat de Vyand op de Rivier verſcheen; ſy
hadden ſelfs de ſtoutheyt niet om een musket-
ſchoot te doen. De Prins bleef verbaaſt en
confuys; hy wilde ſig alleen tegen de Vyan-
den ſtellen, en ſyne rampen door een glorieu-
ſe dood eyndigen; maar de Graaf van *Vimioſo*,
de Biſſchop van *la Gardie*, en andere Luyden Sal-
van qualiteyt, en die by hem waren, die alle ge- veert
diſponeert waren hem te volgen, werwaarts ſig in
hy ook gaan mogt, deeden hem dat edelmoe- *Vrank-*
dig voornemen verlaten, en rieden hem om *rijk*.
ten ſpoedigſten ſig naar de zeekant te begeven,
en om het eerſte Schip 't welk hy aldaar ſoude
vinden te nemen, om naar *Vrankrijk* of naar
Engeland te vlugten. Hy geloofde de ſelve, en
begaf ſig naar de Haven van *Vianna*, en ging
in een Schip 't welk naar *Vrankrijk* 't zeyl ſou-
de gaan: hy had nauwelijks het anker geligt
of een geweldig onweder nootſaakte hem we-
der in te lopen. Uyt vreſe van gevangen te
ſullen worden, ſoo ſette hy voet aan Land, en
een kleed van een Viſſcher aan hebbende, ſoo
verborg hy ſig ſoo veel als hem mogelijk was.
Men ſeyt dat het ſelve kleed, d'arbeyd, en de
ſpyt, hem in weynich dagen ſoo onkenbaar
maakten, dat de *Spaniaards* die hem ſogten
(om

(om de tagtig duysend. Rijksdalers te gewinnen, die men aan de geen belooft had die syn hoofd souden brengen) hem naar tydingen van hem en naar die van d'andere gevlugte *Portugysen* vroegen. Hy antwoorde haar datse alle t' scheep waren gegaan, en dat hy geloofde datse in 't laatste onweder vergaan waren. Hy dwaalde in 't Gebergte tot den 6. January van 't jaar 1582., dat hy sig in 't kleed van een Cordelier salveerde, en in een *Nederlands* Schip trad, 't welk hem in *Vrankrijk* bragt, alwaar hy den 26. Augustus des jaars 1593. stierf.

1581.

Na de nederlaag van *D. Antonio*, en d'inneming van *Porto*, soo onderwierp sig al 't geene aan d'overside van de *Ducco* lag op d'eerste sommatie. De Keyserrijken, Koningrijken en Provintien van *Asia*, van *Afrika*, en van *Amerika*, van *Portugaal* dependerende, erkenden *Philippus* de II. voor haar wettig Souvereyn; eyndelijk soo bleven van de gansche Monarchie, de *Terceres* alleen aan *D. Antonio*, die den selve haast ook verloor. Soodanig was de vrucht van de overwinninge van den Hertog, en van syne geduyrige sorgen: hy veroverde voor syn Vorst, een van de grootste Rijken van de wereld in minder dan veertien dagen tijds, van een Volk, 't welk tot doen toe door desselfs overwinningen alleen bekent was, vermits wy behalven de nederlaag van *D. Sebastiaan*, weynig stryden sien, daar het de *Portugysen* in te quaat gehad hebben.

XVII.

XVII. HOOFDSTUK.

1581.

KOning *Philippus* wilde, eer dat men dieper in *Portugaal* trad, een voorbeeld van gestrengheyt geven, 't welk hy geloofde hem het herte van syne nieuwe Onderdanen te moeten gewinnen, en haar de gehengenisse van haar oude vryheyt te doen verliesen. *François de Villasfanes*, een van syne Raads-Heeren van Staat, begaf sig naar 't Leger, om informatien tegen den Hertog, tegen de Bevelhebbers, en de Soldaaten te nemen. In 't openbaar deed men niets 't welk den Hertog kon vergeemelijken; men ondervroeg hem niet, en hy had geen bevel om voor dien Rechter t' antwoorden: niet te min die van syne Vyanden die in faveur waren, maakten in de wereld rugtbaar, dat men hem rekenschap van syn gedrag soude doen geven, mitsgaders van het geld, 't welk hy tot d'Oorlogs kosten, en de betaling der Troepen getrokken had.

Philippus laat tegen de Bevelhebbers en Soldaaten ondersoek doen.

Alsoo hy een onvertsaagtheyt had, die niets kon doen wankelen, en een grootheyt van ziele die hem boven alles stelde, soo ontfing hy *Villasfanes* heel wel, liet hem selfs in de Krijgsraaden komen, alhoewel hy versekert was dat die man van den Tabbard daar nierwes van verstont: maar hy handelde op die wyse, of om te doen sien, hoe grootelijks hy alle de soodanige eerde, die van wegen den Koning quamen, of om het getal van syne Vyanden niet te doen aanwassen. *Villasfanes* aan hem de bevelen van syne Majesteyt gecommuniceert hebbende, soo resolveerde hy daaraan niet te

De Hertog van *Alba* weygert voor een Commissaris t'antwoorden.

defe-

deffereren, en om in alles het voorbeeld van
1581. *Gonsalvo de Cordua*, de *groote Kapiteyn* geby-
naamt, te volgen, den welke in een gelijke
gelegentheyt, weygerde te antwoorden aan de
Commissarissen, die *Ferdinand den Catholijke*
genomineert had, om syn gedrag te ondersoe-
ken, hy seyde mitsdien tegen dien Raadsman,
met syn gewoone vryheyt. *Ik sal van myne ge-
draagsaamheden en van 't geld 't welk my toever-
trouwt is, en waar van syne Majesteyt meer werk
schynt te maken, als van de glorie van een Kapiteyn
die hem altijd wel gedient heeft, aan niemand als
den Koning alleen rekenschap geven. Ik sal op die
rekening stellen, de Koningrijken die ik verovert
of geconserveert hebbe, de uytsteekende overwin-
ningen, de schoone belegeringen, en seventig jaaren
dienst, en soo hy sulks niet genoechsaam vind, om
my te quiteren, soo sal ik hem myne Patrimoniale
goederen cederen, die voormaals heel considerabel
syn geweest, maar tegenwoordig seer vermindert
syn, door de uyt gaven die ik eeniglijk voor 't wel
wesen van den Staat gedaan hebbe, eyndelijk ik sal
hem myne twee Soonen, waar van den eene reeds
de wapenen van* Spanien *in verscheyde voorvallen,
heeft doen zeegepralen, en door syne Heldhaftige
daaden de verovering van* Portugaal *heeft gefaci-
liteert, tot Pandsmannen geven. Eyndelijk in-
dien syne Majesteyt noch niet ten vollen voldaan is,
soo sal ik hem myn eygen leven geven, om te vol-
maken de betalinge der sommen, die ik overtuygt
sal worden verspilt te hebben.*

Het Leger muytineert. Het Leger scheen ten uytterste over het doen
van Koning *Philippus* misnoegt te syn: het gaf
hem sulks in 't eerst door desselfs droef-
heyt, en daar na door desselfs klachten en
drey-

dreygementen te kennen : *Villasanes* was'er over bevreest , boven al wanneer de Soldaaten hem te verstaan hadden gegeven, dat het continueren van dat ondersoek om syn leven te doen was, en dat sy liever den laatsten droppel van haar bloed souden uytstorten, eer dat sy het lyden souden. 1581.

Een Renboode van het Leger 't welk *d'Avila* by de *Douero* commandeerde, maakte dat 't welk by *Lisbon* campeerde, voorts neerslachtig: den selve maakte haar bekent, dat *Theobaldo* een van de Rechters van den Raad , of van het Parlement van *Galicien*, in dat Leger was gekomen , en aantekeningen maakte van al 't geen, 't welk men de Bevelhebbers en de Soldaaten konde te laste leggen , op dat Koning *Philippus* daar uyt gelegenheyt soude konnen nemen, om de selve te straffen, of om aan haar te weygeren de belooningen, die haare overwinningen , en d'andere goede diensten die sy aan syne Majesteyt gedaan hadden, verdienden.

De Bevelhebbers en Soldaaten konden die proceduyren niet verdragen ; en alle versoeydense een Oorlog , welkers voordeelen haar ramp toebragten. De voornaamste Bevelhebbers hielden mate, en soo sy klaagden, soo was het op een vry eerbiedige wyse ; maar het meesten deel van de Kapiteynen, en alle d'andere onder Bevelhebbers , gaven geen bepalingen aan haare klachten : *Hoe!* seydense , *wy hebben in minder als vyftig dagen verovert, al 't geen sig van* Minho *tot aan de Straat van* Gibralter *toe uytstrekt, die verovering is geschiet in minder tijd als de Koning aangewend soude hebben*,

om dat Land met syn Hof door te trekken: wy hebben met alle mogelijke kracht den honger, en de ziedende hittens van de Hondsdagen uytgestaan, in een Land soo heet als Portugaal gemeenelijk is: wy hebben ons van verscheyde seer rijke Steeden meester gemaakt, en wy syn 'er al soo groote Bedelaars weder uytgetrokken, als wy 'er in gekomen waren, en onse gematicheyt heeft sig soo verre uytgestrekt, dat wy ons selven berooft hebben, van de vrugt onser moeytens, en van de belooningen die men wettelijk aan onse arbeyden verschuldigt is, om aan syne Majesteyt een rijk en bloeyend Koningrijk te behouden, het welk de geene die ons vervolgen plonderen willen. Dat selve syn de misdaaden; dat selve syn de excessen, die ons soo een harde vervolging betrekken. Soodanig is de belooning die brave Luyden, die hem gansche Koningrijken onderworpen maken, en die haar leven en bloed tot syn dienst verspillen, van Koning Philippus te verwachten hebben!

1581. Verscheyde gevoelen over het doen van Koning *Philippus*, en over dat van den Hertog.

Die klachten en dreygementen daar ik van gewage, wierden aan 't Hof van *Spanien* verscheydentlijk opgenomen, daar wierden Luyden gevonden die de selve niet afkeurden, en weder andere diese voor een Attentaat tegen het gesag van den Koning aansagen, wiens stantvastigheyt en yver voor de gerechtigheyt, de welke hy in dese gelegenheyt liet blyken, sy presen; de soodanige die de selve afkeurden, beschuldigden dien Vorst van giericheyt, en van qualijk gegronde vermoedens: sy vonden het heel quaat, dat hy sulk affront een groot Kapiteyn en een overwinnend Leger aan deed, en dat hy de veroveringen van een Koningrijk, niet als met beledigingen en met dood-straffen beloonde.

De

De Hertog van *Alba* die heel onschuldig was, bekommerde sig niet, noch om de onrechtvaardigheyt en d'onderstelling van syne Vyanden te kennen te geven, noch selfs om te steuyten de klachten en dreygementen van de Soldaaten; hy was misschien niet moeyelijk, dat sy op soodanigen wijse wreekten het affront, 't welk de mistrouwing van den Koning, en de geintereſſeerde raadslagen van syne Staat-amptenaars haar aan deeden: wyders soo was hy bevreest, dat de Soldaaten in die gelegenheyt voor hem al die eerbied niet souden hebben die sy moesten, en dat syn gesag daar in te lijden soude mogen hebben. 1581.

Sommige hem geraden hebbende, dat hy sig aan de muytmakers soude vertoonen, en hem versekerende, dat syn tegenwoordigheyt de selve weder tot haar pligt soude brengen, soo antwoorde hy haar; *dat hy de Soldaaten van syn Leger soo batig niet was, om haar de gelegenheyt te verschaffen, van een misdaad te begaan in hem qualijk te handelen; 't welk soude konnen gebeuren, soodanig geanimeert synde als sy hem toeschenen: wyders dat de oproer noch tot die uytterlijkheyt niet was gekomen, dat hy om de selve te bevredigen, syn gesag in de waagschaal moest stellen.*

Die antwoord baarde hem geen vermaak, en misschien was de selve oorsaak, dat men in de wereld seyde, dat hy blyde was over een beroerte, waar van hy ten minsten een van de oorsaaken was, soo hy'er d'Auteur niet van was.

1581.

XVIII. HOOFDSTUK.

Villasanes klaagt aan t'Hof.

VIllasanes door die dreygementen, en door de stilswygentheyt van den Hertog bevreest synde geworden, liet af van syne ondersoekingen, en schreef aan den Koning, dat de Hertog de beveelen van den Koning weygerde werkstellig te maken, en dat de Soldaaten soodanig vergramt waren, dat wat goetheden men ten haaren opsigte ook gebruykte, het onmogelijk was de selve weder by te brengen. Dat sy hem dreygden het leven te sullen benemen, en de Stad te sullen plonderen, soo men wyders sprak van sig tegen haar te informeren. Koning *Philippus* soodanig vertoornt synde, als d'alder-jaloursте Vorst van syn gesag, die men noch gehad heeft, soude konnen wesen, liet Renbooden afgaan, die bevel aan den Hertog bragten, het vermogen 't welk hy over de Troepen had, te interponeren, om de selve weder tot haar pligt te doen komen, en d'alder-schuldigste te straffen, of ten minsten om de beroerte door syn ongehoorsaamheyt, niet te vermeerderen.

De Koning schrijft weder aan den Hertog van *Alba*.

Den welke antwoord.

De Hertog gaf daar op dese antwoord aan syne Majesteyt: *dat hy geensints schuldig was aan de misdaaden, waar mede hy beschuldigt wierd, dat de gierigheyt noyt syn gebrek was geweest, 't welk de quade staat van syne saaken genoechsaam uytwees; dat hy sig gestadig volstandichlijk tegen de oproer van de Soldaaten gekant had, en dat hy niet geleden had, dat sy aan haare hertstogten gehoorsaamden; dat hyse selfs met meer strengheyt gehandelt had, als syn naturel, 't welk tot goedertie-*

renheyt

renheyt geneygt was, konde toelaten; dat hy noyt vermaak in de uytsporigheyt van de Troepen had genomen, noch hem moed ontbroken had om de selve te straffen. Maar dat hy in de tegenwoordige gelegenheyt sig als een eerlijk man niet konde stellen, tegen de rechtvaardige klachten en suchtingen van de Soldaaten; dat sy genoech gestraft waren in sig arm en ellendig te sien, na datse soo een considerabele en soo rijke verovering, en die haar met goederen moest overladen, gedaan hadden; dat het haar geoorloft was haar rampspoed te beklagen, vermits sy geen andere belooninge voor haare diensten, als versmading en affronten hadden; datse alle in haar pligt waren, en datse als hy waren volherdende in het besluyt, om tot de laatste droppels van haar bloed, voor het welwesen van den Staat uyt te storten, en om de paalen van de Spaanse *Monarchie tot het eynde van de wereld toe uyt te breyden; dat men haar tot noch toe niet anders als eenige klachten, die een weynich vrymoedig waren, kon te last leggen; dat het wyders niet raadsaam was om haar ten uytterste te verbitteren in een tijd, dat* Vrankrijk *en* Engeland *sig voor* Dom Antonio *wapenden, en dat de* Portugysen *aandachtelijk waren lettende op 't geen'er om gaan soude, om van haar starkte te gissen uyt dat Leger, 't welk haar onderworpen had gemaakt; dat voor soo veel hem aan ging, hy bereyd was rekenschap aan syne Majesteyt te geven van het geld, 't welk hem toevertrouwt was geweest, en dat hy den selve met een versogt, om hem te vergunnen van te mogen weg gaan, om de rest van syne dagen niet als aan de saaken van syn saligheyt, te besteden.* 1581.

Die Brieven verminderden de gramschap van Koning *Philippus* niet. Niet te min na dat hy Koning

hy de selve gelesen had, soo verbleef hy eenige tijd in stilswygen, daar na sig wendende tot de gene die by hem waren, soo seyde hy tegen haar: *Ik moet bekennen, dat de Hertog van* Alba *niet minder stoutmoedigheyt en trotsheyt, als dapperheyt, verdienste en getrouwigheyt heeft: niet te min met kracht van volstandigheyt en van sagtmoedigheyt, soo wil ik die trotsheyt vernederen; want 't is van mijn belang, dat ik een man van dat gewichte behoude. Ik sal aan alle andere Koningen leeren, dat sy niet na haare gevoeligheden moeten luysteren, en geen ooren of oogen moeten hebben, als alleen voor 't welwesen van haare Rijken.* De saaken bleven daar by, Koning *Philippus* riep *Villasones* en *Tebaldo* te rug, en liet de informatien die sy hadden konnen maken verbranden.

1581. *Philippus* laat van die ondersoeking af.

De Hertog versoekt syn afscheyd.

Alsoo het buyten mijn onderwerp soude syn, om van de zeegepralende intrede van den Monarch van *Spanien*, binnen *Lisbon*, binnen *Elvas*, en binnen eenige andere Steeden, te gewagen, soo sal ik alleenelijk aanmerken, dat na dat die van *Lisbon* den Eed van getrouwigheyt, in handen van syne Majesteyt afgeleyt hadden, de Hertog van *Alba* den selve krachtiglijk aansogt, hem te willen vergunnen, om naar huys te mogen vertrekken. Hy vertoonde hem dat hy van ouderdom en swakheden geheelijk afgemat synde, hem niet meer nut was in een Land, 't welk door de tegenwoordigheyt van den aldermachtigsten Monarch van de wereld beschermt wierd. Koning *Philippus* antwoorde hem; *dat hy liever syn Leger tot selfs syn byfondere Lijfwachten toe, soude afdanken, als hem te vergunnen weg te gaan, vermits hy veel*

meer van syn voorsichtigheyt en van syn wijsheyt, als van alle syne Legers verhoopte; dat hy geloofde dat'er noyt yetwes voor hem te vreesen soude syn in een Plaats; alwaar de Hertog van Alba *wesen soude.* Na soo een verplichtende antwoord, soo moest hy blyven; echter soo quam de Hertog onder voorwendsel van syn Jigt selden te Hoof, hy bewaarde syn Kamer, en bevond sig niet in den Raad, dan wanneer hy daar in geroepen wierd, hy trachte selfs syne advijsen niet te geven, dan wanneer men de selve van hem vorderde; maar alhoewel hy de gramschap van den Koning vieren, ende de selve niet opwekken wilde, soo was hy echter tot de minste vleyerye onbequaam. 1581.

Hy volgde syne Majesteyt in de Stad *Tomar*, waar in hy de Staaten van *Portugaal* beroepen had, en assisteerde hem in die gelegenheyd krachtig met syne raadgevingen. 't Was in die Stad, dat hy hem een Memorie met raadgevingen vervult, om syn nieuwe veroveringte behouden aanbood. Die raadgevingen maakten gerucht in de wereld, en de Sifters namen daar uyt gelegenheyt om van hem niet heel voordeelig te spreken: weshalven ik de selve met een stilswygen verby ga.

XIX. HOOFDSTUK.

Ondertusschen soo wierden de ongemakken van den Hertog van *Alba* veel geweldiger, en de koorts sig daar onder vermengt hebbende, soo stierf hy tot *Tomar* op den 12. January des Jaars 1582. 't welk het vier en seventigste van syn leven was, in de armen van syne

1582. Dood en laatste woorden van

——— syne Majesteyt: hy behield tot syn dood toe
1582. een verwonderlijke tegenwoordigheyt van verstand. Een oogenblik voor dat hy den Geest gaf, soo drukte hy de hand van Koning *Philippus*, en seyde tegen hem, SIRE, *ik wil eer dat ik het leven eyndige, my voor uwe Majesteyt rechtvaardigen, ik beloof mijn selven, dat gy een man die op sterven leyt geloven sult; ik heb altijd uwe voordeelen voor de mijne gepresereert; ik heb u geld, wanneer gy mijn het selve toevertrouwt hebt, gespaart gehad; ik heb het mijne verspilt wanneer het tot 't welwesen van den Staat nodig was; ik heb noyt in de vergeving van eer-ampten, op credyt, noch op gunst gesien; ik heb niet anders als de verdienste en de deugt aangemerkt; ik heb u tederlijk bemint, en mijn liefde is volstandig geweest; ik heb u van ongeinteresseerde en getrouwe raadgevingen bedient, en heb u noyt willen vertoornen. 't Is waar dat ik my somwylen u gramschap betrokken heb; maar ik laat aan uwe Majesteyt, en aan de soodanige die na ons sullen komen, mijn onschuld oordeelen. Wyders gereet synde om aan God mijn geest te geven, dat ik met die getrouwigheyt die my is mogelijk geweest gedient hebbe; soo wensch ik u, groote Koning, een lang en gelukkig leven, beneffens een bloeyende regering.* Na dat hy die woorden uytgesproken had, soo was hy niet meer als op den Hemel bedagt, en om daar in d'eeuwige geluksaligheyt te mogen gaan genieten.

den Hertog van *Alba*.

Ferdinand, syn natuurlijke Soon, liet syne Lijkstatien doen, de welke duysend Sinnebeelden, die de Heldhaftige daaden van dien voortreffelijken overledene vertoonden, soo groots maakten, als de selve bedroeft waren.

Na

Lyk staatie van den Hertog van Alba.

Na die eerste pligten, soo liet hy syn Lijk balsemen, 't welk in de Kerk van *St. Leendert* in de Stad *Alba* wierd ter neder geset, *Antonio Alvarez de Toledo*, *Beaumont*, Hertog van *Alba* en van *Huesca*, syn Soons Soon, droeg sorge om hem naar de Kerk van *St. Steven* van *Salamanca* te doen vervoeren, en liet hem met heel veel pragt in het graft van den Hertog van *Alba* leggen. 1582.

Lof van den Hertog.

Aldaar ruste onder een deftig begraaf-teeken de geen, wiens glorie sig door de gansche wereld verspreyd heeft; hy was geboren uyt een Huys, 't welk altijd professie van de wapenen had gemaakt, hy overtroft alle syne Voorouders, en geen van syne Nasaten heeft hem in glorie gelijk konnen wesen. Hy voerde syne eerste wapenen onder *Ferdinand* den Catholijken, en voer voort te dienen onder Keyser *Carel* de V. Die Keyser maakte meer werk van hem, als van yemand syner Onderdanen, en merkte hem voor syn Verheffer aan. Men moet sig onophoudelijk over syn volstandigheyt, over syn wijs gedrag, over syn onvertsaagtheyt in de alderbaarblykelijkste gevaren verwonderen. Hy had het noyt t'slimst, hy smeet syne Vyanden altijd onder de voet, en verwonse dikmaal ook, sonder eens het Swaard in de hand te nemen: ook had hy voor een regel om nietwes aan 't geval te wagen, wanneer hy met tijd uyt te winnen, geloofde te sullen konnen overwinnen: maar als dat laatste middel onmogelijk was, soo was nietwes machtig hem te steuyten; d'alderbreedste en aldersnelste Rivieren, d'aldersteylste Rotsteenen, en de best versterkste Veld-Legers, waren voor hem geen hinder-

paalen, of soose het waren, soo diendense maar
1582. om een nieuwe verheffing aan syn glorie te geven. Hy hield de Soldaaten in soo een nauwe Krijgstugt, dat men haar de minste wanordere niet sag plegen, en sy syn onverwinnelijk geweest soo lange als die Krijgstugt in haare Legers bestaan heeft, hy hield nauwkeurichlijk syn woord, en strafte met al te veel gestrengheyt; dat was d'eenigste saak die men hem met recht kon te laste leggen, want men kan niet onkennen dat hy wat te gestreng was: 't is niet te min waar, dat die gestrengheyt van syn ongemeene afkeerigheyt der ondeuchden voort quam.

Men heeft weynich godvruchtiger aan God en aan haar Vorst getrouwer Kapiteynen gesien. Syn Huys was seer gereguleert, d'ondeucht wierd daar in nimmer geleden, eyndelijk soo kan men seggen, dat hy alle de deuchden die een Held maken in de hoogste trap besat, en dat men'er weynige gesien heeft, die boven hem gestelt konnen worden: ja ik geloof selfs niet dat'er gevonden konnen worden.

Men vergelijkt by hem den vermaarden *Anne de Montmorency*, Connestabel van *Vrankrijk*; maar de gelijkenis is niet recht; de Connestabel was inder waarheyt een groot Kapiteyn, een verstandig Staat-amptenaar, een yverig Christen, een getrouw Heer aan syn Vorst, een Vyand der Boosdoenders, en een oprecht Vriend: maar hy was altijd ongelukkig. Men heeft aangemerkt, dat hy in alle de Veldslagen die hy gedaan heeft gehad, gequetst of gevangen is geworden, en men vind niets in

de

de Historien, 't welk by den Hertog van *Alba* te passe komt. 1582.

Die Hertog voerde syn eerste wapenen in *Spanien*, hy dreef de *Fransen* uyt *Catalonien*, en belette de selve om *Navarre* te bespringen: hy volgde Keyser *Carel* in die befaamde togt naar *Tunis*, en deed sig aldaar meer als yemand onderscheyden: hy was met den selfde Keyser in *Italien*: hy commandeerde in syn Leger wanneer hy in *Vrankrijk* trok, en hy vergat nietwes om hem van die befaamde en ongelukkige belegering van *Marseille*, af te brengen.

Syn verdienste blonk byfonderlijk uyt in d'Oorlog, die de Geconfœdereerden van het Verbond van *Smalkalden* den Keyser aan deeden; en alhoewel hy niet als voor 't hoofd van een handje vol Volks was, soo spotte hy echter met de krachten van haar groot Leger, ruineerde het selve door syn gemaakte langwyligheden, en geduyrige Scharmutsels. Wanneerse van een gescheyden waren, soo versloeg hyse d'een na d'ander, en in't volgende Jaar maakte hy een eynde van dien Oorlog, door die uytstekende overwinninge van *Mulberg*, waar in de *Elve* voor hem niet anders als een kleyne Beek was: hy verloste *Italien* van de neerslachtigheyt waar in het de wapenen der *Fransen*, en die van de *Caraffa's* de Neven van Paus *Paulus* de IV. gebragt hadden, en dwong de laatste om Vreede te maken. Syn godvruchtigheyt zeegepraalde in dien Oorlog; de selve alleen salveerde *Romen*, 't welk hy in genomen soude konnen hebben, soo hy gewilt had.

Hy voor 't Hoofd van een Leger in de *Neder-*

landen

landen gekomen ſynde, ſoo liet hy de Hoof-
1582. den der wederſpannigen ſtraffen, ſloeg de *Hoogduytſers* en de *Nederlanders*, dreef de Hugenoten van *Vrankrijk*, die tot onderſtand van den Prins van *Orangen* quamen, op de vlugt; nam de Steeden in, en ſoude dat Land weder tot ſyn pligt hebben gaan brengen, wanneer ſyn groote ſiektens hem nootſaakten om daar uyt te vertrekken.

De verovering van *Portugaal* kroonde ſyne verrichtingen; het ſchijnt dat de goddelijke voorſienigheyt hem niet behouden had, als om neffens dat Koningrijk, by na 't ganſche Ooſten de Monarchie van *Spanien* t'onderwerpen.

Syne Borgerlijke deuchden weeken voor ſyne Krijgs-deuchden niet, hy zeegepraalde niet minder in het Kabinet, als voor het Hoofd van de Legers, echter ſoo wierden ſyne advijſen niet altijd voor goet aan genomen: hy moeſt al ſoo veel ſtantvaſtigheyt hebben, als hy had, om al ſyn geſag aan 't Hof en in't Kabinet van een Monarch, die met ſyn ſtrenge deugt niet over een komen konde, en onder een heel groot getal geſlage Vyanden, of heel machtige Benyders, te bewaren.

De hoedanigheden van ſyn ligchaam waren die van ſyn gemoed genoech beantwoordende: hy was wel gemaakt van perſoon, van een middelmatig dog gedronge poſtuyr; had een lang aangeſigt, heldere oogen en vol van vuyr, de welke in ſyn ouderdom wat ſtraf wierden: hy had een ſtrak en ſomwylen verſchrikkelijk gelaat: een hoog en verheven voor-hoofd, een vaſte tred, en ſtaatig poſtuyr; hy was onver-
moeyt,

moeyt, sliep en at weynig; was niet lekker en sprak heel weynig, maar met heel veel oordeel. 1581.

Ik kan syn Historie niet beter eyndigen, als met de eyge woorden van Koning *Philippus*, Die Monarch had hem soo ras niet sien sterven. of hy seyde tegen de geene die by hem waren: *Ik bevin heden, dat niets verachtelijker is, als de geschenken van de fortuyn, en ik heb meer als te wel ondervonden, dat de selve ons geen weynigje geeft, als om ons veel af te nemen. Sy heeft my soo ras niet in't besit van een groot Koningryk gestelt, of sy berooft my van een veel grooter goet, my ontrukkende een seer bequaam, seer dapper, en seer getrouw Kapiteyn*

E Y N D E.

REGISTER
VAN 'T TWEEDE DEEL.

A.

B.

C.

Voor-

D.

Intre-

K.

L.

M.

N.

Oli-

O.

P.

over

Q.

R.

Ter-

T.

V.

kert

P

W.

Z.

EYNDE.